

2015-2016 2
EVANGÉLIKUS GYÜLEKEZETI MUNKAPROGRAMOK

Isten országa

LUTHER
KIADÓ

Budapest, 2016

Főszerkesztő: Németh Zoltán
Szerkesztette: Galambos Ádám

A kötetet Kendeh K. Péter tervezte

© Gyülekezeti és Missziói Osztály, Luther Kiadó, 2016
Szöveg © Szerzők, 2016

Jelen kiadvány a jogtulajdonos írásos engedélye nélkül sem részben, sem egészben nem másolható, sem elektronikus, sem mechanikus eljárással, ideértve a fénymásolást, számítógépes rögzítést vagy adatbankban való felhasználást is.

Kiadja a Magyarországi Evangélikus Egyház Luther Kiadója
Budapest, 2016
E-mail: kiado@lutheran.hu
www.lutherkiado.hu
Felelős kiadó: Kendeh K. Péter
A borító Magyar Márton fényképe felhasználásával készült.

Nyomta és kötötte: Prime Rate Kft.
Felelős vezető: Dr. Tomcsányi Péter

ISSN 1789-2201
ISBN 978-963-12-3182-3

Elő-szavak a mennyek országáról

Hasonló a mennyek országa a mustármaghoz, amelyet fog az ember és elvet a szántóföldjébe. Ez kisebb ugyan minden magnál, de amikor felnő, nagyobb minden veteménynél, és fává lesz, úgyszólván eljönnek az égi madarak, és fészket raknak ágai között.

Hasonló a mennyek országa a kovászhoz, amelyet fog az asszony, belekever három mérce lisztbe, míg végül az egész megkel.

Hasonló a mennyek országa az adventi koszorún égő gyertyához, amely kisebb ugyan a lakásban található többi fényforrásnál, mégis, amikor meggyújtjuk, varázslatos fényt áraszt, és maga köré gyűjti az egész családot.

Hasonló a mennyek országa a vacsora utáni csendes beszélgetéshez, amelyben elmeséljük egymásnak, hogy kivel mi történt aznap, és így a nap végén minden a helyére kerül, ami nap közben olyan rendezetlennek tűnt.

Hasonló a mennyek országa a parányi mezíttelen gyermektalpak hajnali surranásához a parkettán, amikor várjuk, hogy a félálomban érkező bebújjon mellénk a takarónk alá, és arra gondolunk, hogy az életnek mégis van értelme.

Hasonló a mennyek országa a reggeli kávé illatához, amelyben várakozással és reménységgel tekintünk arra, ami aznap reánk vár.

Hasonló a mennyek országa a sokadik érettségi találkozóhoz, ahol együtt sírva, együtt nevetve éljük át, hogy mindenkinek van miért hálát adni.

Hasonló a mennyek országa a kamaszok bizalmához, amit nem lehet megvásárolni, csak ajándékba kaphatja az ember.

Hasonló a mennyek országa az öregek derűs mosolyához, amitől az embernek kedve támad élni.

Hasonló a mennyek országa a ...

Németh Zoltán

Isten országa – Jézus hét szava a kereszten

BÉRES TAMÁS

Isten országára az evangéliumok olvasása közben úgy csodálkozhatunk rá, mint a legfontosabb jézusi mondanivalóra. Törvényt magyarázata, gyógyításai, az emberek bűnével és Isten végtelen szeretetével kapcsolatos mondanivalója elválaszthatatlanul kapcsolódik ehhez, de nem mindig azonos szerkezetben. Vannak olyan megjegyzései, főként az első három evangéliumban, amelyekkel kifejezetten Isten országát akarja bemutatni hallgatóinak. Számos irodalmi, retorikai kellékkel találkozunk ilyenkor szavaiban: hasonlatokkal, példabeszédekkel, parabolákkal, allegóriával. Más esetekben nem közvetlenül ez a bibliai szövegek fő témája, hanem csak rövidebb-hosszabb idő után derül ki, hogy egy-egy történet megértésének is ez a kulcsa (pl. Zákheus, Lk 19,1kk). Az Isten országáról szóló újszövetségi mondanivaló sajátos sága, hogy a megértésükhöz nem elég egyetlen megszólalás, illetve bibliai szöveghely ismerete. Az evangéliumi szövegek úgy kapcsolódnak egybe, ahogy a szöveg szálai: mintájukat, használhatóságukat csak a szálak összefűződő harmóniájában látjuk meg.

Isten országa nem úgy van jelen, mint bármi más realitás az életben. Beleszövődik mindenbe, innen nézve nyerhet értelmet és jelentőséget életünk minden megbízhatóan és jól átláthatóan gondolt realitása. Jézus úgy beszél róla, mint amihez ő magán át nyílik meg az út, ez az ember számára megismerhető és élhető élet legvégső valósága, legkikezdetlenebb realitása. Aki élete bármely kis részletére vagy legnagyobb ívére ezen kívül vagy ettől elvonatkoztatva tekint, óhatatlanul is torzót lát. Legyen bár ez az emberi teljesítmény megéneklése: hősiesség, önfeláldozás, együttműködés, megértés, megbocsátás vagy a lét horizontját feszegető végső kérdésekben mutatkozó

találékonyság, ezek még mindannyian belül vannak Isten országának távlatain. Jézus ettől az egész emberi életet meghatározó félreértéstől akarja megóvni az embereket. Ahol ugyanis hiányzik az általa kínált szemléletmód, ott az ember hamar elbizonytalanodik. Mindegy, hogy bizonytalansága a személyes, közösségi vagy kulturális élet különféle szintjein határozatlanságban, gyámoltalanságban vagy ezek ellentéteiben: összeférhetetlenségben, uralmi vágyban vagy hatalmi tobzódásban nyilvánul-e meg – vagy a közöttük húzódó hosszú, kommunikáció-tipológiai skála bármely pontjaként például magabiztosságban vagy útkeresésben –, Jézus szemléletén kívül nem élhetünk az emberi élet távlati lehetőségeivel. Különböző korok aktuális jelszavai hasznosak lehetnek sok megoldásra váró élethelyzetben, de azokra a kérdésekre, amelyek az emberekben jellemzően a végtelennel, az egyén kozmikus helyével, az életben és halálban való személyes részvétel körülményeivel, továbbá a kritikus helyzetek utáni talpra állás és a rendszeres megújulás lehetőségeivel kapcsolatosak, nem adnak választ. Jézus emberképéhez és valóságismeretéhez olyan szorosan hozzátartozik Isten országának perspektívája, hogy a félreértés sorozatos jelei ellenére is úgy éli életét, hogy minden szavával és tetteivel – szavait kiegészítő tetteivel és tetteit magyarázó szavával – erre kívánja emlékeztetni az embereket.

Jézus kereszten mondott „hét utolsó szavát” sokan egész tanítása összefoglalásaként értik. A két szélső kérdésben az Atyához fordul. Közben üdvösséget kínál a bűnét elismerő embernek, közösséget teremt az őt ismerők között, világossá teszi az emberi természet kiszolgáltatottságát, megmutatja az Istentől való elszakadás kínját és példát ad Isten akaratának elfogadására. Egy élő hagyomány szerint konkrétan ezeken a lépcsőfokokon keresztül valósulhat meg Jézus követése, a keresztyén életforma. E tekintetben alkalmas lehet Jézus Isten országáról szóló szavainak és az emberben kiváltott hatásainak megközelítésére, alapos végiggondolására és az életünk éppen érvényes irányzékához való hozzámérésére.

1. „Atyám, bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit cselekszenek” (Lk 23,34)

Az ember *gyámoltalan* lény. Nemcsak a helyét, hanem az otthonát is keresi a világban. Eközben nemcsak a világtörténelem eseményei szaporodnak, hanem ezen belül az egymásnak okozott szenvedés is. Arnold Gehlen hiánylénynek nevezte az embert, ezzel utalva arra, hogy nincs még egy élőlény a Földön, akinek hozzánk hasonlóan hosszú időre volna szüksége az önálló életre való alkalmasság eléréséhez. Az ember *különleges* lény is ugyanakkor. Szophoklész Antigonéjából ismert sor: „Sok van, mi csodálatos, de az embernél nincs csodálatosabb”. Kevésbé ismert, hogy a „csodálatos” (deinon) szó jelentése korántsem a ’csodálatra vagy elismerésre méltó’. Martin Heidegger szerint leginkább ezzel a körülírással adhatjuk vissza jelentését: „ismerősnek tűnő félelmetes idegen”. Az ember *lehetne bátor és nagykorú* lény, de legtöbbször ezzel szemben a lemondást és bátortalanságot választja. Paul Tillich ugyanúgy az élet teljességére való nyitott életet érti a létbátorság kifejezés alatt, mint ahogy Dietrich Bonhoeffer a felnőtt világban megélt felnőtt élet alatt. Mindkettőjük olyan lehetőségként írja le ezt a létformát, amely nem jellemzi általánosságban az embereket.

E belátások birtokában talán könnyebben megbocsátana mindenki az eltévedt embernek. Egy gyámoltalan, esendő, tévedékeny lénytől nem kell túl sokat várni. Élhetnénk olyan életet is, amely során felkészülünk a legrosszabbra, és amikor ez menetrend szerint megtörténik, legfeljebb annyit mondunk a sztoikus bölcsékkel együtt: na, ugye, megmondtam. Megdöbbenő módon azonban az ember Teremtője nem elégszik meg ennyivel. Teremtésének különleges aktusával saját képére alkotta és munkatársává fogadta. Ez legnagyobb méltóságunk, amiért ugyanakkor a dicsőség nem minket illet meg. *Elbukásunk nem tervszerűen, de antropológiailag szükségszerűen történik.* Illúzió és utópia minden olyan elképzelés, amely az emberre önmaga és közösségei sorsának irányítójaként tekint. A görög drámák *sors* elképzelése ugyanúgy az ember erkölcsi tehetetlenségének ősi kérdésére adott válasz volt, mint Szókratész vagy a sztoikus filozófusok rejtett reménye a belátás és értelem morális erejéről, vagy az indiai filozófia maya fátyla. Ezekben az esetekben az embernek önmagával szembeszállva kell megharcolnia és meg is nyernie ezt a harcot, miközben bármely

nyereség a saját vesztesége is. Jézus Isten országáról szóló szavai azonban felszabadulást hoznak a reménytelen és önmagunkkal szemben megnyerhetetlen harc mázsás súlya alól. Ráérezve ennek az országnak beláthatatlan távlataira, az ember örömmel adja oda minden addigi értékét, hogy részese lehessen. Aggódás és az önmegváltás kísérletei helyett hálással fogadja el Teremtője akaratát, amely olyan meseterkéletlen és egyszerű módon történik meg az életében, hogy az az élet hétköznapi szálainak szokásos mértékű összegabalyítása szintjén már csodaszámba megy (Mt 13,31kk).

Az Isten országát átélők elbeszéléseiből a kereszténység történetében jellemző minták, kulturális formák alakultak ki. Ezek ugyan már nem rendelkeznek a csak a személy és Isten kapcsolatában kitáruló Isten országának magával ragadó erejével (dünamisz), de legalább alkalmasak a beazonosításra. Visszatekintve az elmúlt két évezredre úgy látszik, hogy a legtöbb értetlenség ebből az általánosításból született. Jézus ígéhirdetésében Isten országának ereje mindig Istentől indul és az egyes embereken keresztül hat, akiknek feladatuk is ennek visszatartás nélküli megélése. Ez az irány minden kor minden szellemiségében helyet találhat, a megfelelő személyes kiállítás megvalósításával. A pusztán a kulturális formák szintjén hirdetett és értelmezett „Isten országa” felfogások azonban egyetlen kor egyetlen szellemiségében sem találhatnak otthonra, mert nem ez a megvalósulásának a szabálya. Erre az ellentmondásra sokszor nem az ehhez túlságosan gyengének bizonyuló egyház emlékeztet, hanem azok a kívülállók, akik valamilyen okból és szempontból felismerik vagy megérik az ellentmondást. Így jönnek létre azok a jellemzően ateista, szkeptikus vagy jelenkori agnosztikus elbeszélések, amelyek felelősséget éreznek a kérdés tisztázásáért, ám a hit belső szempontjaival nem rendelkeznek (RUSSELL 1960).

2. „Bizony mondom neked, ma velem leszel a paradicsomban” (Lk 23,43)

Isten országa Jézus ajkán az emberek számára átélhető, valóságos lehetőség volt, amelynek legfőbb ereje abban állt, hogy minden szokványos előfeltétel nélkül gyakorlatilag bárki, meglepetésszerűen találkozhatott vele és részesülhetett benne. Pál apostolnál a meglepetés helyett már konkrét tartalma kerül előtérbe: „*Isten országa nem évés*

és ivás, hanem igazság, békesség és öröm a Szentlélekben.” (Róm 14,17) A perzsa eredetű „paradicsom” szót, amely Keleten királyi udvar jelentésben volt ismert, az evangéliumok szerint Jézus egyetlen alkalommal használja. Itt is váratlan, sőt meglepetésszerű, hogy épp annak a gonosztevőnek ígéri meg a vele való paradicsomi létet, akinek semmilyen elképzelhető alapja nem volt sem egy rangosabb helyre belépni, sem az ezzel jelzett különleges isteni állapotba eljutni. Jézus különleges figyelmének a jele itt, hogy a kereszten függő, elgyötört és szenvedő, de iránta nyitott embernek nem a megszokott módon, hasonlattal, allegóriával vagy más irodalmi eszközzel utal az üdvösség lehetséges távlataira, hanem közvetlenül és biztatóan a testi felfrissülés és teljes elfogadottság képét használja. Egészen megdöbbentő ez a méltatlanul odaíért enyhülés és a vállalt közösségben megnyilvánuló szenvedésre való érzékenység. Túlságosan gyorsan szaladnánk előre, ha az odafordulás e gesztusát mellőzve rögtön dogmatikai szabályszerűséget szeretnénk kikövetkeztetni ebből a jelenetből.

A 20. századi teológiatörténet kiemelkedő alakjai sem akartak elmenni szó nélkül a szenvedés realitása mellett, amikor Isten országának jellemző vonásait igyekeztek leírni. A szenvedés mélyen evilági valóság. Van olyan nagy szenvedés és olyan könnyelmű gondolkodás, amely nem akar hallani erről, és helyette inkább Isten nagyságával, Jézus feltámadásának dicsőségével vagy a mennyországban elképzelt örök boldogság látomásaival vigasztalódik. De ennek az ellenkezője is igaz: olyan nagy szenvedés és olyan földhöz ragadt gondolkodás is van, amely képtelen túllátni a nehézségek világán és senkinek sem engedi meg, hogy tekintetét ezek fölé emelje.

Dietrich Bonhoeffer dialektikus képekkel és szavakkal fejezte ki az ember Istenre utaltságát és világban való életét. „Hogy a világban kell élnünk – mintha Isten nem létezne – csak Isten előtt ismerjük fel. Ő maga kényszerít erre a felismerésre... ő maga adja tudunkra, hogy olyan emberekként kell élnünk, akik az étellel nélküle is elboldogulnak. A velünk levő Isten a bennünket elhagyó Isten (Mk 15,34). Színe előtt és vele élünk nélküle.” Ebben a hitbeli állapotban érheti el az ember a felnőtt gondolkodást, amely „kritikus távolsággal szemléli környezetét és mindenekelőtt önmagát annak érdekében, hogy önmagáért teljes mértékben, környezetéért pedig embertársaival együtt felelős lehessen.” (BONHOEFFER 2005.)

Hans Küng számára az ószövetségi és újszövetségi Isten országa közti döntő különbség az, hogy Jézusban jelenné válik mindaz, ami addig tiszta jövő volt. „A próféták ígérete szerinti birodalomban az igazságosság, elvitathatatlan szabadság, az általános kiengesztelődés és az örök békesség teljessége van jelen. Ebben az értelemben tehát az üdvösség, a beteljesedés, a célhoz érés és Isten jelenlétének ideje: az abszolút jövő. A prófétai ígéreteket Jézus konkrétta és fontossá teszi. Ezzel Isten ügye behatol a világba. Innen kell megérteni az Isten országa üzenetét. A lemondással való ellentétben, amely Istent odaát teszi és ezért a világot megváltoztathatatlannak tartja.” (KÜNG 1993.)

Jörg Zink is nagy hangsúlyt helyez a jelen és jövő szoros tartalmi kapcsolatra. Szerinte alapvetően nyitott világban élünk. „Olyan világban, amely nyitott Isten jelenlétének titkaira. Olyan világban, amely nyitott a többi ember és az ő sorsuk iránt. De mindenekelőtt olyan világban, amelyben semminek sem kell ugyanúgy maradni, ahogy van, amelyben nekünk, keresztényeknek nem kell kibékülnünk a hazugsággal és erőszakkal, a terrorral és kizsákmányolással. Ez a világ nyitott saját jövőjére, vége nem az elsüllyedés mocsara, hanem új teremtés.” (ZINK 1979.)

3. „Íme, a te Anyád” (Jn 19,27)

Jézus utolsó szavainak egyikével egymásra bizza édesanyját és Jánost, a szeretett tanítványt. Ezzel döntő kapcsolat születik családjá és tanítványai között. Másképp ismerték őt, más képet hordoztak magukban róla és teljesen eltérően mondhatták el róla a számukra legfontosabbakat. Az eltérések ellenére a közöttük kialakuló kapcsolat tartalmi alapja az az egyszerű tény volt, hogy mindkettőjük számára különösen fontos volt Jézus személye. Paul Tillich analogia imaginisnek, *képanalógiának* nevezi azt a legerősebb kapcsolatot, amely a keresztényeket minden időben a Megváltóhoz köti és a Jézusról hordozott képek erejével összetartja. Sokféle társulás, gyülekezés, egyesület és társaság gyűlhet össze az ég alatt. Közösség azonban, amelyet alapvetően nem tagjainak érdekei vagy céljai tartanak össze, hanem elhívása, sehol sem alakul ki egyszerűen. Az egyház olyan, egymás számára is ismeretlen emberekből jön létre, akik számára fontosabb a Jézussal való ismeretség, mint saját közvetlen céljaik érvényre juttatása. Az első keresztény közösségekben is sok feszültség származott abból, hogy

ezt a folyamatot mindenkinek magának is fel kell ismernie és meg kell tanulnia kifejezni. A keresztény közösségek különleges volta egyrészt abban áll, hogy tagjaik „legnagyobb közös osztója”, azaz a közöttük levő egység legmagasabb rendű alapja Jézus Krisztus („Krisztusban egyek”, Jn 17,21). Másrészt, hogy a tagok folyamatosan, életformaként keresik a saját közösségükre jellemző „legkisebb közös többszöröst”, vagyis a földrajzi, történelmi, szociális stb. helyzetüknek leginkább megfelelő közösségi viszonyok megvalósulásának lehetőségeit, melynek során mindenki a többiek szükségleteinek fel- és elismerésével találhatja meg az értékes élet örömét (ApCsel 2,37–47).

Jézus nem számolt azzal, hogy a keresztények a későbbi társadalmak eszményeivé válnak majd. Követői közösségeinek legfontosabb összetartó erejéül a szeretetet nevezte meg (Jn 13,35). Zebedeus fiainak anyja kérésénél is világosan megkülönbözteti a szokványos társadalmi rendet az ő közösségének hatalmi szabályaitól: *„közöttetek ne így legyen, hanem aki naggyá akar lenni közöttetek, az legyen a szolgátok”* (Mt 20,26). A keresztény gyülekezetek belső rendje és a világ társadalmi között levő feszültség sokféleképp nyilvánult meg az ókortól kezdve mindmáig. A vita középpontjában legtöbbször az a kérdés állt, hogy az egyház tagjainak szóló különleges szabályok mennyiben keveredhetnek össze a környező társadalmak életvitelével és szokásaival. E kérdés körül zajlott a 4. század elejétől az úgynevezett donatista vita is, amely az üldözésekben elbukó egyháztagok visszafogadhatóságáról szólt. Augustinus ebben a vitában az egyház visszafogadási kötelezettsége mellett áll ki azon az – egyáltalán nem erkölcsi, hanem dogmatikai – alapon, hogy a keresztesség szentsége abban az esetben is hatékonyan alakítja az egyének életét és üdvösségét, amikor ez legkevésbé (sem) látszik. Augustinus ezzel nemcsak átjárhatóvá tette az egyház belső közösségének és a környező társadalmak határát, hanem útjára is indította azt az eszményt, hogy a „földi országoknak” „Isten országára” kell hasonlítaniuk, amennyiben nem akarnak a rossz hatalma alá kerülve elzúlleni és elveszni.

A szent mintára épülő szakrális társadalmakat a reneszánsz, a reformáció és később a felvilágosodás szellemisége óta egyre erőteljesebben váltotta le a szekularizált vagy szekuláris („világi”) társadalom képlete. Az erre vonatkozó kezdeti elképzelések szerint a társadalomnak azért nem szükséges szentnek, vallási jellegűnek vagy az

egyházról befolyásoltnak lennie, mert az egyházi értékek e nélkül is helyet kaphatnak benne. Ily módon ráadásul az egyház azokon a kritikus helyeken és pontokon siethet legkiválóbb értelemben a világ segítségére, ahol a legnagyobb szükség van rá.

A nyugati demokráciák társadalmait a multikulturalitás viszonyrendszere jellemzi. Sok esetben találkozunk ezzel a fogalommal olyan társadalomtechnikai kifejezésként, amellyel például az egyetemes emberi jogokra vagy az emberi méltóság eszméjére hivatkozva meg akarnak tanítani bennünket (vagy mi másokat, tehát mindenképp egyes emberek másokat) az „idegenség”, tőlünk eltérő származású emberek, szokatlan értékek és szokások stb. elfogadására. Ezt nevezi Frank-Olaf Radtke *pedagógiai multikulturalizmus*nak, amelynek során iskolai vagy társadalmi programok segítségével van alkalmuk az embereknek a kirekesztő felfogások fölötti kritika megfogalmazására és az elfogadás tetteinek begyakorlására. Egyszerű és naiv gondolat, mely gyakran moralizálásban és a morális érvek hangoztatónak profi álláskeresőseben nyilvánul meg. A *kulináris-cinikus multikulturalizmus* az eltérő civilizációjú embereket minél kisebb alapterületen, jellemző módon egy-egy metropoliszban szereti egyesíteni, hogy a kulturális sokszínűség egyben a vásárlóerő számára is csábítóan hathasson. „A gyökértelenség az individualizáció kétségbeejtő-vidám programjává válik, a kozmopolitizmus a fékevesztett karrierizmus és fogyasztás előfeltétele, s többé nincs idő a pénzkeresést akadályozó »faji viszályokra«” – írja a szerző, majd hozzáteszi, hogy a rasszizmus ebben a felfogásban a szabadság áráként megtűrt, de aktívan nem hivatkozott jelenség. Szintén gazdasági megfontolás, de – az előbbivel ellentétben nem a fiatalabb korosztályokhoz tartozó kreatív egyéni szolgáltatóknak és rajtuk keresztül a középrétegnek kedvező módon, hanem – az állam gondjainak enyhítésére sietve áll a *demográfiai-instrumentális multikulturalizmus* háttérében. Itt a bevándorlók beáramlását elősegítik, de nem bármiféle emberszeretettől vezérelve, hanem kifejezetten a legkevésbé keresett munkák elvégzése céljából. Ebben az esetben az „öslakosok” rendszerint fenyegető tömegként élnek meg a bevándorlók jelenlétét. *Reaktív-fundamentalista multikulturalizmus* a szerző szerint a pedagógiai multikulturalizmus ellenhatásként áll be legtöbbször, amikor a kisebbségben lévő társadalom tagjai – élve a többség által elősegített kulturális hagyományörzés lehetőségével

– visszatérnek saját, bevándorlásukat megelőző hagyományaikhoz és szokásaikhoz és ezek elfogadására emlékeztetik a többség tagjait. Radtke javaslata a *kulturális közömbösség* kialakításának képessége és a bevándorlók számára történő jogegyenlőség biztosítása. A közömbösség (gleich gültig) nem érdektelenséget jelent (gleichgültig), hanem minden érték megkülönböztetés nélküli elfogadását a *közöségi terekben*. Ahogyan megszoktuk, hogy a nagyvárosokban kialakult a köszönés nélküli társadalom, úgy ez a fajta érdektelenség kiterjedhet a nagyvárosi lét más kulturális jelenségeire is. A magánélet területeire ez azonban nem feltétlenül vonatkozik. (RADTKE 1997.)

4. „Szomjazom!” (Jn 19,28)

Isten országának üzenetét Jézus egy adott kor adott szókészletével mondja el. Hallgatói számára az ismert világ részleteinek felidézésével utal a személyében közelivé váló békesség lehetőségére. Ahogy jeruzsálemi bevonulásakor elhangzó szavai szerint a kövek is alkalmasak dicsőségének hirdetésére, úgy a teremtés minden egyes részlete kifejezheti valamiképp az örömet. Hogy az élettelen és élő világ együtt *hogyan* lehet erre képes, arra sok filozófiai és vallási elképzelés született eddig is az indiai hagyományoktól Johann Wolfgang von Goethén át Arthur Schopenhauerig és tovább, de már elvileg tekintve is, mindenképpen nehéz feladat ennek utánajárni. Arra a kérdésre azonban, hogy a világ bármely részlete számunkra, az ember számára hogyan tanúskodhat a Teremtő gondoskodó szeretetéről, már jóval érthetőbb és követhetőbb válaszok születnek.

A Föld szépsége és a rajta kialakult élet sokszínűsége rabul ejtheti a figyelmes embert. A Genézis a „jó” (tov) szóval írja le a teremtett világot, amely egyszerre jelenti a szépet és a megfelelőt, de mindenképp azt, hogy a világ az ember számára „élhető”, használható, alkalmas és méltó környezet. A „rossz” (ra) – amely pedig a jó ellentétéként a „nem jól használhatót”, diszfunkcionálisat jelenti a héber nyelvben – mégis kezdettől ott lappang az ember közelében. A jó és rossz tudásának fája az ember eredeti lakóhelyén található. Arra a kérdésre, hogy honnan származik a rossz, a gonosz a világban, az őstörténet azt válaszolja, hogy rejtélyes, ám valóságos módon alakul ki az ember kapcsolatainak összességében. Ebbe pedig az önmagával való belső,

reflektív kapcsolatot is éppen úgy bele kell értenünk, mint a Teremtőjével való kapcsolatát. Az ember az egyetlen lény, amely még a „jó” világban is képes megtalálni azokat az eszközöket és módszereket, amellyel a világot egyrészt *rosszul*: rendeltetésétől eltérően, másrészt *rosszra*: a diszfunkció továbbterjesztésére használhatja. Ennek gyakorlati következményei között találjuk azt a sokat látható emberi szokást, hogy még a felismert tévedései esetében is képes tovább vinni a rosszat – például az öngazolás vagy másokkal szembeni előnyszerzés stb. – érdekében. Ez az emberi képesség vezethetett a világ állapotában odáig, hogy a Föld véges eltartó képességének jelenkori tapasztalata ellenére még mindig jobban bízunk azokban a technológiákban, amelyek veszélyeztetik ugyan a jövőnket, de a kényelmes élet vagy a haszonszerzés terén eddig előnyökhöz juttattak, mint amennyire bátran szembenézünk eddigi eredményeink kétértékűségével.

Jézus utolsó szavai között szerepel a szomjúság, mint fizikai szenvedés. A víznek a legtöbb kultúrában különlegesen erős szimbólumértéke van. Az Ószövetségben nem csupán az Istenben bízó ember viszatérő képe a víz mellé ültetett fa, hanem az Urat mint Izrael reményességét is a folyóvíz forrásának nevezik (Jer 17,13). Nem meglepő, hogy az Isten eljövendő országára alkalmazva is megtaláljuk épp Ézsaiás próféta könyvében, akitől Jézus is idéz Víz-zel-keresztelő János követőinek: *„Akkor majd kinyílnak a vakok szemei, és megnyílnak a süketek fülei. Akkor majd úgy szökell a sánta, mint a szarvas, és ujjong majd a néma nyelve. Mert víz fakad a pusztában, és a kietlen tájon patakok. Tóvá lesz a délibáb, és víz fakad a szomjú földön. Ahol azelőtt sakálók tanyáztak, nád és káka fog teremni.”* (Ézs 35,5–7)

Az ivóvízkészletek birtoklásáért jelentős harcok zajlanak a világban (Izrael, Bolívia, India, Ruanda, Szudán stb.). Az ismert fertőző betegségek több mint 90 százalékának hátterében a vízhiány vagy vízinség áll. Évente 780 000 ember hal meg az elégtelen vízhez jutással kapcsolatos betegségekben. Ha ebből csak a gyerekeket számoljuk, akkor percenként hal meg emiatt egy gyerek a Földön. Afrika számos országában az anyák és lánygyermekük járnak a távoli helyeken megszerezhető vízért, amíg a férfiak otthon dolgoznak. A vízhez vezető utat kiszolgáltattottan kell megtenniük, és gyakran esnek erőszak áldozatává. Eközben a világ legtöbb ivóvizét palackozó Nestlé cég európai területi vezetője arról beszél, hogy a vízhez jutás ne tartozzon hozzá az emberi jogokhoz, ha-

nem a többi élelmiszerhez hasonlóan üzleti kereskedelem tárgyát képezze. Ez az igény nyilvánvalóan lábbal tiporja a természetes jóérzést (és szemben áll az úgynevezett természeti joggal, amennyiben van ilyen), de sokkal jogosabban kelthetne felháborodást abban az esetben, ha az emberi jogi alapokon nyugvó vízhez jutás megvalósulna a Földön.

5. „Éli, éli, lámá sabaktáni” (Mt 27,46)

Isten országának híre folyamatosan terjed. A kereszténység elterjedése történelmi korok és földrajzi területek viszonylatában is kimutatható. Isten országának terjedése azonban nem esik egybe ezekkel a határokkal. Jézus életét senki sem élheti, de élete egyes részleteinek jelentőségét bárki végiggondolhatja saját életére nézve. Különös módon áll ez a szenvedésre. A történelmi tény, hogy Jézust meg lehet ölni a korban szokásos kivégzőeszközzel, azonnal felveti a kérdést: hogyan érthetjük Jézus azon szavait, amelyekkel az Atyával való egységről beszélt? Időszámításunk első évszázadaiban az ebből a kérdésből fakadó felfogások tisztázására került sor. Különféle felfogások születtek azzal a szándékkal, hogy valahogyan megmagyarázzák ezt. Az egyik legjellemzőbb magyarázat csak embert látott Jézusban, és legfeljebb az Atyával való különleges emberi kapcsolatát engedte meg (például ebioniták, szamoszaténusok). A másik jellemző irány szerint csak látogat volt emberi lénye, mert teljességgel isteni természetű volt (például doketizmus, szabelliánusok). Ezek a kérdések és felfogások ma is élnek, még ha nem is olyan részletességgel, mint az ókori krisztológiai vitákban. Isten országának küszöbe azonban ugyanolyan magas (vagy alacsony), mint Jézus szavainak elhangzásakor volt. Csak azok tudják átlépni, akik olyannak fogadják el őt, amilyenek az evangéliumok tükrében látszik. A feladat egyszerre nehéz és könnyű. Nehéz, mert Jézust hallgatva kirajzolódik egy a megszokottól eltérő gondolat típus, amelyben az értékek átértékelődnek. Könnyű, mert nem kell hozzá különleges felkészülés vagy kiképzés. Bárki részese lehet Isten országának, aki megérti és elfogadja a kicsi és nagy, a szegény és gazdag, a kisémmizett és hatalmas, a megvetettség és dicsőség kapcsolatának új szabályait. Mivel ezekben az esetekben az egész addigi gondolkodásmód áthangolásáról van szó, nyilvánvalóan azok vannak előnyben, akiknek nincs vesztenivalójuk. Akik számára esélyt jelent

bármilyen változás. Kezdetből voltak azonban a társadalomban olyan tehetősebb emberek is, akiket megragadott az evangélium a tartalmán vagy az a szerint élő emberek életén keresztül. Ezek az emberek jó példái annak, hogy Jézust alapvetően nem csupán a „szegények”: a meghatározott szociális, politikai vagy műveltségi körülmények között élő emberek érthetik meg, hanem a „lelki szegények”, vagyis *mindenki, akinek szívéhez egyetlen életkörülmény sem nő hozzá annyira, hogy ne tudja Jézust tekinteni a legfontosabb értékének*. Ezen a ponton kezdődik a keresztény élet hitelessége. A keresztény értékekhez, életformához ugyanis nem a megszerzésükre irányuló szándékon át vezet az út, hanem Jézus személyén. Jogos kérdés, hogy – amikor olyan sok visszaélés történik a kereszténységgel, hogy már rég nem látszik rajta, mitől is volna jobb bármely más életvezetési tanácsadásnál, politikai irányzatnál vagy pszichotechnikánál – miért is jó kereszténynek lenni. A felszínes, de nem feltétlenül rossz válaszokról írt könyvekkel máris könyvtárakat lehet megtölteni. E témák közt ott van a szenvedés értelmének keresése is. Ám a mélyre evezve egyetlen élmény válik egyre meghatározóbbá: Isten szeretete, amely sem életben, sem halálban, sem a kettő határán nem hagy magunkra.

6. „Beteljesedett!” (Jn 19, 30)

Xenophanes, a nagy eleai tanító, iskolájának hagyományai szerint azzal jellemzi Istent, hogy „fáradozás nélkül ráz mindent gondolatával”. Bár ez a kép szokatlannak tűnik az első pillanatban, mégis nagyon közel áll ahhoz a mondanivalóhoz, amelyet Pál apostol így fogalmaz meg: *„egy az Istene és Atyja mindeneknek; ő van mindenek felett és mindenek által és mindenekben.”* (Ef 4,6) Isten országához a teljesség is hozzátartozik.

Az emberi gondolkodás és tapasztalat számára a teljesség legfeljebb nagy kihívás lehet. Átélni vagy főképp megvalósítani nem tudjuk, tekintve, hogy az ember maga is a teremtés része. Ám megszabadulni sem tudunk a vágytól, hogy közünk legyen hozzá. Órigenész abban hitt, hogy a Logoszban való elmerülés során az ember maga is isteni-vé lehet. Augustinus meggyőződése az volt, hogy Isten már a teremtésnél belénk ültette az iránta való vágyakozást. Luther számára a világ minden részlete – így még az ördög és Krisztus is – Isten álarcaként fogható fel. *Az ember nem él teljesen Isten ismerete nélkül, de Is-*

ten teljes ismeretére nem juthat el életében. Jézus azonban kimondja a kereszten ezt a szót: „beteljesedett”, „elvégeztetett”. Ennek van egy olyan jelentése, amelyet senki emberfia nem képes megérteni vagy rekonstruálni, mert Jézus saját életének része volt. Van viszont egy másik jelentése is. Az ő személyében, halálakor vitte végbe Isten mindazt, ami a teremtéstől fogva váratott magára, az ember és Isten közötti kiengesztelődést. Jézus halála ezzel alapvető tájékozódási ponttá vált a történelemben. Még van ideje a világnak, a maga végső kérelhetetlenségében nem ért még véget a történelem, az ember ideje, Isten türelmi ideje. Ám van egy kitüntetett pontja a világnak, akiben Isten igazsága az írásokban őrzött hagyománynak megfelelően és az Istent kereső ember számára befogadható módon megjelent. Jézus földi életének vége a maga rejtettségében hozta közel Isten országát. A tény nem látványosan nyilvánvaló, de megbízhatóan valós és átélhető.

7. „Atyám, a te kezébe teszem le az én lelkemet!” (Lk 23,46)

Az utolsó szavakat az Atyával való kapcsolat keretezi Jézus életében. Az evangéliumok nem rajzolnak egységes képet e kapcsolatról. János evangélista szerint Jézus számára tökéletesen átlátható és átélhető volt ez, és sok megszólalásának tartalmát is e kapcsolat képezi. Az első három evangélium írói óvatosabbak. *Az emberi élet végső perspektívája az Atya kezébe helyezett élet.* A kereszténység több irata és hagyománya kötődik az apokaliptikus szemlélethez. Ez az időszámításunk kezdetének környékén elterjedt irodalmi műfaj általában a fennálló világkorszakból hátralevő idő rövidegével számolt, és ennek megfelelő rövid távú és szigorú erkölcsi szabályokat hirdetett. Ezek középpontjában sokszor a természetes és társadalmi környezet alakításában vállalt felelős szerep helyett a hősiesség kitartás és a különleges erkölcsi tettek álltak. Az évtizedek múlásával azonban a keresztény közösségek is felismerték, hogy a környező világ kultúrájában ők is jellemző kulturális értékeket képviselnek és bekapcsolódtak az ennek magvalósításával kapcsolatos vitákba. Az első évszázadok egyházatyáinak írásaiban több morális kérdésről is olvashatunk, például a házassági válás, a homoszexualitás, az abortusz és a kisgyerekek megölésének tiltásáról. A kereszténység társadalomformáló erővé válásától kezdve hosszú évszázadokon át igyekezett gondoskodni a teológiai szempontok elvárásaihoz igazított

erkölcs megfogalmazásáról és nyilvánossá tételéről. A mai keresztények számára gyakorlatilag a teljes történelmi örökség értékes és fontos hagyomány, de ezek annyira különbözőek, hogy sokszor nemcsak tartalmilag, hanem módszereikben és céljaikban is eltérnek egymástól.

A kortárs evangélikus etika számára egyik kiemelkedő tájékoztatósi pont Dietrich Bonhoeffer munkássága, aki azzal szünteti meg a végidők várásából származó erkölcsi zavart, hogy megkülönbözteti egymástól az utolsó időket, amelynek eléréztét reméljük és várjuk a saját, utolsó előtti időnkől, amelyben azonban konkrét felelősséggel tartozunk a világ jobbításáért. Mindenkori erkölcsi döntéseink és kiállásunk alapja mégsem a jelenlegi időszak normáihoz igazodik, hanem az utolsó időkből meríti erejét. Bonhoeffer az utolsó és utolsó előtti idők kapcsolata terén egyaránt igazolhatatlan túlzásnak tartja a radikális és kompromisszumos értelmezést. Az első esetben a keresztények arra hivatkozva, hogy „Krisztus minden nem véglegesen eltöröl”, nem éreznének felelősséget koruk és helyük viszonyaiért. A kompromisszumos tévedés esetében pedig eltekintetnének a megigazulás szempontjától és a hitet életszerűtlen és világidegen jelenségként kezelnék. Bonhoeffer ezt „útkészítésnek” nevezi *Etikájában* és emlékeztet, hogy az *emberség* és a *jó* eszményének érvényesüléséért itt, az utolsó előtti időben kell kiállnunk az utolsó idők távlatára tekintve.

Irodalom

- BONHOEFFER, Dietrich: *Widerstand und Ergebung*. Gütersloher, 2005²¹
- BONHOEFFER, Dietrich: *Etika*. Exit, Kolozsvár, 2015.
- HEIDEGGER, Martin: *Hölderlins Hymne „Der Ister”*. Gesamtausgabe, Bd 53. Vittorio Klostermann.
- KÜNG, Hans: *Christ sein*. Piper, 1993.
- RADTKE, Frank-Olaf: Az idegenség konstrukciója a multikulturalizmus diskurzusában. Ford.: Szíjártó Zsolt. In: Feischmidt Margit (szerk.): *Multikulturalizmus*. Osiris, Láthatatlan Kollégium, Budapest, 1997. URL: http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/magyarorszagi_nemzetisegek/romak/multikulturalizmus/index.htm (2015.06.10.)
- RUSSEL, Bertrand: *Miért nem vagyok keresztény?* Ford.: Szilágyi András. Kosuth, Budapest, 1960. URL: <http://160.114.48.3/~pyrrhon/ateizmus/> (2015.06.10.)
- ZINK, Jörg: *Eine handvoll Hoffnung*. Kreuz Verlag, Stuttgart, 1979.

A különbözőség diktatúrája, az egyformaság szabadsága?

Nacionalizmus, nemzet, nemzetállam

OROSZ GÁBOR VIKTOR

19

Lehet-e diktatórikus a különbözőség és vajon az egyformaság beválthatja-e a közösség szabadság, béke és jólét utáni vágyát? A nacionalizmus az integráció ideológiájaként határozható meg, ami egy nagy csoport (náció) iránti lojalitást más csoportokkal szemben abszolút előnyben részesít.¹ Másként: a nacionalizmus az a politikai magatartás, amely a nemzetnek mint társadalmi közösségnek különösen is nagy jelentőséget tulajdonít. Eszerint az emberiség nemzetekre van felosztva, amelyek egyenként sajátos jelleggel bírnak. A politika oldaláról vizsgálva a nacionalizmust az államnak a nemzetállam lenne az ideális formája. Tehát a nyelvileg és kulturálisan adott nemzeti határok mentén szükséges az államhatárokat meghúzni, valamint minden nemzetnek jogában áll államot alapítania. Hasonlóan az egyes emberhez, minden nemzetnek joga van létét önállóan és idegen befolyás nélkül meghatározni (autonómia és szuverenitás).² Hiszen a nemzet olyan szocializációs közösséget testesít meg, amelyhez hozzátartozik az otthonosság érzetének biztosítása, a sajátos viselkedésmód, értéképekzetek, vallási beállítódás, életformák és életstílus.³

A nacionalizmus formái

A nacionalizmus négy formáját szokás megkülönböztetni. A *liberális nacionalizmusra* jellemző, hogy a nemzeti identitásra való törekvés közben nagy jelentőséggel bír az egyenlőség és az egyéni

¹ Vö. Friedrich Wilhelm Graf: Nationalismus. In: RGG4, Bd. 6., 68.

² Vö. Carl-Henric Grenholm: Nationalismus. In: TRE, Band 24., 21.

³ TRACK 2008, 45.

szabadság. Kialakulásának hátterében többek között a francia forradalom öröksége és az angol nacionalizmus eszmeisége áll, miként azt John Lock kidolgozta. A hatalom gyakorlása a nép által történik, és az alkotmány által szabályozott. Jellemző példa erre felfogásra az Egyesült Államok.

A *konzervatív nacionalizmus* tulajdonképpen azon elven alapul, hogy az emberek bizonyos ismertetőjegyek és tulajdonságok alapján képeznek egy közösséget, amely egy szerves egész és nem csupán egy részének halmaza. Hangsúlyozza a nemzeti együvé tartozást a történelmi és kulturális, valamint társadalmi örökség talaján. A nemzeti egység és sérthetlenség megőrzése érdekében nagy jelentőséget tulajdonít a katonai fellépésnek is. A 18. századi német romantikában gyökerező felfogás az egyéneket kollektíve egyéniségként képzelel el. A nemzeteket Isten egymástól elválasztotta, és tőle saját tulajdonságokat és feladatokat kaptak.

A *fasiszta nacionalizmus* arra törekszik, hogy saját nemzetét és hatalmát kiterjessze. Éppen ezért más népekkel szemben agresszív magatartást mutat. Sajátos módon a német nacionalizmus a 20. század elején a rasszizmus ideológiájával párosult, miszerint természetileg a különböző rasszok eltérő értékkel bírnak. Alfred Rosenberg, német nemzetiszocialista ideológus 1930-ban megjelent könyvében a „vér álláspontját”⁴ propagálva a következőképpen fogalmazott: „a sötét ótestamentumi marhakereskedő-történetek helyére a tiszta és világos északi mondáknak kell lépniök.”⁵ A hitlerizmus idején érvényesülő náci ideológiában „az északi vér” volt az a természeti adottság, amely a régi helyébe lépett és alapját képezte a nemzeti, faji alapon szerveződő szélsőséges náci ideológiának, amely egyebek mellett a fajkeveredés elutasításában, a diakóniai munka visszaszorításában, az „értéktelenek” kirekesztésében nyilvánult meg. Másrészt a náci ideológiából, amely a politikai messianizmus színében tüntette fel magát, politikai vallás vált.⁶

A fentiekben vázolt hamis, kirekesztő és faji alapon határokat húzó szemlélettel szemben fogalmazta meg a barmeni hitvalló zsinat 1934-ben a következőket:

⁴ FEKETE 2009, 14.

⁵ KOCSIS 1968, 8.

⁶ Vö. FEKETE 2009, 16.

„Jézus Krisztus, ahogy nekünk róla a Szentírás bizonyosságot tesz, Istennek egyetlen Igéje, akit nekünk hallgatunk, akiben életünkben és halálunkban bízunk és akinek engedelmeskednünk kell.

Elvetjük azt a hamis tanítást, hogy az egyháznak, igehirdetése forrásaként Istennek ezen az egyetlen Igéjén kívül és e mellett még más eseményeket és hatalmasságokat, alakulatokat és igazságokat is Isten kijelentésének lehetne és kellene ismernie.”⁷

A faji, vallási, etnikai alapon kirekesztő magatartás jelenik meg a neonáci mozgalmak fellépésében, amelyre jellemző, hogy a társadalomban jelenlévő konfliktusokért, így például a szegénységért, a közbiztonság állapotáért, az erőszakért egy bizonyos etnikumot, sőt nemzetet tesznek felelőssé, és az ő negligálásuk által vélik megoldani a számukra elfogadhatatlan helyzetet. Bűnbakot képeznek, amivel szembe tudnak helyezkedni, és azt okolják vélt igazságérzetük szerint. Ezzel szemben továbbra is érvényes a *Barmeni hitvallás* üzenete.

A *szocialista nacionalizmus* olyan fajtája a nacionalizmusnak, amelyben a nemzeti önmeghatározás a társadalmi és gazdasági egyenlőséggel párosul. A nacionalizmusnak ez az ága főként Afrikában és Ázsiában terjedt el a második világháború után az európai gyarmatosító hatalmaktól való megszabadulás következményeként.⁸

Nacionalizmus és vallás

A nacionalizmus és a vallás kapcsolata dialektikus. Gyakran használják a nacionalizmus eltérő fajtáinak legitimizálására a vallásokat. Sokszor a nemzeti összetartozás érzetét és a kulturális önazonosság tudatát biztosítja. Példaként gondolhatunk az iszlám esetében az arab nacionalizmus különböző formáira vagy a zsidó nacionalizmusra. De hasonló szerepet játszik a római katolikus kereszténység Lengyelországban vagy Horvátországban.

A vallási pluralizmus ismertetőjegyévé vált életvilágunknak egyrészt a vallásszabadság, másrészt a 20. század végi migráció kísérőjelensége. A „vallások visszatértével” szekularizmus utáni vallásosság alakult ki, amely a nyilvánosság színterein megjelenve szembesít ben-

⁷ Idézi FEKETE 2009, 27.

⁸ GRENHOLM 22–23.

nünket számtalan kérdéssel. Ennek a sokféleségnek az értelmezése és tolerálása központi feladat mind a vallási közösségek, mind a demokratikus jogközösség számára. Hiszen „ahol egykoron a templom állt, most a vallási-világnézeti orientációk piaca kapott helyet, ahol a valóság különböző, egymással konkuráló jelentéseit kínálják”,⁹ amelyek mindegyike a végérvényes igazság igényét támasztja abban az értelemben, hogy a társadalmi cselekvés feltételeit és mikéntjét erre az igazságismeretre alapozza. Ezekkel a megállapításokkal együtt azonban a vallási diszkrimináció¹⁰ kérdése és az antidiszkrimináció feladata is adott.

Hangsúlyoznunk kell Christoph Schwöbel tübingeni evangélikus teológus megállapítását, aki kifejezetten a reformatori hagyományok alapján hangsúlyozza, hogy a kereszténység maga is konstitutív módon pluralista. Ez abból fakad, hogy a hitet egyedül Isten teremti meg az emberben és az emberi cselekvés számára ez a hit kisajátíthatatlan. Az Istentől ajándékozott hit mindig a személyes hitbizonyosság alakjában van jelen, és ez adja személyes sokféleségét. A személyes hitbizonyosság ismerete egyúttal alapja a „más hitbizonyosságokkal szembeni toleranciának is”¹¹. A keresztény gyülekezeteknek a pluralizmus eme helyzetéből fakadóan „az identitás kialakításának iskoláivá kell válniuk”¹², ez azt is jelenti, hogy a „pluralizmus begyakorlásának elsődleges helyeivé kell lenniük”¹³. Schwöbel soraiból kitűnik: a keresz-

⁹ SCHWÖBEL 2003, 15.

¹⁰ A „diszkrimináció” fogalma két nyelvi szinten használatos: az egyik politikai, míg a másik alkotmányjogi. Politikai szinten csoportok vagy csoportérdekek egyenlőtlen bánásmódjának kritikájáról van szó a társadalmi sokféleség és a liberális demokrácia keretein belül. Ilyen csoportok lehetnek egyrészt a kisebbségek – fogyatékkal élők, homoszexuálisok, külföldiek, vallási közösségek –, másrészt nagyobb csoportok, amelyeknek nincs politikailag definiált képviselőjük – például autózvezetők, nők. A másik szint alkotmányjogi. Ezen a szinten a fogalomnak nincs csoportokra vonatkozó közvetlen jelentése, hanem az egyénekre vonatkoztatva jelenik meg, hiszen egy individuummal való vélt vagy valós egyenlőtlen bánásmódot jelöl az alkotmányra hivatkozva. Politikai szinten a fogalom használata akkor történik, ha emberek egy csoportja egyenlőtlen bánásmódban részesül és egyúttal a társadalomnak egy másik csoportja az egyenlő bánásmódot követeli a hátrányban részesülő csoportnak. Lásd BECKER 1996, 1.

¹¹ SCHWÖBEL 2003, 19.

¹² Uo. 22.

¹³ Uo. 23.

tény közösségeken belül a másik hitbéli meggyőződésével szembeni tolerancia nem csupán lehetőség, hanem adottság és feladat is egyben.

Másrészt a vallás a nacionalizmus kritikáját is nyújtják. Így a mai katolikus és protestáns szociáletikusok bizonyos megértést tanúsítanak a közép-európai és a harmadik világban jelentkező nacionalista törekvésekkel szemben, mivel azt a nagyhatalmak és a gyarmatosítókkal szembeni jogos válaszlépésnek tartják, mert a nemzeti identitásról, a népről, a hazáról és a nemzetállamról való gondolkodás jelentős segítséget nyújt a nemzeti identitás megtalálásához, valamint a nemzetközi közösségé formálódáshoz.¹⁴ Ugyanakkor az agresszív és totalitárius megnyilvánulásait határozottan elutasítják, mivel azok a béke és a nemzetközi szolidaritás akadályozói.

Franciaország példája¹⁵

A nemzetállam eszméje francia találmány, a francia forradalom szülötte. Franciaország nagyságát a nemzetállami keretek között tudta megélni, ám napjainkra kiderült: félő, hogy ha nem szakít időben a mára már egyetemességét teljes mértékben elvesztő, a történelmi múlt felett nosztalgizáló, egyre anakronisztikusabb államszervezési elvvel és gyakorlattal, akkor bukását is neki fogja köszönhetni – fogalmazott 10 éve, 2005-ben Fasang Árpád, aki négy éven keresztül Magyarország UNESCO-nagykövete volt Párizsban. Majd kiemelte: A nemzetállam mítosszá válásával több olyan elv is dogmává merevedett a francia közgondolkodásban, amely mind ez idáig nem képezhette vita tárgyát. A hagyományos felfogás szerint egy államon belül csak egy nép létezhet, következésképp egy országban nemzeti kisebbségek sem létezhetnek, valamint az „egyetlen nyelv” elvének kell érvényesülnie. Az állam, nép, nemzet szentháromság egy és oszthatatlan, s aki e dogmának az érvényességét megkérdőjelezi, az az állam, a nép és a nemzet ellensége. A nemzetállam paradigmája önmagában is kérdéses, mert míg a nagy francia politikusok, gondolkodók szerint Franciaország egyetemes missziója abban állt, hogy a szabadság, egyenlőség, testvériség jelszavait hirdesse szerte a világban és mindenütt támo-

¹⁴ Lásd TRACK 2008, 36. o.

¹⁵ OROSZ 2005.

gassa a nemzetállamok megvalósulását, mára kiderült, hogy ez az árukapcsolás teljességgel tarthatatlan. Azaz a több évszázados minta paradigmaváltásra szorul.

Ebből az ideológiai zsákutcából kell a franciáknak valahogy megtalálniuk a kiutat. Az új modell egyik alappillére az egykori francia külügyminiszter, Eduard Balladur *A különbözőség jövője* című könyvének egyik fejezetcíme lehet: „Az egyformaság diktatúrája, a különbözőség szabadsága”. Az egyformaság eszméje mélyen beleivódott a francia közgondolkodásba – Balladur gondolata éppen ezáltal válik rebellissé sokak szemében. Ám az emberek többsége nem viseli el az egyformaságot, elutasítja, hogy lemondjon egyéniségéről, a tradíciókról; „minden egyes ember megköveteli annak jogát, hogy önmaga maradhasson”.

Az új paradigma másik alappilléret Stéphane Pierré-Caps-nak, a Nancyi Egyetem jogászprofesszorának programadó gondolata képezi. A professzor így ír *A többnemzetű állam: Közép- és Kelet-Európa kisebbségeinek jövője* című könyvében: „...ha nem akarjuk, hogy egész Európát lángba borítsák a nemzetiségi konfliktusok..., el kell választanunk a nemzetet az államtól. Végtére is nem ebben áll valójában – csak más megközelítésben – a maastrichti Európa terve?”

A világ közepe tarthat-e önvizsgálatot? Íme, ez az új francia kérdés. De miben is áll a probléma lényege? Nicolas Sarkozy, a magyar származású volt belügyminiszter, későbbi köztársasági elnök *A köztársaság, a vallások és a remény* címmel 2004-ben megjelent könyvében így vélekedik: „A probléma lényege: Franciaország multikulturális, többetnikumú, többvallású országgá vált, és ezt a franciáknak nem mondták meg. Franciaország muzulmán alkotóeleme realitás, amelyet integrálnunk kell, vagyis azt a maga jellegzetességeivel kell elfogadni, amely gazdagítja a republikánus olvasztótégelyt. Az integráció nem asszimiláció; ez utóbbi rákényszeríti a most érkezettet, hogy lemondjon a maga identitásáról azért, hogy őt is el- vagy befogadják.”

Fasang Árpád akkor a következőképpen foglalta össze gondolatait: a demokratikus jogállam nem előre kialakított modell, azt fejlődésük egy adott pillanatában – a tehetségük vagy közös életvitelük szerint és a résztvevő közszereplők stratégiájának megfelelően – a társadalmak alakítják. Ezzel szemben a nemzetállam nem a politika és a demokrácia szüleményként létrejött egyetemes modell. Ellenkezőleg, az

1789-es francia forradalmi legendában gyökerezik, a maga sokszínűségével a nyugati kultúra és történelem terméke. Az előadó megjegyezte: a személyi autonómia elve (az 1993. évi kisebbségi törvény) Magyarország közvetítésével került ismét a köztudatba; Magyarország is lehet példa. Ám Európa gondjait nem lehet Franciaország nélkül megoldani.

Kultúra és nacionalizmus¹⁶

Manuell Castells *Az identitás hatalma* című könyvében fogalmazza meg az identitás nemzetiségi alapon történő széleskörű újjáépítésének jelenségét szerte a világban, ennek tapasztalata, hogy a nacionalizmusok hatékony erővé tudnak válni a jelen körülményei között (szuverén, modern nemzetállam). Castells különbséget tesz az úgynevezett alulról épülő nacionalizmus, tehát a nyelvi, etnikai, vallási vonásokból összeálló nacionalista törekvések és a felülről építkező, elsősorban politikai meghatározottságú és célú nacionalizmus között. Ő a francia forradalom után a kialakult nemzetállamot a nemzetállamok „öntőformájaként” definiálja, ám nem tekinthetünk el véleménye szerint az 1918–1921 között lezajlott területi átszerveződésektől sem, amelyek jelentős mértékben az új határok meghúzásán keresztül változtatták meg a nemzet, állam kultúráját is befolyásoló és arra visszaható szerkezetét.

David Hoosonnal szólva „az identitás kifejezésének vágya és annak elismertetése járványszerűen terjed”, amelynek tudomásulvétele „a homogenizálódó high-tech világban” is jelentős kérdéseket vet fel, amelynek egyik vetülete a nemzethez tartozás érzése utáni igény. Ugyanakkor a kultúra nem mindig az, ami az embereknek ténylegesen a birtokában van, hanem olyan tényezője is lehet életének, amiért küzdeni akar, ám a „valahová tartozás érzete” nem más, mint kulturális konstrukció lenyomata az egyén és a közösség életében.

A felülről építkező nacionalizmus kapcsán joggal merülhet fel a kérdés, hogy a nemzetek vajon nem a vezető értelmiségiek (párt) által konstruált közösségek. Castells egy szemléletes példán keresztül mutatja be, hogy az alulról építkező nacionalizmus nem mindenütt felté-

¹⁶ Vö. CASTELLS 2006, 55–59.

tele a homogén nemzettudatnak. Az Egyesült Államokban és Japánban is rendkívül erős a hazafias érzület, jóllehet az USA-ba való folyamatos bevándorlások miatt nem lehet azt homogénnek nevezni tekintettel soknemzetiségű összetételére, mégis a hazafias tudat nemzeti szimbólumok, jelképek általi tudatosításán keresztül és az összetartozás érdekének megfelelően az Egyesül Államok gyakran egységes nemzetállamként jelenik meg. Ezzel szemben Japán évezredek óta homogén, legalábbis kultúrájára és a nemzetre tekintettel, amelyhez természetesen kapcsolódik egyfajta sajátos nacionalista öntudat. A két ország tekintetében Castells pozitív módon fogalmaz a nacionalizmusra tekintettel, nem pedig elítélőleg.

A köztudatban megjelenő történelmi narratívák változatos tapasztalatokra épülnek, hiszen a nacionalizmus eltérő megjelenésével találkozhatunk Skócia, Katalónia, Quebec, Kurdisztán, Palesztina, Erdély kapcsán, amely területek nem jutottak modern nemzetállami státuszhoz.

Az etnikai nacionalizmus felbukkanása – mint ahogyan arról korábban már szó esett – nem annyira politikai ideológia, hanem a valósi pótlék intézményesülése, ezért erősebbnek és tartósabbnak is bizonyulhat.¹⁷

Manuel Castells szerint a hálózati társadalom tagjai nem elidegenedett emberek, hanem sokkal inkább fejlett társas viszonyrendszert ápoló egyének, akiknek kommunikációját akkor fenyegeti veszély, ha csupán a kíváncsiságot táplálja, ha nem teremt kommuniót. Míg a német *Gemeinschaft* szó homogén kultúrára, addig a *Gesellschaft* elidegenedett¹⁸, érdekekre épülő kapcsolatrendszerre utal, jóllehet a „valahová tartozás érzése” nem más, mint kulturális konstrukció. Ebben a konstruált valóságban ébred a vágy a mennyország re-konstrukciójára, amelynek nem kizárólagos, de lényegi szempontja az igazságosság érvényesülése tekintettel a nemzetek létre is. Wilfried Härle állítása megfontolandó: minél kevesebbre képes az ember saját erejéből tenni és alkotni, annál inkább rá van utalva az említett igazságosságra, ami az igényeken tájékozódik és nem (kizárólag) a teljesítményen, ez igaz lehet a kisebbségi helyzetben levő nemzetekre, etnikumokra,

¹⁷ CASTELLS 2006, 55–59.

¹⁸ Vö. RITZER 2014, 142.

vallásokra is¹⁹. Az evangélikus teológiának mindenesetre újra kell interpretálnia egykor határozottan megfogalmazott törekvéseit, hogy lehetővé váljon Isten igéjének megszólaltatásán keresztül az igazság ügyének képviselote, amit nem autoriter állítások vesznek körül, hanem a vallási, kulturális, nemzeti tapasztalat vitatottsága és elkerülhetetlen pluralizmusának evidenciája.

Irodalom

- BECKER, Werner: Diskriminierung und Toleranz. In: Joerden, Jan R. (szerk.): *Diskriminierung – Antidiskriminierung*. Springer, Berlin–Heidelberg, 1996.
- CASTELLS, Manuel: *Az identitás hatalma*. (Az információ kora: gazdaság, társadalom és kultúra 2.) Gondolat Könyvkiadó, Budapest, 2006.
- FEKETE Károly: *A Barmeni Teológiai Nyilatkozat. Vezérfonal a dokumentum tanulmányozásához*. Kálvin Kiadó, Budapest, 2009.
- GRAF, Friedrich Wilhelm: Nationalismus. In: RGG4, Bd. 6. 68.
- GRENHOLM, Carl-Henric: Art. Nationalismus. In: TRE, Band 24.
- HÄRLE, Wilfried: *Ethik*. Walter de Gruyter, Berlin – New York, 2011.
- KOC SIS Elemér: Az Ószövetség és az Újszövetség viszonya. In: *Theológiai Szemle* 1968/1–2.
- OROSZ Gábor Viktor: Franciaország a sorsa felett töpreng. In: *Evangélikus Élet* 2005/9. 3.
- RITZER, George: *Essentials of Sociology*. SAGE Publications, Thousand Oaks, 2014.
- SCHWÖBEL, Christoph: Religiöser Pluralismus als Signatur unserer Lebenswelt. In: *Uó.: Christlicher Glaube im Pluralismus. Studien zu einer Theologie der Kultur*. Mohr Siebeck, Tübingen, 2003.
- TRACK, Joachim: A nemzet – keresztény távlatban. In: *Mérleg* 2008/1–2. 35–48.

¹⁹ HÄRLE 2011, 367–389

Otthon – haza – élettér

Az Ószövetség mennyország és államképe

VARGA GYÖNGYI

Az Újszövetségben, Jézus tanításának középpontjában Isten országának meghirdetése áll. Az Ószövetségben JHVH királyságának és az Istentől eredő földi, emberi hatalomnak a témaköre sokkal összetettebb képet mutat. Mivel az Ótestamentum hagyományanyaga mintegy ezer év alatt formálódott kánonná, ezért számos különböző, olykor egymással feszültségben álló koncepciót foglal magába a földdel, hazával, a királyság intézményével és JHVH uralmával kapcsolatosan.

A bibliai Izráel látásmódja értelmében az „*Úré a föld, és ami betölti*” (Zsolt 24,1). A közösségi élet szerveződése JHVH teremtő, világot fenntartó szándékán alapul, és az ő ígéreteire épül. Éppen ezért kezdődik Izráel története az Ábrahámnak adott ígérettel és áldással (Gen 12,1–3).

Az Ószövetség hazáról, államról alkotott képe egyszerre evilági és transzcendens irányultságú; éppen ezért lehet egymással párhuzamosan állam- és mennyország-elképzelésekről, földi és égi uralomról szóló szövegekről beszélni. Ugyanakkor látnunk kell azt is, hogy az Ótestamentum hagyományában JHVH földi és mennyi uralma, vagyis az evilági és túlvilági ország koncepciói között a kontúr meglehetősen elmosódott, a határok átjárhatók. A közös bennük az, hogy mindkettő JHVH felségterülete: a történelemben ágyazódó földi ország és a mennyi, téren-időn túli királyság egyaránt.

Az ókori Keleten általánosan ismert teológiai gondolat volt, hogy az isten/istenek uralma a világ és a népek fölött mindenekelőtt felsőbbrendűségükből következik. E vezetői minőségük elismerése és tudomásul vétele együtt járt ugyanakkor a gondviselésükbe vetett hittel is. Az istenség(ek) dominanciája, hatalmi pozíciója és az ebből

következő, hierarchikus uralom az ókori világ monarchikus királyságainak, birodalmainak ideológiai modelljéül szolgált.

A bibliai Izráel tanúságtételében viszonylag korán, a dávidi királyság hajnalán megjelenhetett a gondolat, hogy JHVH uralkodik (héberül: מלך *malak*), ő az egész föld és Izráel királya (héberül: *melek*). Ez a kijelentés egy úgynevezett „gyökér-metaphora”, amely az ószövetségi istenképek között minden bizonnyal az egyik legalapvetőbb. JHVH mint király szavatolja Izráel létét, ő segíti elő boldogulását a népek körében, sőt – a szövegek tanúsága szerint – támogatja a patriarchális társadalmi rendszerből eredő alapvető hierarchikus igényeket is.

Az Ószövetség JHVH és Izráel kapcsolatát egy teokratikus társadalomként képzelel el. Még akkor is, ha történetesen a jeruzsálemi palotában egy király ül a trónon, hogy Izráel népét vezesse, ő valójában „csupán” JHVH földi reprezentánsa, és csakis az ő megbízásából teljesítheti uralkodói feladatát. A Királyok könyve éppen az alapján tesz különbséget „jó” és „rossz” király között, hogy miként teljesítik a Tóra követelményét: vagyis hogy igazán hűségesek-e JHVH-hoz.

Isten uralkodik az istenek fölött (1. Zsolt 95,3; 96,4–5; 97,9), az egész világ, a népek és országok fölött (1. Zsolt 47,3.8.9; 83,19; 99,1), valamint Izráel közössége és az egyes ember fölött. Uralmának térbeli kiterjedésén túl azonban az idői „faktor” is fontos tényező: Isten királysága kezdettől fogva, a teremtés pillanatától létező, állandó és örök (1. Zsolt 146,10); ugyanakkor azonban az Ószövetség arról is tud, hogy JHVH uralma az idők végén fog majd kiteljesedni. (Ez a kettős temporális koncepció: a „már igen” és a „még nem” párhuzamos gondolata az Újszövetség hagyományában bontakozik ki majd igazán.)

Az Ószövetségben nagyjából 3400-szor fordulnak elő az „uralkodik” (ige) és a „király” (főnév) különböző nyelvtani alakjai, ám érdekes módon a szómezőhöz kötődő szavaknak csak egy töredéke vonatkozik magának JHVH-nak a királyságára. Vannak természetesen rokon fogalmak is, mint például: kormányoz, uralkodik (משל – *masal*), ítélt, ítélezik (שפט – *safat*) és pásztorol (רעה – *ra'ah*).

Isten királyi uralmáról elsősorban költői szövegek, királyzsoltárok vallanak. Ezekben a költői szövegekben gyakran úgy találkozunk JHVH-val, mint aki a káosz legyőzője (1. Zsolt 74,12–17; Zsolt 93; 1. még Ézs 51,9–10), aki a kozmosz szuverén Ura (1. Zsolt 22,29–30; 24,1; Zsolt 29; 104) és aki a kerubokon trónol (1. Zsolt 80,2; 99,1). JHVH-t mint

királyt mennyei udvartartás veszi körül (1. Ézs 6; Jób 1; Zak 3); a világ bírójaként áll előttünk (pl. Zsolt 93; 94; 96; 97; 99). Ugyanakkor azonban sok zsoltár JHVH királyságát Jeruzsálemben, a Sion hegyén, Isten városában lokalizálja, amely így politikai, hatalmi központtá válik a népek körében (1. Zsolt 46; 48; 76; 84).

Isten királyságával kapcsolatban az ószövetségi hagyományban megkülönböztethetünk egy teokratikus-papi és egy eszkatologikus-prófétai koncepciót, ám ezek a teológiai látásmódok nem konkurrálnak, sokkal inkább kiegészítik egymást. A teokratikus szemlélet jelenorientált, míg az eszkatologikus a jövő felé fordul. Ez utóbbiból nő ki a messiási (1. Ézs 9,1–6; 11,1–10; Zsolt 110), majd később az apokaliptikus teológiai koncepció is (1. Dán 7–12; Ézs 24–27).

Az apokaliptika az ószövetségi hagyományban a legkésőbbi prófétai teológiai gondolat, amely az utolsó időkben a földi birodalmak megsemmisülése után JHVH uralmának univerzális megvalósulását vízionálja. Ennek a koncepciónak egyik fontos eleme az „Úr napja” téma, amelynek egyszerre kettős tartalma van: az ítélet és a megváltás. A megváltás jelenti az új ég és új föld létrejöttét (Ézs 65,17–18).

Ez az új ég és új föld már nem a régi folytatásaként képzelhető el; csakis egy merőben új kezdetként. Az ószövetségi szentírók még nem fogalmazzak meg igazi túlvilág-koncepciókat, de már sejtetik, hogy túl a földi tér-idő valóságon létezik egy minőségében mérhetetlenül gazdagabb „dimenzió”, amely JHVH jelenlétéhez, transzcendens uralmához köthető. Éppen ezért a számunkra már „bejáratott” mennyország fogalmát és a hozzá kapcsolódó teológiai gondolatokat még hiába keressük az Ószövetség lapjain. A gyökerei már felfedezhetők, de a kibontakozás majd csak az Újszövetség korában következik be.

1. Az ember otthona: az Édenkert

Gen 2,4–17; Zsolt 104; Ézs 11,1–10

- ▶ A kert a mitikus múlt szimbóluma. Mindnyájunkban ott él a vágy az elveszített Édenkert után, talán ezért is szeretjük annyira zseb-kendőnyi parcelláinkat, a házunk körüli zöldterületet, a konyhakertünkben termelt saját terményeinket.
- ▶ Valahol keleten, a Tigris és az Eufrátesz folyók határolta térségben, az ókori birodalmak létrejötte előtt – így sejtí a bibliai szerző – lé-

tezett egy nagy kert, amely az emberiség első otthona volt. Érdekes módon nem a városok, lakott települések állnak a szentíró érdeklődésének középpontjában; ezekről kevésbé van jó véleményem (l. Babel tornyának története; Káin mint az első városlakó).

- ▶ Az Éden – Genézis könyvének leírása szerint – olyan szabadságot jelentő élettér, amely a pusztai kietlenségével szemben az áldást, a boldogulás lehetőségeit rejti magába. Ezt a gondolatot több ószövetségi szövegben is tükröződni látjuk (vö. Ézs 41,18–19; 44,3–4).
- ▶ Az „Éden” ma is a rendet, biztonságot, a szépséget és a harmóniát jelenti. Éppen ezért fájlaljuk, gyászoljuk elvesztését. Ezt a tragikus hiányt az Ószövetség a mítosz nyelvén fogalmazza meg a bűnbeesés történetében, aminek végkifejlete az emberpárnak az Édenből való kizárása lett.
- ▶ Amikor Káin – Ábel meggyilkolása után – Isten pecsétjével megjelölve elindult otthon keresni magának, Nód földjén telepedett le, Édentől keletre. A héber kifejezés (*nód*) ínséget, nyomorúságot, szükségletet jelent. Ez a hely tehát az Édenkert „árnyékoldala”, a hiányok földje.
- ▶ Az Ószövetség első lapjain Istent úgy látjuk, mint aki kertet plántál az ember számára, hogy valahol otthona lehessen a világban. A szöveg valószínűleg a Babilon földjére száműzöttek körében keletkezett, egy olyan időszakban, amikor Izráel gyermekeinek nem volt igazi otthona, idegenként éltek egy olyan földön, amelyet nem éreztek hazájuknak.
- ▶ Ugyanakkor bizonyára a fogságban élők számára is valósággá vált, hogy a Teremtő Isten, aki a világ királya, személyesen gondoskodik az emberről. Ez a hitvallás gyönyörű költői megfogalmazásban kerül elénk a 104. zsoltárban.
- ▶ Isten az embert a föld porából teremti: a héber nyelvben az *adam*, vagyis az embert jelölő kifejezés a termőföld, *adamah* szavával cseng össze. Az ember a kert gondnoka, felelősséggel felruházott lény, akinek döntésein (leginkább) múlik a teremtet világ jövője.
- ▶ A Biblia tanúságtétele szerint az ember a történelem végén visszaterhet az elhagyott Édenbe. A messiási korszakban beköszönt a béke, és helyreáll a rend. Az állatvilág ragadozói együtt heverésznek (Ézs 11,1–10). Ézs 2,4–5 és Mik 4,3b–4 értelmében a háborúskodást felváltja a kapálás, metszés munkája: vagyis az ember újra a kert gazdója lesz. A prófétai hagyományban a valódi „idill” az, amikor

az ember a saját fügefája, szőlője alatt ülhet, és oda meghívja embertársát is (Mik 4,4; Zak 3,10).

KÉRDÉSEK, KÖZÖS FELDOLGOZÁST SEGÍTŐ FELADATOK

- Gen 1-2. és Jel 21-22. fejezetében keressük ki a közös képeket, szimbólumokat! Hogyan tér vissza a kezdet a történelem végén?
- Milyen üzenete lehet a teremtéstörténetnek az ökológiai krízist okozó és azt elszenvető ember számára?
- Mely bibliai történetekben találkozhatunk kertekkel?
- Olvassuk el közösen a 104. zsoltárt! Miként ábrázolja a zsoltáros a teremtett világot, és hogyan vall a Teremtőről?

2. Tejjel és mézzel folyó föld – az otthon ígérete

Gen 12,1-3.7; 13,14-17; 17,7-8; 26,3-4; 28,3-4.13-15; 35,11-12;
Ex 3,7-8.17; 6,2-8; Num 24,3-9; Deut 6,18-25; 26,5-11.15

- ▶ A bibliai Izráel számára az otthont a „tejjel és mézzel folyó” föld jelentti, amelyet JHVH-tól ajándékba kapott. Ide vezetett Ábrám-Ábrahám útja, itt telepedett le Izsák a családjával, és ezen a területen vándorolt Jákób is. A nagy éhínség idején pedig innen indultak el mintegy hetvenen, hogy Egyiptomban, Gósen földjén menedéket találjanak (Ex 1,1-7).
- ▶ Genezis könyvében az ősszülők elbeszélései arról tanúskodnak, hogy Isten ígéretei és áldásai nyomán létrejön egy közösség, amely nagy néppé lesz Kánaán földjén. Izráel úgy tekint vissza történetének kezdetére ezekben a szövegekben, mint akinek léte JHVH elhívó, gondviselő irgalmából ered.
- ▶ Exodus könyvének elején arról olvasunk, hogy a szabadító Isten Mózes által kivezeti Egyiptomból Izráel népét az ígért földjére. A tej és a méz egészen különös jelzőpárként kapcsolódik az ígért földjéhez, a célállomáshoz. Mindkettő a nomádok, vándorló népek alapvető élelemforrásai közé tartozik. Előállításuk nem igényel túlságosan nagy erőfeszítést: a tehenet, juhot, kecskét elég megfejteni, a vadmézet pedig össze kell csak gyűjteni. Ez a két élelmiszer jelképezi a bőséget az ígért földjén, amelyben Izráel népének letelepedése után része lesz. Úgy tűnik, mintha az elveszített Édenkert egy „parcelláját” kapná újra ajándékba az ember.

- ▶ Érdekes módon, a hazatalálás után, ettől az időszaktól kezdve majd a kenyér és a bor utal a földet művelő ember erőfeszítésére, amelyen Isten gondviselő jósága révén áldás nyugodhat: ezt az Ábrahám elé siető Melkisédekkel, Sálem királyával kapcsolatban is látjuk (Gen 14,18). A életet és örömet adó kenyér és bor gondolata a 104. zsoltárban is megjelenik (l. 14–15. v.)
- ▶ Az ősszülők történetei vándorló családokat, közösségeket mutatnak, akik – az egyiptomi szolgaságból megszabadult néphez hasonlóan – úton vannak a „közös jó” felé. Ez a „jó” a szolidaritásban, együttérzéssel és egyetértésben megélt közösségi létezés JHVH Tórája alapján. Izráel erre a küldetésre hivatott el. Kiválasztottsága nem érdem, hanem feladat.
- ▶ A Deuteronomium arról beszél, hogy Izráel számára egyetlen Istene, JHVH egyetlen országot és egy törvényt adott, amely által egy néppé kovácsolódhat ebben a szövetségi kapcsolatban. Minden ünnep erre az ajándéokra és erre az elkötelezettségére emlékezteti Izráelt.
- ▶ A JHVH népére vonatkozó első említés Ex 3,7.10-ben található: JHVH meglátta népe nyomorúságát Egyiptomban, ahol a héberek kényszermunkásokként szolgáltak a fáraónak. Az exodus-történet révén jön létre Isten népe: a kivonulás eseménye és tapasztalata JHVH népéhez való kötődésének legkonkrétabb jele. Izráel történetének kezdetén nem mitikus elképzelés áll valamifajta isteni eredetéről, hanem JHVH történeti tette. JHVH Izráelt így tette a maga népévé: JHVH ebben az értelemben Izráel teremtője, aki életet adott és megtartja népét, de ugyanígy tesz az egész világgal is.
- ▶ A kibontakozó ígéretek nyomán tehát Izráel otthonra talál majd egy olyan földön, amelyen más kultúrájú, vallású népekkel „osztózik”. Éppen ezért fontos a JHVH-hoz való hűség: az, hogy ellen tudjon állni az idegen isteneket tisztelők „csábításának”.

KÉRDÉSEK, KÖZÖS FELDOLGOZÁST SEGÍTŐ FELADATOK

- Érdekes megfigyelni, hogy az ősatyák-ősanyák elbeszéléseiben soha nem a legidősebb, legrátermettebb fiú öröklí az áldást és az ígéreteket. Kik az örökösök valójában? És mit üzen mindezzel a szentíró?
- Miért annyira fontos Izráel népe számára a föld és az utódok ígérete?
- Milyen fontos állomásai vannak ennek a hosszú vándorlásnak, amíg Izráel népe megérkezik az ígért földjére?

- „Kánaán” fogalma mai szóhasználatunkban is egyet jelent a bőséggel, a javak korlátlan birtoklásával. Milyen veszélyekre hívja föl a figyelmet a bibliai hagyomány ezzel kapcsolatban?
- Milyen relevanciája van napjainkban annak, ahogyan az Ószövetség a „közös jó”, a közösségi boldogulás lehetőségei felé orientál?
- Olvassuk el a kis történeti krédót Deut 26,5–11-ben! Mi kapcsolja egybe ezt a hitvallást az első termés bemutatásának rítusával?

3. Küzdelmek az élettérért: Józsué – Bírák kora

Józs 23,1–13; 24,11–28; Bír 2,11–23; Neh 9,6–31

- ▶ Józsué és Bírák könyve tárja eléink a hazatalálás, honfoglalás eseményeit. Ezek a beszámolók meglehetősen militáris jellegűek, és ezért sok etikai kérdést vetnek föl. Az ókori emberek világában ismert gondolat volt, hogy az a nép arat győzelmet ellenségei fölött, amelynek erős és hatalmas istene van. Józsué könyvének ezek a hődítási történetei olyan istenképet sugallnak, amelyhez a környező népek harcos istenségei és tetteik elbeszélései szolgáltak mintául.
- ▶ Minden nép nagy hangsúlyt helyez arra, hogy eredetének, honfoglalásának hagyományát ápolja. Ahhoz, hogy önmagát meghatározza, szüksége van arra, hogy bizonyítsa meggyökerezését egy adott területen, abban az országban, ahol otthonra talált. Olykor ki is színezi a legendáit annak érdekében, hogy kifejezésre juttassa: jogosan, egy nagyobb hatalom vezetése és szándéka következtében került hazájába.
- ▶ Józsué könyve arról beszél a történeteken keresztül, hogy Izrael Istene megtartotta szavát, amelyet az ősatyáknak adott. A nagy néppé válásról és a választott nép otthonát jelentő országról szóló ígéretei beteljesültek. A csodák és jelek Isten szabadító hatalmát és népét vezető szeretetét mutatták meg.
- ▶ Fontos látnunk a tematikai kapcsolópontot Izráel népének a nádas-tengeri átkelése (Ex 14) és a Jordán folyón való átkelés elbeszélése között. Józsué könyvének honfoglalás-konceptiójában a szentíró egyértelműen az Exodus hagyományára épít. Az Egyiptomból megszabadító Isten az, aki szabaddá teszi az utat Izráel számára, hogy otthonra találhasson az ígéret földjén.
- ▶ Mivel a Biblia szerzői nem történeti beszámolókat, hanem tanúságtételeket fogalmaztak meg, ezért a „hogyan is volt valójában?” kérdé-

re nem tudunk válaszolni. A két könyv közül a Bírák könyvében élénk kerülő honfoglalás-leírás tűnik hitelesebbnek, amely azt mutatja be, hogy a laza törzsi szövetségként létező Izráel miként tudja megvetni a lábát Kánaán területén. A letelepedés időszakáról tehát árnyaltabb és történetileg igazolhatóbb képet rajzol a könyv: nem annyira a hódító honfoglalás, mint inkább a törzsek fokozatos bevándorlása, szövetkezése révén talál otthonra Izráel Kánaán földjén – elsősorban a hegyvidéki, ritkábban lakott területeken.

- ▶ Józsué könyvének második felében (13–21. fejezet) Kánaán területének a törzsek közötti felosztásáról olvashatunk. Ezt követően Józsué a sikemi népgyűlésen (Józs 24) intelmet intéz a törzsekhez, és arra buzdítja Izráel népét, hogy maradjon meg a JHVH-val kötött szövetségben. Ez megmaradásának egyetlen esélye. Amikor ezt a könyvet írásba foglalták, Babilon földjén várta Izráel népe, hogy egyszer újra hazatérhessen. Az új honfoglalás majd Círusz, perzsa király rendelete nyomán mehet végbe.
- ▶ Azzal, hogy Izráel népe ajándékba kapott egy földet, amelyet otthonának nevezhet, még korántsem oldódott meg a néppé kovácslódás feladata. Sőt inkább ezzel kezdődött el igazán. Végig kellett gondolni, hogy mit jelentenek ezek a szavak: enyém, tiéd, miénk. A törzsi társadalom a csoporton belüli szolidaritásra épült. Éppen ezért az ígéret földjén közös erővel otthont kellett teremteni a gyengéknek, a közösség nehéz sorsú tagjainak is: hiszen a kenyérből és borból mindenkinek részesednie kell. Az, hogy ez a cél miként (nem) valósult meg, a Bírák könyvének utolsó fejezetei mutatják meg. A szerző meglehetősen kritikusan ítéli meg a honfoglalás utáni időszakot: „*Mindenki azt csinálta, amit jónak látott.*” (Bír 21,25)

KÉRDÉSEK, KÖZÖS FELDOLGOZÁST SEGÍTŐ FELADATOK

- Olvassuk el Bír 2,11–23-ban a bírák korának teológiai reflexióját! Mit akar kifejezésre juttatni a bibliai szerző az itt bemutatott történeti sémmával?
- Milyen kihívásokkal kellett szembenézni és megbirkózni Izráel népének az ígéret földjén?
- Keressünk olyan történeteket Józsué és Bírák könyvében, amelyek JHVH-nak a történelemben és népe körében véghezvitt csodás tetteiről vallanak!

- A bírák mint karizmatikus vezetők képviselték Izráel körében JHVH akaratát. Szolgálatuk ideje alatt béke volt az országban. Mi tartozott a „munkaköri leírásukba”?

4. A monarchia világa: Saul, Dávid, Salamon

1Sám 9–10; 1Sám 16; 2 Sám 7; 1Kir 3

- ▶ A bírák korának laza törzsszövetsége egy idő után nem bizonyult elég erősnek, hogy megvédje a népet a külső támadásoktól. Szükségét érezték egy összefogott, egy ember által irányított „államformának”. Az ókori Közel-Keleten és Izrael politikai kontextusában régóta jelen lévő társadalmi forma volt a „monarchikus államrend” mind a nagybirodalmakban, mind pedig a kis városkirályságoknál.
- ▶ A királyság intézményére való áttérést a politikai és katonai fenyegetettség helyzete váltotta ki. Elsősorban is a filiszteusok veszélyeztették Izráel népét, akik vasból készült fegyvereikkel és hadi erejükkel felülmúlták azt. Éppen ezért kézen fekvő volt, hogy Izrael is egy biztonságosabb társadalmi rendszerre térjen át. A hasonulás egyet jelentett a megmaradással.
- ▶ Az Ószövetség határozottan kijelenti, hogy a királyság létrejötte nem mitikus eredetű, nem a mennyből szállt alá, és nem öröktől fogva létező rend. A király „csupán” JHVH megbízottja, „földi helytartója”, személye összekapcsolja a népet, a közösség tagjait Isten világával. Ezt a királyképet az Ószövetség az ókori keleti királyi-deológiákból vette át, ugyanakkor hangsúlyozza, hogy a királyra nem istenkirályként tekint (l. Egyiptomban a király halál utáni megistenülése). Az adoptáció gondolata (Zsolt 2,7) is csupán elvi síkon jelentkezik; a király minden tekintetben JHVH támogatására szorul. A király fölött a legnagyobb Király, JHVH áll, aki a világ Ura.
- ▶ A királyság gondolattal szorosan összekapcsolódik a kiválasztás teológiai témája is (l. 1Sám 10,24; Zsolt 78,70; 1Sám 16,8kk; 2Sám 6,21; 2Sám 7; 2Sám 23,1–7; Zsolt 132) A király kiválasztása JHVH Lelkének adományához kötődik.
- ▶ A királyság intézménye alternatívát jelent a demokratikus-karizmatikus vezetéssel (bírakkal) szemben. Az első felkent király, Saul esetében megmarad a karizmatikus jelleg: ő képviseli az átmenetet a monarchikus uralkodás felé. Saul neve „kikért”-et jelent. Arra utal

ez a név, hogy Izráel körében sokan várták a király személyében összefogható közösség és társadalmi rend megszületését.

- ▶ Saul uralmának leáldozása idejében Sámuel egy pásztorfiút kent föl királlyá. Az ő uralkodása alatt sikerült összefogni a törzseket, sőt Dávid hódításokat is véghezvitt. Izráel országa – hosszú történelme alatt – legnagyobb kiterjedését ekkor, Kr. e. 1000 körül érte el. Dávid soknemzetiségű birodalma a palesztinai-szíriai területen azért is jöhetett létre, mert a történelemnek ebben az időszakában a megfelelő ember a megfelelő időben és helyen lépett fel. Mezopotámia és Egyiptom ekkor politikailag, gazdaságilag elég gyengék voltak ahhoz, hogy ebben a vákuumban egy politikai érzékét tekintve zseniális ember ki tudja használni a pillanatnyi előnyöket. Dávid egy olyan uralkodóideált testesített meg, amelyet Izrael hosszú történelme során soha nem felejtett el, de megismételni sem tudott.
- ▶ Dávid Nátán próféta jóvendölésében azt az ígéretet kapta, hogy trónja örökké megmarad (2Sám 7). Ez a teológiai gondolat alapozta meg a júdai országrész és a dinasztikus királyság prioritását, majd pedig ez vált a fogság utáni messiási várakozások alapjává.
- ▶ Salamon királysága szintén az átmenetet képviseli: mivel az ő idejében a hódítás a harci cselekményekről, politikai erődemonstrációkról áttevéődik a hárem területére, és gazdasági lépései (adórendszer, beszolgáltatás) sem aratnak osztatlan sikert, ezért az egységbe fogott törzsszövetség két országrészre szakad szét.
- ▶ Pap, király és próféta: ez a vezetés három útja az Ószövetség szerint. Sámuel könyveiben mindhárom hangsúlyt kap. A király JHVH megbízásából lett vezető, autoritással bíró személy: mint „harcos”, közvetítő és példakép személye prófétai és papi karaktert is hordoz.
- ▶ Ex 19,5kk értelmében Izráel „papok királysága és szent nép”, olyan állam, amelynek igazi királya JHVH, és olyan nép, amely egyedül Istenének szolgál, így jár közbe a világért is. A szöveg az államiság megszűnése után keletkezett, és annak a meggyőződésnek ad hangot, hogy Izráel ennek ellenére Isten szemében továbbra is királyság. A népet nem a király vezeti, hanem Isten rendelkezése, a Tóra (1. Deut 17).
- ▶ A királyság megítélése kettős: vannak királypárti szövegek (pl. Bír 17,6; 21,25; 2Sám 23,5; Zsolt 89,4; 2Kir 25,27–30), ugyanakkor királyellenes hangok is megszólalnak az Ószövetségben (pl. Deut 17,14–20; 33,5; Num 23,21; 1Sám 8; Bír 9). A királyellenes szövegek

hátterében a bibliai hagyomány babiloni fogság utáni összeállítói-nak, szerkesztőinek történeti tapasztalata áll. Izráelben a királyság intézménye nem volt sikertörténet: a nemzetállam sorsát a babiloni fogság pecsételte meg.

KÉRDÉSEK, KÖZÖS FELDOLGOZÁST SEGÍTŐ FELADATOK

- Az Ószövetség szerint milyen tulajdonságok jellemzik a jó királyt?
- Hogyan segítik, korrigálják a próféták az első királyok szolgálatát?
- Milyen bibliai szövegekben találkozunk Dávid királyságának „hatástörténetével”?
- Olvassuk el a 89. zsoltárt! Hogyan kapcsolódik össze itt JHVH és Dávid királysága?

5. Az állam – egy álom?

Deut 17,14–20; 1Kir 12; 2Kir 22–23; Jer 2,1–9; Ez 34,1–16

- ▶ A premonarchikus időszakot, amelyet a törzsek laza szövetsége jellemezett, a monarchikus kor (Dávid, Salamon uralkodása) követte, majd a párhuzamosan létező izraeli és júdai (dinasztikus) királyság Kr. e. 722-ig. Az északi országrésznek az asszírok általi szétzilálása után Kr. e. 586-ig Júda viszonylagos önállóságot élvezett, de a babiloni fogságba vitelt követően az önálló nemzeti lét többé már nem valósulhatott meg. Csupán még egyszer – jóval később –, a Makabeus-fölkeléstől (Kr. e. 166) kezdve jöhetett létre egy viszonylagos autonómia Júdában, mintegy 100 éven át, a Hasmóneusok királysága idején.
- ▶ Salamon volt az utolsó uralkodó, aki a déli és az északi törzseket még egyben tudta tartani. Fia, Roboám alatt kettészakadt a birodalom. Észak és Dél országrészei között a politikai feszültség később háborúkhöz is vezetett. Csak néha sikerült a békés egymás mellett élést megvalósítani, főleg azokban az időkben, amikor külső veszélyek, elsősorban is az idegen népek hódításai szorosabb együttműködést kívántak a két önálló államtól.
- ▶ A déli országrészben végig Dávid utódai ültek a jeruzsálemi trónon, míg északon (ettől az időszaktól kezdve Izrael néven jelölik ezt az országrészt) több dinasztia is váltotta egymást. Itt az is gyakran előfordult, hogy összeesküvők, lázadó hadseregparancsnokok ragadták ma-

gukhoz a hatalmat. Ez az eltérő társadalmi berendezkedés is állandó konfliktusforrás volt egészen az északi országrész pusztulásáig.

- ▶ A Királyok két könyvében és a Krónikák két könyvében olvasunk az izraeli és júdai királyokról, politikai tetteikről, harcaikról. E történeti könyvek szerzői, szerkesztői a királyi archívumok, évkönyvek anyagaiból merítettek, ugyanakkor irataikba beledolgoztak prófétákhoz kapcsolódó hagyományokat is (I. Illés, Elizeus történetei). A Krónikák két könyve csak Júda történetét beszéli el, Dávid ideális királyszemélyiségére fókuszálva.
- ▶ A Királyok könyvei mindig aszerint nevezik jó vagy rossz királyoknak az uralkodókat, hogy mennyire voltak hűségesek JHVH-hoz, és milyen mértékben segítették elő a vallási élet megtisztulását. Az Ószövetség összesen 37 izraeli és júdai uralkodóról tud. Ezek közül mindössze négy júdai uralkodó érdemelte ki a „jó” király címet: Jóás, Jótám, Ezékiás és Jósias.
- ▶ A rossz királyok között ott találjuk az összes izraeli (északi) uralkodót, bár közöttük politikai tekintetben sok rátermett, a gazdasági életet fellendítő király volt (II. Jeroboám, Omri, Jéhu), akikről a környező népek krónikái is megemlékeznek. Az ószövetségi szerzők számára csak Istenbe vetett hitük és elkötelezettségük számított.
- ▶ Izrael történelmének 400 éves periódusában, amely Saul királyságától a babiloni fogságba vitel időszakáig tartott, a királyok mellett próféták működtek, akik közül sokan egészen kritikusan viszonyultak a fennálló társadalmi rendszerhez (I. pl. Ámós, Mikeás, Jeremiás). Azon a véleményen voltak, hogy az uralkodók és a politikai, vallási elit nem teljesíti küldetését, a rábízott népnek „rossz pásztorai” ők, akik csak „magukat legeltetik” (I. Jer 23; Ez 34). Ugyanakkor a nép körében gyakorolt vallási szinkretizmus, a társadalmi egyenlőtlenségek nyomán tapasztalható törvénytelenység és erőszak is komoly intelmeket, fenyegetéseket váltott ki Isten embereiből. Ám ezek a figyelmeztetések és a megtérésre hívásuk csak ritkán talált halló fülekre.
- ▶ Salamon a templom fölépítésével a politikai és a vallási hatalmat is Jeruzsálembe koncentrált. A későbbi évszázadokban nagy kísértéssé vált a „világi” és vallási vezetők számára, hogy miként tudnak élni ezzel a központosított hatalommal. Jézus igehirdetéseiben is gyakran reflektál majd erre a témára.

- ▶ Izráel és Júda „zsebkendőnyi” országrészeit a feltörekvő nagybirodalmak (Egyiptom, Asszíria, Babilon) játékszerükként használták. Mivel a terület Egyiptom és Mezopotámia térsége között feküdt, stratégiaiul fontos kereskedelmi és hadi útvonalak metszéspontjában, ezért kontrollálásáért és birtoklásáért folyamatosan harcok folytak. Ebben a szorongatott helyzetben nagy tétje volt annak, hogy egy uralkodó józanul fel tudja-e mérni a politikai lehetőségeit. Mivel a nép vezetői ebben nem jeleskedtek, végül elkerülhetlenné vált a bukás és a katasztrófa.

KÉRDÉSEK, KÖZÖS FELDOLGOZÁST SEGÍTŐ FELADATOK

- Olvassuk el Mikeás könyvének 2-3. fejezetét! Milyen aktuális üzenettel bír ez a szövegrész?
- Mi lett az északi országrész sorsa Kr. e. 722 után? (Segítségül: 2Kir 17.)
- Milyen konkrét tetteket vittek végbe a jó királyok a Királyok könyveinek hagyománya szerint?
- Milyen konkrét történeti tapasztalatok húzódnak meg a „Királytörvény” (Deut 17) hátterében?

6. Hazátlanul

2Kir 25; Jer 27; Jer 29,1-14; Jer Sir 1; Zsolt 137

- ▶ A próféták intelme hiábavaló volt. A vég és a pusztulás elérte JHVH engedetlen népét. Kr. e. 586-ban a babiloni uralkodó seregei földig rombolták a jeruzsálemi templomot, kifosztották a fővárost. Júda vezetői, a tehetősebb népréteg száműzetésbe kényszerült. Egy idegen országban, más kultúrájú és vallású népek között kellett megtanulnia, miként boldogulhat hazája, kultuszgyakorlata és otthonához kötődő hagyományai nélkül. Két út állt nyitva a száműzöttek előtt: a beolvadás vagy nemzettudatuk, identitásuk megőrzése.
- ▶ Bár az asszimilációra is akadt példa, mégis az a tény, hogy a Kébar-folyó vidékén, egy tömbben telepítették le Izráel népét, megteremtette a lehetőséget arra, hogy közösségbe formálódva próbálják megőrizni az identitásukat. Lelki és szellemi vezetőik, írástudók, papok és próféták fáradoztak azon, hogy ápolják történetük, vallásuk és kultúrájuk emlékezetét. Ehhez azonban először is tisztázni

kellett, kik ők, honnan származnak, miben hisznek, mi az, ami megkülönbözteti a zsidóságot más népcsoportoktól.

- ▶ Ennek a folyamatnak egyik fontos része volt az addig csak szóban tovább adott vallási hagyományok írásba foglalása. Félő volt ugyanis, hogy a régi tradíció és a hozzá kötődő identitástudat elveszhet egy olyan korban és környezetben, amikor sok idegen hatás éri a zsidó közösséget. Ekkor nyerte el végső formáját a teremtéstörténet, melynek szövegén észre lehet venni, hogy a babiloni vallás polémiájaként fogalmazták meg. De nemcsak a teremtéstörténetet, hanem az egész törvényhagyományt, a Tórát is ebben az időben jegyezték le. A Tóra a közösség számára a „hordozható haza” lett – H. Heine szavaival élve.
- ▶ Miután a lakosság egy jelentős részét, az egyszerű földműves réteget kivéve, fogságba hurcolták, megszűnt a rendszeres kultuszgyakorlat a jeruzsálemi templomban, ezzel együtt a közösségi összetartozás erősítése is. A fogság földjén is nagy megrázkódtatást jelentett a templom hiánya a közösségnek. Bár az áldozati kultusz nem folytatódhatott Jeruzsálemen kívül, szükség volt olyan helyre, ahol a száműzöttek hitüket gyakorolhatták, és találkozhattak egymással. Ezt a szerepet kapta meg a fogság idején a zsinagóga (görög szó, az összegyülekezés helye), amely azóta is istentiszteleti helyül szolgál minden izraelitának. Bár áldozatokat nem mutathatnak be, de a Törvény tanulmányozása, Isten dicsérete és az ima folytatódott Babilóniában és azután is mind a mai napig.
- ▶ A babiloni fogság alatt alakult ki a szombat megünneplésének családi liturgiája. A jeruzsálemi templom térbeli távolságát úgy tudták áthidalni, hogy a zsidó otthonok váltak sabbatkor templommá, ahol a liturgia vezetése a családfő szolgálata volt, mint egykor, az ősidőkben. Manapság ha a zsidó emberek bárhol a világon sabbatot ünnepelnek, a „mobil templom” és ezzel együtt a haza mindenütt jelen van.

KÉRDÉSEK, KÖZÖS FELDOLGOZÁST SEGÍTŐ FELADATOK

- Olvassuk el a 137. zsoltárt! Mit jelent a zsidóság számára az otthon emlékezete?
- Jer 29 alapján fogalmazzuk meg, hogy milyen tanácsokat ad Jeremiás a száműzötteknek!
- Hogyan vállalhatja föl a szombat megünneplése a haza, otthon funkcióját a zsidóság körében?

- Milyen relevanciája lehet napjainkban ezeknek a száműzetés-tapasztalatoknak, amelyek a bibliai szövegekben kifejezésre jutottak?

7. Isten országának képei

Ézs 40,1–11; Ézs 52,1–10; Ézs 54,6–10; Jer 31,31–34 ; Ez 37; Ez 47,1–12; Zsolt 126

- ▶ Amikor az elkeseredés a legnagyobb volt, és a leginkább kilátástalannak tűnt a helyzet a zsidóság számára, hirtelen felhangzott a prófétai vigasztalás. Az ítélet súlyos szavai helyett a remény és a bizakodás üzenete szólalt meg Ezékiel és „Második Ézsaiás” próféta igehirdetésében. E két „Isten-embere” a száműzöttek körében egészen sajátos módon adott hangot Isten vigasztaló jóságának.
- ▶ A több évtizedes száműzetés-tapasztalat rezignálttá tehetette a hazájukból elvándoroltakat, a következő nemzedékek pedig már nem kötődtek erős szálakkal az eredeti otthonhoz. Éppen ezért volt fontos ébren tartani a hazatérés vágyát és reményét. Amikor a politikai helyzet megváltozott, az újbabilóniai birodalom meggyengült, fölerősödtek azok a hangok, amelyek egy „új exodus” lehetőségét fogalmazták meg.
- ▶ Második Ézsaiás hagyományában (Ézs 40–55) jól megfigyelhető ez a gondolati váltás: a próféta teológiai üzenetében egyértelműen a nagy horderejű változásra teszi a hangsúlyt: „*Vigasztaljátok népet... hirdessétek neki, hogy letelt rabsága...*” (Ézs 40,1–2) Ez az ismeretlen próféta igazi evangélista: Isten szabadítását, népe iránti szeretetét hirdeti meg. Az egyetlen Isten hazavezeti népét a pusztán át régen elhagyott otthonába. Ez a hazatérés valójában a megtérés élménye is: Izráel oda tér vissza, ahová mindig is tartozott.
- ▶ Második Ézsaiás kortársa, Ezékiel is hangszínt vált; az ítélethirdetés után a vigasztalás ígéit prédikálja. A leginkább megrendítő prófétai üzeneteket a könyv második nagy egységében találjuk. Ezékiel egy látomásban annak lesz tanúja, amint a völgyben szétszórt száraz csontok megelevenednek (Ez 37). Ez a döbbenetes vízió Isten népének újjászületéséről szól. Az új teremtés és a feltámadás üzenete ebben az ószövetségi próféciában egy *nép* számára válik megtapasztalható valósággá. A fogságban élők hazatérhetnek hazájukba. Ezzel megnyílik földi életükben, mindennapjaikban a jövő távlata.
- ▶ Ezékiel próféta a száműzötteket azzal vigasztalja, hogy felépül majd a

templom. Könyve végén egy nagyszabású látomást találunk a „második” szentélyről és a megújult városról (Ez 47–48). Isten népének adott ígérete, az új élet üzenete azzal ér el csúcspontjához, hogy a templomot és a várost Isten dicsősége tölti be. A boldog jövődő képe a népe körében lakó Istent és uralmát tárja elénk a Sionon, Jeruzsálemben.

- ▶ Jer 31,31–34 egy különleges textus. Arról olvasunk benne, hogy az új szövetség ígérete és majdani megvalósulása Isten kegyelmes tette – hasonlóan a korábbi szövetségre lépéséhez Izráellel. Ez a kegyelem azonban most már nem történelmi tettekben, politikai változásban, hanem a *megbocsátás* ajándékában ölt testet. Isten megbocsátó irgalmassága az igazi felszabadítás és exodus – kivonulás a szolgaságból. Ez az új szövetség nem elsősorban állapot, hanem aktus: Isten szabadító, újat munkáló tette. A régi szövetség elemei beépülnek az újba: az átalakulás, változás túlmutat már Izráel történeti valóságán. Egy megváltozott nép kezd majd újat Isten megbocsátása jegyében. A fogság utáni jövőképet tehát a hit és gondolkodás megújulása, átformálódása határozza meg.

KÉRDÉSEK, KÖZÖS FELDOLGOZÁST SEGÍTŐ FELADATOK

- Mik a párhuzamok és a különbségek a régi és az új Exodus között – az Egyiptomból és a Babilonból való szabadulás között?
- Olvassuk el a 126. zsoltárt! Milyen aktuális üzenete lehet ennek az imádságnak?
- Keressünk második Ézsaiás könyvében olyan vigasztaló igéket, amelyek a száműzötteket erősen motiválhatták a hazatérésre!
- Mi a teológiai üzenete Ezékiel álmának az új városról és a templomról?
- Mik Jer 31,31–34 újszövetségi vonatkozásai?

8. Újra otthon

Ezsd 1; Ezsd 3,8–13; Ézs 62; Hag 1; Zak 8

- ▶ A fogság időszakában kezdődött el az újbabilóniai birodalom gyors hanyatlása. Egy új, terjeszkedő hatalom tűnt fel a színen. Perzsia királya, Círusz/Kürosz Kr. e. 539-ben elfoglalta Babilont, a fővárost. Ezzel végleg megpecsételődött a babilóniai világbirodalom sorsa. Kr. e. 538-ban rendeletet adott ki, hogy hazatérhetnek hazájukba a

fogságba vetett népek, így a zsidók is. Ezt a rendeletet – jobban mondva ennek a zsidóságra vonatkoztatott átdolgozását – Ezsdrás könyvében olvashatjuk (Ezsd 1).

- ▶ A perzsa uralkodó – akit Második Ézsaiás egyenesen „messiásnak” nevez (Ézs 45,1)! – nagyon toleráns volt a nagybirodalom vazallus államaival. Nem folytatott deportálásokat, hanem inkább azt segítette elő, hogy minden nép a maga törvényei szerint és a maga országában éljen. Círusz király nemcsak a zsidóknak engedett szabad utat, hanem más népeknek is, mégpedig azzal a feltétellel, hogy mindenki imádkozzon saját istenéhez Círuszért és birodalmáért. Círusz rendelete nyomán Kr. e. 538-ban indultak el az első hazatérő csoportok Júda földjére.
- ▶ A hazatérőket sok feladat várta. Jeruzsálem szinte teljesen elpusztult, a még meglévő házakba idegenek költöztek, és a többévnnyi rossz termés miatt komoly gazdasági válság alakult ki. Ahhoz tehát, hogy stabilizálódjanak a társadalmi viszonyok, létre jöhessen egy bizonyos autonómiával rendelkező közösség a perzsa fennhatóság alatt és megindulhasson az élet a normális kerékvágásában, föl kellett építeni romjaiból a várost, a várfalakat és a templomot.
- ▶ Erről az időszakról Ezsdrás és Nehémiás könyve számol be. Haggéus és Zakariás könyvei is tartalmazznak hivatkozásokat e korszakra. Ézsaiás könyvének harmadik nagy egysége (56–66. fejezet) szintén ekkor keletkezett, és az újrászerveződő társadalomban felvetődő kérdésekre reflektál.
- ▶ A hazatérők Jósua főpap és Zerubbábel vezetésével elkezdték a templom építését. Erről Ezsdrás könyvében olvashatunk. A Tóra előírásai alapján felállították az égőáldozati oltárt, s elkezdtek áldozatokat bemutatni Istennek, mert nagyon félték a Jeruzsálemben és a környéken lakó ellenséges népektől. Ezután következett az alapkövetétel, amelyet örömmujongás és tánc kísért (Ezsd 3,8–13). A perzsa Dárius király idejében, Kr. e. 520-ban felépült Isten háza. Bár sokkal szerényebb kivitelben készült el, felszentelésekor nagy örömmünnepet ültek Jeruzsálemben. Ez a „Második Templom” Kr. u. 70-ig, a rómaiak általi lerombolásáig állt fenn.
- ▶ Nehémiás könyvében a főváros, Jeruzsálem helyreállításáról olvashatunk. Nehémiás maga a perzsa király pohárnokaként vállalta magára a feladatot, hogy hazatérve koordinálja az építkezést. Azok-

kal, akik a fogság idején is Izráel földjén maradtak, és most részt szerettek volna vállalni az építkezésben, komoly konfliktus alakult ki. Ugyanis az otthon maradtak közül sokan keveredtek idegen népekkel, ezért nem számítottak kultikusan tisztáknak, a hazatértek vezetői emiatt nem vették jó néven a közreműködésüket.

- ▶ Ez a keverék népcsoport az északi országrész fővárosa nyomán a „samaritánusok” nevet kapta. A samaritánusok – Ezsdrás könyvének tanúsága szerint – megbosszulták az elutasítást: feljelentették a templomépítkezőket a királynál (1. Ezsd 4). E konfliktus nyomaival nem csak Ezsdrás és Nehémiás könyvében találkozhatunk, a samaritánusok és a zsidók közötti vallási ellentét Jézus koráig fennállt.
- ▶ Ezsdrás és Nehémiás könyvében az elhatárolódás, az exkluzivitás attitűdjével találkozunk: elbocsátják az idegen asszonyokat, kizárják a közösségből a kultikusan nem tiszta zsidókat. Ez a hozzáállás az identitás megőrzésének egy olyan útja, amely a félelmen, az előítéleteken alapul.
- ▶ A honfoglalás e „2.0-ás verziója” – a hagyományok értelmében – az első hazára találás újra élése. Valójában inkább arról van szó, hogy ennek a Kr. e. 5. századi történelmi tapasztalatnak a hátterén fogalmazták meg – a múltjukra visszatekintve – Józsué és a Bírák könyvének szövegét. A hazatérés az otthonteremtéssel együtt a politikai tényezővé válás kiindulópontja. Lényegében ekkor alakul ki az a zsidóság, amely már egy kiforrott teológiai látásmóddal rendelkező politikai egységként, nemzetként tekint önmagára.

KÉRDÉSEK, KÖZÖS FELDOLGOZÁST SEGÍTŐ FELADATOK

- A szövegek alapján milyen képünk alakulhat ki a hazatérőkről?
- Miért kulcsfontosságú a társadalmi élet újrászervezésének közepette a templomépítés szorgalmazása?
- Milyen vezetői attitűdök voltak szükségesek e nehéz időszak feladatainak megvalósításához?
- Keressünk olyan szövegeket az Ószövetségben, amelyek inkább a befogadás és nyitottság üzenetét hordozzák!
- Hogyan hangsúlyozhatja és vallhatja meg JHVH uralmát, az ő kormányzásába vetett hitét egy nagybirodalom részeként létező vazallus nemzet?

9. A realitáson túl vagy inkább az igazi realitás?

- A messiási ígéret

2Sám 7; Zsolt 2; Zsolt 110; Ézs 7,10–17; Ézs 9,1–6; Ézs 11,1–10;
Mik 5,1–4; Zak 9,9

- ▶ Az otthonában, ám idegen uralom alatt élő zsidó közösség tagjai számára a függetlenség, szabadság eszménye és vágya a fogság utáni évszázadokban is eleven maradt. A történelmi folyamatok nyomán különféle politikai várakozások kaptak lábra. E gondolatok közös nevezője az az elképzelés volt, hogy egy új király lép majd Júdában hatalomra, aki JHVH szándéka szerint megszabadítja Izráelt elnyomóitól.
- ▶ E felkent (héberül: מָשִׁיחַ – masiah) révén végre beköszönt majd a messiási kor: a teremtés rendje helyreáll, az Éden harmonikus világa visszatér, megszilárdul a béke, a törvény és az igazságosság (l. Ézs 9,1–6; 11,1–10). A király teljesen JHVH akaratából és megbízásából uralkodik; és nem csupán Isten népének, hanem az egész földnek is királya lesz majd.
- ▶ A messiás uralmával kapcsolatban sokféle elképzelés látott napvilágot. A legáltalánosabb koncepció az, hogy az eljövendő Messiás Dávid trónjára ül majd. Nátán jövendölt egykor Dávidnak arról, hogy trónja örökké megmarad (l. 2Sám 7). Az idők teljességében eljövő Messiás a Dávidnak szóló ígélet beteljesítője lesz.
- ▶ A „messiás”, mint felségcím a *Zsoltárok könyvében* (l. Zsolt 2; 110) fordul elő leggyakrabban, anélkül azonban, hogy itt konkrét utalást találjunk egy eljövendő üdvhozó személyiségre. Sámuel 1–2. könyvében Saul és Dávid felkenése kapcsán kerül elő a fogalom. A „messiás” cím a prófétai könyvekben Ézs 45,1 (Círusra vonatkozóan) és Hab 3,13 kivételével egyáltalán nem jelenik meg.
- ▶ Öt messiási jövendölést találunk az Ószövetségben: Ézs 7,14–16; 9,1–6; 11,1–10; Mik 5,1–5; Zak 9,9–10. Ezekben a szövegekben érdekes módon nem fordul elő a „messiás” szó, habár e szövegekben az eljövendő messiási karakterű uralkodó születéséről, uralomra kerüléséről és országlásának megvalósulásáról olvasunk. Ezek a textusok kánoni kontextusukhoz csupán lazán vagy egyáltalán nem kapcsolódnak. A tartalmuk a következő:

Ézs 7: „Immánuel” születésének ígérete egy fiatalasszonytól; különbségtétel jó és rossz között

Ézs 9: A gyermek felségcímei: Csodálatos Tanácsos, Erős Isten, Örökévaló Atya, Békesség Fejedelme

Ézs 11: Az igazságos uralkodó (Zsolt 72); a béke korszaka

Mik 5: A Betlehemből származó uralkodó, aki jó pásztorként legelteti nyáját

Zak 9: Alázatos és diadalmas király, aki békét teremt

- ▶ E messiási textusok nem kötődnek szorosan történeti korszakokhoz, eseményekhez, és konkrét történelmi személy említését sem találjuk bennük. Ezért ezek az ígéretek nyitottak maradnak, így értelmezésük több síkon, különböző teológiai megközelítésekben válik lehetségessé, ami a szövegek hatástörténetének gazdagságára is rámutat.
- ▶ A szinoptikus evangéliumokból kiderül, hogy Jézus nem nevezte magát messiásnak. Önmagára az „emberfia” kifejezést használta. Ez a prófétai hagyományban gyökerező fogalom az Istennek elkötelezett, a szenvedést is vállaló ember (próféta) megjelölése, ugyanakkor egyértelműen nem felségcím. A názáreti Jézus nem önmagát hirdette, hanem Isten országának, királyságának elérékezését. Ez az ország az egyszerre jelenvaló és a jövőben megvalósuló új rend birodalma, amely Isten irgalmas szeretetén alapul.
- ▶ Az őskeresztény közösségek Jézus szenvedésének és halálának értelmezésekor az Ószövetség kategóriáit vették alapul. A Dávid házából származó „új Dávid” ígérete mellett JHVH szenvedő szolgájának alakjában és sorsában látták kirajzolódni a Messiás valódi küldetését, és azt vallották, hogy évszázadok várakozása és reménye a názáreti Jézusban megvalósult és célhoz ért. (Ézs 52,13–53,12)

KÉRDÉSEK, KÖZÖS FELDOLGOZÁST SEGÍTŐ FELADATOK

- Mit jelenthet Ézs 9,5-ben a gyermek négy neve? Milyen vezetői kvalitásokat kapcsolhatunk ezekhez a felségcímekhez?
- A három ézsaiási szöveget együtt „messiási triptichonnak” (hármastárnak) szokták nevezni. Hogyan épül egymásra a három igeszakasz?
- A kereszténység egybekapcsolta Jézus személyében a Dávid trónján ülő dicsőséges király és a szenvedő szolga alakját. Lehetséges-e ugyanez az összekapcsolás az Ószövetségen belül?
- Olvassuk el a 110. zsolnárt! Milyen messiáskép tárul elénk a szövegből?

10. Az apokaliptika különös hagyománya

Ézs 24–27; Dán 7–12; Jóel 2–4; Zak 14

- ▶ A Kr. e. 3. században az ókori Közel-Keleten a hellenizmus időszaka köszöntött be. Nagy Sándor és az őt követő királyok, akik az utód-államokban (Egyiptomban, Szíriában) kormányoztak, a görög ural-kozóideált testesítették meg. Ezt a görög uralmat számos nép elnyo-másként, kizsákmányolásként élte meg, mivel gyakran saját kultú-rájuk, vallásuk feladására kényszerítették őket. Láadások, háborúk robbantak ki szerte a birodalomban. A zsidóság számára is nehéz időszakot jelentett a hellenizmus kora. Veszélybe került vallásuk, kultúrájuk, és a folyamatos harcok, amelyek Palesztina területéért folytak – a keletet nyugattal összekötő kereskedelmi utak felett gya-korolt fennhatóságért –, gazdaságilag is kimerítették a kis országot. A görög elnyomással szemben majd Kr. e. 166-ban szabadságharc robban ki, amelyet vezetőiről Makkabeus-felkelésnek nevezünk.
- ▶ Ebben a nehéz történeti korszakban a Júdában élő hívő zsidók arra a felismerésre jutottak, hogy nem emberek, királyok vagy népek tehe-tik teljessé a történelmet, és nem ők azok, akik az üdvösség végső ál-lapotába elvezetik a világot, hanem ez egyedül Isten műve és az ő ügye lesz. Hiszen ő volt mindig is, és ő lesz ezután is a világ Királya. A tör-ténelem végén, egy utolsó egyetemes ítéletben megpecsételődik majd a világ sorsa. Ezt a teológiai gondolatot nevezzük apokaliptikának.
- ▶ A görög szó (*apokalipto*) jelentése: titkot felfedni, kijelenteni (vö. pl. Dán 2,47). A kifejezés eredete a *Jelenések könyvére* megy vissza: a formailag ehhez hasonló műveket nevezték apokalipszisnek, il-letve apokaliptikusnak. Teológiai szakkifejezésként ez elsősorban műfaji meghatározás: olyan irodalmi alkotást jelöl, amelyben a szerző(k) mitológiai utalásokkal színezett, szimbólumokban gaz-dag nyelven, olykor egészen szürreális képekkel (l. Zakariás köny-vében a fenevadak, szarvak, repülő véka képeit) a közeli végidőt jövendölik meg, illetve az ezt követő óriási történelmi fordulatot írják le gyakran víziók segítségével.
- ▶ A teológiában ma az apokaliptika leginkább az *eszkatológiával* kap-csolódik össze: az eszkatológia a végidők történésére és az eljövend-ő új kor elejére teszi a hangsúlyt, az apokaliptika azt az utat írja le, amely a korszakváltáshoz elvezet.

- ▶ Az apokaliptika olyan teológiai látásmód, amely a *perzsa* birodalom idején alakult ki, a dualista világgép nyomán. Megjelenésére hatásal lehetett a kialakuló ószövetségi bölcsességi irodalom, a késő próféták tevékenysége (Trito-Ézsaiás, Haggeus), illetve a papi körök teológiai beállítottsága. Az apokaliptika a *hellenizmus* időszakában teljesedett ki; virágkorát tekintve a Kr. e. 3. századtól kezdődő és a Kr. u. 3. századig tartó időszakot jelölhetjük meg. A *qumráni* esszé-nus közösség tartotta magát a zsidó apokaliptika örökösének. Mint teológiai látásmód azonban egészen napjainkig tovább él.
- ▶ Az Ószövetségben csak az apokaliptikus irodalom kezdeteit, első megnyilatkozásait olvashatjuk. Dániel könyvének háttérében azonban nyilvánvalóan ez a történelmi időszak áll. Ezt az iratot az Ószövetség legkésőbbi szövegei között tartják számon. Keletkezése után nem sokkal le is zárult az ószövetségi kánon.
- ▶ Az apokaliptika hagyománya az átélt történelmi tapasztalatok nyomán egyfajta kiútkeresés: az az üzenet, amely az agresszív nagybirodalmak végét hirdeti meg, vigasztalásul szolgál a kortárs zsidók számára. Bele lehet kapaszkodni abba a gondolatba, hogy az üldözés, elnyomás nem tart már sokáig: JHVH közbelép, és egy új kort, egy új világot hoz el, amely nem jelent kontinuitást az előző korszakkal.
- ▶ Ézsaiás könyvébe is belekerült egy apokaliptikus szövegrész, amely arról szól, hogy Júda – Isten népeként – győztesen kerül ki majd a végső nagy harcok és megpróbáltatások közül (Ész 24–27). Zakariás könyvének látomásai, valamint a 9–14. fejezetek sok apokaliptikus szimbólumot, koncepciót tartalmaznak. Jóel könyvében egy gigantikus sáskajárás képe jelzi a végidőt, az „Úr napját”, ami után az új kezdetet JHVH Lelkének kiáradása jelzi majd.
- ▶ JHVH világraszóló uralma úgy köszönt majd be, hogy előbb megsemmisül minden földi birodalom. Ennek az átmenetnek bizonyos hagyományokban egyes szakaszait, korszakait is megkülönböztetik (1. Dán 9,24–27). Egyes koncepciók szerint ekkor következik el a messiás országlása, egy olyan idő, amikor az „*értelmesek fényleni fognak, mint a fénylő égbolt, és akik sokakat igazságra vezettek, mint a csillagok, mindörökké*” (Dán 12,3).

KÉRDÉSEK, KÖZÖS FELDOLGOZÁST SEGÍTŐ FELADATOK

- Az apokaliptika gondolatvilágában csak jó és rossz birodalom, jó és rossz uralkodó létezik. Hol jelenik meg még ez a fekete-fehér látásmód ószövetségi szövegekben?
- Keresztény szempontból hogyan értékelhetjük az apokaliptika teológiai látásmódját?
- Olvassuk el Ézs 25,6–9-et! Milyen kép rajzolódik ki előttünk az új korszakról? Milyen áthallások vannak az ó- és az újszövetségi elképzelések között?

11. Mennország a magasban?

Ézs 6; Ézs 65,17–66,1; Dán 7,9–10.13–14; Jób 1,6–12; Jób 2,1–6; Préd 3,19–22

- ▶ Az Ószövetség lényegében és mindenekelőtt „evilági” érdeklődésű; éppen ezért nem alakult ki egy egységes, kidolgozott túlvilágkép, csupán néhány elképzeléssel találkozunk a késői, fogság utáni szövegekben.
- ▶ Az Ószövetség tud arról, hogy JHVH a mennyben trónol, a föld pedig lábának zsámolya (1. Ézs 66,1). Ezékiel próféta különös látomásában (Ez 1) JHVH egy magas trónon ül, amely vakító fényvel sugárzik, és amelyet – kerekeken gördülve – angyalok tartanak. Megjelenik az a gondolat is, hogy a „fönt” világa egy mennyei trónterem, ahol Istent, a „seregek Urát” körbeveszik mennyei teremtményei, az angyalok (1. Ézs 6). Ez a kép tárul elénk Jób könyvének elején is; ebben a mennyei teremben egy bírósági tárgyalás zajlik, ahol a sáttán (neve héberül vádlót jelent) képviseli a vádat Jóbbal szemben.
- ▶ A menny világának képzetei az Ószövetség teológiai látásmódjába a környező népek vallási elképzeléseiből szűrődtek be. Főként az egyiptomi, mezopotámiai hatás érezhető. A magasban trónoló király-istenség képe több zoltárban is otthonra talált (Zsolt 93; 97; 99).
- ▶ Érdekes módon – legalább elméleti síkon – az ember is „eljártszik” a mennybe jutás és az ott tartózkodás gondolatával: „*Ha a mennybe szállnék, ott vagy...*” (Zsolt 139,8) Ám ez a világ az ember számára elérhetetlen; csupán Énókról és Illés prófétáról olvassuk, hogy elragadtattak a mennybe, nem haltak meg (1. 1Móz 5,21–24; 2Kir 2,1–12). Az, hogy mi lett velük, sokakat foglalkoztatott az évszázadok alatt, de ma is érdeklődést vált ki az emberekből.

- ▶ Dániel könyvében – amelyben már az apokaliptika képzeivel találkozunk – az ég felhőin közeledik az Emberfia, aki ítéletet tart a világ fölött. Itt is megjelenik a mennyei trónterem képe, ahol egy öregkorú, fehér szakállas személy ül a trónon, és könyveket nyitnak ki előtte (Dán 7). Hatalmas mennyei sereg veszi körül, akik szolgálnak neki. Ez talán a legkülönösebb kép, amellyel az Ószövetség lapjain találkozhatunk.
- ▶ A bibliai Izráelben az ember mennyországba jutásának, valamint a lélek továbbélésének gondolata nem kapott nagy hangsúlyt. E koncepciók mögött inkább már a hellenizmus hatása, a görög gondolkodásmódból fakadó elképzelések állnak. Fontos látnunk ugyanakkor, hogy a „menny” az Ótestamentumban nem egy ország, hanem egy térség vagy terem, amely leginkább talán egy palotához hasonlítható.
- ▶ A menny világának ellenpontja az Ószövetségben a „Seol”: a holtak birodalma, a sötétség világa, az „árnyékország”. Ez az a közös „sír”, „gyülekezési helyszín”, ahová minden ember jut, amikor „kileheli lelkét”. A Seolnak erre az elképzelésre minden bizonnyal hatott az egyiptomi, ógörög alvilág-koncepció is.
- ▶ Bár a Seolnak sehol sem találjuk konkrét, szabatos leírását az Ószövetségben, a költői szövegekből azonban valamelyest fogalmat alkothatunk róla. A magyar szó, „sehol” egészen jól kifejezi lényegét: ez egy sötét és poros hely, ahol valami látszólagos létezés honol. A Seol egy „nem-világ”, „nem-teremtés”, ahol inaktív állapotban, árnyékként „lebeg” az egykor volt ember.
- ▶ Mivel az Ószövetség szentírói nem ismerik az elvont gondolkodást, a „semmi” koncepciójával nem tudnak mit kezdeni, ezért szükségszerűen csak ezzel a „kvázi-létezéssel” próbálják meg leírni az embernek az élet vége után következő „állapotát”.
- ▶ A Seol az a hely, ahol Isten nincs jelen – állítja sok bibliai szöveg, így például Ézs 38,18 is: *„Mert nem a holtak hazájában magasztalnak téged, nem a halottak dicsőítenek, akik már leszálltak a sírba, hűséggedben nem reménykedhetnek.”* JHVH mégis képes lenyúlni az emberért az alvilágba, jelen van ott erejével, ahol a sötétség árnyai uralkodnak, és megmenti az embert: *„Uram, kihoztál engem a holtak hazájából, életben tartottál, nem roskadtam a sírba.”* (Zsolt 30,4); *„Ha a halál árnyékának völgyében járok is, nem félek semmi bajtól, mert te velem vagy.”* (Zsolt 23,4)

- ▶ Az ószövetségi hagyomány egyértelműen megfogalmazza, hogy JHVH az élet és a halál Ura. Minden hatalom az ő kezében van, ezért a jövődő – az egyes ember jövője is – az ő bölcsességében, irgalmasságában van elrejtve. Az a tény, hogy Izráel népe úgy tekint JHVH-ra, mint aki közöttük és velük élő Isten (Immánuél), másodlagossá, mondhatnánk: indifferenssé teszi a túlvilággal való behatóbb teológiai foglalkozást.

KÉRDÉSEK, KÖZÖS FELDOLGOZÁST SEGÍTŐ FELADATOK

- Olvassuk el Zak 3-at! Milyen hasonlóságot találunk benne a Jób könyvének elején leírt képpel?
- Nézzük meg, hogy Dán 7 gondolatai hogyan köszönnek vissza a Jelenések könyvében!
- Mi az előnye, hozadéka annak, hogy az Ószövetség ennyire evilági, „földközeli” érdeklődésű?
- Keressünk zsoltárokat, ahol a Seolról, az imádkozók halál-tapasztalatairól olvasunk!
- Hogyan beszélnek a zsoltárok szerzői a halál előtti kis halálokról?

12. Mennország a szívben? – A V betű üzenete

Zsolt 30; Zsolt 71; Ézs 58,6–11

- ▶ Mivel az Ószövetség hagyományaiban – ahol egyáltalán megjelenik – a mennország nem egy körülhatárolható ország vagy uralmi terület, inkább csak egy elmosódott kontúrokkal rendelkező, nehezen körvonalazható terem vagy palota, ezért „lokalizálását” sem célszerű a felhők fölött meghatározni.
- ▶ A mennyhez kötődő tapasztalatokra azonban igenis szert tehetett a bibliai idők embere. Itt nem csupán Énókra, Illésre kell gondolnunk, hanem olyan – sok esetben névtelen – emberekre, akik találkoztak Istennel, átérték jelenléte fenségét. Erről leginkább a próféták mesélnek nekünk (1. Ézs 6; Ez 1), de ők is csak töredékesen, dadogó szavakkal tudják elbeszélni tapasztalataikat.
- ▶ A hétköznapi, névtelen emberek istenélményei, amikor közel ért szívükhöz a menny, a próféták kijelentéseinél talán még szófukarabbak, szégyenlősebbek. Azonban mégis találunk olyan hitvallásokat és vallomásokat az Ószövetségben, amelyek ezt a titokzatos,

belső tapasztalatot juttatják kifejezésre: azt az élményt, amikor egyszer csak a mennyország – a teljesség – ott van a szívben. Az ehhez a titokhoz vezető folyamatot nézzük meg most kicsit közelebbről.

- ▶ Az Ószövetség – René Girard megfogalmazásában – „vajúdó szöveg”. Sokféle koncepció, teológiai gondolat szövi át ezt a hatalmas, mintegy 1000 év alatt létrejött könyvtárat. Érdekes módon ebben a sokszínűségben mégis kirajzolódik egy mintázat, amelyet V-sémának nevezhetünk. Egy viszonylag stabil állapotban egyszer csak bekövetkezik egy krízistapasztalat, majd a mélypontból újra fölfelé vezet az út. E séma alapján például három csoportot különböztethetünk meg a Zsoltárok könyvében:

MEGGYŐZŐDÉS ZSOLTÁRAI	ELBIZONYTALANODÁS ZSOLTÁRAI	ÚJ MEGGYŐZŐDÉS ZSOLTÁRAI
A hagyomány (rend) megerősítése	Krízistapasztalatok (rendetlenség): a hagyomány megkérdőjelezése	Új orientáció, új élet
pl. Zsolt 92	pl. Zsolt 22	pl. Zsolt 30

MEGGYŐZŐDÉS	ELBIZONYTALANODÁS	ÚJ MEGGYŐZŐDÉS
megszokás, egykedvű öröm, bejáratott boldogság, jólét, Isten következetessége, a Teremtő és a teremtés megbízhatósága, törvény, rend, teremtés – alkotás, begyakorolt vallás és hitvallás, hálaadás	fájdalom, egyedüllét, sötétség, árnyékok, szenvedés, halál, káosz, düh, önsajnálát, keserűség, rezignáltság, gyűlölet, panasz, siralom, számonkérés, túlzások, udvariatlan hangnem, durvaság, szitkok	váratlan fordulatok, elárasztanak Isten új ajándékai, ámulat, csodálkozás, szabadtás, evangélium, világgosság, meglepetés, Isten közbelépése, új ének, hála, himnusz, józan életöröm, erő, áldás

- ▶ A V-séma szinte a teljes bibliai hagyományban fellelhető. A *meggyőződés – elbizonytalanodás – új meggyőződés* sémájának ez a dinamikája végig vezet az Ószövetségen: a „Nagy Történetek” struktúráját is lényegében ez a három lépcsőfok adja. A „teremtés – bűnbeesés – újrakezdés” mellett jól látjuk ezt abban a folyamatban, amely elindul

azzal az úttal, amely az egyiptomi és a babiloni fogság tapasztalatához elvezet, majd a „nagy szomorúság” átélése után a szabadulás élményét is megadja. József, Eszter, Ruth története is erre a sémára épül.

- ▶ Ugyanakkor az Újszövetségben Jézus útja születésétől halálán át feltámadásáig szinten ezt a V-betűt formálja: (1. Fil 2 „Krisztushimnuszát”). A zsoltárok – ahogyan a táblázat is mutatja – jól ábrázolják ezt a háromféle tapasztalatot, amely mindenütt nyomot hagy a Bibliában.
- ▶ Életünk egy részében jelen van egyfajta megszelídítetlen sötétség: a zsoltárok segítenek szembenézni ezzel a helyzettel. Az elbizonytalanodás, kétely, üresség érzése bevonható az életünkbe, azért engedhetjük meg, hogy ott legyenek, mert Isten is ott van. JHVH „szimpatikus”, vagyis az emberrel együtt szenvedő Isten.
- ▶ A mélypont egy titokzatos határpont, ahol a rezignáció átvált bizakodássá, ahol elindulunk fölfelé, ahol elkezd növekedni bennünk az Élet, ahol kezdetét veszi a hétköznapi feltámadás. És itt, e tapasztalattól érintetlen egészen biztosan a menny világában találjuk magunkat. A reménység mindig a veszteségben gyökerezik. A Biblia ismeri azt az embert, aki megváltozott hitével az új meggyőződés énekeit énekli, és abban az Istenben hisz, aki az élet sötétségében, a halál árnyékának völgyében is jelen van. Isten nem változatlan, hanem hűség!
- ▶ Az út a V betű jobb oldali szárán fölfelé lényegében a menny tapasztalata, részvétel Isten valóságában a szabadulás és a reménység örömeivel. Az Ószövetség megannyi imádsága, hitvallása – szóljon bár közösségben vagy az egyén hangján – az alászállás-fölemelkedés „V” betűjét rajzolja ki. Ezt tekinthetjük a Szentírás egyik legjelentősebb nyelvi-teológiai mintázatának. És mindezeket túl a menny előízének...

KÉRDÉSEK, KÖZÖS FELDOLGOZÁST SEGÍTŐ FELADATOK

- Keressünk további példákat a Szentírásban a V betű sémájára!
- Olvassuk el a 30. zsoltárt. Hogyan rajzolódik ki benne a meggyőződés – elbizonytalanodás – új meggyőződés folyamata?
- Milyen menny-tapasztalatai lehetnek az embernek? Keressünk példákat ószövetségi szövegekben!
- A szív nem az érzelem, hanem a tudatosság központja az emberben az Ószövetség szerint. Az itt létrejövő találkozás Istennel döntésre, elköteleződésre sarkall. Hogyan jelenik ez meg például a 71. zsoltárban, Ézs 58,6–11-ban, József, Ruth vagy Eszter élettörténetében?

AJÁNLOTT IRODALOM

- Biblia magyarázó jegyzetekkel.* Kálvin Kiadó, Budapest, 1996.
- Bibliai lexikon.* Szerk.: Haag, Herbert. Szent István Társulat, Budapest, 1989.
- Biblikus teológiai szótár.* Szerk.: Szabó Ferenc SJ, Nagy Ferenc SJ. Szent István Társulat, Budapest, 1972.
- BRAULIK, Georg: *Ószövetség és liturgia.* Bencés Kiadó, Pannonhalma, 2012.
- BRUEGGEMANN, Walter: *Az Ószövetség teológiája. Tanúságtétel, vita, pártfogás.* Exit, Kolozsvár, 2012.
- BRUEGGEMANN, Walter: *Hit a zsoltárok könyvében.* Kálvin Kiadó, Budapest, 2008.
- BUBER, Martin: *A próféták hite.* Atlantisz, Budapest, 1998.
- FRYE, Northrop: *Kettős tükör. A Biblia és az irodalom.* Európa, Budapest, 1996.
- Jeromos bibliakommentár I.* Az Ószövetség könyveinek magyarázata. Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat, Budapest, 2002.
- Jeromos bibliakommentár III.* Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat, Budapest, 2003.
- KARASSZON István: *Az Ószövetség fényei.* Veterotestamentica. Protestáns művelődés Magyarországon 10. Mundus, Budapest, 2002.
- KARASSZON István: *Izrael története.* Kréné 10. Új Mandátum, Budapest, 2009.
- KARASSZON István: *Az Ószövetség másik fele.* L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2010.
- KOMORÓCZI Géza: *Bezárkózás a nemzeti hagyományba.* Századvég Kiadó, Budapest, 1992.
- KÓSZEGHY Miklós: *Dávid.* Kréné 1. Új Mandátum, Budapest, 2001.
- KÓSZEGHY Miklós: *Salamon, avagy a történet vége.* Kréné 5. Új Mandátum, Budapest, 2005.
- MILLER, Maxwell J. – HAYES, John H.: *Az ókori Izrael és Júda története.* Studia Orientalia 3. PPKE BTK, Piliscsaba, 2003.
- PECSUK Ottó (szerk.): *Bibliismereti kézikönyv.* Kálvin Kiadó, Budapest, 2004.
- RAD, Gerhard von: *Az Ószövetség teológiája I–II.* Osiris, Budapest, 2000–2001.
- RÓZSA Huba: *Az Ószövetség keletkezése I–II.* Szent István Társulat, Budapest, 1995–1996.
- SCHREINER, Josef: *Az Ószövetség teológiája.* Szent István Társulat, Budapest, 2004.
- SH atlasz. A Biblia.* Atheneum, Budapest, 2002.
- SOGGIN, Alberto J: *Bevezetés az Ószövetségbe.* Kálvin Kiadó, Budapest, 1999.

Az Újszövetség mennyországképe

ROMÁNNÉ BOLBA MÁRTA

Jézus igehirdetésének rövid foglalata: *Térjetelek meg, mert elközelített az Isten országa!* A bibliaórai sorozat arra a kérdésre keresi a választ, hogy hogyan tapasztalható meg az Isten országa. Hol keressük? Mikor jön el? Hogyan juthatok a mennyországba? Hogyan viszonyul egymáshoz a földi és az égi hatalom? Mit kell tennem, hogy bejussak az örök országba?

Bibliai királyok

A király egy bibliai istenkép. Isten királyként uralkodik a népén és minden népen, ő a királyok királya. „*Figyelj hangos kiáltásomra, Istenem, királyom, mert hozzád imádkozom.*” (Zsolt 5,3) Isten palotája nem a földön, hanem az égen van. „*...palotáját a vizek fölé építette, a felhőket tette kocsijávé, szelek szárnyán jár.*” (Zsolt 104,3) A mennyország kifejezés is erre a képre utal. A 'baszileia tón uranón' kifejezés szórint azt jelenti, hogy 'az egek királysága' vagy 'mennyek országa'. A 'baszileosz' görögül uralkodót jelent, a 'baszileia', az ország pedig a király fennhatósága alatt álló terület. Ott van az ország határa, ahol hatályosak az ország törvényei.

A *király* istenkép a bibliai időkben megtapasztalt földi király képéből indul ki, ezért a következőkben áttekintjük azt, hogy mit tudunk a bibliai idők királyságáról, Saul, Dávid és Salamon királyságára koncentrálva. Felidézzük a király kötelességeit és jogait. Megismerkedünk a királyi hatalom gyakorlásának módjával, a királytörvénnyel, a királyi udvartartásával, a királyi bevételekkel, a királyi attribútumokkal. Az Ószövetségben a földi és égi hatalomgyakorlás képei sok eset-

ben egymásba játszanak, nem lehet könnyen meghúzni a kettő közötti határt. A keresztényeket is időről időre foglalkoztatja, hogy hatalom alatt álló emberként a felettes parancsa és Isten parancsa hogyan viszonyul egymáshoz. Amikor a Miatyánkban azt imádkozzuk, hogy „tiéd az ország”, akkor ma is sokan az örök ország mellett a hazára, Magyarországra is gondolnak. Amikor valaki vitás kérdést akar hatalmi szóval rövidre zárni, néha elhangzik ez a mondat: Isten országa nem demokrácia, hanem teokrácia. Ebben a mondatban tetten érhető, ahogyan ma is összemosódnak a földi és az égi hatalomgyakorlásra használt szavaink. Javunkra válhat azonban, ha képesek leszünk az országot az Országtól megkülönböztetni. Annál is inkább, hiszen ha a két hatalom ellentmond egymásnak, akkor – hűen az apostoli útmutatásos – Istennek kell inkább engedelmeskedni, mint az embereknek.

BIBLIKUS SZÓHASZNÁLAT

MeLeK – Jelentése: 1. király/monarcha 2. uralkodni 3. királynak lenni 4. királlyá lenni.

A 'király' férfi uralkodó megnevezésére szolgáló kifejezés. A király általában egy független nemzet fölött uralkodik, és joga van ahhoz, hogy utódjára ruhazza a királyi hatalmat. A királyság a király állapota, hivatala, méltósága és hatalma. Használatos névszóként és igeként egyaránt. A bibliai nyelvben használatos izraeli és más népek királyai megjelölésére, földi és isteni királyságra és uralkodás megjelölésére.

MaSaL – uralkodik, fennhatósága van, Izrael királyait nevezték hercegnek és az ÚR felkentjének is (1. Messiás)

Baszileusz, baszileia – király, királyság, igaz király (szemben a türannosz típusú fenyegető és nem jogokat biztosító uralkodási móddal)

KIRÁLYSÁG AZ ÓKORI KÖZEL-KELETEN

Az ókori Közel-Keleten háromféle monarchiatípus volt jellemző. Az első csoportba kis palesztin városállamok tartoztak, amelyek fölött általában idegen uralkodó gyakorolt hatalmat egy kis létszámú katonai arisztokrácia támogatásával. A Biblia korának egyiptomi és mezopotámiai uralkodói második típus képviselői, akiknek az uralma isteni rendelésű politikai rend a birodalom javára. A harmadik típus Transzjordániában valósult meg az etnikailag homogén héber lakos-

ság körében. Itt a királyság a helyi lakosság hadseregének vezetésében gyökerezett, így nemzeti karakterjegyeket visel magán.

AZ IZRAELI KIRÁLYSÁG KEZDETEI

A bírák korának laza törzsszövetségében nem volt államszervezet. Az egyetlen, ami összekötötte a törzseket, a hitük. Elismerték az Urat királyuknak. A királyság nem teológiai, hanem történeti szükségszerűség volt, kezdetben hitehagyásnak minősült (Sám 8). Ez a vallási feszültség úgy oldódott, hogy hangsúly került az Úr töretlen uralmára, csakhogy az új társadalmi berendezkedésben már egy földi közvetítőn keresztül gyakorolja az Úr a hatalmát.

TRÓNUTÓDLÁS KÉRDÉSEI

A királyság kezdeteitől feszültségben áll egymással a dinasztikus utódlás és a karizmatikus utódlás. (Saul uralma után Júda elfogadta Dávid karizmatikus uralmát, de az északi országrészekben Saul fiát, Isbósetet ismerték el királyuknak.) További kérdés, hogy az elsőszülöttségi jog hogyan szilárdult meg az utódlásban. (Szemben a legidősebb férfi rokon trónutódlásának elvével.) A királyok felmenői között megnevezik az anyákat, ezért feltételezhető, hogy az anyagi öröklésnek szerepe volt Dávid trónjának öröklésében. Jézus kései utódként Mária fia, Dávid fia.

A KIRÁLY KÖTELESSÉGE

A király kötelessége a honvédelem, a békekesség és az igazságosság fenntartása. A király a hadak vezetője, népének védelmezője, a seregek biztosítjka a nép békéjét. A király feladata a gyenge érdekérvényesítési képességű alattvalók jogainak kikényszerítése, a jogérvényesítés és az igazságosság fenntartása. A király támogatja a szegények, özvegyek, árvák és jövevények jogait.

A KIRÁLYI HATALOM GYAKORLÁSA

Királytörvény – A kánaáni városállamok despotáinak uralma során sok rossz tapasztalatot szereztek az izraeliták a királysággal kapcsolatban (l. Jótám fabulája: A fák királyt választanak). Sámuel korában ezért a királyság bevezetésének voltak ellenzői. A vének szövetséget kötöttek az új királlyal. A király jogait és kötelességeit tartalmazó szer-

ződést a felkenési ceremónia során bevitték a szentek szentjébe. A király maga is e törvénynek, ennek a szövetségnek van alávetve. Nem sajátíthat ki vagyont, csak vásárlással juthat hozzá. Nem abszolút ura életnek és halálnak, hanem a törvénynek alávetve uralkodik. A próféták erre mutatnak rá több ízben is. Még Jezábel is fenn akarja tartani a törvényesség látszatát. Dávidnak nem volt hatalma arra, hogy elvegye Ūriástól Betsabét. A király törvénynek való alávetettsége nem innováció ugyan, de a helyi addigi gyakorlathoz képest nagy előrelépés.

Királyi tisztviselők – A király kísérete azokból a személyekből áll, akik „látták a király arcát”. A testőrök olyan külföldi zsoldosok, akik a király állandó kíséretéhez tartoztak hadviselés során (jelentős szerepük volt Salamon koronázása kapcsán). A testőrparancsnok és a hadsereg fővezére a királyi tanács tagjai. Az írnok a tanács rendelkezéseinek kihirdetője, az adminisztráció vezetője a hivatalnokok vezetője a tizenkettő adminisztratív kerület vezetőinek feje. A palota intézője a királyi gazdaság irányítója volt, sáfárnak hívhatták. A király udvarához tartoztak még: a kikényszerített munka felügyelője, a király barátja, a király tanácsadója, a királyi ruhatár felelőse, a kisebb királyi birtokok intézői, és valószínűleg volt pohárnok is perzsa szokásnak megfelelően. A világi hivatalnokok mellett papok és próféták is az udvartartás részei.

Királyi birtokok – Saul nem adóztatta a népet, udvarát egy fa alatt rendezte be, ajándékokat fogadott az alattvalóitól. Dávid sem szedett adót, de a népszámlálás valószínűleg az adórendszer előkészítése lehetett. Salamon vezette be az adórendszert. A tizenkét adókerzet vezetőinek az volt a feladata, hogy a királyi háztartás számára évente egyszer egy megjelölt hónapban adót fizessenek, minden termény tizedét. A királyi birtokokon kényszerrel műveltették, ez a *corvée*. További bevételek származtak a termékeny félhold kereskedelmi utainak megvámolásából és állami monopóliumokkal való kereskedelemből (pl. Salamon: lovak és harci szekerek).

Királyi attribútumok – A királyi attribútumok szimbolikusan kifejezték a király hatalmát: korona, jogar, trón. A királyi hárem nyilvános birtokbavétele jelentette a hivatalos cezúrát a királyok között. A há-

rem, palota, szentély, hintó nem attribútumok, de a király hatalmát és gazdagságát mutatják.

Izrael királya az ÚR – A földi királyság Isteni tekintélyből ered, ez mutatkozik meg az ÚR felkentje, herceg kifejezésekben.

A király trónra lépése – A királyt az ÚR választja ki, hogy legyen a földi reprezentánsa, de ez nem zárja ki a királyválasztás folyamatát. A vének és a főemberek választanak királyt, és szövetséget kötnek vele Isten előtt. Salomon trónra lépése mutatja meg leginkább a rituálét.

A király és az atya

Izrael történetében a királyok korát megelőzi a bírák kora. A bírák a nép karizmatikus vezetői, de a nép valódi tekintélye az Örökkévaló, aki kihozta a népet a szolgaság házából, szövetséget kötött a néppel, törvényt adott. A bírák istenkapcsolatuk szerint váltak tekintéllyé, míg a hatalom gyakorlója és forrása kimondottan Isten maradt. Az államalapítás előtti laza törzsszövetség összekötő ereje a közös hit volt, addig terjedt a hatalom, míg a szövetséget az élet dolgaiban magukra nézve irányadónak tartották a törzsekben együtt élő családok és családfejek. A szorosabb államszervezet létrehozása, és a királyság intézményének bevezetése nem volt olyan természetes. Amikor Sámuel fiait tette Izrael bíráivá, akkor fiai megvesztegetéseket fogadtak el és elferdítették az igazságot, nem az ő útján jártak. Ezért a nép a környező népekhez hasonlóan királyt akart. Az ÚR pedig azt mondta, hogy ezzel őt magát vetették meg, hogy ne legyen többé a királyuk. „*Én mentettelek meg benneteket Egyiptomnak és mindazoknak az országoknak a kezéből, amelyek sanyargattak benneteket. Ti pedig most elvetettétek Isteneteket, aki megszabadított benneteket minden bajból és nyomorúságból. Hiszen ezt mondtátok neki: Tégy valakit a királyunkká!*” (1Sám 10,18k) Ki tehát Izrael királya?

HOGYAN URALKODIK ISTEN AZ Ó NÉPÉN?

Isten az ő népén választottján és felkentjén keresztül uralkodik. A trónra lépési zsolthár erről így szól: „*Kihirdetem az Úr végzését. Ezt mondta nekem: Az én fiam vagy! Fiammá tettelek ma téged!*” (Zsolt 2,7)

Ezért a királyokat Izraelben megillette az Isten fia méltóság. Mivel a valódi király Isten volt, ezért gyakran az uralkodót a Király fiaként, azaz hercegnek nevezték.

ISTEN FIAI MINDIG HŰSÉGESEK ISTENHEZ?

Az égi hatalom a földi eszközként a királyon keresztül valósult meg, az Isten örökségének, testamentumának, szövetségének megfelelően. A király a szövetség ígéreihez mérten volt igaz vagy hamis uralkodó. A király a dávidi trónon a nép pásztora. Az uralkodó a szövetség megtartásához képes volt hű vagy hűtlen, jó pásztor vagy hűtlen vezető. Az emberi történelmet végigkíséri az a feszültség, hogy a földi hatalom gyakorlóit Isten útján járnak-e, vagy pedig – mint Sámuel fiai – letértek arról, a maguk hasznát keresik, vesztegetéseket fogadnak el és elferdítik az igazságot. Minden hatalom Istentől ered, ezért az Isten útjára való visszatérés a társadalmi igazságtalanság útjáról elmozdít bennünket az igazságosság felé. Az igazságos uralkodó biztosítja népe számára a békét (shalom).

MIBEN MONDOTT ÚJAT JÉZUS ISTEN URALMÁRÓL?

Jézus igehirdetésének rövid foglalata: Térjetez meg, mert elközelített az Isten országa. De az Újszövetség mégis csak egy helyen utal Istenre, mint nagy királyra. „...*egyáltalán ne esküdjetez: sem az égre, mert az Isten trónusa, sem a földre, mert az lábainak zsámolya, sem Jeruzsálemre, mert az a nagy Király városa*” (Mt 5,34–35) Jézus igehirdetésében a 'király' istenkép mellett megerősödik az Atya kép. Amikor Jézus imádkozni tanít, nem úgy kezdi: Mi királyunk, aki a mennyekben vagy. Hanem így szólítja meg az Istent: „*Mi Atyánk, aki a mennyekben vagy.*” (Mt 6,9) A király vagy egy gazdag ember képe sok példázatban egymásra rakódik. A nagy vacsora példázatát Máté királlyal, Lukács pedig egy gazdag emberrel mondja el. A gonosz szőlőművesek példázatát mindig távol levő gazdag emberrel olvashatjuk, aki végül szeretett fiát küldi el, hogy azt majd megbecsülik. Lukácsnál a minák példázatát Jézus azért mondja el, mert közel volt Jeruzsálemhez, és azt gondolták, hogy azonnal meg fog jelenni az Isten országa. „*Egy előkelő ember távoli országba utazott, hogy királyi méltóságot szerezzen magának... Kereskedjetez, amíg vissza nem jövök. Alattvalói azonban gyűlölték őt, ezért küldöttséget menesztettek utána, és azt üzenték: Nem*

akarjuk, hogy ez uralkodjék felettünk.” (Lk 19,12–14) De nemcsak a király vagy a gazdag ember lehet az Isten megjelenítője, hanem a földműves, a pásztor és a háziasszony is. Sőt Jézus odáig megy, hogy a szükségét szenvedővel azonosítja magát. Amikor Jézust a jó pásztor-ként jelenítjük meg, akkor az ókori uralkodók ábrázolására használatos képpel élünk. Jézus korára ez a hivatás azonban inkább pejoratív tartalmúvá vált. A pásztor-t említve egyszerre gondolhatunk a királyra, mint a nép pásztorára, de gondolhatunk a templomba általában nem járó, tisztátalan, megvetett, kiközösített mezei munkásokra is.

KIRÁLY	ATYA
trónterem	ház sok hajlékkal
alattvalói/népe van	gyermekei vannak
kormányzó	teremtő
úr-szolga viszony	szülő-gyermek viszony
igazságszolgáltatás, bíróság	hazavárá szeretet
udvartartás	családi asztalközösség

Az égi és földi hatalomról

A szinoptikus evangéliumokban Jézus tanításának középpontjában az Isten országának meghirdetése állt. Márk és Lukács az Isten országa kifejezést használja, Máté pedig a mennyek országa szavakat. A mennyek országa szó szerint az egek országát jelenti. Az ég, a mennyboltozat a szellemi valóság helye, Isten és a szellemi lények, angyalok és démonok lakóhelye. A király istenképhez tartozik minden, amit ez a metafora előhív bennünk. Isten palotája, harci szekere, trónusa, köpenye, udvartartása, asztala, bírói széke, seregei, népe.

Az „egek” képi világához természetesen hozzá tartozik a levegő világa, a szél és a felhő, az égbe nyúló hegyek, a fák és a madarak. Ebbe a világba erőszakosan tör az ember, amikor magas tornyot épít. Babel története az emberi és az isteni hatalom feszültségének a története, a birodalmi hatalom és Isten uralmának feszültsége. Legyen ez Babilon, Róma, egy modern államhatalom vagy egyéb hatalmi rendszer, az Isten uralma alatt álló ember számára minden más földi hatalom relatív hatalomként jelenik meg.

A földi és égi uralom viszonyáról szóló történetek kiabrázolják ezt a feszültséget. Például Dániel próféta szövegeiben kirajzolódik egy mennyben trónoló öregkorú, emberszerű Uralkodó, akinek királyi hatalom adatott (Dán 7). Dániel az égi királyt imádja, és hozzá imádkozik. Dániel nem imádja a földi királyt, ezért veszélybe kerül, de Isten angyala megoltalmazza. Az első keresztények is ezzel a helyzettel találkoztak, amikor a császár istenségét, tehát a földi országnak való abszolút alávetettséget megtagadták. Ebben a helyzetben az első keresztények tanúságtételében visszhangra találnak a Dániel próféta könyvének képei a hatalommal újra eljövő Emberfiáról, aki eljön az ég felhőin, királyi uralom adatott neki, hogy mindenféle nyelvű népet tisztelje. Jézus megítélésében döntő, hogy amikor a főpap vallástételre kényszeríti Jézust, akkor ő Dániel próféta szavával válaszol: „... *mostantól fogva meglátjátok az Emberfiát, amint a Hatalmas jobbján ül, és eljön az ég felhőin.*” (Mt 26,64)

Amikor Jézus imádkozni tanít, akkor így imádkozik: „...*legyen meg a te akaratod, amint a mennyben, úgy a földön is*” (Mt 6,10). Amikor Jézus elküldi a tanítványait, hogy tanítsanak és kereszteljenek, akkor kinyilatkoztatja, hogy „*Nekem adatott minden hatalom mennyen és földön*” (Mt 28,18). Jézus követése mindaddig problémamentes, amíg egy másik hatalom az útjába nem áll.

Szabadító király – Messiás – Krisztus – Felkent

„JÉZUS KRISZTUS, AZ ISTEN FIA EVANGÉLIUMÁNAK KEZDETE”
(MK 1,1)

A Jézus név jelentése: Szabadító, Üdvözítő, Megváltó. A Krisztus felségcím, héberül Messiás, magyarul felkent, azaz hatalomba helyezett. Az Isten Fia cím az izraeli királyteológiában Isten uralmának igaz hordozóját jelentette. Az evangélium pedig egy győztes csatának a jó híre, ami a csatamezőről eléri követői által a város népét. A kezdet pedig nem csak egy könyv kezdősort jelent, hanem egy új világekorszak, egy új aión beköszöntését is. Hiszen Isten országa betört a világba, az ő uralma Jézus Krisztusban megkezdődött. Amikor János megkeresztelte őt a Jordánban, akkor a mennyből hang hallatszott: „*Te vagy az én szeretett Fiam, benned gyönyörködöm.*” (Mk 1,11) Ez a mennyei szózat felidézi a trónra lépési zsoltár szavait. Ezzel Jézus uralma megkez-

dődött. Jézus így kezdte hirdetni az Isten evangéliumát: „*Beteljesedett az idő, és elközelített az Isten országa. Térjetekek meg, és higgyetek az evangéliumban!*” (Mk 1,15) Jézus tanításának hatalma volt. Hatalommal parancsol a tisztátalan lelkeknek is, és azok engedelmeskednek neki. Jézust elsőként a tisztátalan lelkek ismerték fel és azonosították mint az Isten szentjét, a Krisztust vagy az Isten Fiát. Sokszor az mutatja meg a törésvonalakat az Isten országa és a más lélek hatalma között, hogy ellenállásba ütközünk.

Megannyi történet arról beszél, hogy Jézus tekintélyét, hatalmát megkérdőjelezi. Kalásztépés szombaton, szombati gyógyítás, tisztasági szabályok megsértése. Az Emberfia Ura a szombatnak. Milyen hatalommal cselekszed ezeket? Honnan van a te hatalmad? – kérdezik Jézustól.

Jézusnak nem volt formálisan elismert hatalmi pozíciója, nem volt földi trónusa, nem voltak vagyontárgyai. Szamárháton érkezett el a mi királyunk, hogy hatalmának centrumát, erejének gyújtópontját megmutassa. A Krisztus olyan király, aki szenved, amikor elfoglalja trónusát. Szünetedése kirajzolja az erővonalakat. Felfedi a láthatatlan erőket. Lelepleződik, kik vannak Isten hatalmának alárendelve, és kik azok, akik ellenállnak, akik szemben állnak vele. A kereszten Jézus egyedül marad, senki sem áll az oldalán. A szenvedő királyra tekintve megíthetjük, hogy hatalmunkat Isten szerint vagy akarata ellenében gyakoroljuk.

Mindenkinek van hatalma, és mindegyikünk hatalom alatt áll. Mindegyikünk került már hatalmi helyzetbe és kiszolgáltató helyzetbe egyaránt. Élethelyzettől is függ az erőnk vagy erőtlenségünk. A csecsemő abszolút kiszolgáltató, a beteg ember is magatehetetlen, a nyomorban élő szegény ember is kiszolgáltató. Általában nem ilyen egyértelműek az élethelyzetek, minden emberi kapcsolatban van hatalmi helyzet, de a hatalom kölcsönös fogalom. Főnök-beosztott, kisgyermek-szülő, gyermek-idős szülő, buszvezető-utas, parancsnok-katona, tanár-diák, férj-feleség. A diáknak is van hatalma a tanáron, a tanulási-tanítási folyamat kölcsönös együttműködésen alapulva lehet csak sikeres. Milyen hatalmi helyzetek fordulnak elő az életünkben? Isten akaratának megfelelően gyakoroljuk a hatalmat, ami nekünk adatott?

Minden hatalom az Istentől van?

Amikor az Újszövetség földi királyokat említ, mindig a mennyei királlyal szembenállóként vagy legalábbis a messiáskirálynak alávetett helyzetben ábrázolja azokat. A földi hatalomhoz való keresztény viszony sosem feltétlen, kritikátlan elfogadást jelent. Isten uralma relativizál minden más földi hatalmat. Krisztus követőiként szabadok lehetünk arra, hogy felismerjük, ha egy földi hatalom bizonyos kijelentéseivel szembefordul Isten akaratával. Az alábbi táblázat szemlélteti a földi királyokat említő kritikus igehelyeket:

Egyiptom királya	ApCsel 7,19	„Ez a király álnokul bánt népünkkel, és azzal sújtotta atyáinkat, hogy ki kellett tenniük csecsemőiket, hogy ne maradjanak életben.”
Nagy Heródes	Mt 2,1.3.9; Lk 1,5	Heródes „megöletett Betlehemben és annak egész környékén minden kétesztendő és ennél fiatalabb fiúgyermeket”.
Heródes Antipas (szoros értelemben nem is volt király)	Mt 14,9; Mk 6,14.22.25–27	Keresztelő Jánost lefejeztette
II. Heródes Agrippa	ApCsel 25–26	Pál védőbeszéde – „Majdnem ráveszel engem is, hogy keresztvényé legyek”
A föld királyai	Mt 17,25; ApCsel 4,26; Jel 1,5; 6,15; 17,2.18; 18,9; 19,19; 21,24	A földi királyok kiktől szednek vámot vagy adót fiaiktól-e vagy idegenektől? – Az idegenektől – Akkor tehát a fiak szabadok

Az Újszövetségben sokszínű a kép a földi hatalomhoz való viszonyról. Megtalálható a teljes egymásba simulás és a teljes szembenállás helyzete is. Egészen egyértelmű, hogy Isten uralma nem a földi hatalmi viszonyokat változtatja meg, hanem a hatalom gyakorlásának módját. Isten újrendezi az emberi viszonyokat, a szolga és a földi úr is Istennek szolgál, neki kell számot adnia. Jézus a tanítványok rangvitájában ezt mondja: „Tudjátok, hogy azok, akik a népek fejedelmeinek számítnak, zsarnokoskodnak rajtuk, és nagyjaiik hatalmaskodnak fölöttük. De

nem így van közöttetek, hanem aki nagyvá akar lenni közöttetek, az legyen a szolgátok; és aki közöttetek első akar lenni, az legyen mindenki rabszolgája!” (Mk 10,42–44)

Pál apostol Római levelében írja, hogy *„minden lélek engedelmeskedjék a felettes hatalmának, mert nincs hatalom mástól, mint Istentől... mert Isten szolgálja ő neked a jó elősegítésére.” (Róm 13,1–4)*

Pál az Efezusiakhoz így ír: *„Szolgálj! Félelemmel és rettegéssel engedelmeskedjétek földi uraitoknak, olyan tiszta szívvel, mint Krisztusnak. Ne látszatra szolgáljatok, mintha embereknek akarnátok tetszeni, hanem Krisztus szolgálóiként cselekedjétek Isten akaratát: lélekből, jóakarattal szolgáljatok, mint az Úrnak, és nem mint embereknek, mert tudjátok, hogy ha valaki valami jót tesz, visszakapja az Úrtól, akár szolga, akár szabad. Ti pedig, urak, ugyanígy bánjatok velük, hagyjátok a fenyegetést, mivel tudjátok, hogy él a mennyekben az Úr, aki nekik is, nektek is Uratok, és aki nem személyválogató.” (Ef 6,5–9)*

Péter apostol levelében a hívőket nagyon magas, egészen királyi méltóságba helyezi. Akik megízlelték, hogy jóságos az Úr és hisznek őbenne, azok választott nemzetiség, királyi papság, szent nemzet, Isten tulajdonba vett népe. Ebben a méltóságban kéri Péter, hogy *„engedelmeskedjétek minden emberi rendnek az Úrért, akár a királynak mint a legfőbb hatalomnak... Mert Isten akarata az, hogy jót cselekedve némitsátok el az értelmetlen emberek tudatlanságát mint szabadok..., mint Isten szolgálói. Mindenkinek adjátok meg a tiszteletet, a testvéreket szeressétek, az Istent féljétek, a királyt tiszteljétek.” (1Pt 2,13–17)*

Az Apostolok cselekedeteiben, amikor az apostoloknak megtiltják a Jézusról való beszédet, akkor Péter és a többi apostol így szól: *„Istennek kell inkább engedelmeskednünk, mint az embereknek. A mi atyáink Istene feltámasztotta Jézust, akit ti fára függesztve kivégeztetek. Isten őt mint fejedelmet és szabadítót emelte a jobbára, hogy megtérést és bűnbocsánatot adjon Izráelnek.” (ApCsel 5,29–31)*

Különösen a Jelenések könyvében válik élessé Isten uralmának és a világi uralkodóknak az apokaliptikus irodalomra jellemző fekete-fehér szembenállása. A római császár és az ő keleti előképei (Babilon uralkodói) igényt tartottak az isteni méltóságra és az imádatra, hatalmuk áldozatokkal való rituális elismerésére. De az első keresztényeknek hitvallási kérdés, hogy egyedül Krisztus a királyok Királya és uraknak Ura (Jel 19,16).

Mennyország térben, időben és azon túl

A közbeszédben gyakran találkozom a túlvilág kifejezéssel. A transzcendens szó is effélét jelent. Átlépünk valami határt, utalunk valamire, ami meghaladja határainkat. Míg a transzcendenssel legtöbbször egy szellemi valóságra utalunk, addig a túlvilág kifejezés inkább egy tér, egy terület, egy ország képzetét hívja elő bennünk. Talán nem is egy egységes képet, hanem egy osztott területet. A gazdag és a szegény Lázár történetében kiábrázolódik előttünk az egész túlvilág sematikus térképe, melyen a mennyet a pokoltól egy nagy szakadék választja el. Vagy olyan, mint egy királyi palota, ahová meghívnak, de ahonnan ki is tehetnek. A túlvilág eszerint két részre van osztva, így értelmes a bent és a kint képe. Jézus példázatai alapján beszélhetünk úgy az Isten országáról, mint egy házról vagy körülkerített területről, esetleg városról, aminek ajtaja, kapuja van, ahová be lehet menni, be lehet jutni (*„...jobb, ha fél szemmel mégy be az Isten országába, mint ha két szemeddel együtt vettetsz a gyehennára”* – Mk 9,47). Ugyanakkor ki is lehet onnan kerülni a külső sötétségbe, ahol sírás és fogcsikorgatás lesz (pl. királyi menyegző, Mt 22,1-14).

A térbeli képek mellett időben is értelmezhető a mennyek országa. A túlvilág a földi életünk idején túli világ. Életünk folytatódása a halálunk pillanatán túl, méghozzá örökké. Az egyén életideje mellett kozmikus távlatokban, a világvége utáni korszak, az üdvök is egyfajta túlvilág. Az örök élet, üdvösség, bemenni az életre, vagy az Isten országába szinonim fogalmakként jelennek meg. A messiás a világ végén jön el, az Isten országa az idők végén kezdődik el. Mivel Jézus meghirdette az Isten országát, ezért fel kell tennünk a kérdést: vége a világnak? – A világnak vége van. Amikor Jézus belép az életünkbe, akkor az addigi életünknek is vége van. A keresztség rítusa a halál és a feltámadás rítusa. Jézusban új életünk, örök életünk van. Már elkezdődött.

Gyermekkorom egyik kedvenc meséjében útra indultak, mert a szivárvány tövében volt elásva a kincs. De vajon meg lehet-e találni a szivárvány végét? A földön nem, hiszen a szivárvány az égben van. Aki a mennyei kincset szeretné megtalálni, annak is szem előtt kell tartania, hogy a mennyország téren és időn kívül van. A mennyország az eget királysága, az Isten országa. Az ember szeretne emberi fogalmak szerint megtudni róla ezt, azt. Szeretnénk térben elképzelni,

ilyenkor értelmes a kint és a bent, szeretnénk időben elhelyezni és megtudni, hogy mikor jön el. Mint a fáradt gyermek, aki kérdegeti, mikor leszünk már ott, s a bölcs szülő figyelmezteti, a kirándulás, az úton lét önmagában is fontos. Ha Isten országát keressük, akkor az oda vezető úton együtt járunk Jézussal, tehát valamiképpen az egész úton már látjuk az ország jeleit.

A képes beszéd Isten uralmáról segít nekünk abban, hogy kimondjuk a kimondhatatlant. A szimbólumok segítségünkre vannak akkor, amikor a szellemieket meg akarjuk osztani egymással. Amikor megkérdezzük, hogy hogyan jutok a mennybe, milyen a menny, akkor jusszon eszünkbe, hogy a menny nem földrajzi hely, hanem az Isten uralma mirajtunk, ami már az életünkben elkezdődik. Az evangéliumi történetekben többször előkerül a mikor kérdés. Mikor lesz ez? Jézus az órát és a napot nem mondja meg. Az idő kérdést következetesen kerüli. Csak annyit mond, közel, elközelített, mindjárt. Csak azt mondja, állj készen, virrassz, mert váratlanul jön el. Boldog, akit az Ura munkában talál.

Isten uralmának jelei, az idők jelei

Az Isten országának jelenvalóságát hirdeti Jézus a boldogmondások (Mt 5,3–11) jelenidejűségével. *„Boldogok a lelki szegények, mert övék a mennyek országa... Boldogok vagytok, ha éniattam gyaláznak és üldöznek titeket, és mindenféle rosszat hazudnak rólatok. Örüljete és ujjongjatek, mert jutalmatok bőséges a mennyekben...”*

Az ördögűzés gyakorlásával, gyógyításaival, csodáival Jézus élt az Isten országának hatalmával. Jézus az elrejtett növekedésről szóló példázataiban, a böjtről szóló kérdésre adott válaszában egész egyértelműen fogalmaz Isten jelenlevő országáról: *„az Isten országa közöttetek van”* (Lk 17,21).

A világ végével, az utolsó napokkal, az utolsó ítélettel, a világ végével, a harag napjával kapcsolatban több elképzelésünk van: az idők jelei lehetnek rendkívüli, a megszokottól eltérő természeti jelenségek, mint a földrengés, a nappali sötétség vagy a halottak feltámadása. Jézus halálakor a nap elsötétült, a föld rengett, a halottak pedig kijöttek a sírokból. Ezek a mitikus jelek a passiótörténetben egyértelműen arra utalnak, hogy Jézussal új világ kezdődött.

Napjaink természeti jelenségei is lehetnek számunkra figyelemfelhívó jelek. Arra indíthatnak, hogy szembenézzünk az élet törékenységeivel. Felébreszthetik bennünk a vágyat arra, hogy keressük az Isten országát, hogy felismerjük azokat a pontokat az életünkben, ahol igazán közel kerültünk az élet forrásához. Nemcsak természeti, hanem társadalmi jelenségek is indíthatnak bennünket Isten felé fordulásra. A vallás- és lelkiismereti szabadság korlátozása világszerte veszélyeztet emberi életeteket. Ezek a jelek arra hívnak bennünket, hogy önvizsgálatot tartsunk és komolyan szembenézzünk azzal, hogy ma jóléti társadalomban élve, mit jelent számunkra Jézust Úrnak vallani.

Mit kell tennem, hogy bejussak?

Márk evangéliumában egymást követi két történet arról, hogy hogyan lehet az Isten országába bejutni. „...aki nem úgy fogadja az Isten országát, mint egy kisgyermek, semmiképpen sem megy be oda. Ekkor átölelte és kezét rájuk téve megáldotta őket.” (Mk 10,15–16) Ezek szerint az Isten országába könnyű bejutni, semmit sem kell tennünk érte. Jézus megharagudott a tanítványokra, akik a kisgyerekes szülőkre rászóltak. Jézus engedi, hogy hozzá jöjjenek és megérinti őket. Jézus átöleli a gyerekeket. Olyan ez, mintha azt tapasztalnánk, hogy Isten országa alulról nyitott. Aki eleve lent van, aki eleve kiszolgáltatott, mint egy pici gyerek, annak nem kell teljesítmény, hogy bejusson. Minden közösségben vannak többé-kevésbé kiszolgáltatottak, ilyenek a gyermekek, az öregek, a fogyatékkal élők, a nyomorultak. Minden szeretetkapcsolatban vannak olyan helyzetek, amikor az egyik fél a másik jóindulatának kiszolgáltatottja lesz. Ezek a helyzetek az irgalmasság színterei. Isten uralmának, Isten hatékonyságának a pontjai. Éltre szóló erőforrásunkká válhat a kiszolgáltatott helyzetünkben megtapasztalt érintés, ölelés, áldás. Isten hatalmának jele ez a földön. Amilyen az egyén életében az ölelés, olyan a társadalom életében az elestekhez való viszony.

Jézus üzenete értelmezhető egyéni és társas színtereken egyaránt. „Jó Mester, mit tegyek, hogy elnyerjem az örök életet?” – kérdezi az ifjú (Mk 10,17). Jézus először is Istenre utal: „Senki sem jó az egy Istenen kívül.” (Mk 10,18) Másodszor a szövetség ígéit eleveníti fel. Hiszen Isten uralma azt is jelenti, hogy alávétjük magunkat törvényeinek. Ek-

kor meglepő fordulat következik. Jézus csakúgy, mint Mátét vagy a többi tanítványt, ezt az embert is követésére hívja. Péter otthagyt a családját és megélhetését, és követte a Mestert, ez az ember pedig inkább ragaszkodott földi kincsekhez, mint a menny kincséhez. Ez az egy olyan történet van az evangéliumban, ami szomorú távozással végződik. Mert az embernek nagy vagyona volt. Milyen nehéz az Isten országában bejutni... A tanítványokkal együtt mi is megdöbbenünk Jézus elvárásain. Megrökönyödve kérdezhetjük mi is: Akkor ki üdvözülhet?! Csak nehogy túl hamar megválasszunk a döbönt kérdést. Hagyjuk, hogy Isten ígéje elvégezze bennünk a szükséges munkát. Jézus összeköti a kisgyermekhez és a szegényekhez való viszonyt az Isten országának képével. Jézus követője, Péter mindent otthagyt, és száz annyit kapott cserébe. Péterrel együtt mi is új életre vágunk. Isten országában pedig kapunk szántóföldeket üldöztetéssel együtt.

Isten országa olyan, mint...

Hogyan gyakorolja a hatalmát a világban az Isten? Hogyan uralkodik rajtunk az Isten? Milyen az Isten királysága?

KICSI MAGBÓL NAGYRA NŐ

Kicsiben kezdődik el, kezdetben jelentéktelennek látszik.

Az Isten országa olyan, mint a mustármag. Az Isten országának jelentéktelennek és kicsinek tűnő kezdetei vannak. A nagy dolgok is kicsiben kezdődnek el, de a kicsi mag, az élet hordozója. A magban már ott van az egész fa életlehetősége. A mustármagra tekintve vajon látjuk-e magunk előtt az egész fát? Az égi madarak fészkelnek az ágai között. A világ megváltozott a Messiás eljövételével. Milyen életcsírákat látunk magunk előtt közösségeinkben vagy a saját szívünkben? Hol vannak az élet jelei a gyülekezetben, a tágabb lakókörnyezetünkben, a családjában, az egyéni életünkben? Milyen impulzusok értek bennünket, melyek nyomán jó folyamatok indultak el az életünkben?

SZENT KEVEREDÉS

A kovászt az asszony elkeveri a lisztben (Mt 13,33). A lisztbe keveredve a kovász minőségi változást okoz, de a lisztből többé nem megkülönböztethető. A vallásos ember nem akar keveredni. Sok parancsot

olvasunk a Bibliában arra, hogy Isten népének tisztán kell megőriznie magát. Ez a gondolat érvényesül a vegyesházasság tilalmában, az étkezési szabályokban. A népektől a választott nép megkülönbözteti magát. Jézus a rituális tisztasági szabályokat megszegi (Mk7), Pétert is erre vezeti a Lélek. Mert Isten országának határai nem estek egybe egy nép határaival, mert minden nép kedves öelötte. Minden közösségnek vannak íratlan szabályai, egy gyülekezetnek is vannak íratlan szabályai. Vajon képesek vagyunk-e arra, hogy befogadjunk közösségünkbe olyanokat, akik még nem ismerik a szabályokat? Feladatunk-e, hogy ezeket a szabályokat helyezzük előtérbe és szabjuk feltételül? Vajon kultúránk viselkedési szabályai nem jelentenek e hozzáférési akadályt az Atyához vezető úton? Mennyire tudjuk, hogy milyen „tisztasági szabályok” vannak érvényben a közösségünkben?

BÚZA ÉS KONKOLY

Együtt növekszik a búza és a konkoly, nem tudjuk kigyomlálni az egyiket anélkül, hogy ne tépkednénk ki vele együtt a búzát is. Isten nem engedi meg nekünk a vétlen áldozatokat. Ezért magának tartja fenn az ítékezés jogát. Isten népe keverten létezik itt a földön, corpus permixtum – mondja a reformátor. Sőt a szívben is keverednek a gondolatok. Aki ismeri magát, az tudja, hogy a másokat, a rosszakat kigyomlálni vágyó indulat is sokszor szívünk mélyéről származik. Az önmagunkban azonosított rossz szándék, gonosz indulat, mások kárhözáttra ítélésére irányuló szándék mindig gyanút ébreszthet és szabad, hogy önvizsgálatra indítson.

VONZÓ

Olyan, mint az igazgyöngy, mint a kincs, ami a miénk lehet. Megszerzésére annyira vágyunk, hogy eladjuk érte mindenünket, csak hogy a miénk lehessen. Isten országa értékes, mindent megér. Önként teszünk meg mindent, hogy a miénk lehessen. Nincs ebben semmi kényszer. Isten hatalma vonzó. Azt hiszem, ez másképp nem működik. Mindig gyanús az, ha valami kötelező, ha csak mások rosszállásnak elkerülése végett teszünk ezt-azt vallási értelemben. Az úgy mintha nem az igazi lenne. Isten országa önkéntes, szabad ország. Azért vágyódunk rá, mert nagyon jó, mert irányt és célt ad az életünknek.

Teológiai gondolkodás régen és ma üdvösségről és túlvilágról

RÉZ-NAGY ZOLTÁN

72

1. Elszakadás és hazatérés

- ▶ Lejátsszuk Pat Metheny „Passaggio per il Paradiso” 4. tételét. A zene hatására támadt érzelmeket felhasználva bevezetésként beszélgetünk a résztvevőkkel emlékezetes hazatérés-élményeikről.
- ▶ Olvassuk el közösen a témához kapcsolódóan a tékozló fiú példázatát (Lk 15,11-32).
- ▶ Énekeljük el az *Evangelikus énekeskönyv* 522. énekét. Temetések alkalmával hangzik leggyakrabban, így kezdődik: „Hazavágyom igaz otthonomba, ahol Atyám lakik...”
- ▶ Az ének után térjünk vissza gondolatban a kezdősorra: a menny nem más, mint igazi otthonunk? Pilinszky János *Apokrif* című versének részletét olvassuk fel: „Haza akartam, hazajutni végül / Ahogy megjött Ő is a Bibliában / Irtóztató árnyam az udvaron / Törődött csönd, öreg szülők a házban / S már jönnek is, már hívnak is szegények / Már sírnak is, ölelnek botladozva...”

FELVEZETŐ GONDOLATOK A BESZÉLGETÉSHEZ

Valóban úgy van, hogy az üdvösség helyét megtalálni annyi, mint hazatalálni? A héber nyelvben a megtérésre és a hazatérésre ugyanazt a szót találjuk.

Mi indítja útnak a mindenkori tékozló fiúkat? Talán az az érzés, hogy túlnőtték a család, a hagyományok kínálta kereteken, és úgy érzik, az otthonuk börtön... Valóban lehet az, ha nem adja meg az elszakadás lehetőségét. Az az otthon, amelyet nem lehet otthagyni: börtön. Ahol állandóan egymás levében főnek az emberek... S miként az étel, melyet túlfőznek, a kapcsolatok elvesztik ízüket, zamatukat... Pedig az együttlét gyakor oly édes volt! „Milyen apás voltál” – emlékezteti az apa mogorva, kamaszodó fiát egykori önmagára. „Még a nagyka-

bátom sarkát is puszilgattad!” De a fiú azóta alaposan megváltozott, és csak émélygést keltenek benne ezek az emlékek. Jean-Paul Sartre *Zárt tárgyalás* című színdarabjában a poklot olyan helynek ábrázolja, ahol az embereket összezárva tartják. A pokol e szerint a felfogás szerint olyan, mint a börtön, mint a karantén: állandó, kényszerű együtt-lét. Hát lehet börtön és pokol az otthon? Ha gúzsba köt, megfojt, ha akadály és ellentéte mindannak, amit éppen állít magáról, akkor sajnos lehet. A tékozló fiúk pedig útra kelnek, ám éppen ezáltal – paradox módon – a szülői ház bebizonyítja, hogy mégsem börtön. Az otthonukat elhagyó tékozló fiúk pedig azzal a gondolattal csitíthatják háborgó szívüket, amit Wilhelm Meister mond: „El kell távolodnom, hogy érezni tudjak.” Ettől kezdve valami új születik, és az, ami idővel létrejön, még egy új otthon is lehet, és a tékozló fiú megszűnhet tékozló lenni, hiszen soha nem is tékozolt, csak gyarapított, javakat szerzett és családot alapított.

Ha valaki eljut idáig, akkor választás elé kerül. Ez azonban már a történet láthatatlan része, hiszen ki szokott beszélni a folytatásról? Ritkán látott ismerőseinkről mi sem tudunk többet, mint azt, hová jutott, mit csinál a férje vagy a felesége, hány gyerekük van. Vagy ha élete kisiklott: elvált, iszik, nincs munkája, de valami tanfolyamra jár – aki meséli, az sem nagyon hisz abban, hogy ebből még kikerekedhet valami. Ám egy-egy szolid, nem nagyon látványos, de megingathatatlan karriertörténet hallatán megszabadíthatjuk magunkat annak a terhétől, hogy a tékozló fiú történetével foglalkozunk. Fellélegezhetünk – gondoljuk magunkban. Ez a történet mégiscsak másokról szól, nem rólunk. Még hogy a tékozló fiú példázata mondaná el az emberélet, a mi életünknek és az Istennel való kapcsolatunknak a titkát?! Dehogy. A miénket nem, csak a vesztesekét, a kallódókét: akik nem jutottak semmire. Csak azokét. Pedig az élettörténet igazán fontos része sem az, hogy ki hogyan szerzett, gyarapított és alapított. Erich Kastner a neves író szerint: „A felnőtt így tanítja a gyermekeket: végezzétek el az iskoláitokat, és ha felérték a csúcsra, akkor felejtsetek el, fűrészeljétek le magatokról a múltatokat. Azt, hogy egykor ti is gyermekek voltatok. Pedig az élet lépcsőház. Föl és le lehet közlekedni benne, és van pince is, ahol illatos gyümölcsöket tárolnak.”

JAVASLATOK A BESZÉLGETÉS MEDRÉNEK KIALAKÍTÁSÁHOZ

- ▶ A résztvevőkkel elevenítsünk fel elszakadás- és találkozás-élményeket. Felidézhetjük velük kamaszkoruk válságos időszakait, amikor legszívesebben elköltöztek volna otthonról. Irányítsuk a beszélgetést abba az irányba, hogy ebben az egyetemes emberit lássák meg. Felidézhetünk kényszerű együttléteket, melyek mégis pozitív eredménnyel végződtek. Idézhetünk részleteket a *Zárt tárgyalásból*, ha erre meg van a megfelelő fogadókészség.

2. Nostalgia

- ▶ A résztvevőkkel együtt nézzük meg Bob Dylan *Homesick blues* című dalának videóját. (<https://www.youtube.com/watch?v=67u2fmYz7S4>)
- ▶ Ez a dal az előző alkalom tékozló fiúsággal és kallódással kapcsolatos gondolatokat és az azzal kapcsolatos tapasztalatokat eleveníti fel. A dal szövege magyarul (Barna Imre fordításában):

Johnny mit csinálsz lent
Rázd fel a gyógyszert
Idefönt én meg
Vitatom a rendszert
A hapsi a viharkabátba
Titokba téglá
Köhög és aszondja
A pénz a gondja
Tudod mit
Tettél valamit
Hogy mikor Isten tudja
De azt teszed újra
Inkább merülj alá, új
Haver kell, indulj
A szörmekucsmás
Odabe az ólban
Tizenegyest követel
De csak tízesed van

Maggie jön fut tép
Korom lepi képét
Mondja, a hőség
Benövi a kertjét

De figyelik a telefon
Maggie mondd mit mond
Sok nép, nagy gond
Ha beront a légfront
Tudod mit
Nem számít, mit
Tipegj és spiccelj
Ne játssz a tűzzel
Senkivel se viccelj
Ha csövekből spriccel
Légy civil, orronts,
Meteorológus
Nem kell, sose kérdd
De te tudd, hova fuj a szél

Rokkanj gyógyulj
Tintanyalni lódulj
Csöngess koldulj
Himi-humin adj túl
Küszködj hiusulj
Látástól megvakulj
Ugorj, ess rabul
Ha nem nyílik ki, bevonulj

Tudod mit	Tetszeni tessék, bő kéz
Kapsz egy kokit	Szajrét nem néz
A simlisek adnak	Húsz év iskola, és csak
Ötölve hatnak	Nappali műszak
Moziba mulatnak	Tudod mit
Egy lány egy hibbant	Rejtegetik
Pasast beszippant	Inkább ugorj be a lukba
Vezért ne éltesz	A kezedbe gyertya
Kiszállni fékezz	Ne viselj szoknyát
	Kerüld el a botrányt
Jaj szüless melengess	Ne legyél rázós
Ne gatyázz, megráz ez a tánc	Inkább rágózz
Szépülj sérülj	El van rontva a pumpa
Törekedj sikerülj	Mer a sok vandál itt rohángál

- ▶ Kérdezzük meg a résztvevőket, hogy miért „Honvagy blues” a dal címe? Éreztek-e már honvágyat? Mitől éreznek egy helyet otthonosnak, mitől idegennek? Beszélgessünk velük arról az érzésről, ami idegen környezetben – akár külföldön – elfogta őket.

FELVEZETŐ GONDOLATOK A BESZÉLGETÉSHEZ

A nosztalgia görög szó: a „hazatérni” és a „fájdalmat érezni” szavakból képezték. Így lesz az elsődleges jelentése: honvagy. Még térjünk vissza egy-két gondolat erejéig az előző alkalmon felolvasott példázatra. Mi lett volna a tékozló fiúval, ha nem érzett volna honvágyat? Ha nem űzi a nosztalgia, nyilván nem is tért volna haza, és akkor nincs hazatérés, és nincs öröm sem a mennyben, sem a földön. A gyermekkor, az első, nagyon erős élmények és azt ezt nyújtó szülői ház, annak óvó szeretete utáni nosztalgiánk kapcsolatban lenne üdvösségünkkel?

Olvassuk el a résztvevőkkel Jn 14,1–4-et. *„Ne nyugtalanodjék a ti szívetek: higgyetek Istenben, és higgyetek énbennem! Az én Atyám házában sok hajlék van... elmegyek helyet készíteni a számotokra...”*

Jézus tudja, hogy az ember megrendültségének oka az otthontalansága. Az az érzés, hogy nincs számára hely, hogy nem lesz számára folytatás, hogy földi élete csak hiú próbálkozás volt arra, hogy az örökévalóság utánzatát hozza létre saját földi élete keretei között. Jézus tudja, hogy ez az érzés tölti el a legnagyobb megrendüléssel az embert.

És erre a lelki nyugtalanságra akar vigasztalást nyújtani: lesz igaz otthonunk az Atya házában. Jut mindenkinek hely.

De mit értsünk azon, hogy tudjuk oda az utat, ahová Jézus megy? Elsősorban azt jelenti, hogy számunkra ismerősnek kell lennie. Hazatérés és üdvözülés ajtói egymásra nyílnak. A mennyország nem lehet számunkra teljesen idegen hely. Csak az lehet az üdvösségünk helye, ahová gyökereink nyúlnak, ahová a nosztalgia von és repít minket. Meghatározó élményeink összeszövődtek azokkal a helyszínekkel, ahol átéltük őket, nem választhatóak le róluk. Ezek a helyek térnek vissza álmainkban: házak, utcák, terek, parkok, dűlők. Ha néha elzarándokolunk gyermek- és ifjúkorunk helyszínére, és torokszorítóan feltör a múlt: fáramászások, bújócskák, vasárnapi ebédek, séták, naplementék, disznótorok, hőemberépítések emléke, akkor átélhetjük, milyen fontosak nekünk ezek a régi emlékekkel összekapcsolódott helyek.

Képesek vagyunk a magunkba szállásra, – Erich Kastner-i értelemben – a „lépcsőn lefelé indulásra”? Vagy már belekeményedtünk abba, hogy oly sokáig csak előre vagy csak fölfelé tekintettünk? Felnőttségünk: szerencsénk vagy balsorsunk teljesen elszakított minket gyökereinktől? Hagytuk, hogy ez az elszakadás megtörténjen? – Hazamenni, megtérni az képes, aki életét lépcsőháznak, többszintes épületnek látja, éli meg és képes lefelé elindulni úgy, hogy a nosztalgia vezeti lépteit az eredethez: Istenhez és az ő szuverén döntésére, kegyelmére bízni magát... Mert ez a látszólag ellentétes irány vezet el minket üdvösségünk helyéig, a mennyországig, ahová Jézus előre ment, hogy helyet készítsen nekünk. Ez a látszólagos ellentétes mozgás teszi érthetővé Jézusnak azt a megjegyzését, hogy ismerjük oda az utat.

A már idézett Pilinszky-vers újabb sorait idézhetjük: „...Visszafogad az ősi rend / Kikönyöklök a szeles csillagokra.” Hazatalálásunk után kitágul lelkünk horizontja, bele a végtelenbe, a Krisztus által teremtett és fenntartott mindenségbe (Zsid 1,1–3). És Isten lesz minden mindenekben (1Kor 15,28). Hogyan vizionálható ez a reménység? Az üdvösség titkát a nagy (pre-numerikus) Eggyel, a nagy Egységgel, Istennel való egyesülésünk látomását az újplatonikus Plótinosz, az unió misztika pionírja így írja le: „Egy olyan világ látványa tárul eléjük, mely még nem született meg. Semmi sem áthatolhatatlan ott, semmi sem homályos. Ott csak fény találkozik fénnel. Mindenki mindenütt van, minden dolog egy időben minden. Minden egyes tárgy valameny-

nyi tárgy is. A nap egyben minden égitest is, és minden csillag egyszerre azonos valamennyi csillaggal és a nappal. Ott senki sem érzi úgy, hogy idegen földön járna.”

Nézzük meg a résztvevőkkel Andrej Tarkovszkij *Solaris* című filmjének utolsó jelenetét. (<https://www.youtube.com/watch?v=voc5Ofbglto>)

A *Solaris* című filmben a főhős purgatóriumi kínok és bűneivel való szembesülés után látomást lát, melyben visszatér az apai házba. De ez az apai ház valójában csak egy kicsiny sziget a Solaris-óceánban.

JAVASLATOK A BESZÉLGETÉS MEDRÉNEK KIALAKÍTÁSÁHOZ

- ▶ Kérjük meg a résztvevőket, hogy alkossanak egy-egy szimbólumot, mely szerintük kifejezi, hogy milyenek képzelik az Istennel való várható találkozásukat. Adjunk ehhez színes rajzeszközöket, papírt. Elemezzük a rajzokat a színhasználat és a látott kompozíciók megoldások, valamint az ismert szimbólumok alapján.

3. Külső hatalmak döntik el túlvilági sorsunk?

- ▶ A résztvevőket kérjük meg, hogy képzeljék el, hogy egy börtönben vannak. Gondolhatják, hogy a cellából való kijutás reménytelen, kilátástalan. De azt is gondolhatják, hogy van esély a szabadulásra a cella padlóján keresztül akkor, ha nagy-nagy türelemmel elkezdik kiásni magukat onnan, persze gondosan ügyelve arra, hogy a börtönőrök ne vegyék észre. Lehetséges, hogy a cellából a saját erőnkéből, sok-sok idő és fáradtság árán, sikerül megépítenünk az utat. Az is megtörténhet, hogy a cellából kivezető alagút ásása közben szerszámunk hirtelen lyukra akad, és ahogy jobban kitégítjük a lyukat, rájövünk, hogy egy már korábban kiásott alagútra bukkanunk.
- ▶ A hasonlat alkalmas arra, hogy a különböző vallások megváltástanát illusztráljuk vele. Kérdezzük meg a résztvevőket, hogy ennek a példázatnak a keretében hogyan írnák le az evangélikus egyház tanítását az üdvösségről. Írathatunk velük pár mondatos fogalmazást is – mondván, hogy fejezzék be a történetet onnan, hogy elkezdik az alagutat ásni.

FELVEZETŐ GONDOLATOK A BESZÉLGETÉSHEZ

Az evangélikus egyház üdvözüléssel kapcsolatos véleménye nem az eleve elrendelés fogalma körül rajzolóódik ki, hanem Luther egyik legjelentősebb teológiai művének címe nyomán, amely szolgál akaratról beszél, szemben a szabad akarral.

Röviden az irat keletkezése: Erasmust, a legjelentősebb humanista írórt rábeszélük, hogy írjon Luther ellen. Királyok, egyetemi tanárok és maga a pápa is bízta erre Erasmust, aki azért, hogy ne tartsák lutheránusnak, kénytelen volt végül egy értekezést készíteni, melyben a jó és rossz, bűn és kényszer, szabadság vagy kötöttség, Isten és ember örök problémájáról írt *Értekezés a szabad akaratról* címen. Erasmus a tekintélyre és hagyományra alapozva érvelt a szabad akarat mellett, és állította, hogy a szabad akarat elismerése nélkül értelmetlenek az olyan kifejezések, mint isteni igazságszolgáltatás vagy isteni kegyelem.

Luther olyan választ írt, amelyben az Erasmus által használt fogalmak elhomályosultak Isten fenségességének tüzeiben. Luther számára a megváltásban való bárminemű emberi közreműködés Isten dicsőségén esett sérelemnek számított. A leghatásosabb, legplasztikusabb kép, melyet az emberi akaratra, a szolgálai akaratra használ: egy hátslós, amely Isten és az ördög között áll, vagy az egyik, vagy a másik üli meg.

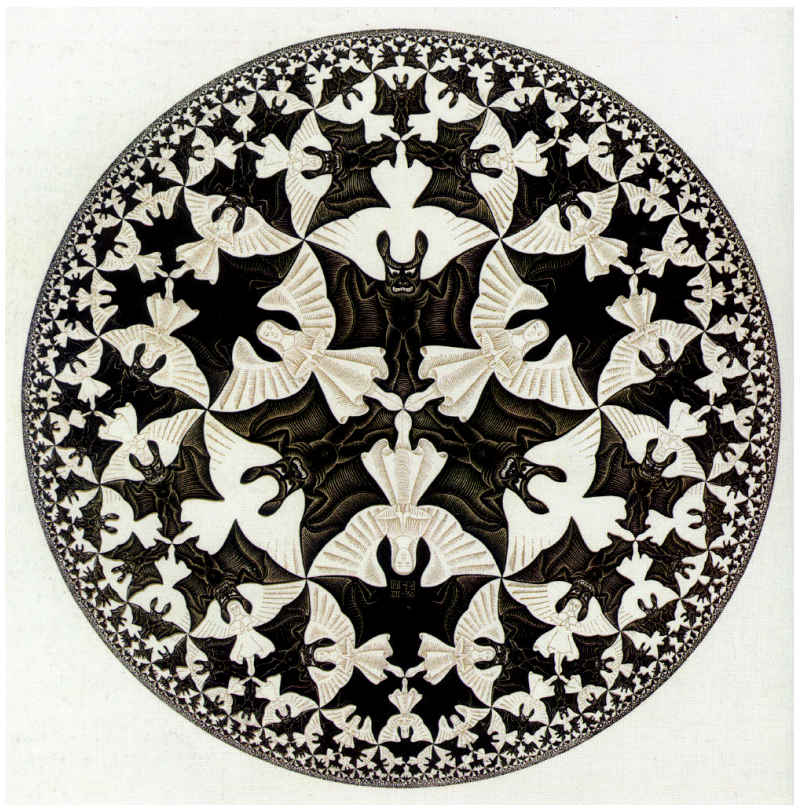
A perzsa vallás egyik szent könyvében, a *Dinkard*ban, annak 6. könyvében a következőket találjuk: „Amikor az ember felismeri, hogy rendeznie kell viszonyát az égiekhez, és önmagát feladva az égiekkel való egységet óhajtja, attól kezdve az égiek védelmezik és gondozzák őt, pontosan úgy, mint amikor egy embernek van egy tehene, nagy reményeket fűz hozzá, kötelet köt a nyakába, kivezeti a földjére, szánt vele, majd tápláló legelőre hajtja, majd estére visszavezeti maga mellé, biztonságos helyre.” Majd így folytatódik a *Dinkard* traktátusa: „Minden embernek napjában háromszor fel kell tennie magában a kérdést: vajon Isten csapatához tartozom vagy az ördögéhez?”

Néhány apró különbségtől eltekintve nagy mértékű hasonlóságot mutat a két metafora. Az egyikben ló szerepel, a másikban tehén, de mindkettő az égi hatalom vezetését ember és igásállatának kapcsolatához hasonlítja. Kizárhatjuk azt a lehetőséget, hogy Luther ismerte volna ezt az ókori perzsa traktátust, inkább arról beszélhetünk, hogy Luther – tudtán kívül – érvelésében egy nagyon régi perzsa gondolat párhuzamosát alkotta meg. A perzsa vallás szemléletére jellemző, hogy az embert, a jó és a gonosz, isten és ördög, vagyis Ahurmazd és Ahrimán küzdőterének tartja. Ez a Biblia világán kívüli gondolat aztán mélyen hatott a zsidóságra is, és például Jób, Dániel, Zakariás és Jelenések könyvében találkozhatunk vele. Egy mennyekben lezajlott egyszég, bizonyos előre

megírt forgatókönyv feltételezése: ez a predesztináció jellemzője. Egy fejünk feletti egyezkedés gondolata nyomasztó, sőt kétségbeejtő is lehet. Mégis szembe kell néznünk azzal, hogy hitünket meghatározó jelképek között ott szerepel ez az úgynevezett törvényszerű metafora.

JAVASLATOK A BESZÉLGETÉS MEDRÉNEK KIALAKÍTÁSÁHOZ

- ▶ A résztvevőkkel nézzük meg a V'Moto Rock egyik lemezén található prózai betétet Sztankay István előadásában (<https://www.youtube.com/watch?v=XPHbMQrfrJM>)
- ▶ Hogyan oldódik fel két, egymással ellentétes világ az emberi lét színterén? Mennyiben tartozik hozzá emberlétünkhöz a határok feszegetése? Mennyiben azonos a tartalma Escher grafikájának?

4. Az üdvözülésről Isten döntött

- ▶ Hallgassuk meg Sztevanovity Zorán dalát (<https://www.youtube.com/watch?v=f6t40CErnCo>)
- ▶ Beszélgessünk a résztvevőkkel arról, hogy mi a különbség „van” és „kell” között.
- ▶ Olvassuk el Pál apostol rómaiakhoz írt levelének 8. fejezetéből a 28–30-ig terjedő részt!

FELVEZETŐ GONDOLATOK A BESZÉLGETÉSHEZ

„Tudjuk, hogy azoknak, akik Istent szeretik, minden javukra van.” Mekkora a teherbírása ennek a szónak: minden? Nincs az a lelki teher, melyet ne bírna elhordozni, melyet ne tartana meg. Mert ha van az eleve elrendelésnek bibliai alapon létjogosultsága, akkor ebben a „minden” szócskában áll, ebben ragadható meg. De amit Pál mond, az hogy viszonyul ahhoz, amiben a kálvinista puritánok hittek, tudniillik, hogy Isten eleve elrendelésének meg kell látszódnia a polgári életforma keretei között is. Azaz, aki üdvösségre van kiválasztva, annak ez a kiválasztottság földi serénykedéseiben, evilági aszkézisében (Max Weber) önkéntelenül meg kell mutatkoznia. Ravasz László püspök szavaival: „A jótett a megpecsételése a kiválasztottságnak.” Pál mondatai azonban nem inkább úgy értendők, hogy bármilyen történést is kell elszenvednie a hívó embernek, az a javára van? Nem azt mondja Pál, hogy az üdvét szolgálja, mert nem arról van szó, hogy még a szenvedéseken, csapásokon keresztül is formál Isten, hanem arról, hogy semmi sem szakíthat el minket az Isten szeretetétől? Ugyanis Isten már döntött. Életünknek az a tétje, hogy felismerjük-e, hogy az Isten és a köztünk lévő szeretet köteléke elszakíthatatlan. A predestinációnak ezt a pozitív látásmódját a huszadik században legmeggyőzőbben a svájci teológus, Karl Barth képviselte. Teológustársa, vitapartnere, Emil Brunner így kritizálta a barthi pozitív predestinációs tant: „Nincs lehetőség a kárhozatra. Mert a döntés megtörtént Jézus Krisztusban – az egész emberiségért. Hogy tudják vagy nem, hogy hiszik vagy nem, az nem fontos. Olyanok ők, mint azok, akik elpusztulnak egy viharos tengeren. De aztán kiderül, hogy ebbe a tengerbe nem fulladhat bele az ember. A víz sekély, lehetetlen belefulladásni. De ők ezt nem tudják.”

Kell lennie a predestinációban „Nem”-nek is, kell lennie negatívumnak? Bibliai alapon érvelhetünk a negatívum mellett, hiszen „ott lesz sírás és fogcsikorgatás” és „gyehenna tüze”.

Erre azonban Barth azt mondja: „Amennyiben az eleve elrendelés »NEM«-et foglal magában, az nem az emberiség ellen kimondott »nem«. Amennyiben kizárást és elvettetést foglal magában, nem az emberiség kizárása és elvettetése. Amennyiben a kárhozatra irányul, az nem az emberiség kárhozata és halála.” Barth szerint tehát nincs kárhozatra predestináltság. Mert minket Isten eleve ismert. És eleve el is rendelte, hogy azok az ő fia ábrázatahoz hasonlóak legyünk. Mert eleve erre teremtett, rendelt minket és ezért elhívott, és ezért meg is igazít, és egykor meg is dicsőít.

JAVASLATOK A BESZÉLGETÉS MEDRÉNEK KIALAKÍTÁSÁHOZ

- ▶ Kérjük meg a résztvevőket, hogy írjanak szinonimákat az üdvösség és a kárhozat szavakra, majd osszák meg a többiekkel. Kérjük meg őket – ha ezt a helyzet és a létszám megengedi –, hogy mondjanak el egy-egy történetet, amely a szeretet kötelékeiről szól. Mennyire voltak ezekben a történetekben a kötelékek elszakíthatóak vagy elszakíthatatlanok?

5. A lélek halhatatlansága helyett örök élet

- ▶ Nézzük meg együtt ezt a 1508-ból való haldoklás-ábrázolást. Beszéljünk a furcsaságairól, arról, hogyan tükrözi vissza a korszak embe-
reinek halállal és az azt követő állapottal kapcsolatos képzeit.

A halhatatlan lélekről szóló tan részben ógörög filozófiai hatásra, részben a középkor során krisztianizált népek korábbi pogány hitvilágára vezethető vissza, és nem bibliai eredetű. Azzal a meggyőződéssel is társulhat, mely szerint az ember szellemi lényegét tekintve isteni természetű. A keresztény teológia a lélek halhatatlanságával szemben az örök életet állította.

A korábban említett Emil Brunner svájci teológus ezt így foglalja össze: „Induljunk ki abból, amit Isten megismerhetővé tett az önkijelentésében; így a halhatatlan lélekről szóló elképzelés helyére az embernek Istennel való örök közösségre rendeltetése lép. Nem szubsztanciális halhatatlanság, hanem örök élet, mint az ember lényegi jellemzője. Ez az örök meghatározottság azonban annyiban lényegi alkatunk része, hogy az, ami az ember, soha sem érthető meg e kapcsolatiság nélkül. Az ember soha sem szűnik meg örökkévalóságra rendeltnek lenni, még akkor sem, ha hibás önmeghatározása miatt, Istentől való elfordulása révén az isteni, valódi rendeltetésétől elfordul is. Éppolyan kevésbé szűnik meg a bűn miatt az ember felelősséggel bíró lény lenni, amennyire nem szűnik meg örökkévalóságra teremtett lénynek lenni.

De éppúgy, ahogy az ember a bűn által a valódi ember mivoltát, a valódi felelősséget és az isteni szeretet elveszíti, elveszíti a bűn következtében az örök életet is, amelyre rendeltetve van. Bűnősként többé nem Isten szeretetében él, hanem Isten haragja lesz rajta. Ez az isteni harag azonban nem szünteti meg az ember örökkévalóságra rendeltetését. Aki elveszítette az örök életet, annak éppen ezért az örök kárhozat az osztályrésze. »Ahol vagy akivel Isten beszél, legyen rajta akár Isten haragja, vagy legyen a kegyelemben, bizonyosan halhatatlan. Isten személye az, amely itt úgy szól, és amely az igéjét úgy közli, hogy mi olyan teremtmények vagyunk, akikkel Isten az örökkévalóságig és halhatatlan módon beszélni akar.« (Luther)»

Hasonló hitbéli meggyőződés készítette Søren Kierkegaard dán teológust arra, hogy egy igehirdetésben – sokkal közérthetőbb nyelven – kimondja ezeket a gondolatokat: A halhatatlanság nem az élet foly-

tatása, nem örök végtelenbe továbbvitt élet, hanem igazak és hamisak örök szétválasztása, nem folytatás, ami minden további nélkül bekövetkezik, hanem szétválasztás, aminek gyökere a múltban van... Nem azt kell kérdezni, hogy van-e halhatatlanság, hanem inkább azt kell megkérdezni, hogy úgy élek-e, ahogy azt a halhatatlanságom megkívánja tőlem? ...az ítélet és a halhatatlanság egy és ugyanaz. Halhatatlan vagy, és Istennek el kell számolnod, hogy miként éltél, te halhatatlan. S épp mert halhatatlan vagy, nem fogsz tudni kitérni Isten elől. Nem bújhatsz el egy sírba, hogy halottnak álcázd magad, s a mérce, amely szerint Isten ítélni fog felőled, az, hogy halhatatlan vagy.

JAVASLATOK A BESZÉLGETÉS MEDRÉNEK KIALAKÍTÁSÁHOZ

- ▶ Olvassuk el Máté evangéliumából a 25,31-46 részt. Mi a szerepe a példázatban a meglepetésnek?
- ▶ Nézzük meg együtt Lucas Cranach utolsó ítéletről készített festményét! Hogyan ábrázolja az üdvözültek és a kárhozottak csoportját? Miért a kárhozottak csoportját ábrázoló jelenetek a dinamikusak, az üdvözülteket ábrázolókat pedig miért statikusak?

6. A kárhozat képei

- ▶ Egy angol nyelvterületen terjedő vicc szerint Sztálin lekerül a pokolba, ahol az ördög azt a feladatot adja neki, hogy köveket hordjon fel egy domb tetejére. Amikor nekilát a munkának, meglátja Hitlert, aki csak ül és írogat valamit. Panaszkodik az ördögnek: én itt nehéz köveket cipelek megállás nélkül, ő pedig csak ott írogat? Mire az ördög: - Csak ne elégedetlenkedj. Hitlernek ugyanis azt a büntetést adtam, hogy a Kommunista kiáltványt fordítsa le héberre.
- ▶ A vicc teljesen egyértelműen arról beszél, hogy Hitler a pokol lakója.
- ▶ Nézzük meg együtt a résztvevőkkel George Grósz *Hitler vagy Káin a pokolban* című festményét!

FELVEZETŐ GONDOLATOK A BESZÉLGETÉSHEZ

Valóban úgy van, ahogy George Grósz megfestette: Hitler pokolra került?

Hitler tevékenysége miatt új szemszögből látjuk a poklot.

A pokolba Hitlerért – ezt a címet adta az egykori Wehrmacht-katona, Henry Metelmann annak az írásának, amelyben leírja második

világháborús élményeit és gondolatait, figyelmeztetésként az utókor-nak.

Könyvének választott címe azt sugallja, hogy a tapasztalatokat, melyeket átélt és a tetteket, amelyeket véghezvitt Hitlerért igazán csak a pokol fogalmával lehet érzékeltetni.

Noam Shpancer pszichológus szerint jobb, ha elfogadjuk, hogy az emberi fajt legalább annyira izgalomba hozza az erőszak és a brutalitás, mint a szex, ráadásul a brutalitás nemcsak eszköz lehet egy cél elérésére, hanem maga a cél. Az öngyilkos merénylők pszichológiai vizsgálata során nem lehet eléggé hangsúlyozni a társadalom erejét. A brutális rituálék hagyományai mindig is jelen voltak a kultúránkban, gondoljunk csak az inkvizícióra, a boszorkányüldözésekre, a lincselésekre és pogromokra, vagy a háborúk idején elkövetett nemi erőszakra, hogy csak néhány példát említsünk. És ezek a brutális rituálék közül az egyik – jóllehet az „elkövetők” csak fantáziálnak róla – a feltételezett gonoszok pokolba küldése. Egyes ortodox templomok esetében, ha az ember belép a főkapun, először a pokolban szenvedő gonoszokat, bűnösöket látja, és csak egy második ajtón való belépés után jut az egyház, a szentek és az üdvözültek freskókon és ikonokon megidézett világába. (Érdeemes a ráckevei görögkeleti templomot ilyen szempontból megnézni.)

Hogy a helyszín a pokol, arra a színvilág és a tüzet és robbanásokat idéző látványok utalnak. De hiányoznak a pokol látványvilágához tartozó egyéb tradicionális kellékek – a fájdalmat okozó eszközökkel felszerelt, fekete ördögök. Szerepüket maguk a halottak veszik át; csontváz voltukban is aktív mozgásba lendülnek Hitler jelenlétére, aki védekezésre képtelenül törölgeti verejtéktől gyöngyöző homlokát. A méretarány-különbség a holokausztáldozatok és Hitler között természetesen az egész jelenetet irreálissá, álomszerűvé teszi. Vagyis a figurák lehetnek az elkövető lelkiismeret-furdalásának eleven alakjai éppúgy, mint egy álom szereplői.

Grósz festményét mégsem tekinthetjük az ilyen típusú „brutális-rituálék” modern kori változatának. Grósz festménye állásfoglalásra készlet. De nem úgy, mint az ortodox templomok poklos freskói, melyek rémíteni és okulásra kényszeríteni akartak, hanem úgy, hogy az álom, a lelkiismeret és a tudattalan lelki megnyilvánulások erejére mondunk igent, hogy szavak nélkül is azzal a hitvallással azonosul-

junk, mely szerint a fontosabb történések a lélek világában játszódnak le, még a földi élet során, de hatásuk és következményei azon túliak.

JAVASLATOK A BESZÉLGETÉS MEDRÉNEK KIALAKÍTÁSÁHOZ

- ▶ A konkrét történelmi személyről tereljük a beszélgetést a mindenkit egyaránt érintő egzisztenciális kérdésekig. Vajon van olyan emberi mélység, bűnös állapot, ahonnan nincs visszatérés, ahol már nem lehetséges megtérés? Vajon hogyan van jelen a folyamatban a lelkiismeret? Mi lehet a szerepe az egyént körülvevő családnak, egyéb embereket tömörítő intézményeknek, egyháznak? Mennyiben lehet hatással a folyamatra egy barátság vagy szerelem?
- ▶ Nézzük meg együtt Tarr Béla *Kárhozat* című filmjének részletét: <https://www.youtube.com/watch?v=ienb7SotNQw>

7. Feltámadás – „vere resurrexit”

- ▶ Nézzük meg együtt Sebartiano Ricci (1659–1734) festményét. Miért érezzük nyugtalanítónak a képet? A valóság hány síkját ábrázolja a festő? Mit akart a mozgalmassággal érzékeltetni?

FELVEZETÉS A TÉMÁHOZ

2007 februárjában felröppent egy hír, mely szerint megtalálták Jézus sírját. A szándékosan provokatívan fogalmazott bejelentést hasonló felhajtás övezte, mint annak idején a Júdás evangéliuma gnosztikus irattekercs előkerülését. A kanadai rendező, Simcha Jakobivici filmet dobott piacra ezzel a címmel, és mellé egy hollywoodi rendező James Cameron is betársult. A film egyébként alaposan felhaborította még az izraeli régészszakembereket is. A szóban forgó sírboltot régészek már 1982-ben megtalálták Jeruzsálem Talpiot negyedében. Közülük Amos Kloner volt az első, aki megvizsgálhatta a leleteket, de nem tulajdonított nagy jelentőséget a sírboltnak. Mint azt annak idején elmondta, a negyedben nagyjából három kilométer sugarú körben körülbelül kilencszáz hasonló sírbolt van. 71-ben megtalálható a Jézus név, kettőben olyan Jézusé, akinek az apját Józsefnek hívják.

„Abban az időben a Jézus, a József és a Mária nevek igen gyakoriak voltak. Valóban csak egyetlen példa van arra, hogy ezek együtt szerepelnek egy sírhelyen, de a lelet nem lesz a Megváltó sírboltja csak azért, mert a filmesek ezt állítják” – nyilatkozta Kloner. A régész egyébként már 1996-ban is előadta a sírbolttal kapcsolatos kétségeit, akkor a BBC készített dokumentumfilmet a leletről.

Érdemes elgondolkodni azon, mi lenne, ha tényleg találnának olyan sírt, mely pontosan megfelel az evangélium híradásának, és esetleg még tényleg lehetne bizonyítani azt, hogy ott jézus földi maradványai nyugszanak? A hatvanas években az anglikán John Robinson püspök írta az Apostoli hitvallás magyarázatához: „Nem befolyásolná a feltámadásba vetett hitemet az, ha megtudnám, hogy valahol ott nyugszanak Palesztinában Jézus csontjai.”

A mindenható Istennek vajon szüksége lenne földi maradványokra, csontokra és egyebekre ahhoz, hogy valakit előhívjon a halálból és feltámasszon?

A feltámadás maga egy olyan esemény, mely húzza maga után az emberi megismerést. Nem más sarkallja az embert arra, hogy a világ újabb és újabb titkait tárja fel, hogy elmerüljön a mindenség vizsgálatába, elemzésébe, mint egy felfoghatatlan és mindent felülíró esemény, mely érthetetlen, felfoghatatlan, abszurd és mégis az egyetlen remény, mely képes bennünket a kilátástalanságból, a lemondásból és rezignációból kizökkenteni. Az újszövetségi szerzők határozottan

állítják, és tanúkat is felsorolnak alátámasztásul, hogy Jézus feltámadt és megjelent a tanítványainak. A feltámadás maga az, mely újabb és újabb feladatokat állít eléink, és egyre közelebb jussunk ahhoz, hogy tényleg és teljességgel hihessünk benne.

Feltámadás: ez a legmerészebb remény, amelyet valaha is ember megfogalmazott. Lehet-e annál merészebbet és nagyobbat gondolni Istenről, mint azt, hogy a halottakat életre kelti?

Akiben bizalom ébredt a magát történeti módon kinyilatkoztató Isten iránt, annak belső látása, érzései és meggyőződése szerint arra kell jutnia, hogy ez az Isten, ha akarja, még a halálból, a porból, az árnyékvilágból is életre tudja kelteni az embert. Valójában így teljes a kettő: kívül is és belül is ugyanazt a folyamatot látni, hogy a feltámadott Krisztus mindeneket magához vonz. A külső tapasztalati világ megismerésén keresztül is munkálja a reátalálásunkat, oly módon, hogy egyre közelebb jutunk hozzá, mint feltámadotthoz, ugyanakkor belső emberünk szerint is ugyanúgy születés-, meghalás- és újjászületés-, azaz feltámadásszerű belső történések hatalmasodnak el a hívő ember életében. Az az ember, aki Istent Krisztuson keresztül keres, saját belső tapasztalatai során átéli a halál és a feltámadás, vagyis az újjászületés belső történéseit, és ezek nyomán korántsem lehet számára Jézus történetileg állított, tanúkkal igazolt feltámadása úgymond teljes képtelenség és teljességgel hihetetlen.

CSOPORTOS FELDOLGOZÁSRA

- ▶ Olvassuk el együtt a résztvevőkkel Ézs 26,14–19-et! Milyen remény szólal meg a régi prófétai szövegben? Mivel állítja szembe az Isten feltámasztó hatalmát? A por említése melyik teremtéstörténeti eseményre utal? Mit fejez ki a harmat képével a szerző?
- ▶ Végül nézzük meg az alábbi címen található, Orange Chan által készített videoklipet: <https://www.youtube.com/watch?v=C2pZXHz4gl>

8. Van teológiája a halálnak?

- ▶ Olvassuk fel Szabó Lőrinc ironikus versét, aminek megírására a szerkesztőségi érdekcsoportok közötti pokoli belső harc készítette, vagy hallgassuk meg a verset a Kaláka együttes előadásában: <https://www.youtube.com/watch?v=h7rBhIF9DgE>

- ▶ Még húsz év, tíz, talán harminc, esetleg ötven,
de tán csak egy, vagy annyi se,
mindegy, végez velünk a betegség, az undor
vagy a véletlen fegyvere.
Még húsz év, tíz, talán harminc, esetleg ötven,
és mind együtt leszünk s megbékülünk a földben.
Irigység s szeretet küzdött sírva bennünk;
s gyötörtük egymást szomorú
testvérharcban, (amely sokszor ma is olyan már,
mint egy színpadi háború);
irigység s szeretet küszködött sírva bennünk
s kapocs volt még az is, hogy ellenség lehettünk...
Még húsz év, tíz, talán harminc, esetleg ötven;
s tetszik, nem tetszik, látni kell:
ellenségünkkel is közösebb sors köt össze,
mint azután majd bárkivel.
Még húsz év, tíz, talán harminc, esetleg ötven;
- Béke, mért vagy csak a halottaké a földben!
- ▶ Kérdezzük meg a résztvevőket, hogy van-e az ismerősi körükben vagy családjukban olyan, akit a halandóságának közeli tapasztalata – bal-
eset, betegség vagy más – józanított ki? Van-e olyan tapasztalatuk,
hogy valakit semmi sem térít észhez? Tereljük abba az irányba a be-
szélgetést, hogy halálról való gondolkodás szükséges része az egyház
tanításának, a teológiának, és a halálról alkotott véleményünk meg-
határozza az üdvösségről alkotott véleményünket is.

FELVEZETŐ GONDOLATOK A TOVÁBBI BESZÉLGETÉSHEZ

Szeretni és a halállal szembenézni nagyon szorosan összetartoznak: ezt nem gondolta volna az ember addig, míg nem éli át a gyászt. Mert a szeretet az élet teljes átélését, intenzitását hozza közelünkbe. Amikor szeretünk, akkor éljük át leginkább, hogy elevenek vagyunk, olyan lények, akiket teremtő szabadsággal ruházott fel a Mindenható. Másfelől a szeretet egy készenlét: engedjük magunkat bevonni a másik ember élettörténetébe: kudarcaiba, szenvedéseibe, lemondásaiba, és önmagunkat felszabadítva olyan kalandba bocsátkozunk a szeretet nyomán, amelyet nem látunk át. A szeretetben meghaladjuk önmagunkat, és ezáltal kilépünk a számunkra biztonságot jelentő közezből. A szeretet által elevenebbek leszünk, de együttal sérülékenyebbek is.

A szeretetben ugyanúgy, mint a halálban, arról van szó, hogy elengedjük magunkat, hogy odaadjuk magunkat a sötét ismeretlennek. Persze van különbség is, hiszen a szeretet a szabadsághoz kapcsol minket, a halál meg éppen a korlátainkat tárja elénk, mert nem kerülhetjük el. Lehetséges, hogy a szeretetben, a szeretet által tanuljuk meg a halál alapvető cselekedetét is: hogy bizalommal teli szeretettel odaadjuk magunkat az ismeretlen titoknak?

Eltávozott szeretteink már túl vannak ezen a tetten. Ők már megcselekedték ezt: már átadták magukat a titoknak.

Míndez, amit az imént mondtunk, feltételezi azt, hogy hiszünk a halálból való feltámadásban. Hit és tapasztalat feszül egymásnak lelkünkben, hiszen ha azt mondjuk, a halál egy ajtó, ezt a hit mondja, de a tapasztalat inkább azt súgja, hogy a sötétbe megyünk, talán a semmibe, ez pedig félelmetes. De a hit nem azt jelenti, hogy a félelmet pusztá tévedésnek véljük, hanem a hit inkább bátorítás ezzel a tapasztalattal szemben. A hit annak a készségnek az erősítése bennünk, hogy bemerészkedünk az átláthatatlanba, a sötétbe, bizakodva, hogy ez az út az életbe vezet.

Karl Rahner kortárs katolikus teológus halállal kapcsolatos teológiáját a *Zur Theologie des Todes* című tanulmánya foglalja össze. Ebben először a halál természetét határozza meg. Mivel szerinte az ember több, mint a természet, vagyis szellemi, értelmes lény, ezért a halál nemcsak biológiai tény, hanem olyan esemény, amely az egész embert, mint a test-lélek szubsztanciális egységét, mint személyiséget érinti: a halálban szerinte is különvlik a lélek a testtől és a szellemi természetű lélek nem tűnik el, nem semmisül meg, hanem megváltozott létmódban funkcionál, bár a mindenségben való létmódja egészen más lesz. Ezt a megállapítást viszont kevésnek tartja, mivel szerinte nem fejezi ki azt, ami sajátosan emberi a halálban. Az egész embert éri a meghalás, ami nemcsak egy biológiai lény vége, hanem a szellemi létező végső aktusa. Érdekes eleme Rahner tanításának, hogy szerinte a halálban az emberrel nemcsak történik valami, hanem benne az ember cselekszik: meghatározza létét. Nem az következik be, hogy az ember teljesen elszakad a kozmosztól, hanem éppen ellenkezőleg: a tér-idő világtól megszabadulva mélyebb és egyetemesebb kapcsolatba kerül a kozmossszal.

Rahner azt a hagyományos teológiai tételt teszi mérlegre, hogy a halál nem más, mint a vándorút vége, „status viatoris”. Ezt nem lehet statikusan értelmezni, mert a személyiség a halál után is fejlődik Ra-

hner szerint. Ezt feltételezi a tisztítótűz tana is. A *status viatoris* szerte az ember végső döntését jelenti, nem halálos mozdulatlanságot, hanem létteljességet. Ennek kifejtésénél egy sajátos üdvtörténeti koncepciót tesz magáévá Rahner, amely szerint a teremtéstől a parúziáig nyúló egyetemes történelem lényegében üdvtörténet (Heilsgeschichte), mivel Isten üdvözítő terve irányítja, és ebben a történelemben él benne az ember. A halál így nem átmenet ebből a világból egy másikba, hanem az örökkévalóság kezdete. Az egyházatyák (Damaszkuszi János) és Aquinói Tamás alapján Rahner azt vallja, hogy a meghalás aktusában rejlik a végső döntés, mint szellemi lénynek a végső kihívása, az utolsó esély arra, hogy igent mondjunk a szeretetre.

CSOPORTOS FELDOLGOZÁSRA

- ▶ Énekeljük el az *Evangélikus énekeskönyv* 499-es énekét. Kitérhetünk pár szóval arra, hogy a középkori halállal kapcsolatos felfogás hogyan tükröződik benne.
- ▶ Olvassuk el együtt a résztvevőkkel Lk 12,16–21-et! Külön lapon, jól olvasható nagybetűs változatban kioszthatjuk mindenkinek a szöveget, és színes ceruzákat melléadva arra kérjük őket, hogy húzzák alá a számukra hangsúlyos szavakat. Beszélgessünk velük arról, hogy milyen hangsúlyokat véltek kihallani a történetből. Hogyan mutatja be ez a példázat Istent, milyen színben tünteti fel, és milyennek láttatja a halált?

9. Az apokaliptika igazsága – üdvösség a jövőben

- ▶ Hallgassuk meg a Makám együttes dalát: <https://www.youtube.com/watch?v=OBNWpKca-4Q>
- ▶ Mikor a Messiás miköztünk lakozék,
házáról házra járván szállást koldulgaték.

Nagy hegyi tolvajhoz bátran kopogtaték,
adj szállást, adj szállást, ahol megnyugodnék.

Adj szállást, adj szállást, látod, majd meghalok,
Atyám házában majd rólad gondoskodok.

Nagy hegyi tolvaj őt nem könyörülé,
korbácsos szolgákkal pusztába elűzé.

Akkor Jézus Krisztus vette tarisznyáját,
még az út porát is jól lerázta mindjárt.

A városba menvén tovább keresgéle,
hátha igaz embert lel még ma egy éjre.

Jó vendégfogadás, adjál nekem szállást,
az Isten kedvéért, kínszenvedéséért.

Nem adhatok, nem én, ó, te szegénylegény,
vendégeim vannak, csúfot űznek rajtad.

Menj el szegény legény, szegény utasember,
a város szélén él már csak igaz ember.

Adj szállást, adj szállást Veronika asszony,
nincs aranyos pénzem, nincs hol megnyugodnom.

Miért ne adnék én, szegény utasember,
van kicsiny házamban még számodra is hely.

Egyikben lefekhetsz, másikban nyugodhatsz,
tündöklő korona, nekünk világolhatsz.

- ▶ Olvassuk fel Mt 24,5–8-at! Világítsunk rá, hogy a bibliai szöveg és a meghallgatott dal szövege ugyanazt fejezi ki, csak éppen ellentétes oldalról. A dalszöveg a messiás felismerésére való alkalmatlanságról szól, míg a bibliai szakasz arról, hogy álmessiások árasztják el a világot, és az üdvösség eljövételéről, az idők végéről beszélnek, de nem szabad nekik hinni.

A TÉMA KIFEJTÉSE

Az ember szeretné hinni, hogy valaki uralja a jövőt. Igényli, hogy valakire rábízhatta magát, és néha a nyilvánvaló ellentmondásokra sincs tekintettel.

Lehet, hogy a tudomány nevében jön valaki és biztosnak tűnő prognózisokat állít fel. Nincsenek messiási, de még profétai igényei sem,

egyszerűen csak megjelentet egy könyvet. De mivel a jövőt érintő prognózisról ír, feltétlenül számíthat érdeklődésre. 1989-ben Francis Fukuyama bejelentette, hogy a történelem véget ért. Az emberi, társadalmi fejlődés elérte csúcspontját, mert a liberális demokrácia diadalra jutott az egész földkerekségen. Csak egy kevés idő kell még ahhoz, hogy minden egyes államban teret nyerjen. Aztán eltelt néhány év, és a Fukuyama-féle eufóriát általános kiábrándultság, csömör váltotta fel, és 1993-ban Samuel P. Huntington lépett a színre, aki a *Civilizációk összecsapása* című könyvében arról írt, hogy a demokráciák majd egyre jobban meghátrálnak, a diktatúrák fel fognak erősödni, a vallási fanatizmus fel fog lángolni, és egyre gyakoribbak lesznek a véres konfliktusok, mert a kulturális és vallási különbségek áthidalhatatlanok.

Huntington jövőképe formálisan mutat némi hasonlóságot Máté evangéliumának szövegével, de csak formálisan, mert Huntington arról beszél, hogy a felsorolt következmények oka az, hogy egyetemesen emberi nem létezik, a kulturális és vallási különbségek áthidalhatatlanok, és ezért mindenki maradjon a maga portáján.

Két gyökeresen más jövővízió. Melyiket érezzük igaznak, melyiket hamisnak?

Jézus arra intette tanítványait, hogy óvakodjanak a hamis messiások könnyelmű és csalóka jóvendöléseitől.

Az Kr. u. 80 körüli idők keresztényeit – miként az első nemzedék hívőit is – egyfajta nyugtalanság kerítette hatalmába, amelyet a tempom lerombolása és a zsidó nemzet pusztulása váltott ki. Úgy látszott, mintha ez az eseménysorozat lett volna a világ valódi és sajátos értelemben vett immár küszöbön álló végének előhírnöke. Jeruzsálem pusztulása paradigmává vált, amelyet a keresztény igehirdetés azoknak a nehézségeknek a megvilágítására használt, amelyek a hívőkre várnak a döntő pillanatban. Ezért vezeti be a végidőkről szóló részt a tanítványoknak a jeruzsálemi templommal kapcsolatos kérdése.

Máté evangélista a felolvasott szakaszban olyan irodalmi sémákat használ, amelyek ismerősek lehetnek Dániel könyvéből vagy a Jelenések könyvéből. Ezt az irodalmi műfajt apokalitikának szokták nevezni.

A hatvanas években a 20. század talán legjelentősebb zsidó teológusa, Martin Buber kiadott egy könyvet *Prófécia és apokaliptika* címmel. Buber élesen szembeállítja a próféciát és az apokaliptikát. Véleménye

szerint a prófétai látásmód Isten és ember között egy párbeszédet feltételez, és az embernek döntéseivel lehetősége van megváltoztatnia saját egyéni történelmének, de akár a világtörténelemnek a menetét is. Nem így az apokaliptikában, ahol van egy könyv, amelybe minden előre meg van írva. A történelem és a vég előre leírtak. Az ember csak nyomon követheti az eseményeket, igazodhat hozzájuk, és várhatja a történelem végét, Isten ítéletét.

Jóllehet Buber szembeállítására részben jogos, de tartalmaz ellentmondásokat, melyekre Jacob Teubes evangélikus teológus mutatott rá. Taubes szerint Buber nem akarja észrevenni azt az új alternatívát, ami az apokaliptikus szövegekben megjelenik, ami pedig nem csak az apokaliptikus irodalom fő témája, hanem a nyugati történelemé is. Az új kérdés intenzitása ugyanakkora, mint a prófétai kérdése, az egyes személyeket és a gyülekezetet egyaránt érinti. A kérdés pedig nem más, mint hogy „az ember észreveszi-e a világekorszakok változását, vagy elzárkózik a történelemben feltörő új elől”. Az új alternatíva kettéosztja az embereket olyanok csoportjára, akik érzékelik a már érzékelhetőt, tehát az új világekorszak közeledtét, és olyanokra, akik elzárkóznak előle. „Az apokaliptikus »kell« nem olyanfajta szükségszerűséget jelent, mint ami a semleges természeti törvény sajátja. Az apokaliptikus »kell« megelőlegezi a történelem végét a hit aktualitásában.”

A nyugati eszkatológia első oldalain már megjelenik a szabadság fogalma, később pedig a szabadság két fogalma tűnik fel. A történelem a szabadság tragédiája, véli Taubes. Ezért lehetséges egyáltalán történelem, mert „Isten szabadságot akart, s mert a világ ősmisztériuma, a világ ősdramája egyúttal a szabadság misztériuma és drámája is” – mondja Teubes. Az ember a szabadság helye és egyben a harc helye is, amely élet és halál, idő és örökkévalóság között zajlik. „A történelem lényege a szabadság” – véli Taubes. Csak a szabadság csinálhat történelmet, ez emeli ki az emberiséget a természet körforgásából. A szabadság első megnyilvánulása az a lényegi „nem”, amit az ember az első isteni parancsra adott. Ez a „nem” szükségképpen „nem” kellett hogy legyen. A bűn teremti meg a történelmet. De a szabadságnak két formája létezik, az egyéni, individuális és az abszolút szabadság, és ez a kettő soha nem érvényesülhet egyszerre. Taubes tagadja az abszolút szabadság megvalósíthatóságának lehetőségét. Csak az individuális szabadság számára kínálkozik egyetlen lehetőség az érvényesülésre, mégpedig az, hogy

felismeri, hogy szabadsága csak földi szabadság, az időben és nem az örökkévalóságban érvényesülő szabadság. Az emberi történelem tulajdonképpen nem más, mint egy hosszú pillanat a teremtés és a megváltás között, amelyben az abszolút szabadság nem valósulhat meg, amely pillanat a végességről és a halálról szól. A teremtés és a megváltás közötti időben lezajló emberi élet csak az egyéni, individuális szabadságot mondhatja magáénak. Az örökkévalóságban viszont majd megismerhető lesz az abszolút szabadság, amely az örökkévalóságban egyben meg is valósul. Erre az eljövendő, de még nem jelenlevő szabadságra irányul az apokaliptika kérdése, nem pedig az emberi életben megtalálható korlátolt szabadságra. A véges emberi életben tehát véges emberi szabadsággal rendelkezünk, hatalmunk abban áll, hogy felismerjük helyzetünket, és nincsenek kétségeink azzal kapcsolatban, hogy ez a világ a halál martaléka lesz, hogy ez a világ végességre ítéltetett.

CSOPORTFELDOLGOZÁS

- ▶ Kérjük arra a résztvevőket, hogy egyéni csendes munka formájában az emberiség történelméből válasszanak ki öt fordulópontot, nem többet. Ezeket írják fel egy papírra, időrendi sorrendben. A cédulákat dobják egy kosárba, majd egy önként vállalkozóval kezdve húzzanak a cédulák közül és azt felolvasva kommentálják a felírtakat, anélkül, hogy tudnák, kinek a listája. Így szekundér módon, némileg eltávolodva és kritikusan tekinthetünk végig történelmünkön és azon a módon, ahogy azt megítéljük.

10. Jöjjön el a te országod – ülj le asztalunkhoz!

- ▶ Hallgassuk meg a Kormorán együttes „Jöjjön el a Te országod” című dalát, és figyeljük meg, hogyan keveredik benne evilági, politikai várokozás és hitbeli reménység: <https://www.youtube.com/watch?v=CXhAdrOBJcA>
- ▶ Kivert kutyaként alázva,
mellékúton járva.
Repülj madárként egekig,
tárd ki védőn szárnyad.
Emeld magasba arcod,
várj egy jobb világot.

Jöjjön el a Te országod!
Jöjjön a Te országod!

Ki messze volt, visszatér,
újra szól az ének.
Apák és nagymamák
csodákról mesélnek.
Az út végén gyertyaláng,
annak fényét látod.
Jöjjön el a Te országod!
Jöjjön a Te országod!

Gyökerek lent a mélyben,
hogy soha el ne tévedj.
Harangszó a toronyban,
zászló minden kézben.
Adják vissza, mi tiéd volt,
évek óta várod.
Jöjjön el a Te országod!
Jöjjön a Te országod!

A TÉMA KIFEJTÉSE

Márk evangéliuma szerint, amikor Keresztelő Jánost már fogságba vetették, akkor kezdte el Jézus Galileában hirdetni: „*Beteljesedett az idő, és elközelített az Isten országa!*” (Mk 1,15)

Ennek az új helyzetnek a nyomán vajon mit tehet, vagy mit kell, hogy megtegyen az ember? Hogyan készüljön fel?

Mindaz, amit Jézus Isten uralmáról mondott, az különbözött attól, amit népének tagjai nagy többségükben gondoltak arról, hogy mit jelent Isten uralma. Ugyanis a legtöbb zsidó szöveg szerint Isten uralma Izrael ellenségei feletti győzelmével következik be. Ez alapvetően egy külpolitikailag elképzelt reménység volt. Ezzel szemben Jézus Isten uralmához belpolitikai képzeteket társított: a gyengéknek, a szegényeknek és a tanulatlanoknak lesznek esélyei. Az éhezők és szenvedők sorsa jóra fordul. A tulajdonviszonyok a kisemberek számára kedvezően rendeződnek újra. A földet a szelídek fogják birtokolni, újra összegyűl a távoli diaszpórákból is a nép.

Jézus és tanítványai egy olyan Isten országát vizionáltak, amely

nem egyezett sem a papok, sem az írástudók, sem a politikai elit álmaival. A Jézus által elképzelt Isten országában nincs szó örökké tartó istentiszteletről, sem trónteremről, sem a történelem titkainak könyvéről, sem egy újjáépített Jeruzsálemről.

Ezek helyett egy nagy családi ünnep képei elevenednek meg: „*so-kan eljönnek napkeletről és napnyugatról, és asztalhoz telepednek Ábrahámval, Izsákkal és Jákóbbal*” (Mt 8,11) Erre az ünnepre bejutnak olyanok is, akik valamilyen értelemben fogyatékosak. A testi sértettség, mely olyan nagy szerepet játszott, a Jézus által vizionált Isten országában nem számít többé. Sőt inkább csonkítsa meg magát valaki, mert még mindig jobb fél karral, fél lábbal, fél szemmel az Isten országába bejutni, mint ép testtel ugyan, de kívül rekedni onnan. Ebbe a családi ünnepbe még a kívülállókat is beinvitálják. Isten uralma családi ünnep azok számára is, akiknek nincsen családjuk. A hátrányos helyzetűekkel, a társadalom peremére szorultakkal szemben Isten gondoskodó Atyaként akar megmutatkozni.

Halvor Moxnes norvég evangélikus újszövetségkutató ezt így fogalmazta meg: A királyság bevonul a családi háztartásba. Hiszen a Miatyánkban is olyan kéréseket mondunk, melyek egy gondoskodó Atyához szólnak, aki kenyeret, élelmet ad, aki megbocsátja a bűnöket, mint a bűnbocsánat mennyei Atyja. Próbára tesz, de meg is őriz a kísértések között. A Miatyánk elején úgy szólítjuk meg Istent, mint egy uralkodót, egy királyt, akinek hatalmas erővel kell fellépnie.

Amikor azt imádkozzuk, hogy „szenteltessék meg a te neved, jöjjön el a te országod”, ezek a kérések Jézus küldetésére utalnak. A „szenteltessék meg a te neved” azt jelenti, hogy Istennek kell majd befejeznie azt, amit Jézus megígért és elkezdett. Isten uralma ugyanis magával Jézussal, az ő nyilvános színre lépésével kezdődött meg, és az idők beteltével, a történelem végével fog befejeződni. Jézusra hagyatkozni, benne bízni azt is jelenti, hogy igent mondunk erre a folyamatra. Azt, hogy felismerjük, az ő személyében jött közel hozzánk Isten országa. Az ország, a királyság a hétköznapijainkban – a családi háztartás konkrét gyakorlatának átformálásáig – akar teret nyerni. Aztán hogy egyénként mennyire vagyunk ennek a felismerésnek, ennek a heuréka-élménynek a birtokában, annak mértékében közeledhet a mindennapi, a hétköznapi valóságunkhoz ez az ország.

János evangéliuma világossá tette, hogy maga az ítélet nem más,

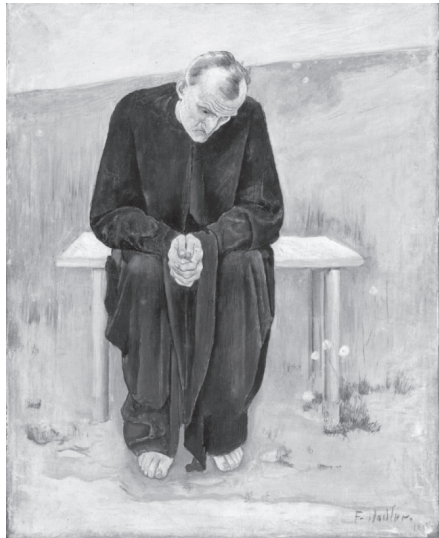
mint az, amikor valaki ellenáll ennek a folyamatnak. Az van ítélet alatt, aki nemet mond Jézusnak arra a szándékára, hogy Isten országát elhozza és odaültethesse a család ebédlőasztala mellé. Aki pedig befogadja és maga is munkálkodik Isten országára előrejutásán, az nem megy ítéletre.

CSOPORTOS FELDOLGOZÁSHOZ

- ▶ A résztvevőket kérjük meg, hogy rajzoljanak egy-egy jelképet, szimbólumot, mely az ítéletet fejezi ki. Beszélgessünk a készített rajzokról, és ha ez lehetséges, egyesítsük őket egyetlen kompozícióban.
- ▶ Ezt követően olvassuk fel Jn 3,18-at: „Aki hisz őbenne, az nem jut ítéletre, aki pedig nem hisz, már ítélet alatt van, mert nem hitt Isten-gyűlölt Fiának nevében.” Tegyük fel az alábbi kérdéseket: Az ítélet ebben a bibliai szakaszban a halált követő, túlvilági esemény? Mit jelent ítélet alatt lenni? A hit mentesít az ítélet alól? A hívőnek kell-e félnie az ítélettől?

11. Ami üdvös: érezd jól magad a saját bőrödben!

- ▶ Mutassuk be Ferdinand Hodler *Az illúzióit veszített* című festményét a résztvevőknek: <http://theredlist.com/wiki-2-351-861-414-400-418-view-symbolism-profile-hodler-ferdinand.html>
- ▶ Beszélgessünk arról, hogy milyen érzéseket kelt bennük ez a kép, és hogy minek kell történnie ahhoz, hogy valaki ilyen állapotba kerüljön.

Példatörténet

10 éves gyerek különös házi feladatot kapott, azt kellett megírnia, hogy mi szeretne lenni a következő életében. Éppen Indiáról tanultak, és azon belül az indiai mítoszokat tanulták, a Rámajánát és azt követően pedig Szidd-

hárta herceg történetét és a buddhizmust. A tankönyvben az egyszemélyes szerző azon fáradozik, hogy keresztény vallási fogalmakkal is érthetővé tegye az indiai vallásokat és a buddhizmust, de ezzel csak még jobban összezavarodtak a gyerekek fejében üdvösség, megváltás, újjászületés fogalmai. A segíteni akaró szülő kérdezte tőle: – Ha lenne következő élet, akkor mi szeretnél lenni? Mire ő: – Semmi. Erre a szülő: – Remek, ez a lehető legjobb válasz a buddhizmus szerint, hiszen ebben a vallásban a cél az, hogy az ember kikerüljön az újjászületések körforgásából, és a nirvánába, a semmibe kerüljön. De a gyerekeknek volt némi kétsége afelől, hogy vajon ez a tanárnőnek fog-e tetszeni.

Erre a szülő azt javasolta, hogy akkor írjuk azt, hogy boddhiszattva akar lenni, olyan ember, aki ugyan lehetne megvilágosodott, aki egyesülhet a semmivel, eljuthatna a nirvánába, de visszalép egy lépcsőt, hogy más emberek segítségére lehessen. De a gyereket ez a megoldás sem lelkesítette, inkább azon kezdett el gondolkodni, hogy úgy írja meg a házi feladatot, hogy szeretne állatként újjászületni – mert mondta, hogy az osztálytársai biztos azt fogják írni. El is kezdett egy ilyen gondolatmenetet leírni, de aztán áthúzta, sőt besatírozta az egészet. Aztán írt egy másik változatot arra, hogy emberként akar újjászületni, de azt is kisatírozta. Végül arra az álláspontra jutott, hogy ő, ha újra kellene születnie, akkor önmaga szeretne lenni.

A résztvevőket kérdezzük meg, hogy szülőként hogyan reagáltak volna a gyerekeknek erre a döntésére? Világítsunk rá arra, hogy ennél jobb, indirekt visszajelzést nem akarhat egy szülő – elvagyódásnak semmi nyoma, a gyerek jól érzi magát a saját bőrében, a családjában, abban az iskolában, ahová jár és így tovább.

TÉMAKIFEJTÉS

Mi más az ítélet, ha nem az, hogy szembesít valaki azzal a kérdéssel: nem érzed jól magad a bőrödben, más életet akarsz? Inkább belebújnál más ember bőrébe? Akkor Teremtőd, Istened kritikusa vagy. Akkor megkérdőjelezed a teremtés értelmét, célját önmagaddal kapcsolatban – akkor az ítélet szempontjából elbuknál. Mert ha elvagyódsz, ha más létformára vágysz, akkor nem sikerült megtalálnod az utat, amelyre rendeltettél. Akkor nem sikerült megtalálnod a királyi törvényt – ahogy Jakab fogalmaz. Eric Berne hihetetlen egyszerűen tudta megfogalmazna ennek a királyi törvénynek a lényegét: én rendben

vagyok, és te is rendben vagy. Én a helyemen vagyok, és te is a helyeden vagy. És tesszük, ami a dolgunk, ami a feladatunk vagy a küldetésünk. Ez a világ legegyszerűbb dolgának tűnik, és még sincsenek sajnos túlsúlyban azok az emberek a világban, akik így gondolkodnának magukról, másokról.

Négyféle variáció képzelhető el: én rendben vagyok, és te is – én rendben vagyok, de te nem – én nem vagyok rendben, de te igen – és én nem vagyok rendben, és te sem. Te nem vagy rendben – ennek szélsőséges formája a személyválogatás, amely kollektív formában rasszizmus is lehet.

A 19. század első felében Drezdában alakult egy misszionáriusokat képző teológiai főiskola, Wilhelm Löhe – az akkori evangélikus egyház egyik vezető személyisége – sürgetésére. Ennek az intézménynek a fő feladata a külmiszióban való szolgálatra való lelkészképzés volt, és elsősorban az Indiába kerültek a végzettek. Edward Baierlein végzése után nem Indiába, hanem Észak-Amerikába került. Baierlein 1847-ben került kiküldetésre Frankenmuth-ba. Akkor már 28 éves volt, és felesége is vele ment. Baierlein hamar belátta, hogy az úgynevezett „kolónia módszer” nem hoz semmilyen komoly eredményt az őslakosok missziójában, és ahhoz, hogy sikeres legyen a küldetése, a környéken élő michigan-indiánok falujába kell kiköltöznie, meg kell tanulnia a nyelvüket. Bemassikeh főnök meg is hívta őket, ők pedig felépítettek egy rönkházat az indiánok fakéreg kunyhói mellé, melyben egy helyiség szolgált lakásul, a másik helyiség pedig iskola és templom lett. Baierleinnek küldetése elején szembesülnie kellett azal, hogy a michigan indiánoknak rosszak a fehér emberekkel kapcsolatos tapasztalatai. Egyik idős indián egyszer azt mondta neki: „Sok olyan fehér ember van, aki rossz, aki elnyomja és bántja az indiánokat.” Baierlein így válaszolt neki: „Ez kétségtelenül igaz, hiszen minden nép soraiban vannak világius módon gondolkodó emberek, akik úgy gondolják, hogy nincs reményük arra, hogy az örök boldogság részesei legyenek, ezért megpróbálják a földi életük során összeharcsolni a maguk részét... sosem mondtam nektek, hogy igazodjatok a fehér emberhez, hanem azt mondtam, hogy igazodjatok Isten szavához, parancsolataihoz. Mondtam már nektek, hogy egyszer meg fog jelenni minden ember Isten előtt; a fehér, a vörös és a fekete egyaránt. És Isten elválasztja majd őket, áldottakra és átkozottakra, aszerint,

ahogy éltek, és nem aszerint, hogy fehérek vagy színesek, mert Isten nem személyválogató.”

Mindezt 40 évvel az amerikai polgárháború kitörése előtt fogalmazta meg: amikor rabszolgatartók küzdöttek azért, hogy önállósodva, külön államot alakítva konzerválják a rasszizmust.

Baierlein arra buzdította bennszülött tanítványait, hogy érezzék jól magukat a saját bőrükben, hogy legyenek nyugodtak afelől, hogy az tölti be az isteni törvényt, aki reméli az örök boldogságot Isten országában, ezért tudja az Istentől rendelt helyét betölteni e földön, jól érezve magát a saját bőrében.

Mindannyiunkban ott szunnyad a hibákat kereső diktátor, aki legszívesebben azt mondaná: „Ha te nem lennél, minden rendben lenne.” Ott bujkál a vádló, aki a nehézségeket másokra akarja hárítani, ahelyett hogy valóban valami megoldást keresne. És ugyanakkor – ezzel egy időben – kísért bennünket az a gondolat, hogy nem vagyunk jók semmire.

De ha növekedhet bennünk az a bizalom, hogy a helyünkön vagyunk, hogy éppen azt az életet éljük, ami a miénk – és nem másé –, hogy azt az életet éljük, melyet Isten nekünk szánt, akkor nem ébrednek fel a bennünk szunnyadó negativitások, vagy ha fel is ébrednek, felül tudunk rajtuk kerekedni.

CSOPORTOS FELDOLGOZÁSHOZ

- ▶ Olvassuk el együtt a résztvevőkkel Jak 2,8-13-at. A fentiek alapján próbáljuk meghatározni: mi is a szabadság törvénye? Mit jelent a mai időkben a személyválogatás? Miért lehetett Jakab számára a felebaráti szeretet ellentéte?

12. Ami üdvös: hátat fordítani a dicsőségteológiának

- ▶ Vetítsük ki a Szent Béter Bazilikát bemutató fényképet. Tereljük abba az irányba a beszélgetést, hogy mit kellene elsősorban egy keresztény templomnak látványában üzennie, közvetítenie?

TÉMAFELVEZETÉS

Martin Heideggernek van egy baljós mondata: mindenki a saját halálát halja, de nem biztos, hogy a saját életét éli. Ez figyelmeztetés is: éld a saját életed! Ennek egyik akadálya lehet, ha olyan eszmék befolyásolnak minket, melyek – teológiai szóval – a dicsőség vonzásában vannak.

Egyszerűen fogalmazva ez arra ösztökél minket, hogy meneküljünk a szenvedés és a halál elől, hogy a keresztet messzemenőig kerüljük, és magunkat attól minél távolabb menekítsük.

Luther Márton szerint kétféle teológia van: a dicsőség teológiája és kereszt teológiája.

Úgy tűnhet, hogy végtelen számú vallás és teológia lehetséges. De a valóságban a legtöbb vallást a dicsőségteológia jellemzi. Ezzel a gyűjtőnévvel illelhetjük azt a fajta lényegüket, mellyel az egyház által legfontosabb eseményhez, a kereszthez közelednek.

Hogyan gondolkodik egy vallás vagy egy felekezet Jézus Krisztus keresztjéről? Vegyük példának az iszlámot! E vallás szerint Jézus mint próféta az utolsó előtti volt, aki megelőzte Mohamed megjelenését, egy volt a próféták sorában. A muszlim szemlélet szerint a próféta tökéletes jellemű, alkalmas ember, példaértékű személy, akit Allah mindenképpen győzelemre vezet. Az Ószövetség elbukó, botladozó, vagyis közel sem hibátlan prófétái is megütközést váltottak ki a muszli-

mokból. Mivel egy próféta szerintük nem lehet ilyen, ezért is utasítják el Jézus kereszthalálát: „És nem ölték meg őt, és nem is feszítették meg, hanem csak úgy tüntetett fel nekik” (Korán 4:158). Allah prófétája ugyanis nem szégyenülhet meg, és nem veszíthet. Ha Jézus tényleg próféta volt, nem végezhetett ilyen legyőzött, szégyenletes módon a kereszten. De ha Jézus vallási háborúban halt volna meg, akkor egészen más helyzet állna fent, mivel akkor már az elesettek dicsősége az övé is lenne.

A dicsőségteológia – szélsőséges formájában – elveti a kereszthalál tényét, azt látszathalálá szelídíti – Márkiontól az iszlámon át a jelenkori ezoterikusokig találkozni ezzel a véleménnyel.

A legtöbb embernek fogalma sincs, hogy létezik a dicsőség teológiájának alternatívája. Arról sincs fogalmuk, hogy keresztényként sokszor dicsőségteológiát hirdetnek.

A kereszt teológiája az evangéliumoknak arra a tanúságára épül, hogy Jézus nem menekült el a szenvedés és a kereszt elől, saját élete, működése, tanítása következményeként elfogadta, hogy el kell ítéltetnie a főpapoktól, keresztre kell feszíttetnie, és fel kell támadnia. Isten pedig Jézus által, a Fiú által megmutatta, hogy végigjárta maga is – Istenként – azt az utat, amit nekünk, embereknek saját, személyes életünként végig kell járnunk, amelyben elkerülhetetlenül ott van a kereszt. De maga a kereszt, a szenvedés és a halál lesz az, amelyben Isten a velünk való közösséget, az ő megismerésének lehetőségét és ezáltal üdvösségünk lehetőségét felkínálta nekünk.

CSOPORTFELDOLGOZÁS

- ▶ Beszélgetés indításként tegyük fel azt a kérdést a résztvevőknek, hogy hogyan jelenik meg ma a dicsőség teológiai fogalma?
- ▶ Olvassuk el a résztvevőkkel Mk 8,34-et! Adjuk azt a feladatot, hogy a „saját kereszt” fogalmához mindenki – egy kiosztott lapra – írja fel, hogy mit ért alatta. Adjunk lehetőséget a körkérdés során, hogy a résztvevők elmondják, miért éppen azt írták fel maguknak.

13. A homályban maradni tudás bölcsessége

- ▶ Az alkalmat besötétített szobában kezdjük. Amikor mindenki elhelyezkedett a sötétben, gyűjtsunk meg egyetlen gyertyát és annak a fénye világítson csak. Olvassuk fel Ézs 9,1-7-et. Lehetőleg a témafelvezetés is ilyen fényviszonyok mellett történjen.

TÉMAFELVEZETÉS

Michel Tournier francia író *Gáspár, Menyhért, Boldizsár* című könyvében a három király, pontosabban herceg mellett szerepeltet egy negyediket is, aki azért kerekedik fel, mert megkóstol egy feledhetetlenül finom édességet, és elindul, hogy megtalálja a csodálatos édesség szülőhazáját. Ám nincs szerencséje, mert emberei becsapják, karavánját kifosztják, végül eladják egy sóbányába rabszolgának. Élete zömét a sóbányában raboskodva tölti el. És amikor már minden reményről lemondana, akkor érkezik egy új fogoly a bányába, aki mellesleg említést tesz egy prédikátorról, akit a Genezáreti tó partján, Kapernaumban hallott beszélni, és akit Názáretinek neveztek, és ahogy hallgatta rabtársát beszélni, az az érzése támadt, hogy Jézus beszél menyegzői ebédéről, megszaporított kenyérről, csodálatos hal-fogásról, szegényeknek adott lakomákról. – De ez még nem minden. – Szólt a rabtárs. – Elmondták nekem azt is, mit prédikált a kapernaumi zsinagógában. Szó szerint azt mondta: „Én vagyok az élő kenyér, mely a mennyből szállt alá... Ha nem eszitek az Emberfia testét, és nem isszátok az emberfia vérének, nincs élet bennetek.”

És ekkor a nyalánkságok hercege elmúlt életének eseményeit egyszerűen új megvilágításban, új összefüggésben látta. Bár távolról sem értett mindent. A rabtárs elbeszélésének az szavai kavarták fel leginkább, amelyek friss vizet és a felbuzgó forrásokat idézték, hiszen minden porcikája üvöltött a szomjúságtól, és nem volt más, csak sós víz, azzal próbálta csillapítani. Micsoda felindulással fogadta ő, a só poklában szenvedő ember ezeket a szavakat: „Aki ebből a vízből iszik, ismét megszomjazik, de aki abból a vízből iszik, amelyet én adok neki, soha többé meg nem szomjazik, mert örök életre buzgó víz forrásává lesz benne.” (Jn 4,13–14)

És a sóbányában raboskodó herceget elvakította a szent szavakból áradó világoosság. Az a víz, amely a test szomját csillapítja és az a víz, amely a lélekből fakad, természetéből nem különbözik. Egész életében

arra a kérdésre kereste a választ, hogy létezik-e olyan étel és ital, amely képes egyszerre jóllakatni a testet és a lelket, és végre megkapta rá az egyértelmű választ.

Tournier történetének lényege, hogy oda érkezik meg az isteni forrás vize, az élő víz, ahol a leginkább szomjaznak rá.

Víz és a fény: a valóságban nem létezhetnek egymás nélkül. A nap fénye és hője nélkül nem létezhetne folyékony, életető víz, csak halott jég lenne helyette. Fény és víz ezért egymást kiegészítő jelképek.

Blaise Pascal töprengett a sötétség természetéről ilyen módon: „Kétségkívül szerethetem a tökéletes sötétséget, ám ha Isten félhomályba vezet, ez a nem teljes homály kedvem ellen való, mivel nem lelem meg benne azt, ami a teljes homály értékét jelenti, nem érzem benne jól magamat. Ez pedig hiba, annak a jele, hogy bálványommá emelem a sötétséget, kiemelve az Isten rendjéből. Márpedig csak az ő rendjét szabad imádnunk.”

Pascal szavai arra figyelmeztetnek, hogy mindannyian hajlunk az egyszerűsítésekre. A sötétség ennek a jelképe. Egy apró csillag fénye a sötétséggel szemben nem elég ellensúly. Az emberek hajlanak arra, hogy figyelmen kívül hagyják. Ha drasztikusabban akarnék fogalmazni, azt mondanám, hogy 1% a 99%-kal szemben. 99 százalék sötétség az egy százalék fényvel szemben.

A sötétségben egy apró fénypont. Merünk-e erre a parányi kis fényforrásra hagyatkozni, merünk-e abban az egy százalékban bízni, egyáltalán megjelenik-e az érvelésünkben, gondolataink között, vagy teljesen elnyomja a többi kilencvenkilenc?

Figyelemre méltó, hogy Jézus az elveszett juh példázatában éppen ilyen arányokról beszél. A száz juh közül elveszett egy. A pásztor elindul azért az egyért, azért az egy százalékért, és otthagyja a kilencvenkilencet.

Arányait tekintve parányiak azok a jelek, amelyek adatnak nekünk. Parányi jel, mely csak néhány embernek világít. Mint az a parányi csillag, amelyet csak néhány hozzáértő vett észre az égen.

A teljes sötétségből Isten kivezet. Ez jó, örülünk is neki... Igen ám, de nem a teljes napvilágra. Csak egy apró világos pont ragyog fel először. Csak egy százaléknyi világosság. Csak a majdnem teljes sötétség és a félhomály közé kerülünk, ahol csak sejtések, ködös megérzéseik vezethetik az embert.

Tudomásul kell venni, hogy sem nem világosság, sem nem teljes sötétség a mi mai közegünk, hanem ez a nem egészen teljes sötétség, ez a homály, ahol valami lehet ez, de akár az is. Ahol néha csak nekünk, megfigyelőknek elfoglalt pozíciója dönti el az egzaktnek hitt mérési eredményt.

A félhomályban való tapogatózás és derengések, a felsejlő fények nyomán próbálunk eligazodni, persze sokszor téves jeleket követve.

Nem tudjuk, miért ilyen ez a világ, melyben élnünk kell, és nem is arról van szó, hogy másokat, a rendszert vagy éppen a konstellációkat okoljuk ezért. Egyszerűen ilyen a világ, amelyben élnünk kell.

Luther kijelentése, miszerint koldusok vagyunk, éppen megfelel a már nem egészen teljes sötétség tapasztalatának.

A koldusnak van honnan kérnie, tud arról, hogy létezik valahol a bőség, de persze ez nem az övé. Erről a máshol és másnál lévő bőségről azonban tud valamit, ahogy tud arról, hogy kell léteznie teljes, mindent átjáró világosságnak, ha a sötétséget egyszer csak valami visszafordíthatatlanul megtörte. Az a kis parányi fény, a napkeleti bölcseknek az a kis csillaga elég ahhoz, hogy erre a felismerésre jussunk. És ahogy van teljes világosság és bőség valahol, úgy mi, akik koldusként folyamodunk valami kis morzsányi többletért, hogy a homályt egy kicsit feljavíthassuk és nagyobb bizonyosságra jussunk, ebben a folyamodásunkban, annak embert próbáló alázatában – mivel el kell fogadunk, hogy kezünk üres, és nincs módunk saját erőnkéből változtatni – megtapasztaljuk azt, hogy Istennek éppen a sötétségtől szenvedőkkel van terve, és hogy koldus kezünk üressége, tikkadt bensőnk, lelki szomjúságunk az, amely tervének, céljainak megfelel, és melyre a maga módján megadja a gyógyírt: egy-egy hűsítő cseppet az élő víz forrásából.

CSOPORTOS FELDOLGOZÁS:

- ▶ Játsszuk le Bulgakov *Mester és Margarita* című regényéből készült film egy részletét a 26. perctől a 29 és fél percig tartó szakaszt, mely Pilátus Jézussal való találkozásáról szól. https://www.youtube.com/watch?v=p4yO4bp82_4&index=10&list=PL6OeKt9tybEh_UYGeYpQgpc-TahSuMImIT
- ▶ Beszéljünk a filmben látható jelképekről: a székről, a kutyáról, a törött korsóról, a kövekről és a holdsugárról. Kinek milyen egyéb asszociációi vannak ezeknek a jelképeknek a láttán? Hogyan mutatja be a film ebben a jelenetben Jézust?

14. Ami üdvös: újjászületés

Ismertessük a következő történetet bevezetésnek: A történet főszereplője Philip Zimbardo, az ismert pszichológus. Öt éves korában súlyos szamárköhögést és kétoldali tüdőgyulladást kapott. Akkor, 1939-ben még nem volt erre hatásos gyógymód. Több száz más betegségben szenvedő gyerek mellé őt is vesztegár alá helyezték a New York-i Járványügyi Gyermekkórház Karitatív Osztályán. Látogatók, még a szülők is, csak vasárnaponként két órára jöhettek és a gyerekükkel csak egy üveglapon keresztül érintkezhetek, hogy ne terjedjenek a fertőzések. A nővérek, akik szépen sorokba fektették a gyerekeket és ápolták őket, gázmaszkot viseltek. Nem volt még akkor se rádió, se tévé, csak az agyonolvasott képregények szolgálták a gyerekek szórakozását, és persze egymást szórakoztathatták és egymással barátkozhattak.

Az öt éves Zimbardo reggelente arra ébredt, hogy a mellette lévő ágyak üresek, és éppen áthúzzák azokat. Amikor barátai felől tudakozódott, akik az előző este még elfoglalták ezeket az ágyakat, azt mondták neki, hogy „hazamentek”. A barátai valójában meghaltak, holttestüket pedig gyorsan elvitték, nehogy a többi gyerek megijedjen. A hallgatóságos egyezés az volt, hogy az életben maradt gyerekek nem firtatják, és nem faggatják az ápolónőket, hogy mi is lett az eltűnt gyerekekkel.

Öt hónapot töltött Zimbardo gyerekként a kórházi karanténban. Eközben kapott vérátömlesztést, volt oxigénsátorban. És vasárnaponként látta a családját, ha az időjárás a téli hónapokban ezt megengedte. Életben maradása annak volt köszönhető, hogy játékokat talált ki, melyhez több gyerek részvételére volt szükség, például a Níluson való tutajozás, hogy elfogják a nagy fehér krokodilt. A túlélési stratégiához tartozott, hogy naponta kétszer is imádkozott: reggel megköszönte Istennek, amiért éjszaka meghagyta, és erőért fohászkodott, hogy kibírja az előtte álló napot, és éjjel, amikor kísérteties jelenléte súlyosan nehezedett a sötét kórteremre, az ördöghöz is imádkozott, hogy kímélje meg.

Zimbardo szörnyű öt hónapként jellemezte ezt az időt: körülötte állandóan gyerekek sírtak, köhögtek, ziháltak és haldokoltak. Túlélését Zimbardo úgy magyarázza, hogy a jövőre koncentrált, hogy erősen bízott abban, hogy ha sokat imádkozik érte, akkor erős és egészséges lesz. A túlélés nála azzal a tapasztalattal párosult, hogy egyedül volt és másra nem számíthatott, csak magára.

Kérdezzük meg a résztvevőktől, hogy mi a különbség túlélés és újjászületés között? Mi a közös a túlélésben és az újjászületésben?

TÉMAFELVEZETÉS

Kell-e újjászületni, és ha igen, hogyan? E téren Jézus és Nikodémus beszélgetése szolgálhat nekünk támpontul (Jn 3,1–21) Itt Jézus azt mondja, hogy újjászületés nélkül nem léphet be az ember Isten országába.

Az újjászületés tehát az egyik legfontosabb kérdés kell hogy legyen számunkra. Nem homályosíthatja el ezt semmi. Sem felvilágosult éleslátás, sem fundamentalista követelőzés. Csupán egy dolog számít, hogy az újjászületés Jézus szerint szükséges. De lehet-e parancsra újjászületni? Valahogy spontánul kell történnie, nem? Ahogy a születés is spontán dolog. Egyszer csak elkezdődik, senki sem tudja, hogy pontosan mikor, ugyanígy az újjászületés sem történhet másként.

Erre az előre nem láthatóra, váratlanra, meglepetésszerűre is vonatkozik Jézus válasza: *„A szél fúj, amerre akar; hallod a zúgását, de nem tudod, honnan jön és hová megy: így van mindenki, aki a Lélektől született.”* (Jn 3,8)

Az újjászületésben van valami előre nem látható, ezért kicsit félelmetes is. Nem lehet tervezni, nem lehet kierőszakolni. Alakíthatunk talán olyan helyzetet, mely során esetleg megtörténhet valakivel? Még ezt se lehet mondani. Nem tervezhető pontosan, hogy ki és mikor, milyen körülmények között érzi úgy, hogy újjászületett. És néha a legnagyobb nehézségek segítenek hozzá, ha egyáltalán lehet ilyet mondani, hogy hozzásegítenek, hiszen olyan nehézségekről van szó, amelyeket nem lehet senkinek sem készakarva akarni. És bizony néha a túlélés jelenti az újjászületést, amit néha nem is lehet elválasztani attól a tapasztalattól, hogy túlélünk valamit, holott nem volt szükségserű, és keressük az okokat, hogy miért történt velünk ez.

Amikor Jézus azt mondta, hogy *„ha valaki nem születik víztől és Lélektől, nem mehet be az Isten országába”*, nemcsak a rituális cselekményre, a keresztre gondol. A víztől születés jelentheti a jelképes halált, a „majdnem halált”, hiszen az alámerítés során a jelölt eltűnik a víz alatt és aztán onnan emelkedik fel, azaz jelképesen megfullad, majd újjászületik. Tehát a víztől és lélektől való születés jelenti azt is, hogy majdnem meghalunk, vagy meghalhattunk volna, és hogy mindez váratlanul, előre nem tervezhető módon történt.

Philip Zimbardo esete lehet erre példa. Benne van ebben a történetben ugyanaz, ami az igazi újjászületéshez kell: a jövőre irányultság. Ez az egyik kulcs az újjászületéshez. Annak az embernek, aki újjászületett vagy újjászületésre esélyes, annak feltétlenül jövőre irányulnia kell lennie. Anélkül, hogy az ember ne hinne a jövőben, hogy a jövő számára pozitív és értékes időszak lehet, nem lehetséges az újjászületés.

Jézus erről is beszél, persze nem a Nikodémussal folytatott párbeszédben. Amikor a fővenyre és a sziklára épített házról beszélt, akkor ezt a jövőre irányultságot méltatta: mert aki hosszú távban gondolkodik, és a távoli jövőben megtörténő lehetőségeket is végiggondolja, vagyis akinek van jövőképe, annak a háza, élete, tervei állják ki a próbát.

De vajon mi számít újjászületésnek, a „megváltozás” már újjászületés?

Az egyik lehetséges példa a ghánai focicsapat esete. Az országban a fociláz számunkra elképzelhetetlen méretű: fontos mérkőzések idején az ipar országszerte felfüggeszti a termelést, hogy legyen áram az országban a bekacsolt tévék számára. Valahányszor csak Ghána meccset játszik, az egész ország ünnepel. A csapat pedig elegánsan, kreatívan focizott, a szabályok és az idői korlátok iránt nemtörődömséget mutatva.

2004-ben Ghána szerződött egy szerb edzőt. Djukovic a csapatot európai fegyelemre, kemény edzésekre és pontosságra szoktatta. Hamar megmutatta a csapatnak, hogy nem kukoricázik, kirúgta a legjobb játékost, amikor az kihagyott egy edzőtábort. De irányítása alatt Ghána először a történelme során kijutott a világbajnokságra, és Djukovic ezt nyilatkozta a csapatról: „Először ellenálltak, késve érkeztek az edzésre, megbeszélésekre, de még a meccsekre is. De én kitarítottam, ők pedig megváltoztak, és most együtt élvezzük a sikert.”

Djukovic edző receptje egyszerű volt: nem tett mást, mint jövőbeli célokat plántált a játékosok lelkébe, és azt mondta, hogy ehhez ezeken az eszközökön keresztül vezet az út.

Ez a változás vajon újjászületés? Talán nem használnánk ezt a kifejezést rá, de hol húzódik akkor a határ? Jézus vajon hol húzná meg a határt, vagy húzna egyáltalán határt?

Sokan a keresztyének közül, egykor is és ma is az újjászületést a megtéréshez kapcsolják. Ha megtérsz, akkor megkapod az újjászüle-

tést is. Jézus vajon ugyanígy gondolta? Ahhoz, hogy erre választ kapjunk meg kell ebből a szempontból nézni Jézusnak a megtérésről szóló történetét, a tékozló fiú példázatát.

Helmut Gollwitzer, a '80-as évek meghatározó evangélikus teológusa így magyarázza a példázat legfontosabb részét: „felkerekedem, és elmegyek apámhoz!” Most egyszerre a tékozló fiú észreveszi, hogy apjának házában az utolsó béres is többet bír az élethez szükségesekből, mint az Istentől elhagyottak szabad országában a legnagyobbak. A példázat vége felé kiderül, hogy a tékozló fiút az atya kevésbé hagyta magára, mint ahogy az tűnt. Pénzen és javakon kívül mást is adott, és ebből új remény fakad, új út, egy út vissza. Amit az atya a fiúnak titokban még adott, az az emlékezés az atyai házra. Az atya szava vele tart az apátlanságban is – elfelejtve, túlharsogva, elnyomva, de az öszszetörtség csendjében ez a szó felhangzik. Ekkor felkerekedik az ember, és visszatér. Ezt a szót adta nekünk Isten, ez a szó kísér téged is; ez kíséri azt is, akiről gondoskods; ez kíséri az embereket a maguk által választott úton. Hogy ez ne némuljon el, ez a mi dolgunk, ez az egyház nagy felelőssége, hogy gyermekeinknek minden tévútján ez az emlékezés és ezáltal az atyai visszahívás jelenvaló maradjon.

Ez a visszahívó szó cseng azok fülében, szívében, akik majdnem meghaltak, ez a visszahívó szó hangzik azok szívében is, akik számárra romokba dőlnek a jelen építőkövei. A megtérés az a pillanat, amikor meghalljuk ezt a halk hangot az azt túlharsogó, elnyomó zajok közepe és megfordul velünk a világ.

Ez a szó Jézus Krisztus. Néha úgy tűnt előtte, hogy egészen árván, közvetítő nélkül jártunk, és akkor rájövünk, hogy mégis ott van kezdetektől fogva, és ott lesz a végsőig. „Ő az alapja annak a reménynek, hogy a hazatérő ember nem elreteszelt ajtót, nem sötét elutasítást talál, hanem megtapasztalja elébe siető atyjának ölelését. Ő, a Názáreti Jézus, ő az Atya elénk való sietése, ő a csókja az Atyának, amit az lehajolva az eltorzult, elidegenedett, beszennyeződött, kiéhezett, elvesztett fiának arcára nyom.”

- ▶ Játsszuk le David Fincher *The Game*, a *Játssz/ma* című film zárójelentét, amikor a főhős abban a hiszemben, hogy öngyilkosságot követ el, leveti magát a toronyépület tetejéről: <https://www.youtube.com/watch?v=dXBUdCvqpNg>

- ▶ Utána beszéljünk arról, hogy a teljes kétségbeesés hogyan csap-
hat át a legnagyobb katartikus örömbé, és mi a szerepe az ilyen érzel-
mi fordulatoknak az újjászületésben?

15. Ami üdvös: lelki emberré válni

- ▶ Olvassuk fel az alábbi csan buddhista párbeszédet:
- ▶ „A lélek maga az út – szólt a mester. Mire a tanítvány megkérdezte: – Próbáljam megkeresni? – De a mester erre ezt válaszolta: – Mihelyt keresed, már el is vesztetted. – A tanítvány tovább kérdezett: – Honnan tudom, hogy melyik az út, ha nem keresem? – A mester erre így válaszolt neki: – Az út nem tudás, vagy nem-tudás dolga. A tudás ön-
áltatás, a nem-tudás zűrzavar. Ha csakugyan elértél az igazi útra, akkor hatalmasnak és határtalannak fogod találni. Nagy, feneketlen lyuknak. Hogy lehetne annak helyességét, vagy helytelenségét mérlegre tenni?”
- ▶ Tegyük fel a következő kérdéseket:
A tudás és nem-tudás, vagyis tudatlanság között kell lennie egy más-
faja szellemi állapotnak? Amikor egy új használati eszközt veszünk,
minden alkalommal elolvassuk a használati utasítást? Mert ha nem,
akkor nem feltételezünk – öntudatlanul is, talán pont lustaságból – a
tudáson kívül egy másik megismerési utat?

TÉMAKIFEJTÉS

Engedd el magad, lazuljanak el az izmok, csituljanak el a rossz gondolatok. Engedjük, hogy a hatása alá vonjon minket a Lélek, engedjük, hogy megfertőzzön bennünket is ez a régi és egyben mindig új tapasztalat, hogy lehet a Lélekben lenni, hogy lelki emberré válhatunk. Persze ez ma már nem a test megvetését jelenti. Nem attól leszünk lelki emberek, hogy elhanyagoljuk a testet, hogy megtagadjuk vagy elhazudjuk szükségleteit, hiszen a huszadik század nagy lelki felfedezései éppen azt bizonyították be, hogy minél inkább el akarja valaki nyomni a benne szunnyadó vágyakat és szükségleteket, annál váratlanabban és feltartóztathatatlanabban fogja őt a legváratlanabb pillanatban maga alá gyűrni az a késztetés.

Lelki emberré kell válnunk: nem olyanná, mint a bibliai Józsué, aki árgus szemekkel figyel minden fegyelmetlenséget, és azonnal betiltást követel minden olyan kezdeményezés vagy megnyilvánulás kapcsán, amelyre nincs befolyása vagy beleszólása. Ő a lelki ember ellentéte.

Lelki emberekké kell válnunk úgy, mint Mózes a Bibliában, aki nem rémül meg és nem kiált megálljt, amikor a Lélek ott is megnyilatkozik, ahol ő nem várná. Lelki embernek lenni azt is jelenti, hogy készek vagyunk a váratlanra, a spontánra, a rögtönzésre. Hogy az egész minket ért csodát úgy szemléljük, mint amikor egy galamb szelíden a vállunkra száll, és aztán éppolyan könnyedén tovaszáll onnan. Örülünk a lelki ajándéknak, és aztán tovaengedjük.

Lelki emberekké kell válnunk. Régi és új tapasztalatok ötvöződnek ebben a felhívásban, hogy engedjük a Lelket megnyilvánulni, és engedjük, hogy birtokba vegyen bennünket.

A bibliai Noé neve beszélő név. A héber szó, Nuah jelentése: nyugalom, letelepedés, lepihenés, vagyis a nyüzsgés, a rohangálás véget ér.

Blaise Pascal szerint: „A gonoszság sokkal kisebb lenne, ha az emberek megtanulnának nyugodtan ülni a szobájukban.”

Az evangéliumi történet Mártájához hasonlóan mi is sok mindenért aggódunk és nyugtalankodunk, pedig valójában kevésre van szükség.

Aldous Huxley tette fel a kérdést *Az érzékelés kapui* című írásában: „Amikor úgy érezzük, hogy az univerzum örökösei vagyunk, amikor ereinkben a tenger hömpölyög és a csillagok az ékköveink, amikor minden dolgot határtalannak és szentnek érzünk, mi motiválhat minket kapzsiságra vagy erőszakos önérvényesítésre, arra, hogy hatalom után ácsingózzunk, vagy az öröm sivárabb formáit hajszoljuk?”

Hogyan érhetjük el, hogy a Lélek rajtunk is nyugalomként legyen?

A nyugalom, a lélek nyugalma egyben egyensúly is, egyensúlyi állapot.

Lakott a Fekete Kolostorban, Luther családjával együtt egy jóravalló diák, aki teljesen legyengítette és megbetegítette magát, mert túl sokat görnyedt a könyvek fölé, és többen komolyan aggódni kezdtek miatta. Ezt a diákot felkereste Luther, és a következő módon próbálta betegségéből kigyógyítani. Elmondott neki egy történetet. Elmesélte neki, hogy Erfurtban két évig szobatársa volt egy fiú, aki a könyvekbe bele se pillantott, mígnem olyan gyakran intették már, hogy végül mégis rászánta magát, és elhatározta, hogy egy egész hétig tanulni fog. Fél óra hosszat ült, és a könyvébe bámult. Aztán felugrott, megdühödött, földhöz vágta a könyvét, rátaposott és így kiáltott: – Meg akarsz bolondítani? – Luther ezzel a történettel igyekezett helyrebillenteni, egyensúlyba hozni a túlzásba esett fiú lelkét.

Mert a Lélek az egyensúlyt keresi. Valaminek az ellentétét létre-

hozni, a kettő egymásra hatásából aztán kialakul a közös eredő, az egyensúly, a nyugalom, a szintézis – a spiritualitás területén a tézis, antitézis, szintézis elve meghatározó. Ezért is mondhatjuk, hogy a Lélek az egyensúlyt keresi.

Ennek másként való megfogalmazása a békesség.

A legősbib, Bibliából merített köszönés, a „salom”, a béke. Találj békét magad körül, találj békét magadban!

Pál apostol Római levelében olvasható az a kifejezés, hogy Isten megbékéltette magát a világot. Isten kezdeményezett, az ember válaszolt, a kettő találkozási pontja Jézus, az ő személye, benne találkozik Isten és ember. Ez a találkozás, mint tudjuk, drámába torkollott. Hiszen ahogy Pál apostol írja a Római levélben: az ő ellenségei voltunk. Ezért szükségszerűen torkollott Isten és ember találkozása Jézus kereszthalálába. De ez a kereszthalál nemhogy elmérgesítette volna a viszonyt, hanem éppen ellenkezőleg, ezáltal békéltette meg Isten magát a világot.

Vannak még olyanok, akik nem tudják, hogy Isten megbékéltette magát az emberiséget. Van, aki még úgy jön-megy, intézkedik és dönt, hogy azt hiszi, Isten az ellensége, aki rosszat akar neki, aki elől menekülnie kell, és akit minél inkább el kell hallgatnia.

Pedig az ellenségeskedésnek vége, Isten immár nem az ellenségünk, akitől rettegünk kell, aki nyilait lövöldözi ránk az égből. Vége a háborúságnak, a rettegésnek, béke van, salom, nyugalom. Hála az Istennek, aki ezért nagy árat fizetett.

Lelki emberekké kell válnunk! Azok a lelki emberek, akik ennek tudatában élnek.

CSOPORTOS FELDOLGOZÁSRA

- ▶ Az *Evangelikus énekeskönyv* 588. énekét javasolt elénekelni.
- ▶ Utána beszéljessünk a résztvevőkkel arról, hogy milyen eszközökkel lehetséges ennek a békének a megteremtése a magunk számára. Vannak-e módszerek, mellyekkel közelebb hozhatjuk magunkat a békeség állapotához?
- ▶ Olvassuk el együtt 4Móz 11,24–29-et! Hívjuk fel a figyelmet arra, hogy „a Lélek rajtuk nyugodott” kifejezés nem azt jelenti, hogy – mondhatnánk ironikusan – előzőleg a lélek rohangált és nyugtalanzkodott, de aztán végül megnyugodott. Ennyiben a mi magyar fordításunk félrevezető. A bibliai szöveg pontosan azt mondja: a Lélek nyugalomként (héberül „könuah”) volt rajtuk.

16. Még ma a paradicsomban

- ▶ Vetítsük ki Peter Paul Rubens 1620-ban készült festményét.
- ▶ Lukács Evangéliuma szerint (Lk 23,32-43) aznap két másik elítéltet is keresztre feszítettek Jézussal együtt. Előzőleg készítsük el a történet többféle nyelvű bibliafordításainak fénymásolatait, hogy összehasonlíthassák a résztvevők.
- ▶ Majd tegyük fel az alábbi kérdéseket:

Miért ábrázolja a festő másként a keresztre feszítéseket, mint Jézusét? Kik voltak ezek valójában? Köztörvényes bűnözők vagy politikai elítéltek? Ismerünk még a történelemből olyan esetet, hogy a politikai elítélteket köztörvényes bűnözőknek állítja be a megszálló hatalom?

TÉMAFELVEZETÉS

Két elítéltet is keresztre feszítettek aznap Jézussal együtt. Az egyik ugyanúgy gúnyolódott Jézuson, mint a főpapok és írástudók: „*Mentsd meg magadat és minket is!*” Ebben a mondatban nyilvánvalóan ott az ironia, hogy ő egy pillanatig se hiszi, hogy Jézus tud magán vagy rajtuk segíteni.

De a másik a történetek ellenére, a kereszthalál, a fulladás általi szívroham kikerülhetetlen végét tudva, mégis hisz abban, hogy kereszten függő sorstársa tud rajta segíteni: persze nem akkor és ott, nem itt és most!

Micsoda gyermetegetség azt gondolni, hogy csak akkor tud magán és másokon segíteni, ha az itt és most megvalósul. Mint a kisgyerekek, akik mindenről azt szokták hinni, hogyha mondanak nekik valamit,

akkor itt és most meg is kapják. A türelmetlenség a hit egyik legfőbb ellensége. Mert aki nem képes várni, aki rögtön eredményt, segítséget, gyógyulást, szabadulást és győzelmet akar látni, az csalódní fog.

A másik megfeszítettben, aki ugyanúgy ott agonizál a kereszten Jézus és a másik elítélt mellett, és aki azzal ugyanúgy tisztában van, hogy itt már nincs számukra segítség, mégis megszólal a türelmes remény: „Jézus, emlékezzél meg rólam, amikor eljössz a te királyságodba.” Ez a mondat türelmet, várakozni tudást sugároz: emlékezz meg rólam, másként fordítva, jussak majd eszedbe...

„Amikor eljössz...” A mi nyelvünkben nincs mód arra, hogy a cselekvés idejének azt a bizonytalanságát kifejezzük, amit az eredeti görög szövegben találni. Mert az az igealak, melyet itt találunk, sem nem jövőidő, sem nem múlt, sem nem jelen. Ez az igeidő – az aoristos coniunctivus – a bizonytalanságot kívánja kifejezni. Ennek a mondatnak a tartalma kettős bizonytalanságot fejez ki. Igazán magyarul valahogy így lehetne kifejezni: „Jézus, jussak eszedbe, ha netalán mégis eljönél a te királyságoddal!”

Ez nem egy nagyon elszánt és biztos odaszánás. Ez hitvallásnak kévés. Gondoljunk csak bele, ha az Apostoli hitvallásban ez állna: lehet, hogy hiszem a test feltámadását, ha netalán mégis kiderülne, hogy van...

A lator mondata nem felel meg a hitvallástétel kritériumainak, és – legyen bármilyen meglepő, de – ez Jézusnak elég: nem kér tőle több hitet, nagyobb odaszánást és biztosabb hitvallásosságot, hanem azt mondja neki: „*ma velem leszel a paradicsomban.*”

Ennek a mondatnak a tartalma különösen is izgalmas. Mert nem harmadnapra való feltámadásról beszél benne Jézus. Azt mondja, hogy még azon a napon ők ketten biztosan együtt lesznek a „paradicsomban”.

De mi is az a paradicsom? Eredetileg nem a zsidó vallás saját fogalomalkotásának eredménye. A perzsa vallásból átvett kifejezés. Azt az állapotot és helyet is jelenti, ahol az igazhitűek Istenük közelében – egy paradicsomkert díszletei között – szorgos munkában, de boldogan és megdicsőülten együtt lehetnek Istenükkel.

„...*ma velem leszel a paradicsomban.*” – Képzeljük el, hogy Jézus halálának ténye mellett mindössze ennyi hitbéli kapaszkodónk lenne. Csupán annyi, amit a latornak mondott. Képzeljük el, hogy a feltámadásról szóló tanúság nélkül csak erre az egy kurta-furcsa kis mondatra kellene az örök élettel kapcsolatos hitünket felépítenünk.

Szerintem lehetséges. A latornak nem volt más kapaszkodója, és mégis hangot adott reményének, hogy a mellette kínlódó és hamarosan meghaló tanítómester örök életet, üdvösséget tud adni neki.

János evangélista azt mondja: „felemeltetés”. Az Emberfiának fel kell emeltetnie úgy, mint Mózes rézkígyójának, keresztre kell mennie. Miért? Hogy aki képes a látszat ellenére hinni, és aki úgy is hisz benne, hogy nem láthat mást, csak a keresztben agonizáló és meghaló Jézust és mindössze néhány tanú vallomását arról, hogy eltűnt a sírból, hogy feltámadt, aki ezen kevés kapaszkodó ellenére hisz benne, az üdvözül, annak örök élete van. Jézus ezt ígéri.

CSOPORTFELDOLGOZÁS

- ▶ Olvassuk fel a széles és a keskeny útról szóló jézusi logiont, valamint az elhívottakról és a választottakról szólót (Mt 7,13–14; Mt 22,44). Tartalmában vessük össze a lukácsi történettel. Az üdvözülés lehetősége terén tapasztalunk-e ellentmondást bennük? Vajon nem prezentálja-e a jobb lator története túl könnyűnek az üdvözülés módját?
- ▶ A szír ortodox egyházban a nagyheti liturgia része, hogy eléneklik a két elítélt történetét Lukács evangéliumából: <https://www.youtube.com/watch?v=OIFjpsmc0-U>

17. Üdvösség kreativitás által

- ▶ Bevezető példa: <https://www.youtube.com/watch?v=emptpbFg8P5s>

Az emberi történelem vitán felül leglényűgözőbb, leggrandiózusabb helyettesítéssel végrehajtott szabadítása, megmenekítése Qin Shi Huangti kínai császár temetkezési földpiramisában található cseréphadsereg volt. Erről az elképesztő leletről ma már elég sokat tudhatunk, de ami a lényeg, hogy egy komplett hadsereg, több mint nyolcezer katona másolata készült el cserépből. Minden egyes alaknak különböző az arca. Nincs két egyforma figura köztük.

Hogy kinek az ötlete volt, és hogyan sikerült a császárt rábeszélni arra, hogy ne ölesse le a katonákat, hogy ne kelljen egy komplett hadseregnek a császár után a halálba mennie, hogy a túlvilágon is harcolhasson érte, hanem elég, ha a képmásukat, a cserépből elkészített másolatukat teszik a sírba, nem tudjuk. De az biztos, hogy rendkívüli ember volt, az ötlet, a kreativitás és a rábeszélő készség tekintetében

mindenképpen. A helyettesítéssel való megszabadításnak, megmentésnek ez az ötlete, ez a gondolata olyan felszabadítólag hatott minden a projektbe bevont mesterre, hogy az egyes fazekasműhelyek versengve vállalták a megrendeléseket, és büszkén helyezték el a szobrokon saját nevüket vagy műhelyük megnevezését, hogy büszkén hirdessék: részt vettek ebben a felemelő vállalkozásban, az életmentés, megmenekítés eme egyedülálló művének létrehozásában. Minden egyes cserépfigura elkészítésekor jogosan gondolhatták, hogy az egy-egy haláltól megmentett embert jelent.

Tudjuk, hogy számos előkelőségnek a halálba kellett kísérnie az uralkodót, és még a síremléket végső állapotba hozó összes munkásnak is, akiket elevenen eltemettek a sírboltba, hogy ne tudják elárulni, hogy mekkora kincset halmoztak fel a síremlékben. De a katonák megmenekültek, mert ők nem, csupán a terrakottából elkészített kép-

másuk kísérte át a császárt a túlvilágra. Ez volt az első eset, hogy fizekasmesterek szignózták az általuk elkészített mütárgyat.

- ▶ Kérdések a bevezető példához:
Képzeliük magunkat azoknak a katonának a helyébe, akik modellt álltak a cserépszobrok elkészítéséhez: miként gondolhattak arra az emberre, aki meggyőzte a császárt, hogy ne leölt katonák tetemeit helyezze a sírba, hanem a képmásukat, a szobrukat, hiszen a túlvilágon az ugyanolyan hathatós védelmet nyújthat a császár számára? Van-e ennek a példának önmagán túlmutató vonatkozása?

TÉMAFELVEZETÉS

A szótéria görög szó, azt jelenti: megváltás. Emiatt a jelentése miatt érdemelte ki, hogy a keresztyén teológia egyik legfontosabb fogalmává váljon. De van más jelentése is: jelent szabadulást, szabadítást, de megmenekülést, megmenekítést is. Az ókori görögöknél így hívták a szabadulásért bemutatott hálaáldozatot is.

Ludwig von Zinzendorf mondta: „A keresztyénség lényege nem a kegyesség, hanem az üdv.” Vagyis a szótéria, a megmenekítés, a meg szabadítás.

A megszabadítás, az üdv „részesedés Isten örömeiben”, ahogy Rudolf Bohren fogalmaz. És a szabadítás feletti öröm a belső erőket is felszabadítja, ezért az ember spirituális energiái, alkotóerői is felszabadulnak, hogy művészi vagy költői kifejezésekben öltson alakot a dicséret.

Hogy ez mégsem mindig van így... „Isten, ha egy kicsit poetikusabban tekint a világra, mint egy kereskedő, már halálra unta magát imádságainkon, énekeinken, hiszen olyanok vagyunk számára, mint a kakukk, mely mindig ugyanazt a nótát fújja.” (Jean Paul)

Hogy nem az üdv örömeiből táplálkozó felszabadult kreativitás jellemzi elsősorban a hitéletet, annak sok oka lehetséges, én csak egyet emelek ki ebből: milyennek látjuk ebből a szempontból Jézust, és mennyire tekintjük az ő kreativitását példának és követendőnek?

Jézus, az Atyjának engedelmes fiú: ez volt évszázadokon keresztül a meghatározó kép róla. A romantika aztán felfedezte, hogy költő is volt, és Goethe kimondta, hogy „Jézust már csak azért is Istennek kellene tartani, mert az evangéliumot kitalálta.”

Az evangéliumon nyilván annak egészét kell érteni, beleértve a pél-

dázatokat is. Hiszen ezekben egészen példa nélküli kreativitás tárul fel. Olyan leleményesség, amely minden belső energiáját arra összpontosítja, hogy jelen idejűvé, „itt és most” megragadhatóvá tegye a hallgatói számára Isten országát, ahogy Hans Weder hangsúlyozza. Hiszen „nem elméleti fejtegetéseket mondott Jézus az Isten országáról, hanem megteremtette azt”.

Az emberek megmentésének, szótériájának a szándéka Jézust arra sarkallta, hogy a lehető legkreatívabb módon éljen a beszéd, a metaforák lehetőségével. Amikor Jézus követéséről szólunk, vajon nem kellene az ő kreativitását követésünk tárgyává tenni?

PÉLDA A KREATIVITÁS ÉS A KÖRNYEZETMENTÉS KAPCSOLATÁRA

Friedrich Hundertwasser, a bécsi születésű avantgarde művész 1973-ban Új-Zélandra utazott, ahol az ország északi szigetének egyik eldugott csücskében megvásárolt egy tehenészeti gazdaságot. A fűvel borított, fátlan domboldalakra – melyeken addig teheneket legeltettek – 60 000 különféle fajajt ültetett el, melyeket a helyi faiskolában vásárolt össze. Szomszédait is meggyőzte arról, hogy segítsenek neki megvalósítani „hét látomását az édenkertről”. Már akkor éles kritikával illette a monokulturális gazdálkodást, és annak ellentétére töre-

kedett. A gazdasági épületeket és a lakóházat is teljesen átalakította. Az épületek tetejét földdel borította be és bevetette fűmaggal. A tetőn napelemeket is elhelyezett, azok szolgáltatják az áramot a rádióhoz, lemezjátszóhoz, a belső világításához és a meleg vízhez. Esővízgyűjtő gondoskodott arról, hogy a vízfelhasználás a lehető legkisebb legyen, humuszvécé és fürdőszobai, illetve szittyóból elkészített konyhai tisztítóberendezés gondoskodott arról, hogy a víz megtisztítva kerülhesen vissza a talajba. A gazdasági épületek egyikének megvilágítását úgy oldotta meg, hogy a helyi kocsmából elkérte az üvegpalackokat, és a fűrészporból készült oldalfalba ragasztotta őket.

Egyrészt figyelemre méltó az esemény dátuma: 1973! Mialatt a világ a vietnami háború befejezésével és a Watergate-botrányal volt elfoglalva, Hundertwasser megalkotta a világ első komplexen környezet tudatos, újrafelhasznált anyagokból épített tanyáját, messze megelőzve korát. Akkor még senki másnak nem jutott eszébe, hogy a kidobásra szánt üvegpalackokat fel lehet használni arra, hogy egy gazdasági épületnek legyen ablaka.

Az avantgarde művészt sokan bírálták abban az időben különcnek ható alkotásai, újításai és életformája miatt. Pedig az idő a környezet tudatosság tekintetében mindenképpen őt igazolta.

A művészi kreativitás és a környezet megőrzésének, megmentésének az igénye Hundertwasser művészetében egymástól elválaszthatatlan egységet alkot.

- ▶ Nézzünk bele a résztvevőkkel ebbe a videóba, hogy lássuk a tényleges helyszínt és az eredményt: <https://www.youtube.com/watch?v=4P-mONVJyVsl>

CSOPORTFELDOLGOZÁS

Kérdések a résztvevőkhez: Milyen tulajdonságokkal rendelkező embereket helyezett az egyház 2000 éven át a példamutató emberek sorába? (Néhány szent rövid életrajzát – ha az idő engedi – ismertethetjük a résztvevőkkel.) Mik a legjellemzőbb tulajdonságaik az úgynevezett „szenteknek”? Szerepel-e ezek között a tulajdonságok között a kreativitás? Lehetne-e Hunderwasserből szent egy olyan egyházban, mely a kreativitást sokra értékeli?

18. A mennyország képei

- ▶ Vetítsük ki a prerafaelita Henry Holiday festményét:

121

- ▶ A festmény Dante és Beatrice találkozását örökíti meg. Ők ketten a legismertebb személyei az európai kultúrának. Dante azért, mert a lehető legnehezebbre vállalkozott: arra, hogy leírást adjon a túlvilágról, Beatrice pedig azért, mert az *Isteni színjátékban* ő kalauzolja Dantét a mennyben.
- ▶ Kérdések a résztvevőkhöz:
- ▶ Mit tudunk biztosan a mennyországról? Van-e egyáltalán értelme földi eszközökkel, fogalmakkal megpróbálni egyfajta leírást adni róla? Hihetőek-e azok a beszámolók, amelyek halál közeli élményt átélt emberekől származnak?

TÉMAFELVEZETÉS

Egy idegsebész, Eben Alexander 2008-ban, egy őszi reggelen nagyon erős fejfájással ébredt. Állítása szerint néhány órán belül az agykéregnek működése leállt. Kórházba került, ahol abban az időben dolgozott, és ahol kollégái rövid időn belül megállapították, hogy nagyon ritka, leginkább újszülötteknél előforduló, bakteriális eredetű agyhártyagyulladásban szenved. Az agygerincvelői folyadékba bekerült

kólibaktérium óráról órára az agya egyre nagyobb területét pusztította el. Az intenzívre kerülve rövidesen tetszhalottá vált: hét napon keresztül feküdt kómában, teste egyáltalán nem reagált az ingerekre, magasabb rendű agyfunkciói nem működtek.

Alexander arról számolt be, hogy miközben kómában feküdt, elméje – tudata, belső lénye – eleven volt. Miközben az agykéreg idegsejtjei zéró aktivitást mutattak, „az agytól független tudatossága előtt az univerzumnak egy másik, nagyobb dimenziója tárult fel”. „Olyan dimenziók, amelyek létezéséről soha még csak nem is álmodtam, és amelyeket a régi, a kóma előtti énem lehetetlenségnek nyilvánított volna” – írja az idegsebész.

Tapasztalásai beleilleszkednek a mások által is leírt halál közeli élmények sorába. „Megtapasztaltam, hogy többek vagyunk, mint a testünk és az agyunk, hogy a halál nem a tudatosság vége, sokkal inkább egy nagy, kiszámíthatatlan, pozitív utazás újabb fejezete” – írja.

„Nem én vagyok az első ember, aki megtapasztalta, hogy a testen kívül is létezik tudatosság. De úgy tudom, senki nem utazott még e dimenziókba oly módon, hogy egyrészt az agykérge igazoltan teljesen leállt, másrészt az utazás teljes ideje alatt a teste folyamatos orvosi megfigyelés alatt állt.” Az előbbi ténynek azért van jelentősége, mert a legtöbb magyarázat szerint a halál közeli élményeket az agy csökkent oxigénellátottsága idézi elő. Alexander azonban azt állítja, hogy esetében dokumentálhatóan nem az alulműködő agy furcsa kislüléseinek eredménye volt az élmény, az ő agykérge a CT-felvételek és a neurológiai vizsgálatok során egyáltalán nem jelzett aktivitást.

„Az orvostudománynak az agyról és az elméről vallott mai felfogása szerint abban az állapotban, amelyben én voltam, még halvány, beszűkült tudatosságot sem tapasztalhattam volna, nem beszélve arról a rendkívül kalandos és teljesen koherens utazásról, amelyen átmentem.”

Evangélikus egyházunk egy elfeledett teológusa Emanuel Swedenborg, aki a *Menny és pokol* című könyv szerzője. Emanuel Swedenborg svéd tudós, filozófus, teológus és nem utolsó sorban látnok volt. Már gazdag tudományos és feltalálói életpálya állt mögötte, amikor 1741-ben, 54 éves korában érdeklődése a teológia és a Biblia felé fordult, majd 1744 húsvétján látomásai voltak, amit megvilágosodásként élt meg. Azt állította, hogy az Úr megparancsolta, hogy alkosson meg egy

mennyei doktrínát a kereszténység megújítása céljából. Kijelentette, hogy az Úr kinyitotta lelki szemeit, és szabadon látogathatta a mennyet és a poklot, és beszélhetett az angyalokkal.

Meglepő eredményt kapunk, ha Eben Alexander leírásait összevetjük Swedenborgéval. Az idegsebész a következőket írja: „A felhőknel magasabban, mérhetetlenül magasabban áttetsző íveket láttam, ragyogó lényeket az égben, melyek hosszú nyomvonalakat húztak maguk után. Madarak, angyalok: ezek a szavak merültek fel bennem, amikor elkezdtem leírni az élményeimet. De egyik sem jellemzi pontosan ezeket a lényeket... Nálunk fejlettebbek voltak, fennköltebbek. És odafentről egy erőteljes, diadalmas szózatként mennydörgő hang szállt le... Ezeknek a szárnyas lényeknek a boldogsága akkora volt, hogy muszáj lehetett hangot kiadniuk. A hang pedig szinte megfogható és szilárd volt, mint egy eső. A látás és hallás nem különbözött azon a helyen, ahol voltam. Úgy tűnt, mintha nem látnék és hallanék semmit abban a világban anélkül, hogy a részévé ne lennék – hogy valami titokzatos módon ne kapcsolódnék hozzá. Abban a világban nem is igazán lehet nézni vagy látni semmit, mert ezek a szavak önmagukban is elkülönülést jeleznek, ami ott nem létezett. Minden megkülönböztethető volt, ugyanakkor minden valami másnak a része is.”

Swedenborg szövege ugyanerről: „Akik a menny angyalaival érintkeznek, azt is látják, ami a mennyben van, mert a menny világossága által látnak. De az angyalok is látják azokat a dolgokat, amelyek a földön vannak. Mert náluk a menny a földdel és a föld a mennyel össze van kötve. Mert az angyalok, ha a föld felé fordulnak, velük úgy összeköttetnek, hogy azt hiszik, hogy az, ami az emberé, az övéké, és nemcsak azokat a dolgokat, amelyek beszédének tárgyai, hanem azokat is, amelyek a látása és a hallása tartozékai. Másrésről az ember sem tapasztal mást, mint azt, hogy amit az angyalok révén tapasztal, az az ő saját tapasztalata.”

Ez a két és fél százada írt szöveg nekünk már nehézkes kissé, hiszen aki írta, annak még fogalma sem volt a modern fizikai világról a megfigyelő és a megfigyelt egységéről, de amiről Swedenborg ír, az ugyanaz, mint amiről Eben Alexander, a kómából visszajött agysebész.

CSOPORTFELDOLGOZÁS

- ▶ Olvassuk el a résztvevőkkel Lk 20,27–38-at!
- ▶ Hogy kapcsolódik a túlvilág és a feltámadás ebben az evangéliumi történetben? Jézus miért kapcsolja össze a halottak feltámadásának reményét az égő csipkebokor történetével? Jézus a feltámadottak állapotát az angyalokéhoz hasonlítja: akik szabadon közlekednek a világok, az univerzumok között. Ez a sokkal nagyobb tudat és érzékelés vajon hogyan befolyásolja majd az emberi motivációkat, vágyakat?
- ▶ Megtekinthetünk a beszélgetés végén egy rövid riportot Eben Alexanderrel: https://www.youtube.com/watch?v=KqvHUH_i_t4

Gyermekbibliakör

LACKNERNÉ PUSKÁS SÁRA, KECZKÓ SZILVIA

125

Január

HÍVÁS – A MAGVETŐ PÉLDÁZATA (Mt 13,1-9)

Jézus az ő országába hív. A szívünkbe szeretné szórni az ige magvát, ahol meggyökeredzik és termést hoz. A szívünk jó földjébe vetett ige indíthat el egy úton, amelyen egykor Istenhez érkezem meg.

Mutassunk vagy vetítsünk képeket a példázat képeiről: magvető, útszél, madarak, köves föld, gazos föld, termőföld. Közben beszélgesünk Jézus képeinek az értelméről. Az ige magocskái az istentiszteleten, a hittanórákon, a gyermekbibliakörön, a Biblia olvasása közben, énekelve, imádkozva hullnak felénk. Mennyire figyelünk oda? Mennyire emlékezünk rá? Mi zavarhatja meg azt, hogy megmaradjon bennünk a tanítás? Mi vonhatja el a figyelmünk? Hogyan tudunk gyümölcsöt teremni? Megtanítunk valakinek egy éneket, imádságot.

Vigyünk cserepet, földet, és ültessünk magot! Búzát vagy bármi mást, aminek fejlődését nyomon követjük. Vasárnaponként a gyermekek öntözzék.

BŰNBÁNAT – A FARIZEUS ÉS A VÁMSZEDŐ PÉLDÁZATA (Lk 18,9-14)

Jézus az ő országába hív. Ő tudja, hogy nem lehet belépő oda a tökéletesség. Tudja, hogy sokszor, sok mindent elrontunk, hibát követünk el, vétkezünk. Ő azt várja, lássuk be, hogy nem vagyunk tökéletesek, és hozzá menjünk bocsánatkérésünkkel, bűnbánattal, új szívvel kérve.

Meséljük el a példázatot, de előtte beszéljessünk arról, kik voltak a farizeusok és kik a vámszedők. A beszélgetés során írjuk kis cetlikre, milyen rosszaságot, bűnt ismerünk magunkban, milyen rossz szokásaink vannak, kikkel, miért vagyunk haragban stb. Aki szeretné, ossza meg. Végül elégethetjük őket, de dobozba is tehetjük, vagy összetépjük.

FELEBARÁTOM – AZ IRGALMAS SAMARITÁNUS PÉLDÁZATA (Lk 10,25–37)
 Jézus az ő országába hív. Ezen az úton sok társat, útítársat ad mellénk. Van, aki bennünket segít, de van, akit nekünk kell segíteni. Mindenkinek segíteni kell, ahol és amiben tudok. Nem csak a barátoknak, de még az ellenségnek is.

Játsszuk el a történetet! Ha ismerik a gyerekek, elég, ha közben kicsit irányítunk, ha nem, vagy csak kevesen ismerik, előtte meséljük el. Utána ülünk körbe, és meséljük el, milyen érzés volt az adott szereplő helyében lenni. Készítsünk papírból egy szívet, és írjuk rá azok nevét, akiket szeretünk, a másik oldalra, akiket jobban kell szeretnünk!

ÉLETEM ALAPJA – A KŐSZIKLÁRA ÉPÍTETT HÁZ (Mt 7,24–27)

Jézus az ő országába hív. Az oda vezető úton sok nehézség, próbatétel, szomorúság, baj érhet minket. Mindezek közepette akkor tudunk tovább menni, ha Jézusra figyelünk. Ha benne bízunk. Ha tőle várjuk, kérjük az erőt. Ha halljuk Jézus tanítását és megtartjuk, megfogadjuk azt, ha ő életünk alapja.

Készítsünk elő két nagy tálcát, az egyikbe öntsünk homokot, a másikra tegyünk téglákat. A gyerekek fakockákból építsenek várat. Lehet duplépítmény is. Amikor elkészül, meséljük el Jézus szavait, szemléltessük az eseményeket. A homokban elhelyezett vár a tálca mozgására könnyebben összedől, leomlik. Milyen nehézségek érhetnek bennünket? Végül együtt imádkozunk azért, hogy ezekben meg tudjunk állni.

AJÁNDÉKOK – A TALENTUMOK PÉLDÁZATA (Mt 25,14–30)

Jézus az ő országába hív. Földi életünkben is sok ajándékot kapunk tőle. Mindenkire bíz valamit, mindenki ügyes, tehetséges valamiben. A földi vándorutunkon feladatunk, hogy felismerjük Isten ajándékait, amit személyesen nekünk adott, és azt használjuk jóra. Fejlesszük, gyarapítsuk, gyakoroljuk, ajándékozzunk vele másokat!

Nézzük meg vagy meséljük el Bartos Erika *Bogyó és Babóca* című sorozatából Az erdei tornaverseny című mesét. Ebből kiindulva beszélgessünk és ismerkedjünk meg a példázattal. Fogalmazzuk meg, mit kaptunk Istentől ajándékba!

Február

TÜRELME HOSSZÚ – A TERMÉKETLEN FÜGEFA PÉLDÁZATA (Lk 13,6-9)
Jézus az ő országába hív. Azt szeretné, ha mi az ő szeretetét továbbadva példaértékű életet élnénk. Sok ajándékot kapunk tőle, azt szeretné, ha életünk során, mint mosolygó gyümölcsök egy fán, látszódná rajtunk, hogy hova, kihez tartozunk.

Mire szoktunk várni? Mire szoktak megkérni minket, és várni, hogy megtegyük? Szüleink, tanáraink... Mi a következménye, ha nem teszük meg? Kinek jó, ha megtesszük? Miért?

Készítsünk előre egy fát kartonból, és vágjunk ki színes papírból gyümölcsöket. Milyen gyümölcsöket terem az életem? Jézus mit vár tőlem? Milyennek szeretne látni? Írjuk fel a gyümölcsökre, amelyikről valaki azt érzi, Isten nem hiába várja tőle, ragassza fel!

KIS DOLGOK NAGYRA NŐNEK – A MUSTÁRMAG ÉS A KOVÁSZ (Mt 13,31-33)

Jézus az ő országába hív. Ez most kicsiny, apró, távoli dolognak tűnik a mindennapi sok fontos esemény mellett, amely körülvesz minket. Olyan aprónak és jelentéktelennek, mint egy mustármag vagy egy kis élesztő... De Jézus nem véletlenül hasonlítja Isten országát, Isten országának jelentőségét ezekhez a dolgokhoz.

Vigyünk mustármagot, mutassuk meg! Képen nézzük meg a fát, amivé növekszik! Vigyünk élesztőt, készítsünk kovászt, dagasszunk meg a gyerekekkel egy adag tésztát, takarjuk le, és a beszélgetés végén lessük meg, mekkorára nőtt! Beszéljünk arról, milyen dolgok vannak, amit nem tartunk, tartottunk fontosnak vagy lényegesnek, de rádöbentünk, hogy milyen nagy jelentősége van. Beszéljünk arról, miért fontos nekünk, hogy Isten országának ügye a mi személyes ügyünk legyen.

KERESNI ÉS TALÁLNI – AZ ELREJTETT KINCS ÉS AZ IGAZGYÖNGY (Mt 13,44-46)

Jézus az ő országába hív. Mindennél nagyobb dolog ez! Minden elképzelhető földi értéknél, kincsnél értékesebb és drágább kincs az ő országa. És az, hogy otthonunk lehet benne.

Rejtsünk el különböző köveket, kavicsokat, gyöngyöket, és legyen

jól elrejtve egy látszólag értékes, szép, fényes kő, ásvány! Keressünk! Mondjuk el, hogy a legértékesebbet keressük! Közben küldjünk át egy másik helyiségbe valakit, mintha át kellene hoznia valamit. Ott „találjon” egy hasonló dolgot, mint az értékes kövünk. Amikor mindketőt megvan, üljünk le és meséljük el a két példázatot. Beszéljük meg a különbséget, az azonosságot. Fessünk fényes arany vagy ezüst festékkel kavicsokat! Miről mondunk le, hogy elnyerjük azt a legnagyobb kincset? Beszélgessünk közben erről!

TÉVUTAK – AZ ELVESZETT JUH PÉLDÁZATA (Lk 15,1–7)

Jézus az ő országába hív. Tudja, hogy nem egyenes utunk vezet oda, sokszor letérünk erről az útról, még ha el is indultunk azon. Csodálatos, hogy ő annyira szeret bennünket és annyira vár, hogy ezekben az eltévedéseinkben utánunk jön és megkeres bennünket!

Készítsünk kivágott sablon alapján kartonból, vattából bányákat! Állítsuk fel őket, és beszélgessünk arról, ki, mi jelent számukra veszélyt és miért. Meséljük el a példázatot! Mi hogyan tudunk elsodródni a nyájból? Számunkra mi jelent veszélyforrást? A pásztorunk keres! Gyűjtsük össze, hogy mi módon, milyen utakon jön utánunk a Jó Pásztor (igében, igehirdetésben, énekekben, baráton, tanáron vagy szülőn, nagyszülőn keresztül...)?

Március

KITARTÁS – A HAMIS BÍRÓ PÉLDÁZATA (Lk 18,1–8)

Jézus az ő országába hív. Imádkozni tanít, imádságra buzdít, imádságra int. Azt mondja, ő meghallgatja kéréseinket, könyörgéseinket. Szüntelen imára biztat bennünket. Azt ígéri, a kitartó és állhatatos imádságot meghallgatja, kéréseinket megadja. Az ő országába imádságos élettel érkezhetünk.

Meséljük el a példázatot, majd játsszuk el a gyerekekkel! Legyen mesélő, asszony és bíró. További szereplőket is elképzélhetünk. Utána beszélgessünk arról, miben vagyunk kitartóak és miben nem sikerül kitartóan megállni. Mindenben, amibe belefogunk, fontos a kitartás, az odaszánás. Miért szoktunk imádkozni? Miért lehet egyáltalán imádkozni? Az imádságban is legyünk kitartóak, de vizsgáljuk meg, mit viszünk Isten elé kéréseinkben. Végül imádkozzunk együtt szereteteinkért!

JÉZUS ÚTJA, UTAINK

Jézus az ő országába hív. Ahhoz, hogy oda érkezzünk, előttünk ő is bejárt egy földi utat, amikor emberré lett, és sokat szenvedett. Azért szenvedett, hogy mi, ha szeretjük őt, földi életünk végén vele együtt lehessünk.

Vándoroljunk. Udvaron, az épületben, termekben. Mindenütt álljunk meg kicsit, és idézzük fel Jézus fontos szavait, tanításait, csodáit. Amikor megérkezünk a foglalkozás helyszínére, meséljük el, hogyan fogadták Jézust Jeruzsálemben. Azért fogadták így, mert mindezt tudták, hallották róla. Várták, királyként fogadták. Nekünk mit jelent Jézus? Melyik a legkedvesebb tanítása, csodája számunkra? Gyűjtsük össze egy szép plakátra – rajzokkal, feliratokkal!

ISTEN HÁZA – TEMPLOMTISZTÍTÁS TÖRTÉNETE

Jézus az ő országába hív. Nehéz egyénileg menetelni ezen az úton... Ő társakat, testvéreket ad mellénk. Vasárnaponként az ő házába vár mindnyájunkat, ahol egymással és vele találkozhatunk. Parancsolata is van erről: „Szenteld meg az ünnepnapot!”

Lépjünk be képzeletben a templomba! Akár egy nagy lapra rajzoljuk fel, és rendezzük be. Mi minden van ott, és mire szolgál? Mivel, mi módon dicsérik Istent? Mi van az oltáron, miért? Meséljük el Jézus érkezését a templomba, miután megérkezett Jeruzsálembe! Mit talált, és miért lett dühös? Minek van helye egy templomban, és minek nincs? Mit szeretünk a saját templomunkban? Milyen érdekes templomokban jártunk már?

HÚSVÉT – A FELTÁMADÁS TÖRTÉNETE

Jézus az ő országába hív. Meghalt és feltámadt, hogy ott velünk együtt lehessen, hogy mi ott lehessünk vele.

Elevenítsük fel nagyhét eseményeit a lábmosástól az utolsó vacsorán keresztül a tagadásig, árulásig, Jézus haláláig. Emelkedjen mind ezek fölé Jézus dicsőséges feltámadása. Flanel képeken nézzük végig az eseményeket! (A Vasárnapi Iskola flanel anyaga jól használható.)

A következő szakasz Jézusnak a kereszten elmondott szavait követi. Jézus szavai a tematikát adják, tartalmuknak megfelelő bibliai helyekre építve. Nyilván nyomasztó lenne heteken keresztül arról beszélni a gyerekeknek, hogy Jézus a kereszten függ, de alkalmas pillanatban utalhatunk rá, hogy mit tanítanak nekünk az ott elmondott szavai.

„ATYÁM, BOCSÁSS MEG NEKIK, MERT NEM TUDJÁK,
MIT CSELEKSZENEK” – Lk 23,34

► A gonosz szolga példázata (Mt 18,21–35)

Bevezetőben olvashatunk egy kis részletet Janikovszky Éva *Ha én felnőtt volnék* című könyvéből. („Hányszor mondjam, hányszor mondjam?”) Ki élt már át hasonlót? Ki szokta ezt nekünk mondani? Miért nem elég csak egyszer? Mindig újra elkövetjük ugyanazokat a hibákat. Néha ennél nagyobbakat is (bántó dolgok, feledékenység, rendetlenség stb.). Mit teszünk, ha észrevesszük, hogy hibáztunk? Hogyan szoktunk bocsánatot kérni? Mit teszünk, ha más vét velünk szemben? Elvárjuk-e a bocsánatkérést? Hogyan fogadjuk a bocsánatkérést? Mi a jele annak, hogy megbocsátottunk? Mikor fogy el a türelmünk? Mikor fogy el velünk szemben a türelem?

Jézus az elkövetett bűnöket az adóssághoz hasonlította (tartozunk a szeretettel). Amikor megkérdezték, hányszor kell az embernek megbocsátania, egy példázattal válaszolt. Azt mondta el ezzel, hogy Istennek nagyon nagy a türelme velünk szemben. Ebből meríthetünk erőt arra, hogy mi is tudjunk megbocsátani. Jézus nem csak tőlünk várja, hogy legyünk megbocsátók. Ő maga is megbocsátott a kereszten azoknak, akik megölték, bántották őt.

Készíthetnek a gyerekek kis kártyákra rajzokat, mivel fejezik ki a szeretetüket szüleik, testvéreik, barátaik iránt – lehet egy vagy több rajz. Ezeket végül egy kis négyzet vagy kör alakú textil darabba tesszük, amit kis batyu formájúra összeköthetünk. Ezek azok a kincsek, amivel egymást megajándékozunk.

▶ Zebedeus fiainak kérése (Mt 20,20–23)

A tanév elején beszélgettünk arról, ki hol volt nyaralni, hol érezte nagyon jól magát. Most mondják el a gyerekek, kinek milyen vágya van: ha oda mehetne, ahova csak akar, mit választana. Mi az ezek közül, amire valóban van lehetőség, mi az, amire esetleg ígéretük van valakitől, mi az, ami csak vágyalom? Miért? Mi kell ahhoz, hogy eljussunk az egyes helyekre, mi lehet az akadály? Volt-e olyan, hogy jutalmul vitték el valakit valahova (nem feltétlenül messzi útra, akár csak moziba, vagy állatkertbe)?

Jézus tanítványainak az volt a vágya, hogy eljussanak Isten országába. A Bibliából tudjuk, hogy Isten országában az ő szeretete uralkodik. Ebből valamit már itt a földön is megmutat nekünk. Nézegessük a képes Bibliát, keressünk olyan illusztrációkat, ahol Jézus szeretetének megnyilvánulásait ábrázolják! Mondjuk el, hogy Jézus nem úgy segített az embereknek, ahogyan egy idegennek szokás segíteni, hanem akiken segített, azok megéreztek, hogy őhozza tartoznak. Aki Jézushoz tartozik, annak ő megnyitja az országá kapuját.

Mondjuk el a Zebedeus-fiak történetét. Értelmezzük a gyerekekkel együtt, mi volt a kérés lényege. Miért nem teljesítette azt Jézus? (Emlékeztessünk a korábban elhangzottakra, milyen király Jézus: ott az ő szeretetének rendje uralkodik.) Most említsük meg a latorral való párbeszédet is. Miért éppen a gonosztevőnek ígérte meg biztosra, hogy ott lehet az ő országában? – Mert ez az ember nyitott szívvel fordult Jézus felé. Isten országába jutni nem verseny árán lehet, ez az ő ajándéka gyermekei számára.

Készülhet közös vagy egyéni rajz arról, milyennek képzelik Isten országát. Mondjuk el, hogy csak azt tudjuk róla biztosan, hogy Istennel lehetünk békességben, szeretetben, nem lesz bűn, gonoszság, semmi rossz. A gyerekekben könnyen támad kétség a felől, hogy esetleg ennek ára mindannak az elvesztése, ami itt a biztonságot, otthont jelententi számukra. Mondjuk el tehát, hogy Jézus együtt vezet bennünket ezen az úton. Nem elvenni akarja az örömlöket, hanem azt akarja, hogy azt már semmi rossz ne zavarhassa meg.

ÍME, A TE ANYÁD – Jn 19,27

- ▶ Az első gyülekezet (ApCsel 2,37-47)

Összekevert betűkártyákból rakják ki a gyerekek a „gyülekezet” szót. Mit jelent ez? Kik tartoznak az „összegyülekezett” emberek közé? Hétköznapi értelemben hol szoktak az emberek gyülekezni? (Látványosság, baleset, kirándulni megyünk, ünnepély kezdődik stb.) Miért gyülekeznek a gyülekezet tagjai? Mondjuk el, hogyan bízta Jézus egymásra édesanyját és a szeretett tanítványt. Így bíz egymásra minden embert, hiszen mindenkinek szüksége van megértésre, gondoskodásra, közösségre. A gyülekezet tagjait is egymásra bízta. Beszéljük meg, milyen volt az első gyülekezet élete! Nézzünk képeket arról, mi minden történik egy mai gyülekezetben! Mondjuk el, hogy nagyon sokféle gyülekezet van, színes lehet a gyülekezeti élet. A fontos, hogy Isten üzenetét hallgatjuk együtt, és úrvacsorát veszünk. A gyülekezet tagjait megkereszteljük. Elővehetjük és megmutathatjuk ezek kellékeit. Ne tartsunk a szentségekről dogmatikaórát, inkább szeretessük meg a gyerekekkel a közösségnek ezeket a kincseit. Inkább azt tudják ilyen rövid idő alatt megértetni, ami láthatóan történik a szentségek vételekor, most ez is elég.

SZOMJAZOM – Jn 19,28

- ▶ Az irgalmas samaritánus (Lk 10,25-37)

Hívjunk ki egy-egy önként jelentkezőt, aki céduláról húzza ki a feladatot. (Ha nem tud olvasni, súgjuk meg!) Arcjátékkal, mutogatással fejezze ki a következőket: éhes, fáradt, szomjas, beteg, szomorú, fél stb. Aki kitalálta, ne mondja ki, hanem odakészített kellékek segítségével orvosolja a bajt.

Ezután mondjuk el a példázatot. Hívjuk fel a figyelmet, hogy az Isten országába vezető úton nem az halad jól előre, aki siet a maga dolgára, hanem aki észreveszi az embertársa szükségletét, s szeretettel fordul felé.

Május

ÉLI, ÉLI LÁMÁ SABAKTÁNI - Mt 27,46

▶ Mennybemenetel (Mt 28,16-20)

Beszéljenek a gyerekek olyan élményeikről, amikor valamilyen számukra kihívást jelentő feladatot először végeztek egyedül. Mit éreztek közben? Talán büszkék is voltak, és félték vagy izgultak is egyszerre. Igyekeztek, hogy jól sikerüljön. Mikor mondjuk azt, hogy „eljött az ideje”, hogy egyedül tedd/tehesd? (Ha felkészültünk rá, elég nagyok vagyunk hozzá, megmutatta, megtanította valaki, hogy kell.) Jézus nem iskolában tanította tanítványait, hanem úgy, ahogy a szüleinktől tanuljuk az „életet”. Együtt tesszük a dolgokat, míg egyszer csak ránk merik bízni. Jézus Isten Fia, ezért feltámadása után vissza kellett térnie az Atyához. (Történet.) Tanítványaira bízta, hogy úgy legyenek jelen az emberek között, ahogy azt tőle tanulták. Adják tovább a Jézustól kapott szeretetet, beszéljenek hitükről, hogy minél többekben ugyancsak hit ébredjen Jézus iránt. Ők is félték egy kicsit, de nagyon komolyan vették a küldetésüket. Jézus megígérte, hogy nem lesznek ezután sem egyedül. Elküldi Szentlelkét, hogy bátran és erővelelve végezzék feladatukat. Sokfelé hirdették Jézus feltámadásának örömhírét. Mi is azért tudhatunk róla, mert nem szakadt meg azoknak a sora, akik végzik ezt a munkát.

JÁTÉK

Néhányan kimennek a teremből. Behívjuk az elsőt, vagy ha elegen vannak, akkor érdekesebb páronként hívni. A bent maradtak közül valaki (vagy egy pár) elmutogat neki(k) egy bibliai történetet. A következő behívott párnak már ők mutatják, és így tovább. Az utolsó párnak ki kell találnia, mi volt a történet. Ha nagy volt az eltérés, megnézhetjük újra az eredetit.

BETELJESEDETT - JN 19,30

▶ Jézus meggyógyítja a bénát (Mt 9,1-8)

Vigyünk be egy dobozt, ha lehet, olyat, aminek rekeszei is vannak, valamint apróságokat. Kérjük meg a gyerekeket, segítsenek belerakodni a dobozba. Kezdjük el mindent beledobálni, s figyeljük a reakció-

jukat. Remélhetőleg ők maguk is rájönnek, hogy ez így rendetlen, de azért „megpróbálhatjuk” így is becsukni a dobozt elfedve a belső rendetlenséget. Provokatíván meg is kérdezhetjük, miért baj az, ha belül rumli van, mikor kívülről az nem látszik, hiszen csukva van a doboz. Ezután hagyjuk magunkat meggyőzni, hogy a belső rend is fontos. (Készüljünk fel arra is, hogy a gyerekek megleggszenek a látszatrenddel, akkor mi magunk mutassuk meg, mennyivel szebb, ha belül is rend van, mennyivel más érzés úgy becsukni a dobozt, hogy amikor kinyitjuk, nem fog minden kidőlni, hanem szépen áttekinthetően találjuk benne a dolgokat.

Jézushoz gyakran fordultak azért az emberek, hogy segítsen rendbe tenni valamilyen problémájukat. Mondjuk el a béna meggyógyításának történetét! A barátok arra számítottak, hogy Jézus a lábát fogja rendbe tenni. De ő először benne magában tett rendet. Jézus tudja, hogy ha Istennel békességben élünk, bízunk benne és elfogadjuk a szeretetét, akkor a lényeg rendben van. Ezután érdemes csak a kívülről is látható dolgokkal foglalkozni.

Papír sablon alapján hajtogassunk kis ajándékdobozt, s tegyünk bele valami apróságot! Akár az előbbi „rumli” tárgyai közül is lehet válogatni.

ATYÁM, A TE KEZEDBE TESZEM LE AZ ÉN LELKEMET – Lk 23,46

- ▶ Az özvegyasszony két fillére (Lk 21,1-4)

Készítsünk együtt ajándécsomagot valakinek, akinek ezzel segítünk, vagy örömet szerzünk. Ne az kerekedjen ki belőle, hogy az illetőt végül koldusnak tituláljuk, hanem éppen a megbecsülésünk, szeretetünk jele legyen az ajándék! Közben beszéljük meg, mi kerüljön bele! Lehet felajánlásokat is tenni, ha valaki szívesen hoz otthonról legközelebbre valamit még. Mit könnyebb odaadni: amit külön erre a célra vetünk, vagy valamit, ami a mienk és kötődünk hozzá? Természetesen senkitől nem akarjuk elvenni a kedves holmiját, hiszen még felnőtteknél is lehet hosszú folyamat eredménye, míg megérik az elhatározás, hogy valamit a sajátjából adjon. Inkább legyen lehetőség őszintén beszélni ennek a kérdésnek a mélységéről. Így még inkább megérthetik a gyerekek, miért volt olyan nagy dolog, amit az asszony tett. Miért tette? Mert tudta, hogy amit ad, Istennek adja. Hiszen ő maga, az élete

is Istené, nála van a legjobb helyen. Isten vigyáz rá és gondoskodik róla. Ránk sem szabja ki tételesen, mit kell adnunk, hogy elnyerjük a tetszését. Ő azt várja, hogy bízunk benne, tudjunk örülni annak, hogy tőle mindig megkapjuk, amire szükségünk van. Ha ez az érzés megszületik bennünk, akkor tudunk igazán és őszintén nagylelkűek lenni.

PÜNKÖSD – ApCsel 2,1–14

Ki az, aki szívesen elmond a többieknek egy verset, vagy énekel? Voltak-e már olyan helyzetben, hogy zavarba jöttek valamilyen nyilvános szerepléstől, vagy csak nagyon izgultak? Mi segít ilyenkor? Ki tud igazán jól megnyugtatni? (Aki jól ismer, hozzád tartozik.)

Emlékeztessük a gyerekeket a missziói parancsra! Mit jelentett számukra ez a feladat? Miért féltek tőle? Most utaljunk Jézusnak a Szentlélek eljövételéről mondott ígéretére, s mondjuk el a történetet.

Korábban volt szó a gyülekezetről, most tehetjük a hangsúlyt a misszió folytatására. Miután Jeruzsálemben bátran szóltak, ők, majd Jézus későbbi tanítványai messzire jutottak az evangélium hírével. Nézzük képeket a mai missziós tevékenységekről is.

Hajtogassunk galambot, mint a Szentlélek jelképét.

Ifjúsági óra

ASZTALOS RICHÁRD

136

1. „Atyám, bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit cselekszenek”

VALLÁSOK, VALLÁSSOSSÁG

- ▶ Énekjavaslat: Zarándokének 75.
- ▶ Biblia ige: Jn 10,11-16

Gondolatébresztő: A három gyűrű meséje Szaladin szultán az udvarába került Náthántól afelől tudakozódik, hogy melyik vallást tartja legigazabbnak. Válaszul a bölcs egy történetet mesél el:

Náthán: Élt hajdanán egy ember Keleten. Volt annak egy páratlanul becses, kedves kéz adta ritka gyűrűje. Száz színben tündökölt csodás opálja. A gyűrűnek varázshatalma volt. S ki bízott titkos erejében, Isten s ember előtt kedvessé tette azt. Nem csoda hát, ha sose húzta le az ujjáról, és úgy rendelkezett, hogy mindörökre házában maradjon. Mégpedig így: mind közt legkedvesebb fiára hagyta a csodás gyűrűt, s meghagyta, hogy majd aztán annak is legkedvesebb fiára szálljon át. S a gyűrű jogán, bármilyen korú, mindig csak a legkedvesebb fiú legyen a ház feje és fejedelme. Így szállt apáról fiúra a gyűrű, s került egy apához végül, kinek egyként kedves volt mindhárom fia, nem tudta hát nem egyformán szeretni mindhármukat. Csak olykor tűnt neki majd ez, majd az, majd megint amaz a gyűrűre méltóbbnak – ha egyikük volt éppen csak vele, s nem kellett hármuk közt megosztani túláradó szívét –, s ő eléggé gyenge volt odaigérni mindnek jámborul. Nem is volt semmi baj. Hanem mikor halála elközelgett, az apa szorult helyzetbe jutott. Megbánthat-e három fia közül kettőt, akik bíznak szavában? Most már mit tegyen? Üzen titokban egy aranyművesnek, csinálná meg két mását gyűrűjének, költségét, fáradságot nem kímél-

ve, csakhogy hajszálra éppolyan legyen, mint az a gyűrű. Íme, sikerül a mesternek. Mikor meghozza őket, a mintagyűrűt meg nem ismeri az apa maga sem. Szóltja vígan, örvendve fiait – mindet külön, mindet megáldja, mindnek odaad egy gyűrűt, s meghal. Szultán, hallod-e?

Szaladin: Hallom, hallom! Fejezd be, nosza hát, a mesédet! Nos?

Náthán: Máris vége van. Mert ami jön még, kitalálhatod. Alighogy meghal apjuk, mindenik jön gyűrűjével, mind a ház feje akarna lenni. Van per, osztozás, vádaskodás – de csak nem tudni, melyik az igazi. – Éppúgy, ahogy mi sem tudjuk, melyik vallás az igazi.

Szaladin: Hogy? Kérdésemre ez talán a válasz?

Náthán: Bocsáss meg, szultán, hogyha nem merek a három gyűrű között választani: hisz úgy rendelte épp Atyánk csinálni, hogy meg ne különböztethessük őket.

Szaladin: A gyűrűket! Ne űzz tréfát velem! Az említett három vallás között, úgy vélem, van különbség, még ruhára, ételre és italra nézve is.

Náthán: Csak épp alapjaikra nézve nincs.

(Részlet Gotthold Ephraim Lessing *A bölcs Náthán* című drámájából. Fordította: Lator László.)

A FELDOLGOZÁSHOZ

- ▶ Milyen vallásokat ismerünk?
- ▶ Hogyan viszonyulnak egymáshoz a különböző vallások?
- ▶ Hogyan határoznánk meg saját szavainkkal a vallás fogalmát?
- ▶ Milyen etikai, közösségi, kulturális és egyéb vonatkozásai vannak a vallásoknak?
- ▶ Mi a jelentősége a vallás gyakorlásának az ember számára?
- ▶ Milyen arányú az emberiség vallási megoszlása?

FOGLALKOZÁS

Alkossunk öt csoportot a világvallásoknak megfelelően. Írjunk fel cédulákra egy-egy vallás eredetének, tanításának központi fogalmát vagy sajátosságát. Ezután a cédulák egy kalapba kerülnek, ahonnan csoportonként húzva mindenki megpróbálja kitalálni, a hozzákerült cédula az által képviselt valláshoz kapcsolódik-e, vagy esetleg átadná egy általa megnevezett másiknak.

PSZEUDOVALLÁSOK ÉS A VELÜK VALÓ VISSZAÉLÉSEK

- ▶ Énekjavaslat: Zarándokének 68.
- ▶ Biblia ige: 2Pt 2,1-3; 2Tim 4,3-4

Gondolatébresztő: Hit és hiszékenység

„...mint Tabaki sakál Sir Kán tigris mellett, a hit mellett lohol a hiszékenység, hogy felfalja a maradékot. A babona. A merő hiedelmek. Soha ennyi krajcáros megváltó, filléres guru, energiaadó, fényt sugárzó, kézrátevő, hasfalon nyom nélkül átnyúló csodasebész, clear, auralátó (szemüveggel vagy anélkül, de mindenesetre jó drágán), csakra-vezető, jós, elmúlt életekre emlékeztető, halott látó és még mindenféle »látomásos macskajancsi«,„

Baj? Nem baj. Hadd keressenek. Baj van a világgal? Nincs. A világ mindig is azt akarta, hogy becsapják, és be is csapták. Így most is „e korban, melynek mérlege hamis, / s megcsal holnap, mert megcsalt tegnap is” (Karinthy). De aki mégis ki akarja kerülni a szellemi vállalkozókat, az tartsa be az alábbiakat:

Ne higgy azoknak, akik gyors, erkölcsi erőfeszítés nélkül beavatást ígérnek a világ titkaiba, jó pénzért és válogatás nélkül mindenkinek.

Ne higgy azoknak a mestereknek, akik imádtatják magukat, tanítványok után rohangálnak, és falragaszokon adják hírül, hogy zsebükben lapulnak a mennyország kulcsai.

Ne higgy azoknak, akik gögösen lenézik a »tévelygőket«, a másféle hitek követőit vagy a hitetleneket, és gögjükben nem tűrik a humort és a kételkedést.

S egyáltalán szükség van-e ennyi tanításra, elméletalkotásra, igazság-hirdetésre? Lehet-e belső megzilárdulás helyett transzcendenenciát »szedni«, mint valami nyugtató tablettát?

(Popper Péter: *Istenek órája*. Türelem Háza Bt., Budapest, 1996.)

A FELDOLGOZÁSHOZ

- ▶ Mit jelent a szekta szó?
- ▶ Hogyan ismerhetők fel a hamis vallások? Melyek azok a „mértékek”, amelyek alapján el tudjuk dönteni, hogy igaz-e egy vallás?
- ▶ Mi jellemzi általában azokat az embereket, akiket sikerül maguknak megnyerniük?
- ▶ Mit jelent az, hogy a magam módján vallásos vagyok?

- ▶ Hogyan védekezhetünk a tévtanítások ellen?
- ▶ A vallás mint üzlet?
- ▶ Milyen tradíciókból táplálkoznak ezek az új vallási irányzatok?

FOGLALKOZÁS:

Amennyiben lehetőség van rá, tekintsük meg a fiatalokkal Siklósi Szilveszter 1994-ben készült *Az igazi Mao* című áldokumentumfilmjét. A film ismeretterjesztő csatornákról jól ismert oknyomozó riportok kliiséire alapozva arra próbálja felhívni a figyelmet arra, hogy az emberekkel szinte bármi elhitethető, akármilyen messze is legyen a valóságtól, ha elég hitelesen és következetesen adjuk elő.

AZ EMBER TERMÉSZETES VISZONYA A VÉGTELENNEL

- ▶ Énekjavaslat: Zarándokének 151.
- ▶ Biblia ige: Róm 1,18–25

Gondolatok a feldolgozáshoz: Az ajtó

Régi történet szól arról, hogy két szerzetes csodás ígéretet talált egy pergamen lapon. E szerint a világ ezer útjának végén van egy ajtó, ahol összeér a menny és a föld. Aki ezen az ajtón bekopogtat, az előtt megnyílik, s küszöbén átlépve meglátja az Istent.

A két szerzetes hosszú szabadságot kért. Elhagyták a kolostort, s útnak indultak, hogy megkeressék azt az ajtót. Bejárták a világ ezer útját. Találkoztak ezer kísértéssel, tengernyi szenvedésen vergődtek át. Megöregedtek és elfáradtak ugyan, de Isten közeli látásának vágya fiatalos tüzzel vitte őket egyre tovább.

Egy napon célhoz értek. Ott volt az ajtó, ahogy a régi írás ígérte. Ott a küszöb, s azon túl... – majd Isten. A várva várt pillanat itt volt, az ajtó megnyílt, szemüket behunyták, úgy lépték át meghiúsítottan a küszöböt.

Amikor kinyílt ismét szemük, kolostorukban találták magukat. Ugyanott, ahonnan sok évvel ezelőtt csodavárón elindultak. Asztalukon a nyitott Biblia feküdt, kint megszólalt a harang reggeli imára és a napi munkára...

(Görög Tibor: *Csendes szobák – nyitott ablakok* című könyvből)

A FELDOLGOZÁSHOZ

- ▶ Hogyan képes az ember végeessége ellenére kapcsolatba kerülni a végtelennel? Istenélmény, vallásos nevelés, illetve az igehirdetés útja.
- ▶ Mit értünk egyetemes kinyilatkoztatás alatt?
- ▶ Teljességgel megismerhető-e Isten a lelkiismeret működése, a történelem ismerete, a teremtett világ látása, illetve a gondolkodás útján?
- ▶ Elegendő-e mindez az Isten a teljes megismeréshez és az üdvösség eléréséhez?
- ▶ Milyen külön kinyilatkoztatás adatott az Újszövetségben, ami képessé teszi az embert erre?

FOGLALKOZÁS

Körben állunk. A játék vezetője kezd egy egyszerű mozdulattal, például megérinti az orrát. A mellette álló játékos megismétli ezt a mozdulatot, majd hozzátesz még egyet, megérinti ő is az orrát, és például megvakarja a fejét. A harmadik már három mozdulatot mutat, és így tovább. Aki téveszt, kiesik. Igazán nehéz dolga persze annak van, akinek egy tucatnyi mozdulatot kell sorrendben végigmutatnia.

ATEIZMUS, MÉMEK

- ▶ Énekjavaslat: Zarándokének 41.
- ▶ Biblia ige: 1Pt 2,6-8

Gondolatébresztő: A fodrász

Egy ember elment leváogatni a haját, és megigazíttatni a szakállát. Ahogy a fodrász dolgozni kezdett, kellemes beszélgetésbe elegyedtek. Sok mindenről szót ejtettek, végül szóba került Isten is. A fodrász határozottan kijelentette:

- Én nem hiszem, hogy Isten létezik.
- Miért ilyen biztos ebben? – kérdezte a vendég.
- Nos, csak ki kell nézni az utcára, hogy mindenki megértse, miért nem létezhet Isten. Most mondja meg őszintén, ha Isten létezne, hogy lehetne annyi beteg ember a világon? Hogy is hagyhatnának el szülők gyermekeket? Ha Isten létezne, se szenvedés, se fájdalom nem lenne. El nem tudok képzelni egy szeretettel teli Istent, aki lehetővé teszi mindezt körülöttünk.

A vendég gondolkodott egy kis ideig, aztán úgy döntött, hogy nem

válaszol a fodrász feltevéseire, mert nem akart vitába keveredni. Miután a fodrász befejezte a dolgát, a vendég fizetett, majd elköszönt. Amint kilépett az utcára, szembe találkozott egy emberrel, akinek hosszú gondozatlan haja és loboncos szakálla volt.

A vendégünk gondolt egyet és visszafordult a fodrászüzletbe. Így szólt a fodrászához:

– Tudja, mit mondok? Nem léteznek fodrászok a világon!

– Hogy mondhat ilyet uram? – kérdezte meglepetten a fodrász. – Hiszen itt vagyok én. Éppen most fejeztem be az ön hajának és szakállának a vágását.

– Nem, nem! – erősködött a vendég. – Fodrászok márpedig nem léteznek, hiszen ha léteznének, akkor nem lennének olyan hosszú, gondozatlan hajú és szakállú emberek az utcán, mint az az ember ott, látja?

– Ah, de hát attól még léteznek fodrászok! – válaszolt a mester. – Tehetek én arról, hogy az az ember nem jön be hozzám?

– Hát ez az! – bólintott rá a vendég. – Éppen erről van szó! Isten is létezik! Tehet ő arról, hogy az emberek nem fordulnak hozzá, hogy nem keresik meg őt?

A FELDOLGOZÁSHOZ

- ▶ Mit nevezünk ateizmusnak?
- ▶ Milyen ágai vannak? A gyakorlati és elméleti ateizmus sajátosságai.
- ▶ Melyek azok a filozófiai irányzatok, melyek jó táptalajt biztosítottak az ateizmus számára?
- ▶ Mire alapozzák a vallások létjogosultságának megkérdőjelezését? Erkölcsi, társadalmi, pszichológiai okok, Isten rejtőzködése, a szabad akarat kérdése.
- ▶ Mit jelent a teodícea szó?
- ▶ Mik azok a mémek? Látogassuk meg a Magyar Ateista Mémháza honlapját!

FOGLALKOZÁS

Gyűjtsünk össze olyan törekvéseket országunkban, kontinensünkön és a világban, amelyek szemmel láthatóan egyfajta vallás nélküli rend felállítására mutatnak!

2. „Bizony mondom neked, még ma velem leszel a paradicsomban”

AZ ÓSZÖVETSÉG MENNYORSZÁG KÉPE

- ▶ Énekjavaslat: Zarándokének 5.
- ▶ Biblia ige: Dán 6,25-27; Ézs 43,15; Jer 13,17; Zak 10,8

Gondolatébresztő: Isten országa a profetikus üzenetek egyik központi témája. Jelentésköre az Ószövetség mélységeiben gyökerezik. Istennek mint királynak és a végső idők bírójának témája abban az időben vált hangsúlyossá, amikor Izrael idegen országok befolyása és uralma alatt állt.

A próféták úgy hirdették az „Úr napját”, mint „utolsó ítéletet” és mint „a büntetés napját” a sok igazságtalanság és erkölcstelenség miatt, amikor Izrael helyzetét azzal magyarázták, hogy politikai és etnikai döntéseiben nem engedelmeskedett Isten Tízparancsolatának.

Isten ítéletének azonban nem a harag és a büntetés a célja. Ő az igazságot és az igazságosságot akarja helyreállítani, amikor megalapítja országát Izrael és az egész világ előtt. Új szövetséget köt népével, mert a világ összes nemzetére hatással akar lenni. Következésképpen egy megújult közösség jön létre, és mindenki békét, igazságot és harmóniát tapasztalhat meg maga körül.

Isten királysága örök és egyetemes. Az Ószövetség tanúságot tesz, hogy Jahve Izrael igaz királya, és dicséri Istent mindenek fölött álló hatalmáért, mely nemcsak Isten népére vonatkozik, hanem az egész teremtésre: „*Főlséges az Úr minden nemzet fölött, dicsősége fölülmúlja az eget.*” Annak ellenére, hogy Isten népe fölött sötét a horizont és annak ellenére, hogy milyen a világ történelmének a helyzete, az eszkatologikus királyság víziója reményforrássá válik. Isten trónra emeltetett, miképpen így volt ez már tegnap is, noha uralkodásának teljes kinyilatkoztatására még nem került sor. Övé lesz az utolsó szó. Az ő kezében van a jövő. (Francisco Eloy)

A FELDOLGOZÁSHOZ

- ▶ Milyenek ábrázolja az Ószövetség Isten uralmát?
- ▶ Milyen evilági államformához hasonlítható leginkább?

- ▶ Milyen egyéb képeket használ a Szentírás Istennek és az ő népének leírására?
- ▶ Csak a választott népre terjed ki ez a kapcsolat?
- ▶ Milyen kifejezésekkel jellemzi a Tóra, a prófétai iratok, illetve a bölcsességirodalom Isten országát, illetve annak eljövételét?
- ▶ Hogyan jelenik meg a különböző forrásokban Isten igazságossága és Isten irtalma?

FOGLALKOZÁS

A kiscsoportok tagjai egymás mögé egy sorba beállnak, mindenkinek a keze az előtte lévő vállán nyugszik. Csak az első ember nézhet (ő vállalja a csoportért a teljes felelősséget), a többiek becsukják a szemüket. Az elől álló vezetésével keresztülmennek a termen, áthaladnak a felállított akadályokon, átmennek egy másik terembe vagy kimennek a szabadba. Eközben a vezető nem verbális jelzéseket adhat a mögötte állóknak. (Ha szükségesnek látja, meg is tapogattathatja vele az általa látottakat.) A jelzéseket tovább kell adni hátrafelé. A vezetőt nem szabad becsapni – például ha földi akadály, gödör van, a fejet be kell húzni. A vezető ne menjen gyorsan! Egy idő elteltével az első leghátulra megy, és az addigi második lesz az új vezető.

AZ ÚJSZÖVETSÉG MENNYORSZÁG KÉPE I.

- ▶ Énekjavaslat: Zarándokének 23.
- ▶ Biblia ige: Mt 13,3-52

Gondolatébresztő: A földbe vetett mag imája
Istenem!

Köszönöm, hogy országodhoz hasonlítod mindazt, ami velem történik! Köszönöm, hogy lehet rejtett életem. Köszönöm, hogy az emberek bizalmat tanulhatnak tőlem: aki elvet engem, bíznia kell abban, hogy amikor nem látja, akkor is növekszem.

A te igéd, Istenem, ugyanilyen. Az emberek hirdetnek téged, és szavaikban erő van. Ha ez első pillantásra nem is látszik, mégis hat azok életére, akik hallgatják. Olyan sokan ezt nem hiszik el. Olyan sokan kételkednek. Ám én tudom, hogy akkor is van növekedés, ha nem lát-szik, mert végül nyilvánvaló lesz a termés. Az elvetett mag új és új magokat hoz. Ugyanígy terjed a te igéd is.

Köszönöm, Uram, ezt a csodát! Add, kérlek, hogy látás nélkül is tudjunk hinni! Ámen.

A FELDOLGOZÁSHOZ

- ▶ Kitől vette át Jézus az Isten országa kifejezést?
- ▶ Miért használt Jézus ennyire kontrasztos képeket a fenti példázatokban?
- ▶ Ugyanazok a törvényszerűségek érvényesek Isten országában, mint a világban?
- ▶ Hogyan válnak érthetővé ezek a képek a mai ember számára, aki testközelből nem ismeri őket?
- ▶ Isten országa és a világ csak egymással ellentétben képzelhető el?

FOGLALKOZÁS

Két csapatot alkotunk. Az egyik csapat gondol egy tárgyra vagy fogalomra azok közül, amelyekhez Jézus az Isten országát hasonlította, és ezt a szót megsűgja a másik csapat egyik játékosának. Az ő feladata lesz elmutogatni a képet saját csapatának, akiknek minél hamarabb ki kell találniuk azt. Mérhetjük az időt, hogy ki a gyorsabb.

AZ ÚJSZÖVETSÉG MENNYORSZÁG KÉPE II.

- ▶ Énekjavaslat: Zarándokének 28.
- ▶ Biblia ige: Mk 10,1416; Mk 10,23-27

Gondolatébresztő: Micsoda báty!

Paul barátom karácsonyra autót kapott a bátyjától. Szenteste, mikor munkája végeztével kilépett az irodából, egy bábémszkodó kölyköt talált a csillogó új kocsi mellett.

– A bácsié ez a járgány?

– A bátyámtól kaptam karácsonyra – bólintott Paul. A fiúcska elképedt.

– Csak úgy kapta, magának nem is került semmibe? Hű, de jó volna, ha... Megakadt, de Paul persze jól tudta, mit akart mondani. Nyilván ilyen testvért szeretne magának. Ám amit végül hallott, attól tátva maradt a szája.

– De jó volna – kezdte újra a kislegény –, ha én is ilyen bátyy lehetnék. A barátom megdöbbenve nézett rá.

– Nincs kedved furikázni egyet? – szaladt ki a száján.

– Naná, hogy van! A gyerek beszállt, de alig indultak el, ismét megszólalt: – Bácsi kérem, nem kanyarodhatnánk a házunk felé? Paul elmosolyodott. Sejtette, mi jár a srác fejében. Szeretne felválni a szomszédok előtt, hogy milyen pazar kocsival szállítják haza. Azonban ismét tévedett.

– Tessék szíves lenni megállni annál a kapunál! A fiú beszaladt a házba, majd kisvártatva Paul hallotta, hogy jön visszafelé, de nem túl gyorsan. Nyomorék kistestvérét cipelte magával. Leültette a bejárati lépcsőre, aztán az autóra mutatott.

– Látod, öcsi, erről beszéltem. A bácsi a bátyjától kapta, neki egy fillérjébe se került. Ha megnövök, pont ilyet veszek neked, akkor majd te is láthatod a karácsonyi kirakatokat, amikről annyit meséltem neked.

Paul kiszállt, és előreültette a kistestvért. A nagyobbik gyerek betelepedett a hátsó ülésre, és emlékezetes karácsonyi sétakocsikázás kezdődött.

Azon a szentestén Paul megtanulta, mit jelent a mondás: jobb adni, mint kapni.

A FELDOLGOZÁSHOZ

- ▶ Hogyan tekintettek Jézus korában a gyermekekre?
- ▶ Vajon melyek azok a gyermeki tulajdonságok, amelyek miatt Jézus példaként állítja elénk?
- ▶ Milyen hozzáállás szükséges ahhoz, hogy valaki megértse Jézus szavait Isten országáról?
- ▶ Hogyan tekintsünk anyagi javainkra a Biblia szerint?
- ▶ Mit jelent a sáfár szó?

FOGLALKOZÁS

Egy hosszú asztalnak a két hosszabb oldalához ülünk, két csapatot alkotva. Mindkét csapat választ egy csapatkapitányt, akinek a szava a másik csapat számára lesz mérvadó. Az egyik csapat tagjai az asztal alatt egy tízforintost adogatnak egymásnak, majd az ellenfél csapat-

kapitányának „Most!” felkiáltására hirtelen mindannyian ököbe szorítva felteszik a kezüket az asztalra. Az ellenfélnek ki kell találnia, hogy a csapatból éppen kinél van a tízforintos. A pénzrejtegető csapat „Csapjuk vagy csúsztassuk?” kérdésére az üres markúaknak választaniuk kell, ha azt mondják, „Csapjátok!”, akkor a pénzes csapatból számolásra, lehetőleg egyszerre mindenki az asztalra csapja a tenyerét. Ha azt mondják, „Csúsztassátok!”, akkor az asztal szélétől egy óvatos mozdulattal számolásra, egyszerre mindenki előrecsúsztatja az ujjait. Ezután ki kell találni, kinek melyik keze alatt van a tízforintos. Ahol úgy gondolják, biztos nincs, azokat a kezeket a csapatkapitány felemeltetheti az asztalról. Cél, hogy végül egyedül a pénzt rejtő kéz maradjon az asztalon. Játékonként cseréljenek szerepet a csapatok!

ÚJKORI MENNYORSZÁG ELKÉPZELÉSEK

- ▶ Énekjavaslat: Zarándokének 33.
- ▶ Biblia ige: Lk 17,20-21

Gondolatok: A Messiás köztünk van

A guru a Himalája egyik barlangjában meditált, s amikor kinyitotta a szemét, egy váratlan vendég ült előtte – egy híres kolostor apátja.

– Mit keresel? – kérdezte a guru.

Az apát belefogott egy szomorú történetbe. Valamikor a kolostora híres volt az egész nyugati földtekén. A kolostor cellái tele voltak fiatal jelentkezőkkel, s a templom a szerzetesek zsolozsmájától visszhangzott. De aztán nehéz idők jöttek a kolostorra. Az emberek nem jöttek többé, hogy lelkük szomját oltsák, a fiatal jelentkezők forrása kiapadt, és a templomban is csend honolt. Csak egy maroknyi szerzetes maradt, akik nehéz szívvel tették kötelességüket.

Az apát a következőt akarta tudni:

– A bűneink miatt került-e a kolostor ebbe az állapotba?

– Igen – mondta a guru –, a tudatlanság bűne miatt.

– Az meg miféle bűn?

– Valaki közületek a Messiás (igaz, leplezi), és ti nem tudjátok – mondta a guru, azzal becsukta szemét, és tovább meditált.

Az egész fárasztó úton vissza a kolostorához az apát szíve hevesen dobogott attól a gondolattól, hogy a Messiás – maga a Messiás – visz-

szatért a földre, méghozzá a kolostorba. Hogy lehet, hogy senki vette észre? És ki lehet az? A szakács testvér? A sekrestyés testvér?

A pénztáros? A perjel testvér? Nem, ő nem lehet, annak túl sok hibája van. Igaz, a guru azt mondta, hogy a Messiás titkolja a kilétét. Lehet, hogy azokkal a hibákkal leplezi magát? Gondolj csak arra, hogy a kolostorban mindenkinek van hibája. És egy közülük a Messiás!

Ahogy visszatért a kolostorba, összehívta a szerzeteseket, s elmondta, hogy mit hallott. Azok kételkedve néztek egymásra. A Messiás? Itt? Ez hihetetlen! De hát végül is leplezi magát. Akkor talán mégis. Mi van akkor, ha ez és ez a Messiás? Vagy...

Egy valamiben biztosak voltak. Ha a Messiás leplezi a kilétét, akkor minden bizonnyal úgysem ismerik fel. Ezért mindenkivel tisztelettel és kedvesen bántak.

– Sohasem tudhatod – gondolták magukban, amikor a másikkal volt dolguk –, talán ő az.

Ennek pedig az lett az eredménye, hogy a kolostor légköre vibrált az örömtől. Ismét jelentkezők tucatjai kérték a felvételüket a rendbe, a templom pedig újból visszhangzott a szeretet lelkétől lángoló szerzetesek szent és örömteli zsolozsmájától. (Anthony de Mello)

A FELDOLGOZÁSHOZ

- ▶ Mit jelent az utópia szó?
- ▶ Hogyan képzeljük el Isten országát? Jelenváló vagy eljövendő?
- ▶ Tehetünk-e mi magunk is azért, hogy Isten országa megvalósuljon?
- ▶ Hogyan tudjuk kamatoztatni a Lélek ajándékait?

FOGLALKOZÁS

A csoport egyik tagja elmesél egy példázatot Isten országáról. A következő játékosnak el kell ismételnie a tartalmát úgy, hogy az eredeti történetből a kötőszavak kivételével egyetlen szót sem használhat fel. Utána új páros következik.

3. „Íme, a te Anyád”

EGYMÁSRA BÍZOTT EMBEREK

- ▶ Énekjavaslat: Zarándokének 76.
- ▶ Biblia ige: Jn 15,12-13

Gondolatok a feldolgozáshoz: Amit a kanadai vadlibáktól tanulhatunk

Tény: A vadlibák csoportosan „V” alakban szállnak. Repülés közben mozgatják szárnyukat, s a levegő felhajtóereje fenntartja a következő libákat. Így lehetséges, hogy 71%-kal hosszabb távolságot tudnak megtenni, mintha csak egyetlen pár repülne.

Tanulság: Ha egymást segítve dolgozunk, s közösségi szellemben végezzük a munkánkat, sokkal gyorsabban érjük el a célt.

Tény: Ha egy vadliba kirepül a sorból, és egyedül próbál célhoz érni, azonnal lelassul, mert nem segíti őt többé a levegő emelő hatása, amelyet a többi vadliba szárnycsapásai biztosítanak számára. Így gyorsan visszarepül a sorba, hogy repülése könnyebbé váljon a társai erőfeszítése által.

Tanulság: Ha annyi eszünk van, mint egy kanadai vadlibának, akkor együtt dolgozunk a közösséggel a közös cél érdekében.

Tény: Amikor a vezető liba elfárad, egy másik veszi át a helyét az élen.

Tanulság: A közösségben el kell fogadnunk egymásrautaltságunkat, s a megfelelő pillanatban átadni vagy átvenni a munkát éppúgy, mint a vezetést.

Tény: Repülés közben a hátsó vadlibák hangosan gágognak, hogy az elsőket erőfeszítéseikben biztassák.

Tanulság: A közösség nem létezhet szurkolók nélkül, és fontos, hogy a gágogás biztató legyen.

Tény: Ha egy vadliba megbetegszik, két társa leszáll vele, s addig együtt maradnak, míg meggyógyul, vagy elpusztul. A libák ezután visszatérnek a saját közösségükhöz, vagy hármasban, vagy már csak kettesben. Olykor egy másik közösséggel repülnek, míg el nem érik a sajátjukat.

Tanulság: Ha annyi együttérzés lenne bennünk, mint a vadlibákban, átsegítenénk egymást a nehéz időkön, ahogyan ők teszik.

A FELDOLGOZÁSHOZ

- ▶ Kik azok, akik igazán fontosak számunkra? Hogyan adhatjuk ezt a tudtukra?
- ▶ Mi tesz egy közösséget valódi közösséggé? Milyen közösséget összetartó erőkről beszélhetünk?
- ▶ Milyenek azok az emberek, akik Jézus első követői voltak? Elhívás, tanítványi kör.
- ▶ Milyen konfliktusok bomlasztják az emberi közösségeket? Féltékenységek, irigységek, nagyravágás és más indulatok.
- ▶ Milyen normák határozzák meg az együttélés szabályait? Tízparancsolat, a szeretet kettős parancsa.
- ▶ Hogyan helyezi új alapra Jézus az emberei kapcsolatokat?

FOGLALKOZÁS

Kérjük meg a fiatalokat, hogy sorban mindenki mondja el, hogy gyermekként mi szeretett volna lenni, s ehhez milyen végzettség megszerzése szükséges. (Célszerű ezeket a játékvezetőnek felírni.) Ezután elképzeld, hogy mindenki az adott foglalkozások egyikét műveli, és a társaság egy erősen süllyedő léghajóban utazik. A süllyedés megállítására érdekében ki kell dobnunk a léghajóból valakit, akire szakmáját tekintve legkevésbé van szükségünk. A csoportnak meg kell egyeznie, hogy kit dobjunk ki, a jelölteknek meg kell próbálniuk megvédeni magukat. A ki-dobódsi egészen addig folytatódik, amíg „biztonságba kerül” a léghajó.

ÁLLAM, NEMZET, TÁRSADALMAK

- ▶ Énekjavaslat: Zarándokének 75.
- ▶ Biblia ige: Péld 8,14-16

Gondolatébresztő: A kert

Egyszer a király sétára indult a királyi kertben.

Nyomasztó látvány tárult elé: hervadó virágok, fonnyadó bokrok, kiszáradt, korhadó fák.

A tölgyhöz fordult.

– Elszáradtam, mert nem tudok olyan magasra nőni, mint a fenyő
– mondta a tölgy.

A fenyőre nézett.

– Korhadok, mert soha nem fogok szőlőt teremni, mint a szőlővessző.

A szőlőhöz lépett:

– Megfonyyadtam, mert soha sem tudnék úgy virágba borulni, mint a rózsabokor.

Egyetlen egy étellel teli, viruló, virágzó növényt talált a kertben, az árvácskát.

– Azt gondoltam – szólt az árvácska –, amikor elültettél, árvácskát akartál. Ha tölgyet akartál volna, tölgyet ültettél volna. Ha szőlőt, akkor szőlőtökét. Ha rózsát, akkor rózsabokrot. Azt gondoltam, mivel úgyszemint lehetek más, mint ami vagyok, hát azzá leszek legjobb tudásom szerint.

A FELDOLGOZÁSHOZ

- ▶ Milyen szerepeket töltünk be családi, baráti kapcsolatainkon túl?
- ▶ Mit jelent egy állam polgárának, egy nemzet, illetve társadalom tagjának lenni?
- ▶ Mik azok a dolgok, melyek ezek egységét szavatolják? Közös nyelv, kultúra, hagyományok.
- ▶ Mit jelent az, hogy két világ polgárai vagyunk?
- ▶ Milyen jogai és kötelességei vannak egy embernek ezekben a közösségekben?

FOGLALKOZÁS

Készítsünk cédulákat (mindegyikből legalább kettőt), melyeken a következők szerepelnek:

„A tibetiek egymás köszöntésekor kinyújtják a nyelvüket.”

„A maorik (Új-Zéland őslakói) köszönéskor az orrukat érintik össze és közben levegőt vesznek.”

„A malájok kezüket mellükre téve köszöntik egymást.”

„A japánok derékből meghajolva üdvözlik egymást.”

„A maszájok (Tanzánia őslakói) ugrálva köszönnek le egymástól.”

„A görögök sokszor hátba veregetéssel köszönnek.”

A fiatalok húznak a kártyák közül. Elolvassák, de úgy, hogy a társaik nem láthatják meg, hogy ki mit húzott. Ezután odamennek egymáshoz, és a kártyájukon szereplő módon köszönnek egymásnak. Ha két olyan gyerek találkozik össze, akiknek nem ugyanaz van kártyájukon, akkor máshogyan köszönnek egymásnak. Addig kell „köszönetni”, amíg meg nem találják egymást azok, akik ugyanúgy köszönnek.

ISTEN NÉPE ÉS AZ EGYHÁZ

- ▶ Énekjavaslat: Zarándokének 66.
- ▶ Biblia ige: Ef 5,1-21

Gondolatébresztő: Örökség

Egy hegyi faluban évszázadokkal ezelőtt egy nemesember azon gondolkodott, hogy milyen örökséget hagyjon a falu lakóinak. Végül eldöntötte, hogy templomot épít hagyatékként. A templomépítés tervét titokban tartotta egészen a befejezésig. Amikor az emberek összegyűltek, csodálkoztak a templom szépségén és tökéletességén. Sok dicsérő megjegyzés után egy jó megfigyelő megkérdezte: – De hol vannak a lámpák? Miként világítják meg a templomot? – Anélkül, hogy válaszolt volna, a nemes rámutatott a falon lévő lámpatartókra, aztán minden egyes családnak adott egy lámpát, hogy vigyék magukkal az istentiszteletre és függesszék fel a falra: – Valahányszor itt vagytok, az a hely, ahol ültök, világos lesz – felelte a nemesember. – Amikor pedig nem lesztek itt, az a hely sötét lesz. Amikor távol maradtok a templomtól, Isten házának bizonyos része sötéten marad.

A FELDOLGOZÁSHOZ

- ▶ Minek tekintjük az egyházat? Evilági hierarchikus szervezet vagy Krisztus teste?
- ▶ Kik alkotják az egyházat? Milyen jogai és kötelességei lehetnek az egyház tagjainak?
- ▶ Melyek az egyház legfőbb ismérvei az evangélikus egyház tanítása szerint?
- ▶ Hogyan kerültünk kapcsolatba az egyházzal? Keresztelés, konfirmáció és kazuálék.
- ▶ Milyen emlékeim vannak az egyházzal kapcsolatban?
- ▶ Milyen áldozatokat vállalunk/vállalnánk azért, hogy ez a közösség működjön?
- ▶ Melyek a legmarkánsabb különbségek a világi és egyházi közösségek között?
- ▶ Hogyan tapasztalható meg a közösségi élmény az egyházban?
- ▶ Érezzük-e ott egymásra utaltságunkat?
- ▶ Hogyan tudnád leírni saját gyülekezetedet?
- ▶ Milyen zavarok lépnek fel az egyház közösségében?

FOGLALKOZÁS

Úgy teszünk, mintha tárgyak vagy személyek lennénk, amelyek helyszínek vagy közösségek (pl. templom) felépítéséhez szükségesek. Valamelyik játékos indít, és például azt mondja: „Én gyertyatartó vagyok” – majd testtartásával gyertyatartót formál magából. A többiekből talán orgonasíp, templompad, oszlop, keresztelőd medence, szószék stb. lehet. Mielőtt az éppen soros játékos beépíti önmagát a kompozícióba, hangosan is megmondja, hogy mit fog megjeleníteni. Ugyanezt játszhatjuk úgy is, hogy nem tárgyakat, hanem magát a gyülekezetünket jelenítjük meg.

4. „Szomjazom!”

A TEREMTÉS MINT FIZIKAI VILÁG

- ▶ Énekjavaslat: Zarándokének 114.
- ▶ Biblia ige: Zsolt 19,2-7

Gondolatébresztő: A gabona példája

Egy multimilliomos vállalkozó sajtótájékoztatót tartott, ahol az interjú végén a kíváncsi újságírók feltettek egy kérdést:

– Miért hiszi, hogy van Isten?

– Nézzék, nekem számtalan üzemem van. Az egyikben autókat, a másikban húsdarálót és sok egyebet gyártunk. Egy autó 140-150 ezer alkatrészből áll, de előbb 24 mérnököm tervezget, majd anyagpróbákat végzünk, és csak azután jöhet a gyártás. No de vegyük csak a húsdarálót. Mindössze 9 alkatrészből áll, és 17 mozdulattal lehet összerakni a futószalagon, mégis egy-egy munkásnak több napon át kell gyakorolnia ennek módját. Ha nekem ezek után azt állítja valaki, hogy a több milliárdszor bonyolultabb világegyetem megalkotásához nem kellett a Teremtő, az nem normális.

– Rendben van, de mivel tudná ön kézzelfoghatóan bizonyítani a Teremtő létezését?

A gyáros észrevette a gúnyos felhangot, és diktálni kezdett a titkárnőjének:

– Pályázat. Építésmérnököt keresek, aki megtervez, majd kivitelez egy toronyépületet az általam felvázolt méreteken és minőségben. Alapméret: kör alakú, átmérője 4 méter. Magassága ennek legalább

200-szorosa, azaz 800 méter. (Természetesen bírnia kell a toronynak az elemi erők okozta bármilyen erős kilengést!) A fal vastagsága alaptól a felső szintig maximum 25 cm lehet. Ebbe bele kell szerelni a víz, gáz, csatorna, felvonó és minden egyéb kiszolgáló rendszer csöveit, vezetékeit. A torony belsejében nem lehet semmi. Kívül-belül teljesen simára, egyenletes felületűre kell készíteni, merevítés, kitémasztás nem lehet rajta. Ennek ellenére a torony tetejére legyen ráépítve egy önállóan működő komplett vegyi üzem, amely tápszereket állít elő, emberi fogyasztásra. Siker esetén a honorárium összegét a mérnök szabhatja meg, bármilyen magas összegben. Elvette a papírt a titkárnőjétől, és aláírva átnyújtotta az újságírónak.

– Tessék, itt a válaszom. Benne a bizonyíték.

– Nem értjük, hogy mi akar ez lenni.

– Majd később megértik. Egyelőre közöljék a lapjukban feltűnő helyen. Ha akad rá jelentkező, újra találkozunk, és folytatjuk a sajtóértekezletet.

A nagy érdeklődést kiváltó eseményre jó néhány neves építésmérnök, és még a korábbinál is több újságíró jött el.

– Talán el is kezdhetjük, szólt ironikusan a házigazda. Kérem az első jelentkezőt, tegye meg ajánlatát, ismertesse elképzeléseit. Csak konkrét megoldást, kivitelezhető terveket fogadok el.

Néhány percnyi vita után a szakma legismertebb építésze dühösen megjegyezte:

– Rendben van, én már kiestem a versenyből, de szeretném látni azt az embert, aki ezt megtervezi! Ezt egyszerűen lehetetlen megépíteni! A gyáros megkérdezte:

– Nos, van még jelentkező? Ha nincs, akkor kérem, figyeljenek jól, bemutatom az eredetit.

A titkárnő átnyújtott neki egy hosszú, cső alakú papírtekercset. Kibontotta az egyik végénél, és óvatosan kihúzott belőle egy ép búzaszálat, szép, tömör aranyalással. Azután így szólt a jelenlevőkhez:

– Igazuk van, uraim, ez a feladat az ember számára valóban lehetetlen! De a Teremtőnk mindenható, csodálatos alkotásokat hozott létre, mint ez is, nézzék csak! Mérjék le, itt vannak hozzá a műszerek. Figyeljenek, kérem, kör alakú a szára, hosszúsága és átmérőjének aránya több mint 200, mindenben megfelel az elvártaknak. Vegyigyára működik. És tudják hogyan? Napenergiával!

A FELDOLGOZÁSHOZ

- ▶ A teremtéstörténet – leírás vagy hitvallás?
- ▶ Mit jelent az ember istenképősége? Mire kötelez ez bennünket?
- ▶ Milyen istenérveket ismerünk?
- ▶ Mi a kapcsolat teremtés és gondviselés között?
- ▶ Milyen elméleteket ismerünk a világ létrejöttével és fejlődésével kapcsolatban?
- ▶ Szinkronba hozhatók-e ezek a bibliai teremtéstörténettel?

FOGLALKOZÁS

Rendezzünk versenyt, hogy ki tudja hamarabb sorrendben leírni a teremtés napjainak történéseit!

ÉLETSZÜKSÉGLETEINK

- ▶ Énekjavaslat: Zarándokének 90.
- ▶ Biblia ige: Mt 6,31-33

Gondolatébresztő: Mi minden nélkül tudok élni!

Élt egyszer egy öreg bölcs, Diogenész, akinek nem volt semmije, mégis boldog volt. Hordóban lakott, s minden vagyona a köpenye volt, amely öltözékül szolgált nappal, éjszaka pedig a takarója volt. Diogenészt meghívta egyszer a házába egy dúsgazdag ember, akinek mindene volt. Volt háza és kertje. A kertben oszlopcsarnoka, az oszlopcsarnokban száztizenhat szobra. Aranytálban hoztak fürge szolgák kézmosó vizet a vendégnek, ezüstkupába töltötték neki az italt, s bíborszőnyeget terítettek a pázsiton a talpa alá, hogy meztelen lábát a nedves fűvön be ne sározza. Diogenész csak bámult és nézett. Végignézte a lakószobákban felhalmozott kincseket, a kertben elhelyezett műremekeket, aztán összecsapta a tenyerét, és felkiáltott: „Hihetetlen, hogy én mi minden nélkül tudok élni!”

A FELDOLGOZÁSHOZ

- ▶ Mik a legfontosabb dolgok az életben?
- ▶ És melyek a legszükségesebbek?
- ▶ Hogyan tudnánk rangsorolni ezeket?
- ▶ Mit jelent elégedettnnek és mit jelent boldognak lenni?

FOGLALKOZÁS

Kérjük meg a fiatalokat, hogy ürítsék ki zsebeiket, táskáikat. Az ott talált dolgokat helyezzük el egy előre elkészített, nagyméretű Maslow-piramison, megindokolva, hogy miért is kerültek a hierarchiában magasabb, illetőleg alacsonyabb helyre a piramison?

A VILÁG SEBEI

- ▶ Énekjavaslat: Zarándokének 100.
- ▶ Biblia ige: 1Móz 6,5-6

Gondolaébredtő: A teremtéstörténet visszája

Kezdetben teremtette Isten
az eget és a földet.

Sokmillió év múlva azonban
az ember végre elég okos lett.
Azt mondta:
Ugyan, ki beszél még itt az Istenről?
Én magam veszem kezembe a jövőmet!

Megtette,
és elkezdődött
a Föld utolsó hét napja.

Az első nap reggelén
elhatározta az ember,
hogy szabad lesz és jó,
szép és boldog.
Már nem Isten képmása,
hanem ember.

És mert valamiben hinnie kellett,
hitt
a szabadságban és a szerencsében,
a börzében és a haladásban,
a tervszerűségben és saját biztonságában.

Aztán
– biztonsága érdekében –
megtöltötte
lába alatt a Földet
rakétákkal és atombombákkal.

A végső idők második napján
elpusztultak
a halak
az ipari szennyvizektől,
és a madarak
a vegyipar mérgező porától,
amit a hernyóknak szántak.
A mezei nyulak is
az utakon hagyott ólomfelhőkben,
az ölebek
a kolbász szép piros színétől.
A heringek
a tenger színén úszó olajtól
és az óceánok mélyén lévő szemétrakásoktól,
mert a szemét radioaktív volt.

A harmadik napon
kiszáradtak a füvek a mezőkön,
a lombok a fákon,
a mohák a sziklákon
és a virágok a kertekben.
Mert az ember
maga irányította az időjárást,
és pontos tervek szerint osztotta el az esőket.
Csupán egy kis hibát követett el az,
aki kiszámította az eső elosztását.
Amikor végre megtalálták a hibát,
már a szép Rajna
kiszáradt medrében feküdtek a hajók.

A negyedik napon
a négy milliárd emberből
három milliárd elpusztult.
Egyesek olyan betegségekben,
amelyeket az ember maga tenyésztett ki.
Mert nyitva felejtették a tartályokat,
amelyek a következő háborúra
készen állottak.
És az orvosok sem segítettek.
Mert ezeket túl sokat használták már
az arckrémekben és a disznóvészekben.
Mások az éhségtől haltak meg,
mert a gabonaraktárak kulcsait
eldugták előlük.
És káromolták az Istent,
mert nem tette boldoggá őket.
Persze, minderről Isten tehet!

Az ötödik napon
az utolsó emberek
megnyomták a piros gombot,
mert támadástól tartottak.
Tűz borította el a földgolyót.
Égtek a hegyek,
elgőzölögtek a tengerek
és a városok betonsontvázai
füstölögve, feketén meredtek az égre.
És az égből látták az angyalok,
hogyan válik a kék bolygó vörössé,
majd piszkosbarnává,
végül hamuszürkévé.
És énekük
elhallgatott tíz percre...

A hatodik napon
kialudt a fény. Por és hamu borította
a Napot, a Holdat és a csillagokat.

És az utolsó svábbogár,
amely egy atombunkerben
mindezt túlélte,
elpusztult
a kibírhatatlan melegtől.

A hetedik napon
nyugalom lett.
Végre!
A Föld pusztá és üres volt,
és kiégett réseiből és hasadékaiból
sötétség áradt.
És az ember lelke
holt kísértetként kóborolt
a Káosz felett.

Mélyen lent
a kárhozatban
elmesélte az ember
az izgalmas történetet:
az emberről,
aki saját kezébe vette a sorsát. –
És a gúnykacaj felhatolt
egészen az angyalok karáig.

Hölgyeim és Uraim!
Mindezt nem azért mondtam el,
hogy az ember
ne aknázza ki lehetőségeit.
Csak azért,
mert hinnünk kell abban,
hogy ez a világ
és vele együtt az emberiség
sorsa és jövője
egy Másvalaki kezében van!

(Jörg Zink)

A FELDOLGOZÁSHOZ

- ▶ Milyen sebek mutatkoznak a Földön?
- ▶ A Földdel volna baj? Kinek a felelőssége a teremtett világ megőrzése?
- ▶ Hogyan őrizhetjük meg a teremtő által létrehozott természeti egyensúlyt?
- ▶ Mik a legfőbb akadályai ennek?
- ▶ Miért fontos a teremtett világ megőrzése?

FOGLALKOZÁS

A társaság körben ül, eggyel kevesebb szék van, mint ahány játékos. A középben álló egy mondatot mond, mely úgy kezdődik, hogy „Én még sosem...”, és igaz állításra végződjön, ami a környezet szennyezésével kapcsolatos. Például: „Én még sosem szemeteltem.” A mondat elhangzása után mindenkinek, akire ez nem igaz (tehát már szemetelt), fel kell állnia, és új helyet kell keresnie, mialatt a középben álló megpróbál leülni valahova. Akire a mondat szintén igaz (vagyis sosem szemetelt) maradhat a helyén. A helycserék után új ember kerül középre, és most neki kell egy „Én még sosem...” kezdetű mondatot mondania.

NEMZEDÉKEK FELELŐSSÉGE EGYMÁSÉRT

- ▶ Énekjavaslat: Zarándokének 76.
- ▶ Biblia ige: 1Jn 2,12-14

Gondolatébresztő: A tányér

Egyszer volt egy jó módú család, ahol anya, apa, nagypapa és egy gyerek élt együtt egy fedél alatt. A családi étkezések mindig közösen, az asztalnál zajlottak.

Karácsonykor mindig szép terítő, friss virág és drága étkészlet került az asztalra úgy, ahogy illik. A nagypapa már öreg volt, reszketett a keze, sokat betegeskedett, ezért kilötyögtette az ételt a drága asztalterítőre. Rossz szemmel nézte ezt a menyé, és ezért korholta az idős embert. Karácsonykor azonban megelégette a dolgot, és nem engedte a családi asztalhoz ülni.

Így a nagypapa a sarokban ült le egy sámlira, ölbe vette a tányérját, és úgy evett. Egy óvatlan pillanatban azonban kiesett az öléből a gyönyörű tányér, tartalmával együtt leesett a konyha kövére, és darabokra tört.

Nagyon mérges lett az asszony és a férje is, hogy a drága étkezésből eltört egy tányér, amit nagyon sajnáltak. Rá is ripakodtak az idős emberre az ügyetlensége miatt. Ezért karácsony másnapján elővettek egy csorba, megkopott cserépedényt, és az volt a nagypapa tányérja. Ő nem ellenkezett, beletörődött a sorsába, és elfogadta az ócska holmit. Finom vacsora került bele, a nagypapa pedig könnyes szemmel evett. Szeretett volna ő is az asztalnál ülni a családjával. Újra megismétlődött az eset. Ez a kopott kis cserépedény is kiesett a nagypapa remegő kezéből, és rípiyára tört a konyha kövén.

Az anya már készült, hogy ismét leszidja a nagypapát, amikor felugrott az asztaltól a gyermekük, és odasietett a cserepekhez. Elkezdte összeszededegetni óvatosan, egyenként. Erre az apja rákiáltott, hogy üljön le. A gyerek ránézett, és azt felelte.

– Nem ülök le. Összeszedem, és összeragasztom a cserepeket, hogy amikor ti lesztek öregek, akkor ti is ebből a tányérből egyetek!

A FELDOLGOZÁSHOZ

- ▶ Hogyan formálnak bennünket más generációkkal fennálló kapcsolataink?
- ▶ Mivel tartozik az egyik nemzedék a másiknak?
- ▶ Adósság ez vagy inkább befektetés?
- ▶ Hogyan lehet a fiatalok türelmetlenségét az idős ember megnyugvásával összebékíteni? Transzgenerációs krízisek.
- ▶ Meddig mehet el az önfeláldozás?

FOGLALKOZÁS

A kör közepén áll a csoport egyik tagja, aki belekezd egy lassú mozdulatsorba. A többieknek segíteniük kell őt, például ha felemeli a lábát, valaki azonnal alábújik, hogy ő felállhasson rá stb. A főszereplő azt tesz, amit akar, de minden mozdulatot lassan végez, hogy a többieknek legyen idejük szándékai kitalálására és a segítő cselekvések végrehajtására.

VÍZ ÉS ÉLET

- ▶ Énekjavaslat: Zarándokének 105.
- ▶ Biblia ige: Jn 4,6-15

Gondolatébresztő: A vízhordó

Kínában egy vízhordozónak volt két nagy cserépedénye. Annak a botnak egy-egy végén lógtak, amit a nyakában hordott. Az egyik edényen volt egy repedés, míg a másik tökéletes volt és mindig egy teljes adag vizet szállított. A pataktól a házig tartó hosszú séta végén a megrepedt edény már csak félig volt vízzel. Két teljes évig ez így ment, minden nap a vízhordozó már csak másfél edény vizet szállított vissza a házba.

Természetesen a tökéletes edény büszke volt a teljesítményére, hisz tökéletesen csinálta. De a szegény törött cserép szégyellte a tökéletlenségét, és nyomorultnak érezte magát, hogy csak félannyit tudott teljesíteni. A két év keserűség után egyik nap megszólította a vízhordozót a pataknál:

– Szégyellem magam, mert a víz szivároog egész úton hazafelé.

A vízhordozó így válaszolt a cserépnek:

– Észrevetted, hogy virágok az ösvényen csak a te oldaladon teremnek, s nem a másik cserép oldalán? Ez azért van így, mert én mindig tudtam a hibádról, és virágmagot szórtam az ösvénynek erre az oldalára. Minden nap te locsoltad őket, amíg visszasétáltunk. Két éve leszedem ezeket a gyönyörű virágokat, hogy az asztalt díszítsem velük. Ha nem lennél olyan, amilyen vagy, akkor ez a gyönyörűség nem ragyogná be a házamat.

A FELDOLGOZÁSHOZ

- ▶ Miért emelkedik ki a négy őselem közül a víz? Kék bolygó.
- ▶ Meddig képes az emberi szervezet elviselni a víz hiányát?
- ▶ Mit takar az élő víz kifejezés? Mi ennek a jelentősége?
- ▶ Milyen problémákat okoz a szervezetünkben és a világban a tiszta víz hiánya?
- ▶ Milyen kapcsolatban áll Jézus szavai szerint a víz és Isten ígéje?
- ▶ Milyen liturgikus formában használja az egyház a vizet? Keresztelés, szentelt víz a katolikus egyházban.

FOGLALKOZÁS

Egy körülbelül 6×3 méteres szabad helyet két párhuzamos vonallal három részre osztunk. A játékosokból két csapatot alakítunk, akik a két vonal mentén helyezkednek el úgy, hogy a középső terület mint „víz” szabadon marad. Akinek a lába a víz területét érinti, köteles átmenni a másik csapathoz. Az a csapat győz, akinek több tagja lesz a meghatározott játékidő után. A győzelem érdekében minden olyan eszköz megengedett, ami nem okoz sérülést.

162

FENNTARTHATÓSÁG

- ▶ Énekjavaslat: Zarándokének 117.
- ▶ Biblia ige: 1Móz 1,28

Gondolatébresztő

Egy indián ellátogatott New Yorkba a barátjához. Sétálni indultak a Broadway-n. Az indián nehezen viselte a járművek zaját, az utcákon özönlő tömeg moráját. Egyszer csak megtorpant, megragadta a barátja karját, és fülébe súgta:

– Hallod te is, amit én hallok?

– Persze. Hallom az autók dudálását, a buszok dübörgését, a gyalogosok beszédfoszlányait...

– Nem, nem. Itt valahol egy tücsök ciripel.

– Az lehetetlenség! Biztosan tévedsz, a belvárosban sajnos már régen nincsenek tücskök. De ha ide is tévedt volna egy, ebben a zajban úgysem hallaná az ember – felelte türelmetlenül a városi barát.

De az indián óvatosan széthajtotta az egyik ház falára kúszó cse-nevész vadszóló levelét, és lám, egy tücsök lapult mögötte.

– Persze, persze, mert neked indián származásod miatt kifinomultabb a hallásod... – jegyezte meg józanul a barátja.

– Nem érted, miről van szó! – volt a válasz. – Adj egy 50 centes érmét!

Amikor megkapta, a földre ejtette a pénzt. A körülöttük tolongó járókelők közül többen megtorpantak, még azok is, akik néhány lépéssel arrébb voltak már, és kíváncsian keresték szemükkel a járdán az érmét.

– Érted már? – kérdezte az indián a barátját. – Ennek a pénzdarabnak a csörrenése sem hangosabb, mint egy tücsök ciripelése. A fehér emberek füle ezt mégis meghallotta. Tudod, az ember mindig azt hallja meg, amire megtanult figyelni.

A FELDOLGOZÁSHOZ

- ▶ Mi az, ami indokolja, hogy erről a témáról beszélni kell?
- ▶ Mi a különbség a környezetvédelem és a teremtésvédelem között?
- ▶ Milyen egyéni, lokális vagy globális megoldásokat ismerünk, melyeket a fenntarthatóság érdekében alkalmazhatunk?
- ▶ Mit tudunk a Teremtés hete nevű kezdeményezésről?

FOGLALKOZÁS

Elhelyezünk a földön négy-öt szétterített újságpapírt. Dallamos zene szól valaki telefonjáról. Mindenki mozog, táncol a papírok között. Ha leáll a zene, mindenki, aki ráfér, az újságpapír szigetre lép. Aki nem fér fel, kiesik a játékból. Ezután eggyel kevesebb papír marad a földön. Továbbengedjük a zenét, majd ismét csend, és újra ugrás a papírra. Addig folyik a játék, amíg csak egy papír marad.

5. „Éli, Éli, lámá sabaktáni”

AZ ÉLET ÉRTÉKE

- ▶ Énekjavaslat: Zarándokének 81.
- ▶ Biblia ige: Mt 6,25–26

Gondolatébresztő: A három fa legendája

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy hegycsúcs, ahol három kis fácska állt és arról álmodozott, mi lesz majd belőle, ha megnő.

Az első fácska vágyakozva nézett fel a csillagokra, amelyek úgy szikráztak fölötte, akár a gyémánt. „Szeretnék kincsesláda lenni!” – kiáltott fel. „Beborítva arannyal és telve gyönyörű drágakövekkel. Én leszek a legcsodálatosabb kincsesláda az egész világon!”

A második tekintetével követte a kis patakot, ami szokott útján csörgedezett a tenger felé. „Jó volna büszke hajónak lenni – sóhajtott –, át-szelni a viharos tengert, hatalmas királyokat vinni egyik parttól a másikig! Belőlem lesz a legerősebb tengerjáró az óceánokon!”

A harmadik kicsi fa lenézett a völgybe. Férfiak és nők sietősen tették a dolgukat a forgalmas kisvárosban. „Én egyáltalán nem akarok elmozdulni erről a helyről” – mondta. „Szeretnék olyan magasra nőni, hogy amikor az emberek megállnak, hogy megnézzenek, felemeljék tekintetüket az ég felé és Istenre gondoljanak. Én leszek a legmagasabb fa a Földön!”

Múltak az évek. Eső jött és sütött a nap, s a három kis fa nagyra és magasra nőtt.

Egy szép napon három favágó ballagott fel a hegyoldalon. Egyikőjük megpillantotta az első fát és azt mondta: „Csodálatos ez a fa! Éppen erre van szükségem.” És a fa eldőlt a fényesen csillogó fejsze csapásai alatt. „Most lesz belőlem az a szép kincsesláda – gondolta a fa –, csodás kincseket kapok majd.”

A másik favágó a második fát szemelte ki. „Ez a fa erős. Pontosan ilyen kell nekem.” És eldőlt a második fa is a fejsze ütéseire. „Végre át szelem a tengert!” – gondolta. „Büszke hajó leszek, királyoknak való!”

A harmadik fa úgy érezte, hogy egy pillanatra a szíve is megáll, amikor az utolsó favágó ránézett. Ott állt egyenesen és magasán, büszkén mutatva az égre. De a favágó nem nézett fel oda. „Nekem bármelyik fa megteszi” – mormogta.

Az első fa egy asztaloshoz került. De az öreg asztalos nem gondolt kincses ládára. Gyakorlott kezei alól egy jászol került ki. A szép fa nem gyémánttal és drágakövekkel lett tele, hanem fűrészporral és szénával az éhes állatok számára.

A második fa mosolygott, amikor a favágó elvitte a hajóépítőhöz. De nem valami nagy és erős tengerjáró hajó készült belőle, hanem a fűrészelés és kalapácsolás után egy egyszerű halászbárka állt a víz partján. Mivel túl kicsi és gyenge volt ahhoz, hogy tengerre szálljanak vele, ezért egy tavon hajóztak rajta egyik parttól a másikig. Mindennap átható halbűz töltötte be és lassan beivódott a hajó deszkáiba, gerendáiba.

A harmadik nagyon meglepődött, amikor a favágó gerendákra hasította és otthagytta egy farakásban. „Soha nem akartam más lenni, csak állni a hegytetőn és Isten felé mutatni.”

Sok-sok nap telt el és sok-sok éjszaka. A három fa már majdnem elfelejtette egykori álmát.

De egy éjjel egy fénylő csillag gyúlt ki éppen a fölött az istálló fölött, amelyikben a jászol állt. Vándorok érkeztek és egy fiatal nő fektette gyermekét a jászol puha szalmájára. „Bárcsak jobb helyet készíthetnék neki!” – sóhajtott fel a férfi, aki mellette volt. Az anya megszorította a kezét és mosolygott. A csillag rásütött a fényes és erős fára. „Ez a jászol a legjobb hely neki” – mondta az asszony. És az első fa rájött, hogy most nála van a világ legnagyobb kincse. Ez tette gyönyörűvé az első fát.

Évek múltán egy este fáradt utasok szálltak fel a halászhajóra. Egyikük azonnal elaludt, ahogy a hajó kifutott a tóra. Éjjel hirtelen feltámadt a szél és a víz fölött hatalmas vihar kerekedett. A hajó hánykódott az óriási hullámok tetején. Tudta, hogy nem elég erős ahhoz, hogy az utasokat ilyen nagy szélben és esőben épségben a partra vigye. Ekkor felébredt a fáradt vándor. Felállt, kinyújtotta karját, és annyit mondott: „Csend!” – és a vihar elült. Olyan gyorsan, mint ahogy kezdődött. A második fa tudta, hogy a leghatalmasabb király volt ott azon az éjszakán. Ettől lett erős a második a fa.

Egy péntek reggel előhúzták az utolsó fából készült gerendákat is a rég elfelejtett rakásból. Összeácsolták, majd egy tomboló és gúnyolódó tömegben hurcolták keresztül. Megborzongott, amikor néhány katona egy ember kezeit szögezte gerendáihoz. Rútnak és kegyetlennek érezte magát. De vasárnap reggel, amikor a Nap sugaraival fellármázta a levegőt és a Földről az öröm áradt, tudta a harmadik fa, hogy Isten szeretete mindent megváltoztatott. Ha valaki valamikor a harmadik fára gondolt, annak Istenre kellett gondolnia.

A FELDOLGOZÁSHOZ

- ▶ Mi teszi értékessé az emberi életet?
- ▶ Mi az, aminek értéke és mi az, aminek ára van?
- ▶ Mi a keresztény élet célja?
- ▶ Hogyan valósítható meg mindez a földi életben?

FOGLALKOZÁS

A csoport minden tagja mond egy vagy két olyan tulajdonságot, amelyet értékesnek tart a másik emberben, ezeket a játékvezető felírja. Ha kellő számú tulajdonság összegyűlt, kezdődik az árverés. Névlegesen mindenkinek 100 zsetonja van, és ezekből licitálhat az egymás után kikiáltásra kerülő tulajdonságokra. Egy tulajdonságot az nyer el, aki a legtöbbet ígérte érte. A játék végén megnézzük, ki milyen értékeket szerzett meg magának.

KÉTSÉGEK – KÉRDÉSEK

- ▶ Énekjavaslat: Zarándokének 157.
- ▶ Biblia ige: Lk 24,38

Gondolatébresztő: A kötél

A hegymászó szeretett volna feljutni a legmagasabb hegycsúcsra. Erre a nagy útra sok évi felkészülés után indult el. De mivel a dicsőséget saját magának akarta, úgy döntött, hogy egyedül mászik fel a csúcsra.

Elindult felfelé. Telt az idő és késő este lett. Ahelyett, hogy éjjeli sátrát elkészítette volna, folytatta a mászást, mindaddig, amíg besötétedt. Sűrű éjszaka borult a hegytetőre. Körülvette a feketeség, a Holdat felhők takarták el, semmi sem látszott.

Ahogy így mászott felfelé, már csak pár lépésre a csúcstól, megcsúszott és zuhanni kezdett. Csak fekete pontokat látott maga körül, és érezte az erőt, ami kegyetlenül húzta lefelé. Ezekben a félelmetes percekben életének minden jó és rossz pillanata lejátszódott a szeme előtt. Érezte, hogy milyen közel van a halálhoz. Egyszer csak erős rántást érzett, elakadt a kötél és megállt a zuhanásban. A kötél fájón hasított a tenyerébe.

A teste a levegőben lógott, csak a kötél tartotta. Abban a pillanatban csak azt tudta kiáltani:

– Istenem, segíts!

Az égből váratlanul egy mély hang hallatszott:

– Mit akarsz, hogy mit tegyek?

– Ments meg, Istenem!

– Tényleg hiszed, hogy megmenthetlek?

– Persze, hogy hiszem!

– Akkor vágd el a kötelet, amivel meg vagy kötve...

Egy pillanatra csend lett. Az ember úgy döntött, hogy mégis teljes erejével kapaszkodik a kötelébe és megvárja a reggelt.

A mentőcsapat mesélte, hogyan találták meg másnap a megfagyott hegymászt. A teste a kötélen lógott, amihez oly görcsösen ragaszkodott. Csak két méterre volt a földtől...

A FELDOLGOZÁSHOZ

- ▶ Milyen kétségeink vannak?
- ▶ Milyen hatással vannak ezek személyes életünkre?
- ▶ Kihez fordulhatunk ezekkel?
- ▶ Hol találhatok adekvát válaszokat kérdéseimre?
- ▶ Ki felé van bizalmam a mai világban?
- ▶ Miért kell a hívőnek is szenvednie?
- ▶ Minden esetben értelmetlen a szenvedés, vagy van-e a szenvedésnek haszna is?

FOGLALKOZÁS

Helyezzünk el tetszőleges alakzatban a padlón üres kólás üvegeket, melyek kétségeinket szimbolizálják. Kérünk egy bátor jelentkezőt, aki jól szemügyre veszi az üvegek helyzetét. Ezután bekötjük a szemét, jól megforgatjuk, majd beállítjuk irányba. Feladata, hogy átkerüljön a túoldalra úgy, hogy ne borítsa fel az üvegeket.

A játék lényege: Amíg forgatjuk, felvesszük az üvegeket.

AZ ÉLET ÉRTELMÉNEK KERESÉSE

- ▶ Énekjavaslat: Zarándokének 96.
- ▶ Biblia ige: Kol 2,1-3

Gondolatébresztő: Értelmes élet

Az intézetet Alexander Papaderos tanár és filozófus alapította, aki munkássága miatt már élő legenda volt, amikor én ott jártam. Mondanom sem kell, az előadást ő tartotta. A görög kultúrával foglalkozó és a Papaderos által Görögország minden vidékéről meghívott értelmiségiek és szakemberek vezette kéthetes szeminárium utolsó délelőttjének utolsó előadásán Papaderos felemelkedett a terem végében álló székéről, előrement, ott megállt, kinézett. Mi követtük a tekintetét az öblön át egészen a német temetőt jelző vaskeresztig. Azután megfordult és feltette a rituális kérdést: – Van valakinek kérdése? Csend ült meg a terem. Ez a két hét egy egész életre elegendő kérdést vetett fel, de pillanatnyilag csak a csönd létezett.

– Nincs kérdés? – Papaderos tekintete végigpásztázott a termen. Nos, elérkezett az én időm. Föltettem a kérdést.

– Dr. Papaderosz, mi az élet értelme?

A szokásos nevetés jött válaszul, mindenki indulásra készen mocorgott. Papaderosz kezével csendet intett, és hosszasan nézett, szemével azt firtatva, komolyan kérdeztem-e. A szememből pedig azt olvasta ki, hogy igen.

– Rögtön válaszolok a kérdésére. Nadrágzsebéből elővette tárcáját, egy darabig egy bőr pénztárcában kotorászott, aztán kihalászott egy apró, kerek tükröt, nagyjából akkorát, mint egy ötforintos. A következőket mondta:

– Kisgyermekkoromban, a háború alatt nagyon szegények voltunk, egy eldugott faluban éltünk. Egy nap az úton találtam egy darabokra tört tükröt. Egy német motorbiciklit lóttak ki azon a helyen. – Megpróbáltam összeszedni a tükör összes darabját, hogy összerakjam, de lehetetlen volt, így csak a legnagyobb darabot tartottam meg. Ezt itt, ni. Aztán egy kövön kör alakúra csiszoltam. Játsszani kezdtem vele, mint valami játékszerrel, és elbűvölt az, hogy olyan sötét helyekre tükrözhetem vele a fényt, ahova a nap sohasem sütött be – mély lyukakba, repedésekbe és sötét beugrókba. Sportot űztem abból, hogy fényt bocsássak a legeldugottabb helyekre is.

– Megtartottam a tükröcskét, és ifjúkorom üres pillanataiban elővettem. És újra elfogadtam a játék nyújtotta kihívást. Amikor férfivá értem, rájöttem, hogy ez nem egyszerűen gyermekjáték, hanem annak a metaforája, hogy mit is kezdhetek az életemmel. Rájöttem, hogy nem én magam vagyok a fény, még csak nem is a fényforrás. De a fény – az igazság, a megértés, a tudás – létezik, és sok sötét helyen csak akkor fog fényleni, ha én odatükrözöm. Csak egy szilánkja vagyok annak a tükörnek, amelynek teljes alakját és formáját nem ismerem. Ennek ellenére azzal, ami a rendelkezésemre áll, fényt tükrözhetek a világ sötét zugaiba – az emberek szívében lévő fekete foltokra –, és némely emberekben bizonyos dolgokat megváltoztathatok. Ez az, amire én törekszem. Ez az én életem értelme. Aztán fogta a tükröcskét, óvatosan tartva befogta az ablakon beáramló nappali fény sugarait, és az arcomra meg a padon összekulcsolt kezemre irányította.

A FELDOLGOZÁSHOZ:

- ▶ Mi lehet az emberi élet értelme?
- ▶ Milyen életcélok vezérelnek?
- ▶ Lehet-e életcél nélkül élni? Érdemes-e?
- ▶ Milyen korlátai vannak az embernek?
- ▶ Milyen célt tűz az ember elé a keresztyén tanítás?

FOGLALKOZÁS

Körben állunk, egy társunkat beállítjuk a kör közepére. Az ő feladata, hogy egy kulcsosomó csörgéséből találja ki, éppen hol jár a kézről-kézre adott kulcs. A játékvezető szintén beáll a körbe és próbál „segíteni” a játékosnak.

A játék lényege: Valójában nem adunk körbe semmit, hanem a játékvezető derékszíjára akasztjuk hátul a kulcsot. A játékvezetőnek úgy kell forogni, hogy a kulcs csörögjön, de a kitaláló ne lássa meg.

6. „Beteljesedett!”

ISTEN AKARATA

- ▶ Énekjavaslat: Zarándokének 88.
- ▶ Biblia ige: 1Tim 2,4

Gondolatok a feldolgozáshoz: Isten csodásan működik

Egy királynak volt egy minisztere, aki minden helyzetben azt mondta: „Isten csodásan működik.”

Egy idő után a király olyan sokszor hallotta ezt a mondatot, hogy már elege lett belőle.

A király és minisztere vadászatra indultak. A király lőtt egy szarvast. Mindketten éhesek voltak, így tüzet raktak, és megsütötték. A király nekilátott az evésnek, de nagy sietségében levágta egy ujját. A miniszter most is azt mondta: „Isten csodásan működik.”

A királynál betelt a pohár. Elbocsátotta miniszterét, és megparancsolta neki, hogy tűnjön el a szeme elől. A miniszter elment. A király, a szarvassülttel jóllakva, elaludt.

Vad rablók, Kali istennő imádói törtek rá. Megkötötték, felakarták áldozni istennőjüknek – majd elfogyasztani. De az utolsó pillanatban észrevette egyikük, hogy a királynak hiányzik egy ujjá. A rablók ta-

nácskoztak, és úgy találták: „Ez az ember nem tökéletes. Hiányzik egy testrésze. Istennőnk csak tökéletes áldozatot kaphat.” Így futni hagyták.

A király visszaemlékezett minisztere szavaira: „Isten csodásan működik.” És megértette, hogy ebben az esetben is igaza volt. Bűnösnek érezte magát, hogy száműzte, és megparancsolta, hogy keressék meg.

Hosszú idő után rátaláltak. A király bocsánatot kért tőle, és kérte, álljon újra szolgálatába.

A miniszter azt válaszolta: „Nem kell bocsánatot kérned. Hálás vagyok, hogy elküdtél magadtól. Különb en engem áldoztak volna fel a rablók. Nekem megvan minden ujjam. Isten csodásan működik.”

A FELDOLGOZÁSHOZ

- ▶ Hogyan ismerhető meg az Isten akarta?
- ▶ Milyen kétségeink vannak ezzel kapcsolatban?
- ▶ Éreztük-e már személyes életünkben Isten vezetését?
- ▶ Milyen kapcsolat figyelhető meg lehetőség és akarat között?

FOGLALKOZÁS

Az irányító középre áll, és különböző utasításokat ad folyamatosan a csoport tagjainak. Ha a mondatot úgy kezdi: „Az Úr mondja...”, akkor mindenki köteles az utasítást végrehajtani, ha csak magát az utasítást mondja, akkor viszont tilos. Aki elrontja, kiesik. Lényeges, hogy az irányító gyorsan, egymás után mondja az utasításokat, és minél több megtévesztő mondatot is becsempésszen.

VÁLASZAINK AZ ELKERÜLHETETLEN ÉS SZEMÉLYES VÉGGEL SZEMBEN

- ▶ Énekjavaslat: Zarándokének 157.
- ▶ Biblia ige: Jel 21,4

Gondolatébresztő: Utas vagyok

Utas vagyok. A világ pályaudvar.

Ide mindenki csak érkezik, de senki sem távozik.

Életre való vagyok, de más életre,

s hitem másfelé tekint.

Nem akarok úgy utazni, hogy sehová se érkezzem.
 Nem verek itt végleg gyökeret,
 koromnak más a világa.
 Életre való vagyok, de más életre,
 s hitem másfelé tekint.
 Amikor úgy gondolom, elindulok a nagy útra,
 számomra ez nem halált jelent.
 Akkor találok önmagamra.
 Az én országom még csak a reményben van,
 a mindenség fenekén s a végtelen gerincén;
 nagyobb minden birodalomnál
 s kisebb a gombostűfejnél.
 Az én országom itt van belül,
 lényem legmélyén.
 (M. Conte)

A FELDOLGOZÁSHOZ

- ▶ Miért van elmúlás ezen a világon? Milyen érzést kelt bennünk a halál szó hallata?
- ▶ Hogyan dolgozzuk föl szeretteink elvesztését?
- ▶ Mi az, ami ilyen esetben vigaszt adhat az embernek?
- ▶ Milyen alternatívákat ismerünk a vallások világából? Reinkarnáció.
- ▶ Mit tudunk az ún. halál közeli élményekről? Milyen „élményekről” számoltak be ennek részesei?
- ▶ Mi lesz az emberrel földi élete után? Üdvösség, kárhozat.
- ▶ Miben páratlan a többi valláshoz képest a Szentírás halál utáni életének képe?
- ▶ Milyen „praktikákkal” igyekszik az ember elhunytjait tovább éltetni?

FOGLALKOZÁS

Készítsünk bakancslistát, mely azokat a dolgokat tartalmazza, amiket feltétlenül meg szeretnénk tenni az életük hátralévő részében!

AZ IDŐK TELJESSÉGE

Énekjavaslat: Zarándokének 148.
Biblia ige: Gal 4,1-10

Gondolatébresztő

Az órák éppen egy óra sétálóját akarta megjavítani, amikor legnagyobb meglepetésére az inga megszólalt:

– Kérem, uram, hagyjon engem így, ahogy vagyok! Ez igazán kedves volna öntől. Gondoljon csak bele, hogy hányszor kell majd éjjel-nappal ketyegnem. Egy perc alatt is mennyi ketyegés, aztán hatvan perc van egy órában, huszonnégy óra egy nap, háromszázhatvanöt nap van egy évben, és aztán évről-évre... a ketyegések milliói. Képtelen lennék rá.

De az órák bölcsen így válaszolt:

– Ne is törődj a jövővel! Egyszerre csak egyet ketyegj, és akkor örülni fogsz minden egyes ketyegésnek egész életedben.

Az inga eltökélte, hogy pontosan így fog cselekedni. Még ma is boldogan ketyeg, ha meg nem állt.

A FELDOLGOZÁSHOZ

- ▶ Mekkora jelentőséggel bír az idő mindennapokban?
- ▶ Hogyan gazdálkodunk az időnkkel?
- ▶ Mit jelent számunkra az idők teljessége?
- ▶ Hogyan kapcsolódik mindez Jézus személyével, első és második eljövételével?
- ▶ Milyen világvége váradalomban élő közösségeket ismerünk?
- ▶ Hogyan tudjuk elképzelni az örökkévalót evilági kereteink között?
- ▶ Milyen forrásaink vannak az örök életről?

FOGLALKOZÁS

Az általunk alkotott kör közepén álló társunk csak az általunk előre megbeszélt két ember között (a „kapun”) léphet ki a körből, akik kapu mivoltukat pusztán arckifejezéseikkel, főleg szemükkel jelzik neki. A többiek „taszítsanak”!

7. „Atyám, kezedbe ajánlom lelkemet”

A SZEMÉLYES HIT ISTEN ORSZÁGA PERSPEKTÍVÁJÁBAN

- ▶ Énekjavaslat: Zarándokének 169.
- ▶ Biblia ige: Mt 10,32–33

Gondolatébresztő: Mennyország a földön

Néhány évszázaddal ezelőtt az egyik kolostorban élt egy szent, aki életével elégedett és boldog volt. Az egyik napon, amikor a konyhában mosogatott, megjelent neki egy angyal, és így szólt:

– Az Úr küldött engem, hogy tudomásodra hozzam, itt az ideje annak, hogy az örökkévalóságba költözz.

– Megköszönöm, Úristen neked azt, hogy gondolsz rám – válaszolta a kis szent –, de amint te is látod, előttem tornyosulnak ezek a mosatlan edények. Nem akarok udvariatlan és hálátlan lenni, de nem várhatna egy kicsit az örökkévalóság rám addig, amíg a munkámat befejezem?

Az angyal a kis szentre tekintett, majd így szólt:

– Meglátom, mit tehetek érted... – majd eltűnt.

A kis szent szorgalmasan folytatta munkáját. Az egyik nap éppen a kertben kapált, amikor ismét megjelent neki az angyal. A szerzetes habozva és dadogva kapájával a sok gyomnövényre mutatott:

– Nézd ezt a rengeteg gazt! Nem tudna az örökkévalóság egy kicsit várni?

Az angyal nevetett és rögvest távozott. A kis szent végiggyomlálta a kertet, majd megnyírta a bokrokat. Az idő pedig telt-múlt. Az egyik nap a kis szent egy beteget ápolt a kórházban. Éppen egy pohár hideg vizet nyújtott neki, amikor ismét megjelent az Úr angyala. A szent kitérte kezeit, és a kórházban levő számtalan betegre mutatott. Az angyal szótlánul eltűnt. Amint a szerzetes késő este a cellájába visszavonult és nyugovóra tért, végiggondolta azt a hosszú időt, amióta az angyal neki mindegyre megjelent, és ő annyiszor elutasította őt. Hirtelen fáradtnak és kimerültnek érezte magát, majd így imádkozott:

– Uram, amennyiben lehetséges, küldd el angyalodat még egyszer hozzám, nagyon örülnék neki.

Alighogy az imáját befejezte, az angyal tüstént előtte állott.

- Ha te engem most hívsz, készen állok belépni az örökkévalóságba. Az angyal ismét mosolyogva végigmérte, majd így szólt:
 - Mit gondolsz, az egész idő alatt hol voltál?
- (Albert Schweitzer)

A FELDOLGOZÁSHOZ

- ▶ Hogyan határoznánk meg a hit fogalmát?
- ▶ Milyen istenképet és milyen Isten és ember közti relációt ábrázol az Újszövetség?
- ▶ Mit jelent az, hogy valaki „örökölte” a vallását? Mennyiben segít és mennyiben hátráltat az effajta meghatározottság?
- ▶ Mi az üdvbizonyosság?

FOGLALKOZÁS

A csoport kijelölt tagjainak marketing szakemberként az örök életet kell reklámozniuk. Mondják el, mire jó, miért előnyös, hogyan kapható meg stb. A reklámhoz bármilyen eszközt, módszert felhasználhatnak, törekedjenek a szellemességre is!

AZ UTOLSÓ ÉS AZ UTOLSÓ ELŐTTI: BONHOEFFER ETIKÁJA

- ▶ Énekjavaslat: Zarándokének 166.
- ▶ Biblia ige: Mt 7,1-12

Gondolatébresztő

A keresztény etika forrása nem a szubjektív én és nem a világ valósága, még csak nem is a normák és értékek rendszere, hanem Isten valósága a Jézus Krisztusban adott kinyilatkoztatásban.

Az egyház megvallja, hogy noha látta a brutális erőszak önkényeskedését, számtalan ártatlan testi-lelki szenvedését, az elnyomást, a gyűlöletet, a gyilkosságot, nem emelte fel szavát ellene, és nem talált módot arra, hogy az áldozatok segítségére siessen.

Bűnös lett Jézus Krisztus leggyengébb és legvédtelenebb testvéreinek a pusztulása miatt.

Krisztus testén örjöngi ki magát a világ. A megkínzott azonban megbocsátja bűnét a világnak. Így történik a megbékélés. Ecce homo.

(Dietrich Bonhoeffer)

A FELDOLGOZÁSHOZ

- ▶ Ki volt Dietrich Bonhoeffer?
- ▶ Milyen történelmi események és személyes élmények vezettek sajátos etikai látásmódjának kialakulásához?
- ▶ Mit jelent a kérügma szó?
- ▶ Hogyan kapcsolódik össze Bonhoeffer etikája Isten törvényével és a feltámadás reménységével?

FOGLALKOZÁS

A csoport egyik tagja kiált valamit, de hang nélkül. Igyekszik olyan benyomást kelteni, olyan gesztusokkal, arckifejezésekkel kísélni „néma kiáltását”, hogy a többiek rájöjjenek, mi volt a kiáltása: biztatás, segélykérés, felszólítás stb. Ha a csoport nem tudja megfejtetni, akkor utána hangosan is kiabálhat a játékos. Ezután másik résztvevő következik

ETIKUS ÉLET A KÜSZÖBRŐL VISSZANÉZVE

- ▶ Énekjavaslat: Zarándokének 165.
- ▶ Biblia ige: 2Tim 4,7-8,

Gondolatok a feldolgozáshoz: Rózsabimbók

Milliónyi rózsa ontotta nap mint nap illatát, élte mindennapos életét. A zsenge rügyekből egyszer egyszerre pattant ki két egyformám harmatos rózsabimbó. Külsőre teljesen egyformák voltak ugyan, ám mindketten mást gondoltak rövidke életükről.

Az egyik így gondolkozott: „Gyönyörű ez a reggel, amint a nap kisüt, széttárom szirmaimat, hogy aki csak erre jár, élvezhesse illatomat.”

Így is tett. Amint a nap sugarai megsimogatták, kinyílt és bőven ontotta bódító illatát. Ám még szinte dél sem volt, szirmai hervadni kezdtek, és estére teljesen elhervadt.

A másik harmatos rózsabimbó így gondolkozott: „Én bizony nem fogok akárkinek illatozni. Az én illatom különlegesebb, mint a többieké. Csak annak tárom szét szirmaimat, hagyom élvezni illatom, akit én választok ki, aki érdemes erre.”

Múltak az órák, de ő senkit sem talált megfelelőnek magához. Így jött el az este és ez a rózsabimbó is elpusztult, anélkül hogy kinyílt volna.

(Gyökössy Endre)

A FELDOLGOZÁSHOZ

- ▶ Milyen evilági haszna van az erkölcsös életnek?
- ▶ Elegendő-e az etikus élet az üdvösség elnyeréséhez?
- ▶ Melyek azok a dolgok, amiket a legtöbb ember a halálos ágyán megbán?
- ▶ Mit jelent számodra Luther utolsó feljegyzése: „Koldusok vagyunk, ez az igazság”?

FOGLALKOZÁS

Párosával egymással szembe ültetjük le az embereket, és páronként adunk egy ceruzát és egy papírlapot. A ceruzát egyszerre mindkettőjüknek fogniuk kell, így a rajzolás csak „közös megegyezéssel” válik lehetővé, s közben nem beszélhetnek. A feladat: egy közös rajzot készíteni, amelyen általunk előre meghatározott dolgok is szerepelnek, mint például templom.

Fiatal felnőttek

PELIKÁN ANDRÁS

177

A fiatal felnőtt korosztály egyáltalán nem homogén, így a velük való munka valószínűleg átmenet az egyéni és a közösségi foglalkozás között. A klasszikus, konfirmáció utáni ifjúságnál idősebb korosztály a célcsoportunk, akik az egyetemi tanulmányok időszakában vannak, amely időszak sokszor egybeesik a párválasztás, elköteleződés idejével is. Az egyéni útkeresésnek egy a korábbiaknál érettebb állapotában vannak tehát azok, akiket ilyenkor látunk és hallunk. Már határozott elképzelésük lehet alapvető dolgokról, így valószínűleg saját identitásuk része az is, hogy közösséget keresnek, vagy gyülekezethez kapcsolódnak. Természetesen ebben is lehetnek kivételek, vannak, akik még huszoneves korukban is jórészt a családi vagy konkrétan a szülői elvárás miatt jönnek az alkalmainkra. Ők azonban a kisebbség, ebben a korban a többség saját elhatározásából van jelen, és ennek megfelelően kell komolyan vennünk saját gondolataikat, elkötelezettségüket.

A ficial felnőtt korosztályban azonban nem csak egyetemisták vannak, hanem egyetemet nem végzők, vagy az ottani tanulmányaikat már befejezők, tehát a munkavállalói élettel ismerkedők is itt jelennek meg. Az egyetemista és a dolgozó fiatal felnőttek időbeosztása teljesen különböző, ez megnehezítheti a számukra egységesen kínált alkalom könnyű elhelyezését. Újabb szempont, hogy ebben a korosztályban jelennek meg az első gyermekeik születését is átélő fiatal szülők, akik egy harmadik jellemző időbeosztás szerint élnek. Így tehát a korosztályra jellemző három legfőbb attitűd az alkalmak lefolyásában és tematikájában is különböző szempontokat erősítenek. De akár a tanulmányok és azok jövőbeni hasznossága, akár a napi munkavég-

zés vagy éppen a munkakeresés, munkanélküliség kérdései, akár az új család biztonságának megteremtése és az új szülői szerep megélése a jellemző, mindhárom esetben hasonló fókuszú érdeklődést fogunk tapasztalni: az identitás megszilárdulásának kérdéseit.

Bármilyen témát dolgozzunk fel, valószínűleg határozott és gyakorlati tapasztalatokkal is megerősített álláspontokat fogunk visszakapni. Ennek a korosztálynak tehát olyan formában érdemes csoportot vezetni, amiben nagymértékben támaszkodhatunk a résztvevők aktivitására, nem nekünk kell túlbeszélni az alkalmat, sőt, sok esetben érdemes inkább hallgatni és csak felkészültségünk szerint jó pillanatokban tovább vezetni a témát. Egy rövidebb felvezetés után lehet hosszabb közös megbeszélést, a vélemények biztonságos ütköztetését hagynunk, és jó, ha nem mindig a végső szó. Fontos az is, hogy a témák átbeszélésénél felkészültek legyünk azok gyakorlati vonatkozásainak is a kibontására, mert ebben a korosztályban már ez a döntő, nem az elméletek sokféleségének az érdekessége nyűgözi le a csoportot.

Nikodémus

Hogy Jézus számára az Isten országa központi jelentőségű volt, azt a Nikodémussal folytatott beszélgetéséből is látjuk. Nikodémus a Jézustól való jelekre kérdez rá, amiken csodálkoznak ők, a farizeusok is. „Biztos, hogy Istentől jöttél tanítóul” – fogalmaz Nikodémus. Jézus erre válaszképpen máris Isten országáról beszél. Nikodémusnak az evangéliumban olvasható későbbi megjelenései arról tanúskodnak, hogy Jézus szavai meggyőző erővel szóltak hozzá, a csodált jelek után e szavak építették az ő hitvilágát. Jézus perénél és halála után is a farizeusok álláspontjától távol helyezkedik, vagyis kiáll amellett, amit érez.

Hogy nekünk is vannak élményeink, mi is tudunk életünkéből vagy mások életéből egy-egy példát, „csodás jelet” felidézni, az egy jó kiindulópont lehet, de önmagában nem elég. Jézus szavai Nikodémus felé is radikálisan szólnak. A tudás önmagában kevés, látni valamit, hallani valamiről, információval bírni igazán nem változtat meg semmit az életünkön. Márpedig Isten országához csak akkor lehet közünk, ha radikálisan változunk meg.

Nikodémus attitűdje sokszor idézett és felhasznált dolog, olthatat-

lan kíváncsiság és tartózkodás jellemzi egyszerre. Az ilyen érdeklődést magunk is tapasztalhatjuk a környezetünkben. Jézus – az evangélium szerint – azonnal a lényegre tér, mert úgy látja, ki kell billenteni Nikodémus gondolati rendszerét, amely Jézusig ugyan elvezette, de az üdvösségre már nem tudja elvezetni. A radikális változást a mai ember is nehezen vállalja fel. A minket megkereső emberek is odáig biztosak a dolgukban (jó esetben), hogy eljönnek hozzánk, gyülekezetünk alkalmaira. Mit jelent számukra a radikális változtatás? Ők hogyan értik azt, hogy ilyen változtatás nélkül nem lehet az Isten országba jutni? Jézusra jellemzők a megdöbbentő példák, amelyek már túl vannak azon a határon, amit könnyen fogyaszt a hallgatóság. Még sincs más út.

Mennyek országa

Isten országát mennyek országaként is olvassuk a Szentírásban. A köznapi használatban a mennyet úgy szokták érteni, hogy az ember a halálát követően valamilyen formában egy az ittenihez hasonló világban fog élni, amely nem ér véget, vagyis amelyet nem zár le egy (másik) halál. Jézus szóhasználatában a mennyek országa sokszor a jövőre vonatkozik (pl. Mt 6,10; Mk 14,25), de máskor egészen jelenvaló is (pl. Lk 11,20). A menny kevésbé általános értelmezése az ember jelen élethelyzetének értékelésére vonatkozik. Eszerint az Istennel való élet eszkatologikusan már a jelenben a mennyei minőséget jeleníti meg, az ember célja pedig az ilyen élet megélése.

A túlvilággal kapcsolatban manapság a mi társadalmunkban is igen sokan vallanak a reinkarnációval összefüggő elképzeléseket. Hogy miért népszerű ma a lélekvándorlás gondolata a fiatal felnőttek között, az nehezen kibogozható. A kereszténység egyértelműen és határozottan halálról és feltámadásról tanít, ebbe a reinkarnáció nem illeszthető be. Keresztény kulturális háttérű társadalmunkban mégis megjelenik a lélekvándorlás elfogadása, talán éppen egyfajta könnyebb útként, amelyet szimpatikusabb követni.

A fiatal felnőttek életkorilag általában a környezetükben találkoznak az élet végességével; nem saját halandóságuk az, ami elsősorban foglalkoztatja őket, hanem idős rokonok halála és saját gyermekeik születése gondolkodtathatja el őket. A bennük élő elképzeléseket ér-

demes közösen átbeszélni. Lelkészként fontos feladatunk megtudni a bennük lévő érzések, félelmek, várankozások gyökereit, de ugyanennyire fontos világosan megmutatnunk a Biblia szavát is. A halál utáni élet teljes egészében Isten kezében lévő, számunkra nem megragadható kérdés, a halál előtti, mostani életünk viszont nagyon is komoly felelősséget ruház mindannyiunkra.

Az egyház

Augustinus óta – bár őt gyakran félreértve – vallották sokan, hogy az Isten országa egyenlő az Egyházzal, szemben „a Gonosz országával”. A középkorban szintén az ő nyomán sokszor már egyenlőségjel is volt látható az intézményekkel bíró egyház és az Isten országa között. Luther tanításából is tudjuk, hogy az ilyen elképzeléseknek időről időre voltak kritikussai, a látható egyházi intézmények és Isten országa két külön entitásként értendő.

Sokan vannak, akik az (intézményekkel is bíró) egyházat kritizálva tulajdonképpen pont ezt az egyenlőségjelet bírálják. Megint mások számára az egyház hitelessége, sőt, a keresztény vallás, a hit hitelessége is megkérdőjeleződik az egyház hibái, visszasságai, emberi vonásai miatt. Talán legtöbbször Gandhitől idézik azt az állítást, mely szerint ha a keresztények úgy élnének, mint ahogy tanítják, ő lenne az első, aki csatlakozni szeretne hozzájuk. A véleményt kritizálhatjuk, de jogosságát is éreznünk kell: nemcsak mások felé leszünk rossz reklámmá, saját helyünket is rosszul látjuk, ha cselekedeteinken nem tükröződik megszólítottságunk és Krisztushoz tartozásunk.

Hogyan különböztethető meg a látható és láthatatlan egyház? Hogyan élheti meg hitét egy mai fiatal felnőtt, amikor a társadalomban sok jogos kritika illeti a vallás intézményeit? Vannak-e nekik személyes példák, mit tudunk mi, lelkészek a hatalmi szón kívül megszólaltatni ebben a kérdésben? Közelebb tudjuk-e hozni egymás számára Isten országát, ha gyülekezetben találkozunk? Az egyházon kívül is lehet hívó életet élni? Mi nem valósul meg a hívó életből, ha elkerüljük közben az egyházi intézményeket? És hogyan viseljük mindazon hibák és bűnök terhét, amiket mások vétettek az egyházban, és egyházhoz tartozóként ránk is nehezedik?

Mindannyiunk felelőssége

A keresztény élet paradoxona, hogy miközben keresztségünkönél fogva is Istenhez tartozunk, sőt, örökösei vagyunk az üdvösségnek, e földi világban élve ki vagyunk téve magunk is a bűn csábításának, mi több, sokszor el is bukunk rajta. Pál apostol ehezusi levelében (Ef 4) egyenesen felszólító módban ír a hitre jutott ember életének jellemző cselekvéseiről. Habár ezt könnyen érthetnénk úgy is, mint a helyes cselekvésekre való utasítást, teológiai alapon sokkal biztosabb alapon álló magyarázata e résznek, hogy a szentíró e paradoxont nem tudta más nyelvi eszközzel kifejezni. Aki Krisztushoz tartozik, az így cselekszik – nem felszólításra, hanem a megtapasztalt kegyelemből fakadóan önmagától.

Jézus példázataiban is olvasunk arról, milyen lehet az az élet, amely szerinte az Istennel való kapcsolásban él. Amikor a világban körülnézünk, rengeteg fájdalmat és elrontott dolgot látunk. Ha a teremtés történetén keresztül nézünk a világra, saját felelősségünket is meg kell látnunk a fájdalmakban és a rossz dolgokban. Isten a világot jónak alkotta, és Isten a világot az ember gondjaira bízta. A világ egésze éppúgy, mint a kisebb társadalmi csoportok, a családok, sőt az egyének is szenvedik a hibákat.

Az ember felelőssége, különösen is a keresztény ember felelőssége azonban nem csak teher lehet. Ha a krisztusi életet éljük, akkor e felelősség kérdés nélkül cselekedetekbe fordítja át a gondolatainkat. Amikor láthatóvá válik rajtunk az, hogy Istenhez tartozunk, akkor töltjük be méltón hivatásunkat. Az ilyen esetekben a felelősség ösztönzővé válik, nem pedig teherré. Milyen lehetőségei vannak a mai kor emberének minderre?

Az igazi kincs

A Máté írása szerinti evangéliumban olvassuk Jézus tanításának fontos részleteit a *Hegyi beszédben*, ennek egy részletében pedig az igazi kincsről szól Jézus (Mt 6,19–21). A maradandó és könnyen elveszthető értékekről szinte közhelyszerűen szoktunk beszélni, e néhány igevers hangsúlyossá tétele így nem is egyszerű. Az evilági javak gyűjtésével szemben Jézus a mennyei kincsek gyűjtéséről beszél. A mi esetünkben ez

azért izgalmas, mert a menny valóságát a jelenbe helyezi azáltal, hogy az életfeladatok középpontjába állítja a mennyei kincsek gyűjtését.

Mi lehet azonban olyan kincs, amely nem vész el, amely az Isten országában „gyűlik”? A szeretet, jóság, türelem stb. válasza mindaddig üresen szól, ameddig nincs mögötte átélt tapasztalat. A fiatal felnőtt korosztály életkori jellemzői szerint érdemes a tapasztalatokat összegyűjteni. A már családot alapítottak számára égetően fontos a gyermeknevelésben is megélni ezeket. Azok számára, akik párkapcsolatban (vagy annak hiányában) élnek, szintén más lehet a személyes megtapasztalás. Érdemes arról is beszélgetni, amit az ember maga kapott, vagy éppen nem kapott meg gyermekkorában.

„*Ahol a kincsed van, ott lesz a szíved is*” – mondja Jézus. Csak képzeljük, hogy az Istennek szentelt élet talán más korokban könnyebben megélhető és vonzóbb volt, mint manapság. De azt is tudatosíthatjuk, hogy nem csak szerzetesek, lelkészek, egyházi hivatásban állók szentelik életüket Istennek ma sem. Az élet számos területén kínálkozik lehetőség arra, hogy abban megjelenjen az Istennek szenteltség. Tanulásban, munkában, családban, egyedülletben, baráti közösségben, távol az otthonról. Körülményeink összefüggésében és körülményeinktől függetlenül is. A beszélgetésben mindezeknek annak figyelemességével menjünk végig, hogy lehetőleg mindenki a valós helyzetéből szóljon és ne ideákat, elérhetetlen álmokat fogalmazzanak meg.

Hatalom, dicsőség

A Jézustól tanult imádság befejező részében az Atya országa, hatalma és dicsősége hangzik el. E három közül a hétköznapi életünkben talán az „ország” Istenhez tartozása a legegységesebb. Ha őhozzá imádkozunk, benne bízunk és tőle kérünk, akkor az ő országát reméljük. A hatalom és a dicsőség már könnyebben kisajátítható.

Hány és hány példát tudunk felsorolni arról, hogy a hatalom megszerzéséért és megtartásáért mire képesek az emberek? Messziről közelítve a világhatalmak vezetői, történelmi személyiségek, tőlünk idegen szervezetek életéről mindenki kapásból tudja mondani a példákat. Jussunk azonban „közelebb magunkhoz” ebben, nézzük meg, hogy saját közvetlen környezetünkben mi a hatalom megszerzésének és birtoklásának a gyakorlata. Az iskolai, egyetemi, munkahelyi pél-

dák segítségünkre vannak ebben. De legyünk bátrak tovább közelíteni: mi a helyzet a családdal? A látszólag jól működő modellekben is fel tudunk fedezni hatalmi szándékokat, és azok jóra és rosszra használását. Könnyen lehet, hogy a nem elsőként megszólalók között is vannak nagyon érintettek. Teremtsünk olyan bizalmi légkört, amiben mindenki biztonságban érezheti magát ahhoz, hogy erről gondolkodni tudjon. Csak így juthatunk el a saját mintáinkhoz, saját példáinkhoz, saját viselkedésünkhöz. Mit teszünk mi magunk a hatalomért? Mire vagyunk? Kié az életünkben a hatalom?

A dicsőség nagyon hasonló témairány, de könnyen lehet, hogy valakinek ez nyitja meg a kaput, hogy saját magát el tudja helyezni a kérdésben. Kinek a dicsőségére dolgozunk? Mi számít sikernek az életünkben?

Graham Greene 1940-ben született regényének címe is ez: *Hatalom és dicsőség*. A főhős egy mexikói pap, akinek két okból is keserves a sorsa. Egyfelől a hatalom vallásüldözése miatt veszélybe kerül az élete, másfelől rossz papként retteg attól, hogy Isten színe előtt hogyan állhat meg. Abban a környezetben, ahol a hatalom erőszakossága nem ismer kegyelmet, a kiszolgáltatott ember saját elesettségében paradox módon mégis megjeleníti azt.

Kié a hatalom és a dicsőség? Kié az ország? Ha Isten országáért imádkozzuk, akkor az ő hatalmáról és dicsőségéről is szolunk. Ez minket is megrémíthet, mikor a saját hatalmunk és dicsőségünk elérésén munkálkodva kapjuk magunkat. De Isten kegyelmet gyakorló hatalma mégis a megmenekülésünk paradox igaz tapasztalata.

Jövő idő

Isten országáról sokszor jövő idejüként gondolkodunk. Talán a leggyakoribb reakció Isten országával kapcsolatban, hogy az majd egyszer eljön, halálunk után jutunk el oda, addig pedig szenvedésekkel teli földi életünket kell élnünk. Ebben a megközelítésben nagy hangsúlyt kap, hogy jelen világunk töredezett, sebektől fájdalmas, Isten országa pedig valami, ami szép és tökéletes, vagyis mindannak ellentéte, amit magunk körül tapasztalunk. Ha helyre kell állnia egyszer ennek az elromlott világnak, az nem most lesz, a belátható jövő, időnkön túli állapotra gondolunk ilyenkor. Olyan Isten országa ez, ami tőlünk távol van.

Hasonlóképpen olyan értelemben is gyakori a jövő időben való elhelyezés, hogy valaki azt mondja, nem ér rá ezzel most foglalkozni, majd idős korára, aktivitásán túli idejében fog Isten dolgaival, hitével, kegyességével foglalkozni. Ez egy szintén távoli jövő, igaz, az emberi élet belátható határain belül.

Mik a buktatói ennek a gondolatnak? Miért könnyű vele azonosulni? Miért nem elégedhet meg az ember azzal, hogy mindezt a távoli (belátható vagy már be sem látható) jövőbe tolja, odázza el? Felmentést adhat-e az ember időlegesen magának erkölcsi, etikai vagy akár hitbeli kérdésekben? Hogyan hat vissza az ember jelenére a kérdés jövőbe távolítása? Milyen bibliai történetek, példázatok figyelmeztetnek arra, hogy nem „ér rá” az ember majd csak később Isten országával foglalkozni?

Hiányainkat nagyon nehéz megélni a jelenben, a jövőbe vetített megoldás egy időre mindenképpen megnyugvással kecsegtet. A kilátástalan szenvedésben élők számára nem is lehet a reménységet másra alapozni, minthogy „majd egyszer” el fognak múlni a szenvedéssel teli napok. Azonban ha Isten országát tőlünk távolra pozicionáljuk, akkor megfosztjuk magunkat annak a valóságától, ami a jelenünkben már megtapasztalható. Jézus által – és erről ő maga is sokszor szól – a jelenben kell azt keresnünk.

Múlt idő

Kezdetben minden jó volt. A Biblia első oldalain olvassuk, hogy Isten jónak teremtette a világot, és az ember természetes része volt ennek. Az édenkertből, mint otthonból való kiűzetéssel elveszett ennek a hétköznapisága, és megjelent az egykor még birtokolt multhatatlan istenközelség utáni vágy. Ahogyan a jövőbe gyakran helyezik sokan Isten országát, hasonlóan sokszor találkozhatunk a múltba illesztett képpel: Isten országa egykor biztonságot, szépet és jót jelentett, mára elvesztett Éden. Isten országa az, ami valaha a miénk volt, de már soha nem lehet újra az.

Ugyancsak a múlt időben elhelyezett akkor, amikor az emberek azt mondják, a mai világ már nem a vallásról, hitről szól, ez a régi emberek gondolata volt (netán babonája, amit a tudomány mára már meghaladt). Régen még hittek az emberek, ma már kiürülnek a templomok, a nagy-

szülők sem hozzák el az unokákat. Elvesztette a világ a kapcsolatát Istennel, és bár „bezzeg régen” minden jobb volt, ez a veszteség végleges.

A személyes múlt időben is sokszor találkozunk az Isten országával: a kisgyermek mesevilágának része, de felnőve az ember megkomolyodik és elhagyja már azt. Gyermekkori imádságok, esetleg templomi emlékek idézhetik fel ezt és táplálhatják az érzést, hogy mindez valóban elmúlt.

Isten országának jelen idejűségét Jézus sokszor mondja és jelzi. Hogy nem a jövőben vagy a múltban kell keresni a kapcsolatot, az az Isten országának eszkatológiai valóságával válik hitünk egyik legfontosabb összetevőjévé. De ez a jelenbe helyezés azt is munkálja bennünk, hogy nincs értelme ezzel máskor foglalkozni, csak most. Nemcsak az attól való félelem, hogy később késő lesz, és nemcsak az abban való bizonytalanság, hogy a múltban lezárt dologként tényleg elveszthetjük, hanem az aktuális élethelyzetekben való jelenlét is az aktuális istenkapcsolatot motiválja bennünk. Ritkán érkezünk meg a jelenünkbe tudatosan, jellemzően a jövőben tervezünk vagy a múltbéli dolgokon gondolkodunk, Jézus azonban a jelenben hív az Isten országába.

Miért nehéz a jelenben maradni? Mi a vonzó a múltba helyezett képeinkben, és mi az, ami ebben minket eltávolít Istentől?

Isten városa

A 2002-es brazil film címe nem bibliai vagy vallási utalásból lett *Isten városa*, ez egy lakótelep neve, mely Rio de Janeiro szegénységtől és bűnözéstől sújtott részén fekszik. A Paulo Lins által írt és Fernando Meirelles által rendezett film két különböző utat bejáró fiú útját követi nyomon tizenöt éven át a nyomorteleg utcáin. Hasonló közegből és hasonló háttérrel indulnak, de alkataik különbözősége végül más-más sorsra vezeti őket. Egyikük bűnözővé lesz és droggereskedéssel foglalkozik, másikuk (minthogy a bűnözői élettől fél) különös látásmódját kihasználva fotós lesz.

A film olyan világba enged betekintést számunkra, amely világot a magunk akaratából aligha akarnánk jól ismerni (és amely világba zártsága miatt nehezen is tudnánk bepillantani). Brutalitásával és nyílt közvetlenségével mégis jó alapot adhat egy beszélgetéshez, amely végső soron nincs is olyan távol az „Isten országa” témakörtől. A film-

ben ábrázolt világ nyers volta, a már születéskor meghatározottnak tűnő életkilátások egyszerre indíthatnak minket arra, hogy saját sorsunk lehetőségeit átértékeljük, és arra is, hogy a környezetünkben lévő sorsokat másképp ítéljük meg.

Isten országáról rendszerint úgy beszélünk, mint a saját világunk gyötrelmeitől megszabadított, Isten kegyelméből megkapott valóságról. A film egyik főszereplője, Buscape életszemléletén keresztül értjük meg egy látszólag soha véget nem érően erőszakos világ emberiségét, és végső soron az ő sorsának alakulásában valahol mégis megőrök az erőszak hatalma. Egészen profán összefüggésben, de a megváltást is szemlélteti mindez.

A filmhez kapcsolódó beszélgetésben körüljárhatjuk az Isten országa legközvetlenebb és legátvittebb értelmezését. Mit jelent számunkra a megváltás? Volt-e, van-e olyan élettapasztalatunk, vagy ismerünk-e a környezetünkben olyan élettörténetet, amelyben nem direkten, de mégis észrevehetően Isten megváltó munkája vehető észre?

Távol vagy közel?

Ha Isten országát időben is könnyen távolítjuk el magunktól, akkor igaz ez a térbeli eltávolításra is. Egy történet szerint volt egyszer két szerzetes, akik közösen fölolvasták egy nagy könyvből, hogy a világ végén van egy hely, ahol a menny és a föld összeér. Elhatározták, hogy megkeresik, és nem térnek addig vissza, míg meg nem találják. Bebarangolták az egész világot, számtalan veszélynek tették ki magukat, rengeteg nélkülözésben volt részük, amivel együtt jár egy világkörüli vándorlás, és találkoztak mindazzal a kísértéssel is, ami az embert céljától igyekszik eltéríteni. Végül ráakadtak arra, amit kerestek: az ajtóra, melyen csak kopogtatni kell és bemenni és máris Istennél lehetnek. Kopogtak az ajtón és remegő szívvel látták, mint nyílik ki. De amikor beléptek, otthon találták magukat kolostori cellájukban.

Jézus mondta: ahol ketten vagy hárman összejönnek az én nevemben, közöttük leszek. Isten országának keresésébe mégis sokan fognak úgy, hogy bármilyen messzire hajlandóak elmenni.

József Attila verse így szól:

Az Isten itt állt a hátam mögött
s én megkerültem érte a világot

...

Négykézláb másztam. Álló Istenem
lenézett rám és nem emelt föl engem.
Ez a szabadság adta értenem,
hogy lesz még erő, lábakraállni, bennem.
Ugy segített, hogy nem segíthetett.
Lehetett láng, de nem lehetett hamva.
Ahány igazság, annyi szeretet.
Ugy van velem, hogy itt hagyott magamra.
Gyöngye a testem: óvja félelem!
De én a párom mosolyogva várom,
mert énvelem a hűség van jelen
az üres űrben tántorgó világon.

Miért indulnak sokan sokfelé Isten országának keresésére, és miért nem eléggé hívogató az a hang, ami az egyháztól érkezik segítségképpen? Van-e tapasztalata valakinek arról, hogy sokfelé járva hogyan talál rá az ember az eredeti otthonára? Mit kínál a távolban lévő ismeretlen, és milyen csalódás érheti az embert, ha érte megy? Hogyan lehet a jól ismert közeliben keresni azt, amit eddig nem vettünk észre?

Középnemzedék bibliaórája

188

KÉZDY PÉTER

Isten országa

Isten királyi uralmának eljövetele Jézus tanításának legfőbb tartalma. Első beszédében egész tanításának összefoglalását adja: „*Beteljesedett az idő, és elközelített az Isten országa. Térjetekek meg, és higgyetek az evangéliumban!*” (Mk1,15). „*Beteljesedett és elközelített*” – itt és most, közöttetek és bennetek van (Lk 17,21). Isten uralkodik ebben a rejtélyekkel teli, kusza és ellentmondásos világban. A kívülálló megfigyelő számára azonban ez az uralom nem látható, „nem mondhatja, íme, itt vagy íme, ott van”, hanem csak hittel és megtéréssel ragadható meg. Vagyis Istenre hagyatkozva és önátadással, odaadó étellel. Ezzel a hittel hirdeti meg Jézus a béna meggyógyításának történetében: „*megbocsátattak a te bűneid*” (Mt 9,2). A passzív szerkezet azt jelenti, itt Isten cselekszik: Isten megbocsátotta bűneidet. Jézus Isten országának fényében látja ezt az embert. Isten uralma kézzelfogható valóság számára, amikor a zsinagógában azt mondja a sorvadt kezű embernek: „*Állj ki középre!*” (Mk 3,3) Felemeli és középre állítja a félrehúzódt és mások által figyelmen kívül hagyott embert, akit betegség vagy a megbetegítő világ bénává, cselekvőképtelenné tett. Jézus éppé teszi jobbját. Isten országa felől látja a meggörnyedt asszonyt is, akit a rárakott terhek, környezetének elvárásai és figyelmetlensége, „a betegség lelke” görnyedte tett (Lk 13,10–17).

Isten uralma hatalmi kérdés. Nem véletlen, hogy mindhárom gyógyítási történetben ellenséges reakciót vált ki a hatalmat féltők részéről. A béna meggyógyításakor istenkáromlással vádolják, a sorvadt kezűnél arról tanácskoznak, hogy végeznek vele, a görnyedt hátú asszonynál a tekintélyelvű előljáró nem mer Jézussal szembeállni, az egyszerű embereken tölti ki dühét, és gúnyolódik, miért nem más na-

pokon jönnek magukat gyógyíttatni. A szombatra hivatkoznak, de a szombat csak ürügy, valójában hatalmukat féltik. Kétféle szemlélet: Isten országának fényében látni az embert vagy a hatalom, erőszak, hierarchia logikája szerint.

Jézus Isten uralmát látja és szóhoz juttatja. Példázataiból, cselekedeteiből megtudjuk, hogy

- ▶ Isten országa elközelített, közöttünk, bennünk van, de rejtetten, mint a kovász a lisztben;
- ▶ nem elhatárolható, nem mondható, hogy itt van, vagy ott van. Nem azonosítható ezért intézményekkel, eseményekkel, izmusokkal, történelmi korszakokkal, ahogyan azt mindig szeretné az ember: Lk 24,21; Lk 19,38; ApCsel 1,6;
- ▶ Minden hétköznapi helyzetben megnyilvánulhat, rátalálhatunk vagy ránk találhat. Ha keressük, mint a kereskedő (Mt 13,45–46), vagy nem keressük, mint a földműves (13,44).

Nagy Gáspár *Mai zsoldár-kivonat* című versében így ír erről:

Talán sosem találom meg,
ha nem keresem.

Aki keresi minden
erejével és szorgalmával
az nem találja meg.

Aki nem keresi
az belebotlik.

De nem tudja hogy
megtalálta mert csak
járt-kelt a világban.

És akinek kezében vergődött?
Lehúnyt s vak szemekkel is
látta majd szabadon engedte.

Ha nem keresem
az eltévedés kockázata
egyre nő elém.

Titokban azért
várom hogy vár
lesben áll fölöttem
mint Ő a *damaszkuszi* Sugárúton.

Titokban csak a
te hangod szól befelé
de senki sem hiszi
visszatévedőnek.

Amíg van – lapátolni
kell a szabadságból
s gyönyörrel eltévedni
a súlya alatt.

Aki belebotlik az végül
hasra is esik előtte
imádja a Pokolba emelkedve.

Ha nem keresem
talán sosem talál rám.

Lehúnyt szemekkel
és szabad akarattal
bármikor elveszíthet.

- ▶ Miután rátalálunk vagy ránk talál, mindennél fontosabbá válik (Mt 13,44–46).
- ▶ Észrevehetetlenül kicsinyből növekszik (Mk 4,30–32). Lehet, hogy még nem is látjuk, ezért reménységünkhöz tartozik, hogy eljön az idő, amikor megvalósul.
- ▶ Nincs a hatalmunkban, „magától terem” (Mk 4,28)
- ▶ Szegények, gyermekek részesülnek uralmából (Mt 5,3; Mk

10,13–16) Azok, akik nem a maguk erejében, önérvényesítésében bíznak. A megtérés ezt jelenti: lemondani egónk érvényesítéséről, és engedni uralomra jutni Isten országát.

A középnemzedék

Arra a korosztályra gondolunk a gyülekezeti munkában, amelyik már nem fiatal felnőtt vagy kisgyerekes korosztály és még nem idős. Az életkor tág határok között mozoghat, 35-40 éves kortól 60-65 éves kor között. Jellemző ennek a korosztálynak a helyzetére, hogy:

- ▶ Szakmájukban már nem kezdők. Tudásukat, tapasztalataikat ekkor használják ki legjobban. Maguk is, és őket mások. Már nagyobb felelősséggel járó feladatokat vállalnak. Rengeteget dolgoznak, leterheltek.
- ▶ Sokszor egyszerre kell gondoskodniuk iskolás, egyetemista gyerekekről és öreg szülőkről.
- ▶ A gyerekek általában már nem kicsik, ki lehet mozdulni nélkülük otthonról.
- ▶ Átélték már kríziseket, betegséget, gyászt, munkahely elvesztését, családi krízist.
- ▶ Történelmileg ez a korosztály az utolsó forradalom után született, eddig békében élt, nem élt át háborút. A késő kádári, szovjet időben volt iskolás, meghatározó élménye a rendszerváltás. 25 éve gyűjti tapasztalatait az új rendszer-ről.
- ▶ Részei Magyarországon egy individualista, nyugtalan, megosztott társadalomnak, amely 25 éve folyamatosan a változás stresszállapotában él.

Isten országa és a minket körülvevő világ

A középnemzedék bibliáorájára tíz részt tervezünk. Isten országát keressük, hogy annak fényében lássunk rá élethelyzetünkre és a minket körülvevő világra.

Bár semmilyen eseményre, intézményre nem mutathatunk rá úgy, hogy az lenne Isten országa, életünk eseményeiben és a minket körül-

vevő világban felismerhetjük azokat a jeleket, amelyekről az evangéliumokban olvasunk, láthatjuk ezeket a helyzeteket Isten országának perspektívájában. Tíz ilyen középnyemzedéket érintő témát járhatunk körül a munkaév során. A témákban közös vonás a hit és a megtérés (Mk1,15). Megtérés ahhoz, hogy kisgyermekként, szegényként tudjunk mindent Istentől várni. Ezekben a középnyemzedéket érintő helyzetekben a megtérés úgy jelenik meg, mint lemondás. Lemondás a hatalomról, a tekintély érvényesítéséről; arról, hogy minden csak a mi terveink és akarataink szerint történhessen; a sikeresség mindenek fölé helyezéséről, abszolút igazságainkról, a fogyasztásról.

Nagyobb fejezetek:

1. A közösség, ahol élünk
2. Életutunk
3. Világunk

1. A közösség, ahol élünk

A *Summerhill* című film¹ egy angol alternatív iskola életét és történetét mutatja be, amely arról híres, hogy a gyerekek maguk dönthetik el, milyen órákra járnak. A bentlakásos iskola demokratikus alapon működik. A gyerekek és tanárok együtt hetente kétszer parlamentet tartanak. Az iskola életének összes kérdését együtt döntenek el, a házirendtől a fegyelmi ügyekig. Tanároknak és a különböző korú diákoknak egyenlő szavazata van. Az üléseket diákok vezetik. Egy jellemző jelenetben a levezető diák pénzbüntetést szab ki egy tanárra, mert az jelentkezés nélkül szólt közbe. A film több megvitatásra érdemes kérdést vet fel nevelésről, demokráciáról. Hogyan működhet a demokrácia? Életképes-e egy ilyen rendszer? Nem vezet-e anarchiához? Hogyan tudják megállni a tanárok, hogy ne ők döntsék el a kérdéseket, bár helyzetük és az erőviszonyok alapján megtehetnék? A film egyik tanulsága lehet, hogy a demokrácia feltétele az erők önkéntes lemondása az erőfölény érvényesítéséről.

25 éve demokratikus törvényeink vannak, mégis a feudalizmus to-

¹ youtube – *SummerHill* magyar felirattal

vábbéléséről ír Kamarás István.² Az erőszakosok, jobb érdekérvényesítő képességekkel rendelkezők érvényesülnek. A más vélemények figyelembe vételével nem vesződnek, inkább lerövidítik a célhoz vezető utat. Az egyház is benne él a társadalomban. Egyszerre érvényesek rá a magyar társadalomra jellemző feudális attitűdök, és pünkösdi teremtő Lelke. Pünkösdkor Jeruzsálemben a Lélek a vidéki, valószínűleg görögül nem tudó, tájszólással beszélő galileai tanítványokra szállt le. Nem leegyszerűsítő utat választott az emberekhez, hanem megértést teremtett, amelyben mindenki a maga nyelven hallhatta üzenetét.

BIBLIAÓRAI TÉMÁK LEHETNEK:

1. Első alkalommal általában beszélgethetünk az Isten országáról szóló tanításról, Jézus történetében Isten uralmának megjelenéséről, és arról, miben ismertük fel Isten uralmának jeleit életünk eseményeiben.
2. Lemondás a tekintélyről a gyerekevelésben. Beszélgetés a *Summerhill* című film alapján. (A film másféle gondolatokat is ébreszthet a nézőkben, pl. demokráciáról, szabadságról, iskoláról. Érdemes ezeket számba venni, következő alkalmakon elő lehet venni.) Bibliai szakasz: Lk 15,11–32, az apa, aki elenged, nem kényszerít, hanem csak kérlel.
3. Demokrácia. Lemondás az erőfölényről, a másik tiszteletben tartása. 25 évünk. Milyen álmokkal indultunk a rendszerváltáskor. A magyar társadalom empátiahiánya, a másik fél szenvedésének meg nem értése. Igék: Mt 6,10; Jn 18,36.
4. Egyház és gyülekezet. Kontrasztársadalom, amely figyelembe veszi a gyengéket. Amely nem érdekek mentén szerveződik, hanem Jézus keresése és jobb megértése mentén.

2. Életünk

Richard Rohr *Emelkedő zuhanás* című könyvében az életút két szakaszáról ír. Az első, emelkedő szakasz a személyiség felépítésének, megerősítésének szakasza, amikor fontos az identitás, a siker, a karrier, kapcsolatok. Az élet első szakaszának gondolkodásmódjára jellemző az elhatárolódás, különbségtétel, ítékezés, a vagy-vagy típusú gondolkodás, a vallásosságban az abszolút és kizárólagos kijelentések. Rohr szerint a vallásokra jellemző ez a fajta gondolkodásmód. A vi-

² In: *Credo* 2014/4.

lág is az első szakaszra jellemező gondolkodásmódot értékeli. A kisebb-nagyobb csoportok azt szeretik, ha valaki megfelel a csoport normáinak, elítéli az attól eltérőt. A tékozló fiú bátyja gondolkodik így: „*soha nem szegtem meg parancsodat*” – mondja, és nem tudja elfogadni, hogy apja lakomát rendez. A második szakasz emberére – ha eljutott erre az érettségre – az is-is típusú gondolkozás jellemző. Megbocsátóak, együtt érzőek, radikálisan elfogadóak. Nem az okoz örömet, ha másokkal szemben tudja magát jobbnak, értékesebbnek, értelmesebbnek, mint a farizeus Jézus példázatában (Lk 18,11), hanem fontosabb számára a közösség és a közösség szolgálata. Jézust a könyv a második fajta gondolkodásmód képviselőjének nevezi, szemben a farizeusok éretlen vallásosságával. Példaként említi Gandhit, Nelson Mandelát, de Anna Frankot is, ami jelzi, hogy nem az életkortól függ, hogy valaki eljutott-e a második szakaszra jellemző érettségre, hanem az átélt kudarcok és szenvedések teszik éretté. A könyv szerint szükséges és megkerülhetetlen ez a szenvedés.

BIBLIAÓRAI TÉMÁK LEHETNEK:

5. *Krízisek, válságok hozadéka életünkben.*

Az életöröm, a hála felfedezése. Az istenkapcsolat elmélyülése. Rohr könyve elengedhetetlennek tartja a szenvedést az elmélyüléshez. A *Válságok – életünk fordulópontjai* című könyv a különböző krízisekben lehetőséget lát a pubertástól kezdve, az életközép kríziséen keresztül a válásig.

Igék: Mk 2,17; Lk 8,2-3. Olyan asszonyok szolgáltak Jézusnak, akik gonosz lelkektől szabadultak meg. Közülük is legközelebb Magdalai Mária került Jézushoz, aki hét ördögtől szabadult meg.

6. *Az élet második szakasza.*

Beszélgetés a Rohr-könyv alapján. Lemondás önmagunk fejlesztésének, személyiségünk építésének kényszeréről. „*Aki elveszíti életét énértem, örök életre őrzi meg azt.*”

Bibliai szakaszok: Jn 21,18; 1Móz 32,25-32; Jn 3,30

7. *Szembenézni az öregséggel, szüleinkével és készülve a miénkre.*

A középnemzedék gyakori krízise, hogy szüleink öregségén keresztül saját öregségünkkel és elmúlásunkkal is szembesülnünk kell. Gyakorlati dilemma, hogy az öreg szülők betegsége állandó ápolást, felügyeletet igényel, miközben dolgozni és gyereket nevelni kell. Öregotthon

és boldogulás vagy a sok áldozattal járó házi ápolás? Van-e még értéke, haszna az embernek a leépülés idején?

Kun Árpád *Boldog észak* című regényének első fele a nyugat-afrikai Beninben, a világ egyik legszegényebb országában, második fele Norvégiában, a leggazdagabb országok egyikében játszódik. Afrikai elképzelt vudu világot mutat be, ami számunkra egészen szürreális, de ahogyan a norvég világot láttatja a regény, az sem kevésbé az. A regényben Norvégiával először egy értelmi fogyatékos emberekből álló turistacsoporton keresztül találkozunk, akiket Spanyolországba visznek nyaralni. Azután demens öregek otthonában játszódik a történet. A francia, koreai, afrikai származású főhős mindenütt idegen. Afrikában idegensége miatt megvetik, kiközösítik, magányos. Norvégiában olyan szeretettel és tisztelettel bánnak olyan emberekkel, akiknek nincs hasznuk, sem érdekérvényesítő képességük, hogy a főhős ott, a fogyatékos emberek között kezdi először otthon érezni magát. Mindkét világ bolond, de a beninit átszövi az erőszak, a norvégra a szelídség és az emberi méltóság tisztelete jellemző. Úgy is mondhatjuk, a főhős Isten országából látott meg valamit, ahol Isten országa felől tekintenek az emberre, nem hasznossága felől.

Bibliai szakasz: Lk 17,33.

Világunk

8–10. KLÍMAVÁLTOZÁS, KIVÁNDORLÁS, MENEKÜLTEK

Új helyzet, hogy közvetlenül érintenek minket olyan jelenségek, amelyek lehetőségéről eddig csak olvastunk. Ha csak megemlítjük ezeket a témákat, izgatottan mondja mindenki kész mondatait, élesen megosztó vita alakulhat ki a szokásos politikai megosztottság mentén. Nem érdemes ilyen vitákba bocsátkozni. Mégis, nem lehet nem beszélni róluk, hiszen érintenek. Talán meg lehet közelíteni a témát a félelem felől. A félelem közös tapasztalata mindenkinek. Félelmet kelt a klímaváltozás, a vándorlás mérete, gyorsasága és ismeretlensége: nem voltunk még ilyen kihívások előtt, nem működnek begyakorlott problémamegoldó módszereink.

A Szentírásban a legtöbbször előforduló mondat a „*Ne félj!*” Azért lehet ez, mert a félelem hozzá tartozik az emberhez. Mostanában a média gyakori szereplője a biztonságpolitikai szakértők. Tőlük azt halljuk, növelni kell a biztonságot – szigorúbb törvények, több rendőr, erősebb kerítés.

Rezonálunk szavaikra, mert mindenki biztonságra vágyik. A Biblia szemlélete szerint azonban a félelem ellentéte nem a biztonság, hanem a bizalom. Isten ígéletén alapuló bizalom. Beszélgetés témája lehet: Hogyan éljük meg hitünket az ígéletben, hol van a forrása?

Meg lehet-e látni Isten országának jeleit ezekben a krízisekben? Nem lehet tudni még azt sem, hogyan változik a világ, mire ez a munkaterv megjelenik. Mire a bibliaórákra sor kerül, már megtörtént a párizsi klímakonferencia. Várható-e valami a hatalmaktól?

A megtérés, lemondás javakról, fogyasztásról különösen szükséges mindhárom krízisben. Henri Boulad alexandriai jezsuita *Optimizmus* című előadásában arról ír, hogy a világ problémája nem a javak szűkössége, hanem az igazságosság. Ferenc pápa *Laudato si enciklikájában* szintén az igazságosság és a klímaváltozás összefüggésére hívja fel a figyelmet.

Bibliai szakaszok: Mk 6,30–44. A keveset kezdték el egymással megosztani, mégis elég lett. 1Kir 17,8–16. A sareptai özvegy utolsó morzsáit osztotta meg Illéssel. 2Móz 16,16–18.

A kivándorlásról szól a *Valaki más Amerikája* című 1995-ös film. A brooklyni gyorsbűfében dolgozó spanyol és montenegrói férfi a hátsó udvaron beszélget az otthonukról, ahonnan eljöttek, és azokról, akiket hátrahagytak vagy az úton elveszítettek. A Biblia ugyanakkor lehetőségeként is beszél a kivándorlásról. Ábrahám elindulásáról, Izrael népének kivonulásáról, a moábi Ruthról, Péter apostol látogatásáról Kornéliusznál, Pál utazásairól.

A népvándorlás méretű menekülthullám összefügg a klímaváltozással. Szíriában hat éves aszály előzte meg a polgárháború kitörését. Összefügg a kizsákmányolással és az erőszakkal. Amelyre a válasz a gazdag világ megtérése lehet a világ szegény felével való szolidaritáshoz (2Móz 23,9; Mt 25,35).

Várhatjuk-e a megoldásokat a hatalmaktól? Mit tehet az egyén? Konstantin Káváfisz *Várunk a barbárokra* című versében mindenre a válasz: „Mert ma megérkeznek a barbárok.” A vers így fejeződik be:

„Mi lesz velünk most a barbárok nélkül?
Úgy hittük, ők hoznak megoldhatatlan
dolgainkra holmi megoldásfélét.”

J. M. Coetzee a vers alapján írta *A barbárokra várva* című regényét. Várjuk, hogy a problémákat mások oldják meg helyettünk. Hozzanak megoldhatatlan dolgainkra valami megoldásfélét. A hatalom kihasználja ezt, de mindig a saját érdekeit nézi. Embernek maradni személyes feladat.

Ajánlott irodalom

BOULAD, Henri: *Optimizmus*. Korda, Budapest, 2003.

COETZEE, J. M.: *A barbárokra várva*. Art Nouveau, Pécs, 2006.

KAMARÁS István: Kiegyensúlyozódás Babel és pünkösdi jegyében. In: *Credo* 2014/4.

KREPPOLD, Guido: *A válságok – életünk fordulópontjai*. Bencés kiadó, Pannonalma, 2004.

Laudato si cikkek: magyarkurir.hu

SummerHill angol film: [youtube](https://www.youtube.com/watch?v=...)

ROHR, Richard: *Emelkedő zuhanás*. Ursus Libris, Budapest, 2012.

Valaki más Amerikája angol–francia–német film, 1995.

Baba-mama kör

PONICSÁN ERZSÉBET

198

1. Apa-mama-baba

Apa az a valaki, aki el akar kapni
mielőtt elesnél,
de ahelyett, hogy felkapna,
leporol, és hagyja, hogy újra
megpróbáld.

Apa az a valaki, aki szeretne
visszatartani minden hibás
lépéstől,

ehelyett hagyja, hogy megtaláld
a saját utad, még akkor is, ha
közben csendben meghasad a
szíve, amikor megsérülsz.

Apa az a valaki, aki átölel, amikor
sírsz, leszid, amikor megszeged a
szabályokat, ragyog a
büszkeségtől, amikor látja a
sikereid, és hisz benned, még
akkor is, ha hibázol.

„Mióta megszületett sokat gondolkodtam... vajon ezek a lábcskák milyen utat fognak bejárni? Sokszor elesnek majd? Lesz mindig erő bennük újra felállni? Nem tudom a válaszokat, de azt igen, hogy míg erő van a két kezemben, támasza leszek, ha elfáradna...”

„Ez abszolút rólunk szól és benne van minden, amit én érzek iránta, és talán furán hangzik, de ma már megköszönöm a sorsnak, hogy ránk rakta ezt a terhet-feladatot. Olyan leckéket tanultunk meg ezal-

tal, amelyek nélkül sokkal kevesebbek lennénk emberileg. Az elfogadást megtanulni hatalmas feladat, de cserébe kinyílik a világ, és az élet legapróbb örömei is hatványozódnak.”

Amikor kisbaba érkezik a házhoz, az újszülött és az anyuka körül nyüzsögnek a családtagok, a barátok, sok újdonsült apuka pedig feleslegesnek érzi magát. Ilyenkor a férfiak többsége nincs igazán elemében, kevés önbizalommal kezdenek neki az újszülött gyermekükkel való foglalatosságnak.

Valahol van egy pont, nem sokkal azután, hogy a kisgyermek megszületik, amikor minden újdonsült édesapára rátör a felismerés: „Te jó ég, apa vagyok!” – a felelősséggel és az összes elvárással együtt, amelynek innentől kezdve maradéktalanul meg kell felelni. Néhányuk számára ez a hirtelen jött megvilágosodás már a kórház lépcsőin bekövetkezik, amikor hazaindulnak a kicsivel. Másoknál még kell egy kis idő ehhez. Előbb-utóbb persze minden apa rájön: élete alapjaiban változott meg. Ez akár észrevétlen, akár drámai, mindig meglepetésekkel teli.

Elég elolvasni pár csecsemőkről, gyerekekről szóló könyvet, magazint vagy megnézni pár tévéműsort. A médiumok többnyire az anyákról vagy együttesen, a szülőkről szólnak. Elenyészve találunk csak olyat, amelyben az apáké a főszerep. Miért is?

Amikor a terhességről van szó vagy a későbbiekben a szülésről vagy a kezdeti pár hónapról, mindig a nő szemszögéből elemzik a dolgokat, az anyáért aggódnak, őt bátorítják, pedig a társ végig ott van mellettük. A terhesség számukra is várakozás, felkészítés a születés, az apává válás csodájára, mégsem foglalkozunk eleget ezzel a témával.

Vagy gondoljunk a szülésre. Mindenki a nővel érez együtt, a „szenvédéseivel”, amit át kell élnie ahhoz, hogy a gyermekének életet adjon, és a társ háttérbe szorul, pedig ő is a két szerettéért aggódik végig, csak a biológiai adottságaiból adódóan másként teszi azt.

Vagy gondoljunk a kezdeti pár hónapra. A szegény anya hónapokig nem alszik, pár óránként szoptat, etet, mert gondoskodnia kell a picinyéről, de a társ végig részese ennek is. Ha a gyerek felébred, ő is felébred, nem alszik éjszaka, viszont reggel el kell mennie, és helyt kell állnia a családfenntartó szerepében.

Az anyának jár a gyed, gyes. Amikor ő visszamegy dolgozni, elismerően tekintenek rá, nem úgy, mint aki ellőgta az elmúlt 2-3 évet.

Ugyan az apa is elmehetne gyesre, de ez a ritkább eset. Ő inkább tovább dolgozik, és mindezek mellett nagymértékben kiveszi ő is a részét a gyermekgondozásból, nevelésből. Ha viszont másnap nem teljesít ugyanolyan jól a munkahelyén, akkor őt nem elismerik az apaságáért, hanem szankcionálják ezt.

Ez egy átmeneti időszak, mely nem mindenki számára könnyű, de el fog múlni. A nehézségekről pedig beszéljünk nyíltan, tabuk nélkül, hogy magunknak és másoknak is könnyebb legyen!

A változás olykor alig érezhető, olykor nagyobb, de az biztos, hogy szinte minden esetben furcsa, eddig ismeretlen érzésekkel kell megküzdeniük az újdonsült apukáknak.

A ZAVARTSÁG ÉRZÉSE

Vagyis annak a kettőssége, hogy az apa életerősnek, hatalmasnak és büszkének érzi magát, amiért új életet nemzett, ugyanakkor elesettnek is, mikor nem tudja kielégíteni (és gyakran megérteni sem) az újszülött igényeit. Az első néhány hónap után ez az érzés biztosan változni fog.

AMBIVALENCIA

A jövővény iránt az előző nap érzett fékezhetetlen szenvedély és szeretet a másik napra üres, semmitmondó érzéssé válik. Ismerem én ezt a gyereket? Érdekel egyáltalán? Sok apa úgy érezheti ilyenkor, hogy legszívesebben becsomagolná ezt az egész apaságot, és visszatelepírtálna a korábbi életébe. Nagy az esély arra, hogy az ezeket a gondolatokat követő érzés a lelkiismeret-furdalás lesz. Szóval akkor az úgy van, hogy ha az ember nem szerelmes a gyerekébe a nap huszonnégy órájában, már nem is jó apa? Nem, ez nem úgy van. *Az ambivalencia érzése teljesen normális mindenkiben* (és nemcsak az apákban), ráadásul az elkövetkező 50 évben meglehetősen sok lehetőség nyílik hozzászokni, úgyhogy jobb időben elkezdni.

DEPRESSZIÓ

Habár a legtöbb ember úgy gondolja, a depresszió a nők kiváltsága, mégis sok friss apuka is szenved tőle. A férfiak depressziója nem hormonális, hanem sokkal inkább onnan eredeztethető, mikor az édesapa az első sokk után kezd felocsúdni, és visszatérni a valóságba. A

gyermekvárás időszakának és a babázás első heteinek boldogságát, rokoni-baráti érdeklődését a későbbiekben felváltja a munkahelyi mókuskerék, az elégtelen alvás, és az új feladatokkal való megküzdés.

FÉLELEM

Az apaság első hónapjai teli vannak félelemmel. Először is meg kell fejteni, milyen apának lenni. Aztán meg kell oldani az apai feladatokat, újfajta felelősséget kell vállalni. Az attól való félelem, hogy majd nem lesznek képesek megfelelően gondoskodni a gyermekükről és a családjukról, megvédeni, támogatni őket, minden férfi apaként töltött első hónapjait beárnyékolja. Ezek a félelmek normális állomásai annak a folyamatnak, ami férfiból és férjből apává változtat.

KAPCSOLAT – HÁRMASBAN

Mielőtt szülővé válna, minden pár rengeteg időt tölt együtt, kényeztetik, szeretgetik egymást. Minden erejükkel azon vannak, hogy a kapcsolatukat minél szorosabbra fűzzék. Aztán mikor megérkezik a baba, minden megváltozik: onnantól kezdve a legfőbb hangsúly a kis jövővényen van. A szülőknek alig van idejük aludni vagy olyan dolgokat csinálni, amik azelőtt örömet szereztek mindkettejük számára. Amennyire lehetséges, ebben az időszakban is meg kell találni azt a napi néhány percet, amit csak egymásnak szánunk: pakolászni, beszélgetni a párunkkal, mindegy, csak kicsit kettesben lenni és egymással is foglalkozni abban a néhány pillanatban.

KAPCSOLAT A BABÁVAL

Az első hat-nyolc hétben a kisbaba biztos nem nagyon fog reagálni semmire, amit az édesapja csinál: se mosolyra, se nevetésre ne várjunk választ. Többé-kevésbé, amit a szülők kapni fognak ebben az időben, az a sírás. Ez sok apát visszariaszt, pedig nem szabad, hogy így legyen. Ugyanis, ha meghátrálnak, a baba is meg fog. Szóval megéri ottmaradni és türelemmel kivárni az első kedves reakciókat.

A BESZÉDTÉMA VÁLTOZÁSA

A gyermekvárás időszakában sok apa elképzelni sem tudja azt a helyzetet, hogy egyszer a beszélgetéseik nyolcvan százalékát a szopizás utáni bőfizés, a pelenkában visszamaradt melléktermék színe és ál-

laga, a szaporátlan lélegzetvétel teszi majd ki. Pedig így van. És bármilyen furcsa is előtte belegondolni, azért a legtöbb apuka jól (és szívesen) veszi ezt az akadályt is.

A SZÜLŐNEK LEVÉS LOGISZTIKÁJA

Mielőtt apává válnak, a férfiak számára a házon kívüli tevékenységekre való felkészülés nagyjából abból áll, hogy felkapják a pénztárcájukat és a slusszkulcsot, majd lekapcsolják a sütőt és az összes villanyt a lakásban. Babával együtt viszont egy nagybevásárlás megtervezése legalább olyan gondos előkészületeket igényel, mint a Mount Everest megmászása. A meglepetések (például a pelusban) még így is a legváratlanabb pillanatban fognak jelentkezni.

LECKÉK SZERETETBŐL

Amíg az édesapák azon igyekeznek, hogy megértsék gyermekük kommunikációját, kielégítsék minden apró igényét, addig a kisgyermek szinte észrevétlenül jut el abba a korba, mikor a szeretetét a legcsodálatosabb módon képes már kifejezni. Az első gügyögés, az első mosoly és ölelés, az első apai mellkason való álomba szenderülés pedig új dimenziókat nyit, olyanokat, mint mikor az ember megtalálja az élet igazi értelmét. És ez minden félelmet felülír.

Az apaság újfajta feladatokkal, kihívásokkal, nagyobb felelősséggel jár. Olyan elvárásokkal, amiknek minden kezdő édesapa szeretne megfelelni. Érzések, amelyekkel a kispapáknak kell szembenézniük gyermekük megszületése után.

A mai apák már nem csak statiszták, mint ahogyan többségünk apja volt. Nemcsak a gyermekkorban, hanem a későbbiekben nagymértékben meghatározó kisedded korban is foglalkoznak a gyerekekkel: etetik, pelenkázzák, dajkálják, cipelik a testükön saját csemetéiket.

Teremtsük meg az apák megbecsülését. De mindenesetre foglalkozunk velük is.

OLVASNIVALÓK:

Andrek Andrea – Léder László: *Apa füzet*. <http://apafuzet.hu/apa-fuzet/>
 Andrek Andrea – Léder László: *Apa füzet II. Micsoda változás*. <http://apafuzet.hu/apa-fuzet-ii/>

Marshall H. Klaus és Phyllis H. Klaus: *A csodálatos újszülött*. Jaffa Kiadó, Budapest, 2005.

<http://www.szulokepzo.hu/>

2. Szülés utáni depresszió

Több tényező egymásra hatásából alakul ki a betegség. Ami szinte mindenkinél szerepet játszik, az a társadalmi elvárásokkal való küszködés. Természetesnek tűnik a szakmai karrier, a tiszta lakás, a vonzó külső, és mindezek mellett szinte csak dekorációnak tekintik a kiegyensúlyozott, boldog anya oldalán a gyereket. Teljesítményorientált világban élünk, ahol minden azt szuggerálja, hogy tökéletesnek kell lennünk – még a pillanatnyi kimerültséget, elkeseredést is karaktergyengeséggé nyilvánítják. Aki nem titkolja kisebb-nagyobb nehézségeit, bizony gyorsan kikerülhet a társadalom által elfogadott „jó anya” kategóriából.

Nem arról van szó, hogy ezentúl a bébiételeket vagy a babaápolási cikkeket kialvatlan szemű, kócos hajú anyáknak kellene népszerűsíteni. Egyszerűen beszélni kellene arról, hogy senki nem felel meg tökéletesen a valóságtól oly távol álló „mindent bíró – mindig boldog” anyamítosznak. Ez az őszinteség sok anyának segítene a nehéz napok elviselésében, és az eltitkolásból adódó nagyobb bajok megelőzésében.

Kialakulásában a társadalmi átalakulások is fontos szerepet játszanak, hiszen régen, amikor generációk éltek egy fedél alatt egy-egy családi házban, könnyebb volt a fiatal anyák helyzete is, hiszen állandóan volt segítségük, és többen is tudtak jó tanáccsal szolgálni. Ma már leginkább csak könyvekből lehet megszerezni a kellő tapasztalatot, a szoptatástól egészen a fürdetésig, ez pedig sok anyának csüggedésre ad okot.

Ez a betegség azért is alattomos, mert a büntudat, hogy az anya nem szereti eléggé a gyereket, csak súlyosbítja a helyzetet. Egy rákos betegnek sem lehet azt mondani, hogy „ne is foglalkozz vele, menj ki a jó levegőre, és gondoldj valami szépre!” A betegséget megfelelően kell kezelni, és le lehet győzni, nem is olyan nehezen.

BABY BLUES

Általában a szülést követő 3-4. napon jelentkezik az úgynevezett baby blues vagy más néven gyermekágyi szomorúság. A vélemények meg-

oszlának arra vonatkozólag, hogy ez a fáradékonysággal, kialvatlansággal járó állapot betegségnek vagy normál reakciónak tekinthető-e.

A kialvatlanságon túl persze vannak egyéb, aggodalomra inkább okot adó tünetek is, mint például a gyakori sírás, ingerlékenység vagy félelem érzése. Legfőbb jellegzetesség maga a változékonyság, például az euforikus boldogságérzés hirtelen átváltása sírógörcsbe. A nehezen körülírható tünetekre jellemző még, hogy a kismama gyakran csak utólag képes beszámolni ilyen tapasztalatairól.

A baby blues 7-8 nappal nem tart tovább, a félelem és levertség hullámai normális esetben hamar elcsitulnak. Ez az állapot azonban mindenképpen figyelmet érdemel, amennyiben előfutára lehet a súlyosabb szülés utáni pszichózisnak vagy depressziónak.

LELKI HÁTTÉR

A szülést követően az édesanya kétszeresen is gyászol. Gyászolja az elmúlt várandósságát és azt a gyermeket, akit elképzelt magának. Paradox módon ilyenkor igényli a törődést, de ugyanakkor csak az újszülött gyermekével szeretne lenni. Mindezekon túl még a múlt is visszaköszön a jelenben. Hiszen az édesanyánkhöz fűződő viszonyunk alapvetően meghatározza a babánkhoz való hozzáállásunkat, már csak azért is, mert csecsemő- és gyermekkorunkban mélyen belénk ivódott az, ahogy anyánk bánt velünk. Amikor a saját gyermekünket tartjuk a kezünkben, ezek a gesztusok, érzések újra előtörnek. Ugyanakkor újra kell értékelni az anya-lánya kapcsolatot is, hiszen most már mi is anyák lettünk, aki felelősséggel tartozik gyermekéért. Mindemellett a várandósság során a lelki áttetszőség állapotában felszínre kerülnek a korábban tudatosan elrejtett gyermekkori sérelmek, amelyek feldolgozást igényelnek. Ha ez nem történik meg, vagy nagyon fájdalmasak ezek az emlékek, akkor alapjaiban inoghat meg az anya-lány kapcsolat, és ezzel együtt megjelenhet a szülés utáni depresszió is.

A SZÜLÉS UTÁNI DEPRESSZIÓ TÜNETEI

A baby blues kialakulásáért nagyrészt a hormonok a felelősek, azonban a szülés utáni depressziónak más lelki okai is lehetnek. A szülés utáni depresszióban szenvedőkre a depresszió klasszikus tünetei mellett a terhességgel, a gyermek gondozásával kapcsolatos jellemzők is társulnak. A leggyakoribb tünetek:

- éréktelenség érzése
- búntudat, szégyen érzése
- az anyai szereppel kapcsolatos szorongás, félelmek
- kiüresedtettség érzés, fáradtság, enerváltság
- örömtelenség, érdektelenség
- túlzott ingerlékenység és fáradékonyság
- alvászavarok (kevés alvás vagy éppen aluszékonyág)
- koncentrációs és memóriazavarok, feledékenység
- szorongás
- negatív gondolatok, túlzott félelem attól, hogy a babával valami rossz dolog történik
- félelem a kontrollvesztéstől
- a baba iránti túlzott aggodalom vagy érdektelenség
- lassú döntéshozatal, önállótlanág
- a gondolkodás beszűkülése
- kilátástalanság, illetve kiszolgáltatottság érzése

ÖNSEGÍTŐ TIPPEK

- Reális elvárásokat támasszunk magunkkal szemben! Fogadjuk el, ha egy ideig nem megy minden tökéletesen. Nem lesz mindig friss főtt étel, tip-top a lakás, de idővel újra egyensúlyt fogunk tudni teremteni, és beáll a napirend.
- Merjünk a környezettől segítséget kérni, bízzuk rá néha a kicsit valakire, mozduljunk ki otthonról, legyen rendszeresen időnk saját magunkra, amikor olyat teszünk, amihez kedvünk van.
- Ne feledjük, hogy azért mert szülők lettünk, nem szüntünk meg házaspár lenni! Legyünk kettesben, tervezzünk közös programot, vigyázzunk a párkapcsolatunkra!
- Rendszeresen mozogjunk! Sétáljunk naponta a babával, ez segít helyrebillenteni a lelki egyensúlyt.
- Próbáljunk meg pihenni, eleget aludni, a kialvatlanág ugyanis csak fokozza az ingerlékeny hangulatot! Ha gyermek még nem alussza végig az éjszakát, aludjunk mi is akkor, amikor a pici!
- Figyeljünk a rendszeres és egészséges étkezésre!
- Járjunk el olyan helyekre, ahol hasonló cipőben járókkal, kisgyerekes anyukákkal találkozhatunk – higgyük el, nagyon jó, ha az

ember rájön, hogy nincs egyedül a problémájával! Beszéljünk arról, hogyan érezzük magunkat!

- A család és a barátok részéről a probléma elfogadása, a tolerancia, a kitartás és a biztatás a célravezető magatartás. Nem az ő feladatuk a gyógyítás, csupán a szakszerű segítségkérésre való ösztönzés. Az anyaság örömeinek hangsúlyozása, a „szedd már össze magad” tartalmú kijelentések csak újabb kudarcot, büntületet és elkeseredettséget eredményeznek.
- Merjünk segítséget kérni: a takarításhoz, vasaláshoz, főzéshez...
- Ne feledjük a legfontosabbat: úgy tudunk a kisbabánkra a legjobban vigyázni, ha önmagunkra is vigyázunk!

ROSSZANYA

„Amikor úgy érzed, rossz anya vagy, arra gondolsz, talán nem kellett volna még gyereket vállalnod.

Amikor hosszú, pihentető alvásról álmodozol, arra gondolsz, mennyivel könnyebb volt egyedül élni.

Amikor képtelen vagy kitalálni, mi legyen az ebéd, arra gondolsz, milyen jó volt, mikor csak beugrottál a mekibe.

Amikor sehogyan sem tudsz erőt venni magadon, visszaemlékszel, milyen jó volt csak úgy lustálkodni.

Amikor szinte gyilkos robajjal lármázik a szíved, azt kívánod, bár csak sírhatnál végre olyan hangosan, amennyire jólesik.

Amikor viszont a gyereked a válladba fúrja a fejét, arra gondolsz, milyen jó érzés a legfontosabbnak lenni valaki számára.

Amikor a csúcsforgalomban ácsorogsz a lámpánál, arra gondolsz, milyen jó, hogy otthon vár a gyereked, a szerelmed. Már nem vagy egyedül. Családod van.

Amikor a zaklatottan dobálózó kis testével melletted nyugszik meg, arra gondolsz, milyen jó, hogy csak neked szuszog.

Amikor szinte habzsolja a főztödöt, boldogan dőlsz hátra, s már azon jár az eszed, másnap mivel kényeztesd.

Amikor rohángáltak a réten, rájössz: ez az igazi szabadság.

Amikor végre lecsillapodik a lelked, hallod a nyugalmadat. Hallod, hogy minden így van jól. Hallod, hogy a legszerencsésebb vagy a világon. Hallod a csendet. Hallod a békédet. Csak figyelned kell.”

SZUPERANYA

Néha csak kapkodom a fejemet... Egy csomó anyukát ismerek, akinek gyönyörű, okos, jól fejlett gyerekeik vannak, azt hinném botor módon, hogy büszkék rájuk és főleg magukra! Arra, hogy milyen szuper anyukák, és hogy milyen szuper gyerekeket nevelnek. De nem! Mert mindenki ismer valakit, aki jobb anya, mint ő, aki valamit jobban csinált, mint ő... Mintha az anyaság valamiféle verseny lenne, napokban, hónapokban, grammokban mérhető valami!

Kezdődik a klasszikus problémával: császár vagy természetes szülés. Aki császárral szült sokszor nem érzi magát és a szülését teljes értékűnek, mert, aki császárral születik, az majd nem tanul meg küzdeni, nem lesz elég kitarító, nem tud majd megfelelő módon kötődni és a többi... És aki nem szül természetes módon, az már nem is teljes értékű nő, aki nem éli meg a természetes szülés csodáját, az valami nagyon fontos és pótolhatatlanból marad ki! Természetesen nem vonom kétségbe a természetes szülés fontosságát és jelentőségét, de azt kifejezetten károsnak tartom, hogy akinek ez valamilyen oknál fogva nem sikerült, abban büntudatot keltsenek. Nagyon életrevaló, szuper babák születtek már császár segítségével.

A következő nagy mérföldkő egy anya életében a szoptatás. Itt is szinte mindenkinek van egy barátnője, aki tovább, jobban, hosszabban szoptatott, mint ő. Egyik-másik szoptató anyuka önmagát piedesztálra emelve csak még jobban megforgatja a kést abban az anyatársában, akinek ez valamilyen oknál fogva nem jött össze.

Kicsink boldogsága nem attól függ, hogy leszünk-e olyan szuperanyák, mint egyik-másik barátnőnk. Gyermeünk boldogsága azon múlik, hogy mennyire vagyunk kiegyensúlyozottak, harmonikusak és elégedettek önmagunkkal. Akkor fogjuk azt sugallni felé, hogy a világ kerek. Ha azonban egy bizonytalan, önmagába kételkedő, önmagát vádló mamival néz szembe nap mint nap, azzal csak feleslegesen megnehezítjük a dolgát. A gyerekkornak gyorsan vége lesz, élvezzük ki az időt, amit együtt töltünk a *magunk módján* – és ne úgy, ahogy barátnőnk, szomszédunk vagy bárki jónak látja!

És így már meg is nyertük a szuperanyu versenyt, legalábbis gyereünk szemében biztosan!

3. Babajelek

„Mikor a gyermek gögicsél,
Az Isten tudja, mit beszél!
Csak mosolyog és integet...
Mit gondol? Mit mond? Mit nevet?

S mint virággal az esti szél,
Az anyja vissza úgy beszél,
Oly lágyan és oly édesen...
De őt sem érti senki sem.

Hogy mit beszélnek oly sokat,
Apának tudni nem szabad:
Az égi nyelv ez. Mély titok.
Nem értik, csak az angyalok.”
(Gárdonyi Géza)

A babajelek a jelbeszédhez hasonló kézmozdulatok, melyeket az apró kezek is könnyen tudnak mutatni. Ahogy pá-pá-t inteni is megtanul minden gyermek, úgy a babajeleket is könnyedén megtanulják szüleiket utánozva.

A BABAJELEK HATÁSAI

- Lehetőséget teremt gyermekednek, hogy kifejezze gondolatait, még mielőtt beszélni tudna.
- Lehetőséget teremt neked, hogy bepillantást nyerj gyermeked gondolataiba.
- Megkönnyíti a hétköznapiakat.
- Kevesebb a sírás, a hiszti.
- Meggyorsítja a beszédfejlődést.
- Elmélyíti a szülő-gyermek kapcsolatot.
- Növeli az önbizalmat, önbecsülést.
- Jelentős intellektuális fejlődést eredményez. (Kutatások szerint a 3 éves korú babajelelők beszéde megközelíti az átlagos 4 évesekét, 8 éves korra a babajelelők IQ-ja 12 ponttal magasabb.)

A BABAJELEK MEGEGYEZNEK A SIKET JELNYELVVEL?

A jelek a siket jelbeszédén alapulnak, de nem egyeznek meg minden esetben. A jeleket úgy kell kialakítani, hogy a kicsi kezek is képesek legyenek mutatni. Fontos, hogy a jelek minél jobban jelképezzék a hozzájuk tartozó fogalmat.

MIÉRT TANÍTSAK JELEKET, HA ÉN ANÉLKÜL IS MEGÉRTEM GYERMEKEMET?

Az édesanyák különös érzéssel rendelkeznek, hogy megértsék gyermeküket. Ez a módszer azonban lehetőséget teremt arra, hogy ne csak „sejtés” legyen, hogy mit szeretne a gyermek, hanem ő maga meg is mutathassa. El fogsz csodálkozni, mennyi mindet szeretne neked mondani gyermeked, és meglepődsz, mennyi mindent tud a világról, még mielőtt beszélni tudna.

A BABAJELEK HASZNÁLATA NEM KÉSLELTETI A BESZÉDTANULÁST?

Nem. A jelelő babák előbb kezdenek beszélni, sőt több szót megtanulnak, beszédük pedig választékosabb, mint kortársaiké. A babajelek segítségével a gyermekek élvezik a kommunikációt, motiválva érzik magukat, hogy egy hatékonyabb formát tanuljanak.

IGAZ-E HOGY HA NEM ÉRTEM MEG, MIT MUTAT A GYERMEKEM, AKKOR GYORSABBAN MEGTANUL BESZÉLNI?

Ez sajnos nem igaz. Ha nem érted meg, mit szeretne a gyermeked, az az ő számára kudarcélmény, ezért sírást vagy dühöt vált ki belőle. Ezek a negatív érzelmek hátráltatják a fejlődést. Azért nem beszél, mert a teste még fejletlen hozzá, a fejlődését pedig a babajelek tanításával segítheted elő.

MIKOR KEZDJEM TANÍTANI A BABAJELEKET?

A babajeleket 6 hónapos kortól érdemes tanítani, mindaddig, amíg van olyan dolog, amelyre gyermekednek még nincs szava.

MINDEN GYERMEK MEG TUDJA TANULNI A JELEKET?

Igen. Ahogy pá-pá-t inteni is megtanul minden gyermek, úgy a babajeleket is megtanulják.

HÁNY JELET TANUL MEG EGY GYERMEK?

Nagyok az eltérések. Átlagosan 20-40 jelet használ egy baba, mire megtanul beszélni, de van, aki 100-nál is több jelet elsajátít.

MILYEN ESZKÖZÖK SZÜKSÉGESEK A BABAJELEK TANÍTÁSÁHOZ?

A babajelek tanításához semmilyen eszközre nincs szükség. Elég hozzá a két kezed és egy kis kitartás.

TOVÁBBI INFORMÁCIÓK

<http://www.okoskezek.hu/>

4. Babahordozó

Képzeld el egy újszülöttet! Nemrég még az anyaméh biztonságát, kényelmét és melegét élvezte, és most hirtelen betört a harmóniába egy olyan világ, melynek szinte minden eleme idegen, új, hatalmas és ijesztő, ő meg annyira apró és védtelen. Te pedig figyeled, és tudod, érzed, hogy fel kell vened, át kell ölelned, és akkor minden rendben lesz...

MITŐL LESZ „MINDEN RENDBEN”? – AVAGY A HORDOZÁS LÉLEKTANI ALAPJAI

A babák hordozásra születtek. Egész lényük azt üzeni, hogy valakihez hozzátartoznak, akit át szeretnének ölelni, akihez hozzá szeretnének bújni. Ezt sugallja testfelépítésük, reflexeik (a fogó- és az átkaroló reflex), a póz, amit felvesznek, amikor valaki magához emeli őket. S bár már rengeteg igényre tudunk választ adni különböző eszközök (kistakaró, babahinta, zenélő forgó stb.) segítségével, a csecsemő összetett szükségleteinek kielégítésére még ma sem tudunk jobb módszert a hordozásnál.

Amikor magadon hordozod a babádat, azzal segíted a légzését, a hőszabályozását, folyamatosan ingerekkel látod el az egyensúlyi szerkvét, ezen keresztül pedig a mozgásfejlődést megalapozó idegpályákat, és olyan hormonális folyamatokat indítasz el benne (és egyben magadban is), amelyek jótékonyan befolyásolják agya és egész teste kémiai háztartását. A tested közelében könnyebben megnyugszik, ha megijed vagy fájdalom éri, kevesebb oka van a sírásra, és több ideje marad a nyugodt szemlélődésre, a világ megismerésére. A felnőttek

szemszögéből szemlélve környezetét jóval több inger és információ jut el hozzá, mintha kiságyban vagy babakocsiban feküdne. Anyjával vagy apjával, testvérével, nagyszülőjével, nagynénjével, nagybátyjával együtt mozogva észrevétlenül és természetes módon válik részévé a családnak és az egyre tágabb közösségeknek.

Egy sor szükségletet tehát már maga a hordozás is „automatikusan” kielégít. De mi van azokkal, amiket nem? Amikor magadon hordozod a babádat, az egyúttal azt is jelenti, hogy intenzív és dinamikus kapcsolat alakul ki köztetek. Hamarabb megtanulod, és könnyebben megérted a jelzéseit, így gyorsabban és magától értetődőbben tudsz válaszolni azokra. A válaszkészség fokozódásával pedig még inkább elmélyül kettőtök között a kötődés, az anyai kompetencia érzése és a baba elégedettsége spirálszerű folyamatban egyre erősítik egymást.

A hordozás során a hordozó szülők újra felfedezhetik azt az ősi, ösztönös tudást önmagukban, amit a modern nevelési elméletek kivenni látszanak a kezükből: hogy értik a gyermekük kéréseit, és képesek rá megfelelő választ adni. A testközelség élménye által az apa és a család többi tagja is könnyebben bevonódik az újszülött életébe, ami újabb kötődési lehetőségeket rejt magában. Az anya pedig könnyebben visszatérhet a közösségi életbe, ami nem pusztán praktikum, de kiszabadulás is abból az elszigeteltségből, ami korunkban a kisgyermekes lét megszokott, mégis kínzó velejárója.

A hordozott babák jellemzően megkapják szüleiktől azokat a válaszokat, amikre szükségük van. Az üzenet, amit anyjuk közvetít feléjük, megerősíti bennük, hogy gondoskodásra és szeretetre méltó lények, ami pozitívan formálja énképüket. Ahogy növekednek, úgy lesznek egyre magabiztosabbak, és amikor eljön az ideje, bátran és bizalommal telve vágnak neki a világnak. Társas kapcsolataikban korai tapasztalataikból kiindulva adni és kapni tudó, nyitott emberként tudnak majd részt venni. A szülők megnyugtató közelségében kialakult, egészséges stresszválasz-rendszer pedig későbbi életük során is segítségükre lesz a nehézségekkel való megküzdésben. Tehát mindaz, amihez csecsemőként és kisgyermekként hozzájutottak, biztos alap ahhoz, hogy testi, lelki és szociális értelemben véve egyaránt egészséges felnőtté válhassanak.

5. Mese

„A mese az az ábécéskönyv, amelyből a gyermek megtanul saját lelkében olvasni.” (Bruno Bettelheim)

Sokan kérdezik, hány éves kortól mesélhetnek a gyermeküknek. Kétkednek benne, hogy érti-e már, oda tud-e figyelni, van-e értelme hosszabb meséket mondani a gyermeknek. Jogos felvetés, mégis azt mondom, minél hamarabb, annál jobb. Már a pocakban el lehet kezdeni. Mert a mesélés mint jelenség, segíti, stabilizálja a kötődés kialakulását. Természetesen egy kisbaba a konkrét történetet még nem érti, és a két éves gyermek figyelme is csak 5-10 percig köthető le. A lényeg az a rítus, ahogyan mesélünk. Szeretettel, törődéssel, miközben összebújunk a gyermekkel.

A MESE FEJLESZTŐ HATÁSA

A mesélés segíti a gyermek nyelvfejlődését, a szóincs bővülését. A kisgyerekek megpróbálják ismételni az elhangzottakat. Eleinte a ritmikusabb versikéket, énekeket jegyzik meg könnyebben, de később a többször ismételt meséket is visszamondják. A mese fejlesztő hatással van a figyelemkoncentrációs képességre, fejleszti az érzelmi intelligenciát és a képzeletet. Megfigyelhető, hogy idővel egyre jobban tudnak koncentrálni a hallottakra, könnyebben felveszik a történet fonálát, érdeklődőbbé válnak. A mesében tapasztalt jó és rossz, a jó győzelme, az érzelmek megjelenése, a rossz érzések leküzdése segítenek a gyermeknek megérteni a valóságot is, és az érzelmek mesén keresztül történő megélése az érzelmi intelligencia fejlődését segíti.

TÉVHITEK A MESÉVEL KAPCSOLATBAN

A meséléssel kapcsolatban számos tévhit felmerül a felnőttekben. „A mesék többségében túl sok az agresszív jelenet!” Ha jól belegondolunk, van igazságalapja ennek az állításnak. Még a legismertebb mesékben is komoly agresszív jelenetek játszódnak. A farkas hasát felvágják, telerakják kövel. Felnőtt szemünkkel látjuk a véres jelenetet, az emberölés, állatkínzás ijesztő látványa tárul elénk. De nem véletlenül írtam, hogy felnőtt szemmel! A gyermekek nem látják ilyen naturáisan a történéseket. A kicsik nem a vért meg a hasfelvágást, hanem a jó győzedelmeskedését élik meg leginkább. Ők egy fantázia szemüve-

gen keresztül látják a világot, és így tanulják meg elkülöníteni a jót a rossztól.

Másik közkedvelt tévhit, hogy „A happy end csak áztatja a gyermeket! A valóság nem ilyen!” Így szól ismét a felnőtt. Holott a gyermek érzékeny lelkevilágának nagyon sok megerősítésre van szüksége ahhoz, hogy megtanulja, az élet igazságos. Nem szabad a gyerekeket megfosztani ezektől az illúzióktól. Csak a világról való negatív vélekedést erősítjük így benne. A mesék által megélt fantáziavilág a gyermekkor szerves része. A realitásérzék idővel úgyis kialakul, ne sürgessük!

GYÓGYÍTÓ MESÉK

A mese kommunikációs eszköz. Út a gyermek lelkevilágának megértéséhez. A mesélésen keresztül feldolgozhatóak, megérthetőek a napi események. A mesefigura is elmegy az oviba, ahol játszik a barátaival, de délután a szülei hazaviszik. A mesékben sokszor megjelenik az a téma, amely éppen a gyermeket foglalkoztatja. Ha történt vele mostanában valami, akár jó vagy rossz dolog, jobban kifejeződéhet így, mint élő szóban. A kistestvér érkezését, egy halálesetet vagy akár a válást is segíthet feldolgozni, ha a meséken keresztül közelítjük a témát. Egy dologra azonban vigyázzunk! Nem szabad az akaratumkat ráerőltetni a gyerekekre. Csak addig mélyüljön el egy téma, ameddig a gyermek is befogadó.

Végezetül pedig álljon itt egy idézet, amely mindent elmond a mese jótékony szerepéről:

„A mese olyan lelki táplálék, amely életre szóló nyomokat hagy a gyermekben. Egyrészt a mesélés sajátos szituációja, bensőséges hangulata adja meg az érzelmi biztonságot, a nyugodt, csendes és szeretetteljes légkört, amelyben meg lehet pihenni, el lehet lazulni, a rítust, amivel le lehet zárni egy mozgalmas és eseménydús napot. Ám a kisgyerek a mesehallgatás során nemcsak a szülőre, hanem befelé is figyel, saját vágyainak megfelelő fantáziaképet alkot, ami segíti őt a nap folyamán felgyült belső feszültségei, negatív érzései, félelmei feldolgozásában.” (Kádár Annamária)

- ▶ Kreatívkodás: kavics mesekészlet: <http://eletszepitok.hu/?s=festett+kavicsok&submit=Keres%C3%A9s>
- ▶ Olvasnivaló: Kádár Annamária: *Mesepszichológia*. Boldizsár Ildikó: *Meseterápia* (Mesék a gyógyításban és a mindennapokban)

6. Testvér

„S az Ige alatt meggörnyedt a lélek.
 Szomorún indult a kapu felé,
 De onnan visszafordult: »Ó Uram,
 Egy vágyam, egy utolsó volna még:
 Egy anygalt, testvér-lelket hagytam itt,
 Szerettük egymást véghetetlenül,
 Tisztán, ahogy csak a mennyben lehet,
 Szeretném viszontlátni odalenn,
 Ha csak egy percre, ha csak mint egy álmot.«
 S felelt az Úr:
 »Menj és keresd! Lehet, hogy megtalálod.«”
 (Reményik Sándor)

„Tudod, miért a nagy testvérek születnek elsőként? Hogy megvédjék a kistestvéreiket, akik utánuk következnek.” (Spiral című film)

KREATÍVKODÁS EGYÜTT

Aszfaltkrétával rajzoljanak a gyerekek egy-egy nagy anyukát (teremben a padlóra vagy szabadban a járdára). Elég, ha a körvonalak látszanak.

Most képzeljétek el, hogy pici babák vagytok, és még bent laktok az anyuka pocakjában. Picire összekucorodva (magzatpózban) feküdjétek bele.

- Aludjatok.
- Rugdossatok.
- Forduljatok a másik oldalatokra.
- Anyuka zenét hallgat. A zenére mozogjatok (amennyit a kucorodás megenged).

Ősi dajkarímeket mondogatva játszatsz ma is a kisgyermekkel. Később majd ő is így játszhat a testvérkéjével vagy a játék babájával.

TESTVÉRFÉLTÉKENYSÉG

Az első gyermek születése gyakran igazi próbatétele a párkapcsolatnak is. Ennél már csak az a nehezebb, ha a meglévő kicsi mellé megérkezik a még kisebb, az új családtag. Átalakul az értékrend, az érzel-

mi fontossági sorrend. Fizikailag és lelkileg is komoly teherterheléssel nehezedik a családra.

A kezdeti lelkesedés, az új, az ismeretlen iránti érdeklődés hamar megszűnik, még akkor is, ha szülők azt hiszik, felkészítették mindenre. Ez természetes jelenség, de nagyban függ a fogadó testvér életkorától és családban elfoglalt helyzetétől.

Azt gondolom, hogy teljesen megelőzni a testvérféltékenységből fakadó harcokat nem lehet és nem is tanácsos. Kell a gyerekeknek ez a fajta biztonságos gyakorlóterep otthon, amiből rengeteg mindent tanulhatnak, amit majd később az életük során kamatoztathatnak.

Viszont sokat tehetünk annak érdekében, hogy ne szítsunk felesleges csatákat a testvérek között, és egymást szerető, tisztelő testvéreket neveljük őket.

A GYÓGYÍR: FIGYELEM ÉS SZERETET

Mivel újonnan keletkezett indulatai megijeszítik a gyereket, gyakran alakulnak ki bizonyos magatartászavarok, és az agresszivitáson kívül számos viselkedésváltozás is ide értendő: alvászavar, evészavar, szobatisztaság elvesztése stb. Visszatérhetnek régi, már elhagyott szokások is, az önállóan evő gyerek újra igényelheti, hogy őt is etessék meg, vagy ismét rákaphat a cumizásra stb. Ezek mind jelek, mégpedig a szeretet iránti kétségbeesett vágyakozás megnyilvánulásai, komolyan kell venni őket.

Soha ne tiltsuk ki a nagyobb gyereket a baba szobájából, ehelyett inkább próbáljuk bevonni őt is a pici körüli teendőkhöz. A szoptatás kivételes testi-lelki kapcsolat anyja és újszülött babája között, miért kellene mindebből kimaradnia a nagyobbik gyermeknek? Egy-két apró trükk segítségével ő is könnyedén bevonható az anyja és a baba – számára nyilvánvalóan kissé irigyelt – intim együttlétébe. Hozassunk vele egy képeskönyvet, vagy nézzünk együtt meséket, ameddig szopik a baba, de ha épp csak arra vágyik, elég, ha közben ő is odabújik hozzánk.

Használjunk ki minden pillanatot, amikor kettesben lehetünk gyermekünkkel: töltsük közös játékkal azt az időt, amikor alszik a kisbaba. Igyekezzünk olyan játékokat kitalálni, amelyben a testi kontaktusnak fontos szerepe van: az ölbe vevős, csiklandozós, gyömöszölős, dajkálós játékokra fokozott igénye lesz ilyenkor a gyerekeknek (azoknak is, akik korábban nem voltak kifejezetten bújósak). Sokszor az is

elég, ha csak ölbe vesszük csemeténket, és ölelgetjük, simogatjuk őt, ha csak percekig is, de csak vele foglalkozunk – ezt eleinte, amikor egyébként is rengeteg időt tölt alvással a kisbaba, nem is túl nehéz kivitelezni.

Perdöntő a közös rítusok megtartása is, vagyis ha korábban az apa fürdette a gyereket, fürdesse továbbra is ő, ha az anya mesélt neki elalvás előtt, ez a testvér megszületése után is maradjon így, hiszen a szülőkkal való szoros testi kontaktus mellett az állandóság érzése is segíthet átlendülni a krízisen.

Beszéljünk a családdal és a barátainkkal előre, hogyha vendégségbe jönnek hozzánk, mindig a nagyobbik gyerekeknek örüljenek elsőként – a kicsi ebből még egyébként sem érzel semmit, a nagynak pedig jól fog esni, hogy minden változatlan maradt, legalábbis nem fordult fel fenekestől a világ, és ő ugyanolyan érdekes továbbra is, mint eddig volt.

A családdá válás folyamatában gyakran követünk el akaratlanul is hibát. Bocsássuk ezt meg egymásnak és önmagunknak is és minden nap kezdjük újra. Megéri. Szeretni és szeretve lenni, ez a legfontosabb. A testvérek féltékenysége csak egy az életük során megoldandó szeretetfeladatok sorában.

Ne tökéletes, hanem „elég jó szülők” próbáljunk lenni. Ne elvárásoknak, hanem egymásra figyelve, önmagunknak igyekezzünk megfelelni. Ehhez azonban kellő önismeret, reális énkép és szerető, elfogadó partner szükséges.

És a legfontosabb: szeressük nagyon a gyermekünket, és ő érezze is mindezt – ha ez megvan, nagyot már nem hibázhatunk!

KREATÍVKODÁS EGYÜTT

A fél pár zoknik eltűnése megihletett már jó pár író és grafikus, bloggert és kézimunkázót, és persze jó pár anyukát, akik nem győzik tiszta zoknikkal ellátni a családot. Sem a rejtély eredetére, sem a megoldására nincs most új ötletünk, inkább a jelenség haszonélvezői szeretnénk lenni egy kicsit.

A zoknikból készíthetőek kézre húzható bábok, különböző baba- és állatfigurák. Sőt, zokniból való vagy zokniba öltöztetett tárgyak is, például ceruzatartó, tőpárna, kutyütartó. A gyerekek fantáziáját megmozgathatod az alábbi lehetőségekkel.

Külön érdekes játék, ha a fél pár zoknikból új párokat állítotok ösz-

sze, ami jelentheti a testvérek különbözőségét, de mégis egyik szülei szemében.

<http://tuescerna.blogspot.hu/2013/11/a-zoknik-ujjaszuletese.html>
<http://kucorg.cafeblog.hu/cimke/zoknibabok/>
http://www.blikk.hu/blikk_életmod/igy-vedd-hasznat-a-fel-par-zokninak-2209171

OLVASNIVALÓ

Bartos Erika: *Anna és Peti. Kistestvér érkezik.* Alexandra.

Bartos Erika: *Anna, Peti és Gergő. Nagycsalád lettünk.* Alexandra.

Harry Horse: *Kisnyuszi testvérekéje.* General Press.

Csapody Kinga: *Tesó lettem.* Manó könyvek

7. Elengedés – óvoda

„A gyermeket tiszteletben kell fogadni, szeretetben kell nevelni és szabadságban kell elbocsátani.” (Rudolf Steiner)

„Amikor még egész kicsi voltál, egy puszival jobbá tudtam tenni számodra a világot. Vagy egy kanálnyi orvossággal. Meg tudtam javítani olyasmit is, amin még a puszi sem segíthetett – ragasztóval és szalaggal, tűvel és cérnával, kapsokkal és madzagokkal. (...) A felnőtt dolgok meghaladják a képességeimet. Azt kívánom, bárcsak lenne olyan varázserőm, amivel helyre tehetném az ilyesmit is. De nem tehetek mást, mint hogy itt vagyok. Mindig itt leszek. (Pam Brown)

Amikor azt hitted, nem látlak, kitetted a rajzomat a hűtőre, és ettől nekem kedvem lett még sok-sok rajzot készíteni.

Amikor azt hitted, nem látlak, megsütötted a kedvenc sütemet, és én megértettem, hogy a kis dolgok, amiket másokért teszünk az életben, a nagy dolgok.

Amikor azt hitted, nem látlak, álmomban betakargattál, jó éjt kívántál, és bár aludtam, éreztem, hogy szeretsz.

Amikor azt hitted, nem látlak, gondoskodtál rólam, ügyeket intéztél, vásároltál, és megteremtettél mindent, amire szükségem volt.

Amikor azt hitted, nem látlak, LÁTTALAK, és ellestem tőled az élet

apró fortélyait, megértettem a világ működését, szárnyakat növesztettem, hogy kirepülhessek és gyökereket, hogy mindig visszatérhessek hozzád.

ELENGEDÉS

A gyereket nem magának neveli a szülő. A mindennapokban ezt a fájó ténytet nem kell mindig tudatosítania a szülőnek, csak egy-egy alkalommal dörgöli az orra alá az élet. Nem is fájdalmas, amíg ez csak elméleti tudás. De vannak pillanatok, döntések, mikor egészen kézzelfoghatóvá válik. Azon múlik, jó döntést hoz-e a szülő, hogy elfogadja-e: sok ajándékkal, örömmel jár a gyermeknevelés, de végül az igazi, érett gyümölcsök nem az övéi lesznek. A gyermeké magáé, a párjáé, gyerekeié, és még sokaké, akikkel kapcsolatba lép.

Nagyon különböző, ki mikor éli meg először a fájdalmat amiatt, hogy olyasmire kell felkészítenie a gyermeket, ami tulajdonképpen a tőle való távolodást segíti. Hiszen arra tanítja (jó esetben) a szülő a gyermeket, hogy órá ne legyen szükség.

Attól, hogy elveszti a szülő a kiemelt szerepét, nem kell félni: olyan erős kötelék ez, ami akár jó, akár sérült volt a kapcsolat, egy életre meghatározó. Rombolni viszont lehet: azzal, ha magának próbálja nevelni a csemetét, azaz nem az ő érdekében hoz döntéseket, hanem annak érdekében, hogy minél tovább magához láncolja. Sajnos ennek sok szomorú példája van, mikor a szülő szorongást kelt a gyermekben, ami megakadályozza önállósodási lépéseit. Az önállósodás része, hogy képes legyen bízni másokban, kapcsolatokat kiépíteni, sikereket elérni, érvényesíteni igényeit, kimondani véleményét. A szülő részéről ezek tudattalan lépések, hiszen senki sem vállalja fel önmaga előtt, hogy visszatartja gyermekét.

A gyermekét nehezen elengedő szülő általában úgy érzékeli, hogy a gyermek igényli a támaszt. Csakhogy ilyenkor a csemete szorongásra utaló jeleit túlhangsúlyozza, és ahelyett, hogy oldaná, felerősíti, így kialakul egy ördögi kör.

ÓVODA

A gyermekvárás, gyermekszülés, gyermeknevelés az élet legnagyobb pillanatai. Észlelni félelmetesen gyors lelki és testi gyarapodását, amint a féltve őrzött picikéből óvoda lesz, nagyszerű érzés. Azon-

ban a nagyszerű érzések közepette néha nehéz döntéseket kell hozni. Ilyen nehéz döntés az óvodakezdés. Az addig gondtalan élet hirtelen megváltozik. Korán kell kelni, ott kell hagyni a gyermeket az óvodában. A szülők is félve, szorongva lépnek ebbe az új helyzetbe. Próbálnak tapasztalatokat cserélni ismerőseikkel, mások nehézségeiből tanulni, sikereikből erőt meríteni.

A szülő sokat tehet azért, hogy az óvodába kerülés időszakában megfelelően felkészítse gyermekét óvodás életére.

Az óvodába kerüléskor fellépő furcsa viselkedések megelőzhetőek, ha a szülők őszintén beszélgetnek az óvodáról, és saját félelmeiket nem mutatják ki a gyerekek előtt.

Ebben a korban megkezdődik a leválás az anyáról, a „tegyél le, majd én” korszak, szociális érdeklődése más felnőttekre, illetve kortárs csoportokra terelődik át.

Annak az anyának lesz nehezebb a dolga, aki nem akarja elengedni a gyermekét, ő nem akar tőle leválni. Ilyenkor nehezebb az óvodai beosztatás is.

Ebben az időszakban szülőnek, gyerekeknek egyaránt fontos feladata a függetlenedés érdekében:

- Az anyának le kell győznie természetes féltékenységét, ki kell bírnia, hogy gyermeke máshol is jól érzi magát, ez nem azt jelenti, hogy nem szereti őt eléggé.
- A gyermeknek pedig le kell győznie a család visszahúzó erejét, ami elsősorban a féltésből fakad.

A hirtelen, előkészítés nélkül történt elszakadás sok esetben komolyan megbetegíti a gyermeket. Vannak, akik ilyenkor nem esznek, nem alszanak, agresszívvá válnak, mindenféle kedveskedést visszautasítanak, görcsösen ragaszkodnak mindenhez, amit otthonról hoztak. Ez a valami erőt ad, segíti az óvatos leválást. Ez a tárgy az átmenet az anya és az óvoda között. Az anyák, akik könnyes szemmel búcsúznak az óvodába vitt gyermeküktől, nem könnyítik meg számára az elszakadást. De a hirtelen otthaggyással még nagyobb kárt tesznek.

A nehézségek csökkentése érdekében fel kell készíteni az önállóság vágyától égő gyermeket az óvodára. Legszerencsésebb, ha a napi tevékenységekbe, beszélgetésekbe beleszójuk az óvodában várható dolgokat. Ösztönzőleg hat, ha elmondjuk, hogy ezt az óvodában, hogy csinál-

ják a gyerekek. Fontos, hogy az óvodába szoktatás időszakában érezze a gyermek, hogy örömmel tölti el a szülőt, hogy ő egyre nagyobb, okosabb, önállóbb lesz. A szülő apró megjegyzései cselekedetei, amit ezzel kapcsolatban tesz, mind elraktározódik a gyermekben, belőle épül fel az óvoda képe. Ha helyes képet épít fel a szülő, már nem lesz olyan idegen az óvodában töltött első nap. Ennek elengedhetetlen feltétele, hogy mindig igazat mondjunk. Helyesen akkor jár el a szülő, ha jó előre beszél az óvodáról, kedvet csinál hozzá, vidáman osztozik örömeiben. Az óvodába kerülést, a beszoktatást siettetni nem szabad. Egyéni különbségek, mint a gyermeki fejlődés bármely területén, e tekintetben is adódhatnak. Ezt el kell fogadnunk. Elfogadásunkkal erősítjük a gyermek biztonságérzetét, ami pozitívan hat személyiségfejlődésére.

A lassú, óvatos előkészítés az egyetlen jól bevált orvosság a változás okozta megrázkódtatás ellen. Az is lényeges, hogy a gyermek tudja, hogy az anya mit csinál, míg ő óvodában van. Fontos, hogy az ottmaradás ne legyen sietős, legyen mód arra, hogy rendesen elbúcsúzzanak, és megbeszéljék, ki és mikor érkezik érte.

3 éves korban a cumisüvegből való étkezés és a közös ágyban alvás a gyermek baba korának elnyújtásához vezet. Az óvodai életforma viszont megkívánja az önálló étkezést. A gyermeket örömmel tölti el, amikor önkiszolgálásában aktívan részt vehet. Biztosítsuk számára ezt a felemelő érzést, hiszen ezzel hozzásegítjük ahhoz is, hogy az óvodás életforma egyik fontos állomásához érkezzen.

Önállóságuk, biztonságérzetük kialakításában fontos szerepe van a szabályoknak, kiszámíthatóságnak. Mindezek kapaszkodót jelentenek számukra. A szabályok betartása az erkölcsi tudat alakítását segíti. Arra kell törekedni, hogy nagyon világos, érhető szavakkal mondjuk el, mit várunk el tőle. Apró, számára könnyen betartható szabályokkal megismerkedve megtanul alkalmazkodni, ami megkönnyíti az óvodástársakkal és más felnőttekkel való együttélést. A gyermeket a szabályok ismerete segíti abban, hogy eligazodjon a világban, abban a környezetben, amiben él:

- Mindig mondd meg neki előre, ha el fogsz menni!
- Próbáld mindig ugyanarra a személyre bízni!
- A dolgot megkönnyíti, ha ismerős környezetben történik mindez, akkor csak az új emberhez, vagy az új szituációhoz kell hozzászoknia, így a környezet ismerete biztonságot ad neki. Az is

nagy segítség lehet még, ha mindig azonos időben távozol. Tehát mindig délutáni alvás után vagy reggel. Az ismétlődés is segítség.

- Nem kell neki napokkal előre jelezni a dolgot, hiszen a kicsiknek még nincs jól kifejlődve az időérzékelésük, ezzel csak plusz stresszt raknál a vállára.

Bizony ez nem könnyű, de következetesen kivitelezhető.

KREATÍVKODÁS EGYÜTT

Babakönyv apaodallal és anyaodallal Weöres Sándor két verse – a *Mi volnék* és a *Buba éneke* egy versszaka – felhasználásával. De a dajkarímek és egyéb mondókák is alkalmasak a feldolgozásra.

<http://konyvjatek.blogspot.hu/2012/09/hunor-babakonyve.html>

OLASNIVALÓK

Bihari gyermekmondókák. Kriterion, Bukarest, 1982. 29–75.

Kiss Áron: *Magyar gyermekjáték-gyűjtemény.* Budapest, 1891. 3.

Lovas Mihályné – Tarr Ágnes: *Varázstükör.* Drámapedagógiai játékok óvodásoknak. Nemzeti Geográfia Kft.

8. Meg nem született babák

„Jöttem is, meg nem is, hoztam is, meg nem is...”

Talán a legméltatlanabban kezelt gyász a baba elvesztés gyásza. Amióta a világ világ, nők ezrei veszítik el várva várt kisbabájukat a várandósság vagy a szülés során. Ez a közös asszonyi sors azonban rejtve marad, kevés szó esik róla.

A spontán vagy műtéti abortusz, vetélés, a várandósság teljes ideje alatt vagy születés körüli vagy az újszülött kori halálozás már önmagában is nagy fájdalommal jár. Ide tartozónak érzem az örökbeadás, a beteg, a fogyatékos gyermek születését, legtágabban pedig még a soha meg nem fogant, de elképzelt, várt, vágyott gyermektől való végleges búcsúzást is.

A magzat, baba halála óriási veszteség az ezt átélő párok számára.

Meg kell küzdeniük a sokk, a zavartság, a düh, a büntudat, a szomorúság érzéseivel. Gyászukkal sokszor teljesen egyedül maradnak, hiszen a munkahely, a barátok, a szűkebb és tágabb család is azt sulykolja: „Lépjeteek tovább”, „Hiszen alig élt még”, „Nem is volt még ember formája”, vagy a segítő szándékú, „Ugyan már, fiatalok vagytok, lehet még gyereketek”. A pár könnyen elszigetelődhet, hiszen a barátok nem tudják, hogyan reagáljanak, hogyan segítsenek. Zavarukban addig húzzák-halasztják a látogatást, telefonhívást, amíg annyi idő eltelik, hogy inkább már nem is keresik fel a párt. Ez nem csak vetélés vagy újszülött halála, de fogyatékos, beteg gyermek születése után is sokszor történik így. Mindezt az anya és az apa másként élheti meg. Az édesanyának általában lehetősége van egy ideig otthon maradni, nem dolgozik, míg az apa igen, sőt, előfordulhat, hogy a munkába temetkezik, menekül, eltereli a gondolatait, feladataiba merülve próbálja lekötni magát. A férfiak sokszor úgy érzik, hogy erősnek kell lenniük, és nem szabad kimutatniuk az érzéseiket. Az, hogy az apák hamar(abb) folytatják az életüket, „mintha mi sem történt volna”, nem azt jelenti, hogy számukra kisebb a veszteség súlya, egyszerűen máshogyan reagálnak. Érdemes ezt tudatosítani a párokban, nehogy az eltérő megküzdési stratégia félreértések forrása legyen, és tovább terhelje az amúgy is nehéz helyzetben lévő kapcsolatot. Ha ezt megértik, elkerülhetőek a sértődések, veszekedések. Bár a gyász nagyon személyes élmény, érdemes a pár tagjainak nyíltan beszélniük egymással, így megérthetik egymást, és biztosíthatják, hogy kapcsolatuk továbbra is támogató maradjon.

Ha szülés után derül fény a rendellenes fejlődésre, ismét gyászról beszélünk. Egyes értelmezések szerint ez a gyász élethosszig tart, hiszen egy haláleseti, normál lefolyású gyász feldolgozása megtörténik egy-három éven belül. Az elvesztett baba nincs állandóan a gyászoló személy hatókörében. A gyászfolyamat halad a maga útján, ha még oly fájdalmas is. Egy sérült, beteg gyermek születése esetében, ha a szülők képesek is feldolgozni az első gyászt, hogy beteg baba született, az élet újabb és újabb veszteségekkel állíthatja őket szembe. Nem lezárt, megmásíthatatlan tény, mint egy haláleset, hanem egy nyitott kimenetelű folyamat, amely során remények és veszteségek váltják egymást. A fejlődés során újabb fogyatékoságokra, nehézségekre derülhet fény, ami újra gyászfolyamatot indukál. Néha a szülőknek együtt

kell élniük a tudattal, hogy gyermekük nem fogja megérni a felnőtt-kort. Könnyű beleesni abba a hibába, hogy a beteg gyermeket az anya folyamatosan fejlesztésekre, csodatévő tornára, alternatív orvosok-hoz hordja, az apa pedig a megnövekedett anyagi terhek miatt állandóan dolgozik, másodállást vállal, szerepe egy pénzadagoló automatává degradálódik. Ha a környezettől nem kapnak érzelmi támaszt, elfogadást, segítséget a szülők, az is rossz hatással van a folyamatra. Gyakori eset, hogy a pár eltávolodik egymástól, a házasság tönkremegy, s az apa nem bírva a reá nehezedő terheket, kilép a kapcsolatból. Természetesen mint minden trauma, veszteség, a fogyatékkal élő gyermek nevelése is csapattá kovácsolhatja a szülőket, akik a nehézségek ellenére egymást támogatva képesek lehetnek meglátni az élet szépségeit, örömeit.

Az életben mindig van választásunk. Választhatunk, hogy mit teszünk a gyászunkkal, veszteségünkkel, fájdalunkkal. Megéljük-e, felismerjük-e, kifejezzük-e, vagy tagadjuk, elfojtjuk, elhallgatjuk. Felfoghatatlan, ha egy gyermek meghal. A miértekre legtöbbször nincs válasz. Soha nem lehet elfelejteni és nem is kell a gyermeket. Elfogadni sem lehet, mert elfoghatatlan. Túlélni lehet. Gyógyulni lehet. Tanulni lehet. Mindig lehet emlékezni rá, mert a szív egy olyan helyére költözik be, amely csak az övé. Az új helyére, a szívbe, ahol örökké él. Ott marad a szülők személyében, mert gazdagodtak általa. Mert szerethették és szeretet kaptak általa, megtanította a szülőket a feltétlen szeretetre. Köszönet illeti mindenért, amit adni tudott...

Singer Magdolna: *Áldatlan állapot. Mi lesz velünk?* Jaffa, Budapest, 2008.

Singer Magdolna: *Asszonyok álmában síró babák. Születés és gyász.* Jaffa, Budapest, 2006.

Börönte Márta: *Veled vagyok, fogom a kezed.* Csillagfény Alapítvány, Budapest, 2015.

<http://www.gyaszportal.hu/babasirato>

<http://angyalokszulei.hu/>

9. Örökbefogadás – örök befogadás

„A gyermek Isten áldása. (...) De mint áldás, ráadás csupán. A házasság önmagában áldás gyermekek nélkül is. Ez lehet termékeny, de nem kell annak lennie. Senki sem mondhatja tehát: »Ezt a házaspárt nem áldotta meg Isten, mert nincsen gyermekük.«” (Walter Trobisch)

„Ha karodba nem zárhatsz gyerekeket, zárd őket a szívedbe.” (Clara Hale)

„Mi, örökbe fogadott gyerekek kitaláljuk magunkat, mert ki kell; életünk legelején hiány, úr, kérdőjel van.” (Jeanette Winterson)

„Éjszakánként azon gondolkodom, hogy milyen csodálatos dolog az örökbefogadás. Az ember elutazik valahová, és családra lel.” (Angelina Jolie)

Az örökbefogadó szülőknek hosszú és rögös az útja. A sorsok különbözőek, vannak, akik szinte már kamaszkoruktól tudják, nem lehet vér szerinti gyerekük, vannak, akik hosszas sikertelen próbálkozások, meddőségi kezelések, asszisztált reprodukciós eljárások után döntenek az örökbefogadás mellett. Fontos, hogy az örökbefogadás akkor lehet sikeres, ha mind az apa, mind az anya elgyászolta és elfogadta már az ide vezető út veszteségeit. Melyek lehetnek ezek a veszteségek? Sikertelen várandósságok, vetélések, a meddőség diagnózisa, asszisztált reprodukciós eljárások, sikertelen inszeminációk és lombikok, a remény végleges feladása, amelyeket bár testében az anya él át, de a veszteség mindenképpen közös. Ha férfi eredetű meddőséget igazolnak a vizsgálatok, a leendő apa részéről fokozottabban jelentkeznek a lelkiismeret-furda-lás és büntudat érzései, hiszen úgy gondolja, szeretett párjának miatta kell átmenni ezeken az embert próbáló beavatkozásokon.

Elfogadni, hogy örökbefogadás útján váljunk anyává és apává, bizony nem könnyű feladat. Mennyi kétség gyötri az embert: „minden sikerülni fog?”, „jó döntést hozok majd, ha eljön az ideje?”

„ÉLETET ADNI A TERMÉSZET AJÁNDÉKA,
AZ ÖRÖKBEOGADÁS ISTENÉ”

Biblia az örökbefogadásról

Az örökbeadás szeretetteljes alternatíva lehet azok számára, akik – ilyen vagy olyan okból – nem tudnak gondoskodni gyermekeikről, ezen kívül válasz azon párok imáira, akiknek nem születhet saját gyermekük. Egye-

sek kifejezetten elhívást kapnak arra, hogy az örökbefogadás révén olyan gyermekekkel gyarapítsák a családjukat, akik biológiailag nem tőlük származnak. A Biblia is mindenhol pozitívan beszél az örökbefogadásról.

Mózes 2. könyvében olvasunk egy Jókébed nevű héber asszonyról, aki abban az időben szült fiút, amikor a fáraó parancsba adta, hogy minden újszülött héber fiúgyermeket öljenek meg (2Móz 1,15–22). Jókébed fogott egy kosarat, bekente vízhatlan anyagokkal, aztán belefektette a gyermekét, és letette a folyóparti sás közé. A fáraó egyik lánya észrevette a kosarat, és kihúzta a vízből. A benne talált gyermeket örökbe fogadta, és a Mózes nevet adta neki. Ez a Mózes lett később Isten hűségese és áldott szolgája (2Móz 2,1–10).

A szépséges Esztert, akiről a róla elnevezett könyvben olvasunk, szülei halála után a nagybátyja fogadta örökbe. Később királynővé koronázták, és az ő közbenjárásával menekült meg a zsidó nép. Az Újszövetségben Jézus Krisztus nem férfi magvából, hanem a Szent Lélektől fogant (Mt 1,18). Édesanyjának férje, József, tulajdonképpen „örökbe fogadta” és a saját fiaként nevelte a kis Jézust.

Isten azt mondja, hogy amikor átadjuk a szívünket Krisztusnak, s egyedül belé vetjük a hitünket és tőle várjuk megváltásunkat, Isten családtagjaivá leszünk – nem testi fogantatásunk révén, hanem örökbefogadás útján. *„Mert nem a szolgaság lelkét kaptátok, hogy ismét féljeteek, hanem a fiúság Lelkét kaptátok, aki által kiáltjuk: »Abbá, Atyám!«”* (Róm 8,15) A családba való befogadás önkéntes döntésen és a szereteten alapul. *„Előre el is határozta, hogy fiaivá fogad minket Jézus Krisztus által, akarata és tetszése szerint”* (Ef 1,5). Ahogyan Isten befogadja szellemi családjába mindazokat, akik megváltójuknak vallják Krisztust, úgy kellene mindnyájunknak imádkozó szívvel elgondolkozni azon, hogy ne fogadjunk-e be mi is gyermekeket a magunk földi családjába.

A Biblia egyértelműen pozitív fényben tünteti fel a testi és szellemi értelemben vett örökbefogadást egyaránt. Az örökbefogadó és az örökbefogadott egyformán nagy áldásban részesül, hasonlóan ahhoz, amikor Isten befogad bennünket a családjába.

OLVASNIVALÓK

Bogár Zsuzsa: *Az örökbefogadás lélektana*. Ágacska Alapítvány, 2010.
Kollár János: *Ugye Te vagy az igazi anyukám? Beszélgetések az örökbefogadásról*. Medicina, 2003.

Családi istentiszteletek

2016. január 10. – június 12. Téma: Isten országa

TORMA-HASZA MÓNICA, SZABÓNÉ NAGY ESZTER,
MESTERHÁZY BALÁZS, ZSÓRI-MENTS ORSOLYA

226

„Isten országa közöttetek van!” (Lk 17,21)

Isten országa Isten uralkodásának helye, nem egy behatárolt terület, hanem az Isten és ember közötti új viszony fogalma, amelyet Jézus hozott el. A Bibliában erre különböző kifejezéseket használnak (Isten királysága, mennyei ország...). A mennyország, Isten országa nem jelent tehát földöntúli országot, sokkal inkább Isten ígétét az emberek felé. Jézus Krisztus által vált nyilvánvalóvá, azaz benne jött el az Isten országa, és benne van jelen ma is. A keresztények tudják, hogy Isten országát nem egyéni teljesítmények által érhetik el, hanem mindez Isten kegyelmének ajándéka. Személyes változásra, megtérésre, Istenhez térésre lettünk elhívva, hogy Isten országát valóságként tapasztaljuk meg, és beteljesedésének örülhessünk.

Isten közöttetek/bennetek van, ez azt mutatja, hogy Isten Jézus Krisztus és Szentlelke által munkálkodik az életünkben, feladatot bízva ránk, lehetőséget adva követésére. Mit is jelent Isten országa, jelenléte a világban? A Szentírás arról tanúskodik, hogy ő uralkodik és országol Jézus Krisztus által, akiben megjelenik és közénk jött Isten országa. A kidolgozott 16 istentisztelet gondolatmenetén ez a szál húzódik végig, ezt kívánja megmutatni és kibontani.

A családi istentiszteletek mindig kihívással párosulnak, hiszen nemcsak a gyerekeknek, hanem a jelen levő felnőtteknek is szólania kell. Fontos, hogy mindkét csoport tudjon magával vinni valamit az üzenetből.

Reformáció és nemzet

Az itt kidolgozásra kerülő családi istentiszteletek gondolatmenete a 2016. évi Reformáció és nemzet tematikus évbe olvad bele. Mind az Ószövetség, mind az Újszövetség lapjairól olyan történetek választását tűzte ki célul ez a kidolgozás, amely megmutatja, mit jelent Isten népéhez tartozni, mit jelent az ő országának örökösévé lenni és ennek az országnak terjedésén munkálkodni. Így kerül majd elénk Ábrahám, Mózes, Józsué személyén keresztül az Isten népévé válás, majd Dániel személyén keresztül a hűséges Isten, aki a bajban is mellettünk áll. Az Újszövetségből pedig Jézus példázatai Isten országáról, valamint ennek az országnak terjedése kapcsán a pünkösöd utáni történetek kiragadott eseményei. A kéthetente sorra kerülő alkalmak vázlatai januártól júniusig ajánlanak segítséget.

227

Liturgia, a családi istentisztelet felépítése

A családi istentiszteletek liturgiája sokféleképpen alakítható, változtatható. Jelen kidolgozásban a liturgikus könyv családi istentiszteletek rendje alapján állt össze a felépítés. Természetesen ez egy ajánlat.

A CSALÁDI ISTENTISZTELET FELÉPÍTÉSE

I. ELŐKÉSZÜLET

- Harangozás, bevonuló ének
- Köszöntés
- Gyónás (bűnvallás és feloldozás)

II. BEVEZETŐ RÉSZ

- Bevezető zsoltár (Introitus) vagy gyülekezeti ének
- Krisztus imádása (Kyrie)
- Dicsőítés (Gloria in excelsis)
- A nap imádsága (Kollekta)

III. IGEI RÉSZ

- [Igeolvasás] [Az ünnep éneke]
- Igehirdetési alapige, igehirdetés
- Hitvallás (Credo)
- Hirdetés és általános könyörgés

- (IV. ÚRVACSORAI RÉSZ – ha van úrvacsoraosztás a családi istentiszteleten)
 [Úrvacsorai ének]
 [Az úrvacsora bevezetése (Sursum corda)]
 Nagy hálaadó imádság (Prefatio)
 Szent, szent, szent! (Sanctus)
 Úrvacsorai imádság és szerzési igék
 Miatyánk
 Az úr békessége (Pax)
 Isten bányája (Agnus Dei)
 Krisztus testének és vérének vétele (Communio)
 Imádság (Postcommunio)
- V. BEFEJEZÉS
 Küldés, áldás
 Záró énekvers

Háttérinformációk

A ráhangolódás sokszínűségét bábjelenetek, eljátszható jelenetek vagy éppen olyan játékot tarkítják, amelyeknek pontos leírása nem fért be ebbe a kidolgozásba, vagy amelyekhez sablonok kellene, ezért ezek, valamint az ajánlott énekek kottái, a hazavihető ígéslapok sablonjai a mellékletben (a kapcsolódó honlapon) megtalálhatóak lesznek.

A sorozat ajánlott éneke: ÚÉ 101 – Újra add ősi hitem kezdetű.

I. Isten nemzetségéhez tartozni – Isten népnek lenni

Az ószövetség lapjain a választott nép történetén keresztül Isten kiválasztásának ígéretére figyelhetünk. Ezen történetek által megismerhetjük, mit jelent Isten nemzetségéhez tartozni, mit jelent az, hogy Isten szövetséget kötve velük népévé tette őket. És ehhez hűséges marad mindvégig, akár idegen országban idegen népek között is.

1. ISTEN SZÖVETSÉGET KÖT ÁBRAHÁMMAL (1Móz 15,17-20), AZ ÚR MEGÚJÍTTA SZÖVETSÉGÉT ÁBRAHÁMMAL (1Móz 17,1-8)

► Január 10.

KULCSSZÓ:	IGÉRET
KELLÉK, ESZKÖZÖK	
	képek Ábrahámról, a csillagokról; projektor
RÁHANGOLÓDÁS A TÉMÁRA	
	<ul style="list-style-type: none"> - bábjelenet: főszereplő egy gyerek, aki ígéretet a társainak, barátainak, de nem tartja be – ennek következménye, hogy egyedül marad – van egy jó hírem: Isten mindig megtartja ígéretét (l. a fejezet végén: <i>A mindentlátó szemüveg</i>) - csillagokat elrejteni azon a helyen, ahol az istentisztelet van (templom, gyülekezeti terem), megkeresni és megszámolni – projektoron képeket kivetíteni, amin meg tudják számolni a csillagokat, valamint olyat, amin nem, amin megszámlálhatatlanul sok van - név és jelentése: gyakran használt nevek jelentése - szintévesztő teszt – olyan képeket állítunk össze, amelyekre ránézve felismerhető „a csillag, a kép, a név” szó (l. honlap)
BIBLIAI TÖRTÉNET	
	A történetet felolvashatjuk, vagy felolvastathatjuk gyerekekkel.
GONDOLATOK AZ IGEHIRDETÉSHEZ	
	<ul style="list-style-type: none"> - Mit ígér a világ? Milyen ígéretre figyelünk ma? - Isten ígérete Ábrahámnak. Isten mindig megtartja ígéretét. Ábrahám, noha olykor kételkedett Isten szavában, megélhette, mit jelent Istenhez tartozni. Mindazok az ígéretetek valósággá váltak, amelyekkel az Úr megajándékozta. Az ígéretet szövétségével pecsételte meg Isten, amely már előre mutat az Isten népévé válásra. Ábrahámval kezdődik el a választott nép meghívása és nemzetté, néppé tétele – „új név adományozása” – ígéret, szövétség – örök és felbonthatatlan – Isten hűsége – itt még egyoldalú szövétség. - Isten ígérete ma a számunkra: „Veled leszek”. Az ő népe vagyunk, aki hű marad hozzánk, Isten Szentleke által maradunk meg ebben a hűségben. - Isten maga vállalja a szövésegi hűséget, nem köti a mi állhatatosságunkhoz magát.
SZIMBÓLUM:	csillag
KÖZPONTI IGE:	1Móz 17,4-5

AJÁNLOTT ÉNEKEK
Újra add ősi hitem (ZÉ 129); Mindennap veled leszek (Jertek énekelni 205); Kicsiny kis fény: 3; 49; EÉ 331, 332, 355
AMIT HAZAVIHETNEK
csillag alakon az aranymondás (a központi ige)

2. A SÍNAI HEGYI SZÖVETSÉG – A SZÖVETSÉG MEGKÖTÉSE (2Móz 24,1-11)

► Január 24.

KULCSSZÓ:	SZÖVETSÉG
KELLÉK, ESZKÖZÖK	
képek, puzzle, kider tojás belső, a Tízparancsolat jelképei kártyán	
RÁHANGOLÓDÁS A TÉMÁRA	
	<ul style="list-style-type: none"> – képek segítségével rávezetni a jelenlevőket a kulcsszóra (olyan képeket mutatni, amelyek szerződésről, szövetségről szólnak) – alternatíva: puzzle – két kőtábla (Mózes összetöri) – tíz kider tojás belső (sárga) benne egy-egy parancsolat, elrejtteni, megtalálni, felolvasni – a Tízparancsolat jelképei – összepárosítani
BIBLIAI TÖRTÉNET	
	Olvassuk fel vagy olvastassuk fel a történetet!
GONDOLATOK AZ IGEHIRDETÉSHEZ:	
	<ul style="list-style-type: none"> – Szerződés – szövetség? Mit jelent, mitől több a szövetség? – Isten szövetséget kötött népével és ehhez korlátként, védőhálóként a Tízparancsolattal ajándékozta meg őket – „szövetség ígéi” – örök szövetség, felbonthatatlan – Izrael népe itt vált igazán Isten népévé – „Ti az enyéim lesztek, én pedig Istenetek leszek!” – Az Ábrahámval kötött egyoldalú szövetsége Izrael népe átvette, ugyanakkor megígérte: „Engedelmesen megteesszük mindazt, amit az Úr rendelt” – ezzel a szövetség mindkét fél által megkötött – Mit jelent ma számunkra Isten törvénye, szövetsége? – Isten Jézus Krisztusban teljesen megújította ezt a szövetséget
SZIMBÓLUM:	két kőtábla
KÖZPONTI IGE:	2Móz 20,1-2
AJÁNLOTT ÉNEKEK	
	ZÉ 156; ZÉ 30; Dicsérem neved 3: 190 (Uram, szövetséget kötöttél); EÉ 348

AMIT HAZAVIHETNEK
kőtábla alakon aranymondás (a központi ige)

3. HONFOGLALÁS – JÓZSUÉNAK TETT ÍGÉRET (Józs1,1-9)

▶ Február 7.

KULCSSZÓ:	HAZA
KELLÉK, ESZKÖZÖK	
	kövek, kavicsok
RÁHANGOLÓDÁS A TÉMÁRA	
	kövekből, kavicsokból szavakat kirakni: HIT, ERŐ, HÁLA, HAZA – 4 csoportra osztani a jelenlevő gyerekeket (alatta énekel a gyülekezet), akik a kavicsokból kirakják a négy szót
BIBLIAI TÖRTÉNET	
	Olvassuk fel vagy olvastassuk fel a történetet!
GONDOLATOK AZ IGEHIRDETÉSHEZ	
	<ul style="list-style-type: none"> - Költözés – megérkezés az új helyre – milyen érzések lehetnek bennünk? - Izrael népe ott áll az ígélet földje előtt, amely még idegen népek birtoka – Milyen érzéseik lehettek? (félelem, bizonytalanság, „vajon jó lesz ez nekünk?”) – Józsué érzései a nép vezetőjeként – Isten szava: Ne félj, és ne rettegj! (Isten ad erőt és bátorságot, ha nagy feladatra hív el!) - Isten ígérete Józsuénak, hogy vele lesz, nem hagyja el, megsegíti, nemcsak őt, hanem az egész népet, de meg kell tartaniuk a parancsolatokat – így lesznek továbbra is népévé. - Hazánk – ajándék itt a földön – haza, hazaszeretet, otthon. - A mi hazánk Isten országa, amelyet itt a földön is megtapasztalhatunk, de igazán láthatóvá majd akkor lesz, amikor Jézus dicsőségében visszajön és elénk tárja.
SZIMBÓLUM:	térkép
KÖZPONTI IGE:	Józs 1,6
AJÁNLOTT ÉNEKEK:	ZÉ 129, 142, 156; EÉ 485, 486
AMIT HAZAVIHETNEK	
	térkép alakon az aranymondás (a központi ige)

4. DÁNIEL – ISTEN MEGTART A BAJBAN (Dán 1–6)

► Február 21.

KULCSSZÓ
HŰSÉG, IDEGENEK KÖZÖTT HŰSÉGESNEK MARADNI, ENGEDELEMESKEDNI
KELLÉK, ESZKÖZÖK
ppt, projektor
RÁHANGOLÓDÁS A TÉMÁRA
<ul style="list-style-type: none">– Képeket mutatni különböző országokból (népviselet, építmény, ételek) – felismerni, melyik országban vagyunk.– Beszélgetés – Ki járt már külföldön? Hogy élte meg? Milyen különbségeket vett észre?– Bibliai kóstoló – jellegzetes gyümölcsök, zöldségek kóstolása.– Játék: „Nebukadneccár azt mondta” – a játék lényege: ha az utasításban elhangzik a név, hogy Nebukadneccár, akkor kötelező végrehajtani, ha nem hangzik el, akkor tilos. (Pl. „Nebukadneccár azt mondta, állj fel!” – Mindenkinek fel kell állni. „Ülj, le!” – Mindenkinek állva kell maradnia, aki leül, kiesik.– Ha van rá lehetőség megnézhető, a Micimackóból az Apacuka szörnyek című dalbetétet, amely a félelmeket ábrázolja ki álomszerűen: http://www.youtube.com/watch?v=BA7zkWi60IE– Beszélgetés a félelmekről. Mitől félünk? Mit szoktunk tenni, ha félünk? Miért lehet „hatékony” módszer az imádság a félelem ellen? – Dániel is imádkozik az oroszlánok vermében.– (forrás: http://rpi.reformatus.hu/5-%C3%A9vfolyam-tan%C3%A1ri-seg%C3%A9dlet – 8. lecke)
BIBLIAI TÖRTÉNET
Mivel Dániel személye keveset kerül elő istentiszteleteken, hittanórákon, ezért nem egy történetet határoztunk meg, hanem a ráhangolódo játékok segítségével az egész történetre rávilágítunk. Ez szabadságot ad arra, hogy bármelyik történetet vagy akár érintőlegesen az egészet elő lehessen venni.
GONDOLATOK AZ IGEHIRDETÉSHEZ
<ul style="list-style-type: none">– Dániel érzelmei Babilóniában (nem jószántából van ott, fogságban van – mégis megkülönböztetetten bánnak velük, hiszen a király udvari szolgálatába álltak – új neveket is kapnak). Milyen volt fogságban megélnie az Istenhez való hűséget?– Dániel és barátai megpróbáltatásai (tüzes kemence, oroszlánok verme) félelmetes helyzetek – ima ereje

- Megtartó hűség – Isten hűsége az emberek iránt
- Dániel a megpróbáltatások ellenre sem tagadta meg Istenét. Mennyi minden van, ami elvonja figyelmünket Istentől, az idegen istenek, a bálványok, amik körülvesznek minket. Ezen a történeten keresztül megláttathatjuk, hogy mekkora szükségünk van az Istennel való személyes, naponkénti kapcsolatra, amelyből erőt merítve a nehézségekben és a kísértésekben is megállhatunk és hűségesek lehetünk Istenhez.
- Legyünk mi is hűségesek hozzá – erőt ehhez a Szentlélek által kapunk.

SZIMBÓLUM: kemence, oroszlánverem

KÖZPONTI IGE: Dán 2,20

AJÁNLOTT ÉNEKEK

Itt az írás Dániel, ZÉ 143; Szomjat oltó vizedet add; Kicsiny kis fény: 49; 62; ÚÉ 18; EÉ 338, 342, 355

AMIT HAZAVIHETNEK

kemence vagy oroszlánverem, alakban az aranymondás (a központi ige)

II. Példázatok Isten országaról

Az Isten országaról szóló prédikáció Jézus hirdetésének lényeges része. Jézus szolgálatának kezdetekor így hirdette: „...*elközelített az Isten országa*” (Mk 1,15). Isten országa pedig még nem beteljesedett és nem is felismerhető mindenki számára. Amikor Jézus dicsőségben visszatér, akkor válik Isten országa mindenki számára felismerhetővé. Ennek „ízelítőjeként” gyógyított Jézus embereket, bocsátott meg bűnöket, támasztott életre halottakat, és beszélt példázatokban, hogy tanítson. A példázatok sorrendje is utal rá, hogy Isten országának földi előmunkálatai az ige magvetésével kezdődnek (megszakítva a virágvasárnapi és húsvéti történésekkel), és az ítélettel érnek véget.

5. A MAGVETŐ (Mt 13,1-23)

▶ Március 6.

KULCSSZÓ: ISTEN SZAVA – ISTEN IGÉJE

KELLÉK, ESZKÖZÖK: tölcsér, szita, szivacs

RÁHANGOLÓDÁS A TÉMÁRA

- *Szemléltetés:* egy tölcsér, egy szita és egy szivacs. Tölcsér Tomi, Szita Kata, Szivacs Dani (történet): Tomi eljön istentiszteletre, de nem hallja meg, mi

is hangzik felé ott, rosszkodik, nem figyel, másokat is zavar. Milyen ő? Mint a tölcser: beleöntjük a vizet, és kifolyik belőle. A következő Kata, aki ott van az istentiszteleten, figyel is valamennyire, ügyesen tudja az aranymondást, van kedvenc éneke, de hazamenve csúnyán beszél a szüleivel, a testvéreivel, sokat veszekszik. Milyen ő? Mint a szita: beleöntjük a lisztet, valamennyi ugyan fent marad a szitán, de a nagy része átfolyik rajta. A következő Dani, aki ott van az istentiszteleten, hallja mindazt, amit mondanak neki, és próbál aszerint is élni, sőt otthon is elmeséli, megéli az Istenhez tartozást. Milyen ő? Mint a szivacs, aki magába veszi a nedvességet, és ott tud belőle adni, amerre jár.

– Növényeket bemutatni

– Fésűs Éva: A búzaszem (*Az ezüst hegedű mesekönyvből*)

BIBLIAI TÖRTÉNET

Valaki olvassa a történetet, és közben eljátszhatják, elmutogathatják a példázatot (pantomim).

GONDOLATOK AZ IGEHIRDETÉSHEZ

– Magvetés régen – Miért éppen ezzel a képpel tanítja Jézus az őt hallgatókat? – Nem géppel, kézzel. Sokfelé hullott a mag, de a vető ember ezt nem nézte, csak szórta, reménykedve benne, hogy bőséges termés lesz.

– Gondatlan a gazda? Miért nem figyel, miért nem gondozza jobban a földjét, hogyan lehetséges, hogy olyan helyekre is hull a mag, ahol nem tud megélni?

– A jézusi példázat „logikátlansága”, titka – Isten szuverén Úr, ő folyamatosan hirdetteti az igét. Milyen szívvel hallgatjuk?

– Halljuk meg Isten ígétjét, ami szól hozzánk szüntelen!

SZIMBÓLUM: vető ember

KÖZPONTI IGE: Mt 13,8; Mt 13,16

AJÁNLOTT ÉNEKEK:

EÉ: 531; ZÉ 73; ZÉ 158; ZÉ 102; Kicsiny kis fény: 2; 121; EÉ 333

AMIT HAZAVIHETNEK: vető ember alakon az aranymondás (központi ige)

6. A KIRÁLYI MENYEGZŐ (Mt 22,1-14; Lk 14,15-24)

► Március 13.

KULCSSZÓ:	MEGHÍVÁS
KELLÉK, ESZKÖZÖK:	szív alakú matricák, kokárdák, telefon
RÁHANGOLÓDÁS A TÉMÁRA:	
A templom bejáratánál segítők egy fehér szív alakú kitűzőt és egy kokárdát osztanak ki a megjelenteknek. Egy beépített ember (egy nagy hangú ifjúsági tag) hangosan visszautasítja a kitűzőket. Jön a „király” (szintén egy ifjúsági tag – arany koronával a fején), akin kitűző van, azzal kezét fog, köszönti, megsimogatja a fejét, rámosolyog, a kitűző nélkül pedig kitessekel a templomból. Sokan kimentésüket kérték és kifogásokat írtak, hogy nem tudtak jönni istentiszteletre. Sms-ben olvassa fel a király szolgája ezeket az üzeneteket.	
BIBLIAI TÖRTÉNET	
Olvassuk vagy olvastassuk fel a történetet!	
GONDOLATOK AZ IGEHIRDETÉSHEZ	
<ul style="list-style-type: none">– Hogy jut el hozzánk a hívás, a meghívás? – Istentisztelet, Isten igéjének hallgatása, olvasása stb.– Elfogadjuk-e a hívást, vagy ügyes bajos dolgainkra hivatkozva, kifogásokat keresve visszautasítjuk?– Mindannyian kaptunk meghívót, mehetünk Isten jelenlétében – Jézus Krisztus által meghívottak vagyunk Isten országába, Isten népébe – őt kell elfogadnunk	
SZIMBÓLUM:	korona
KÖZPONTI IGE:	Mt 22,14
AJÁNLOTT ÉNEKEK:	Kicsiny kis fény: 129; ÚÉ 12, 16, 43; EÉ 438;
AMIT HAZAVIHETNEK:	korona alakon az aranymondás (a központi igé)

7. A JERUZSÁLEMI BEVONULÁS (Mt 21,1-11)

► Március 20. (virágvasárnap)

KULCSSZÓ:	SZAMÁR
KELLÉK, ESZKÖZÖK:	
papírlapok (rajtuk a számár szó betűi egyesével), kendők (felsőruhának)	

RÁHANGOLÓDÁS A TÉMÁRA	
Papírlapok felmutatása, szavak kérése azzal a kezdőbetűvel – több elfogadható (dicsérhető), de próbálhatjuk az alábbiak felé terelni a gyerekeket:	
<ul style="list-style-type: none"> - S: segítség (egymásnak stb.) - Z: zene (éneklés, hangszerek stb.) - A: angyal (aki érkezik...) - M: mi (a közösség) - Á: áldás (személyes és gyülekezeti) - R: róla (Jézusról...) 	
BIBLIAI TÖRTÉNET	
Játsszuk el a történetet – szereplőkkel: narrátor, Jézus, tanítványok, számár, tömeg + kendők	
GONDOLATOK AZ IGEHIRDETÉSHEZ	
<ul style="list-style-type: none"> - Milyen érzés ünnepelni valakit? - Milyen érzés ünnepelve lenni? - Nézzük végig az előző betűkkel kezdődő szavakat, hogyan vannak jelen a történetben: - Segítség – ruhák letétele, számár kölcsönadása - Zene – hozsánna - Angyal – ahogyan karácsonykor valaki jó hírt hoz, úgy most húsvét előtt... - Mi – a tanítványok, a nagyobb üdvözlő tömeg - Áldás – áldott, aki jön az Úr nevében - Róla – minden róla szól... - Beszélhetünk a számár „eszköz voltáról”, hogy ő kellett ahhoz, hogy Jézus be tudjon menni Jeruzsálembe. Így kapunk mi is feladato(ka)t, hogy mi legyünk eszközök mások számára, hogy Jézus utat találhasson az ő szívükhöz is. 	
SZIMBÓLUM:	számár
KÖZPONTI IGE:	Mt 21,1–11
AJÁNLOTT ÉNEKEK:	
Térj be vendég, hozzám – ÚÉ135; Hozsánna, hozsánna Dávid fiának...	
AMIT HAZAVIHETNEK	
számárfejen az ige: „Íme, királyod jön hozzád, aki alázatos, és számárháton ül...” (Mt 21,5)	

8. HÚSVÉT (Lk 24,13–33)

► Március 27.

KULCSSZÓ:	EGYÜTT AZ ÚTON
KELLÉK, ESZKÖZÖK:	kendő, projektor
RÁHANGOLÓDÁS A TÉMÁRA	
<ul style="list-style-type: none"> - Festmény: – önként jelentkezőkkel utánozzuk a testtartást; mit csinálnak? (gyalognak, beszélgetnek – saját élmények...) - Játék: bekötött szemmel, akadályokon keresztül eljutni a célhoz (pl. a célnál valaki hívogat: gyere-gyere, de egyéb segítség nincs) 	
BIBLIAI TÖRTÉNET	
A történetet (sétálás közben) olvassuk fel szereplőkkel: narrátor, Jézus, tanítványok	

GONDOLATOK AZ IGEHIRDETÉSHEZ:

- Milyen utakon járunk? Kik haladnak velünk, mellettünk?
- Az emmausi úton: szomorú emberek mellé szegődik egy idegen. Beszédbe elegyedik velük, érdeklődik történetük felől. A szomorúak elmesélik történetüket, beszélnek döbbenetükről. Mászt vártak. Az idegen rámutat arra, hogy Isten a lehetetlent tette lehetővé a feltámasztás csodája által.
- A szomorúaknak jól esik az idegen társaságában lenni, ezért marasztalják. Majd egy számukra fontos élmény váratlan meglevevénésének köszönhetően felismerik az idegenben a számukra fontos, irányt mutató útitársat.
- A felismerés örömevel indulhatnak tovább...

SZIMBÓLUM: lábnyom

KÖZPONTI IGE: Lk 24,13–33a

AJÁNLOTT ÉNEKEK:

Újra add ősi hitem – ZÉ 129; Mindennap veled leszek; Induljunk, érkezünk
 – ZÉ 4; Két tanítvány indul útnak – EÉ 221; Velem vándorol utamon Jézus –
 EÉ 459

AMIT HAZAVIHETNEK

lábnyomon az ige: „még abban az órában útra keltek” (Lk 24,33a)

Fritz von Uhde: Walking to Emmaus

9. A BÚZA ÉS KONKOLY (Mt 13,24–30)

▶ Április 10.

KULCSSZÓ:	JÓ ÉS ROSSZ MAG
KELLÉK, ESZKÖZÖK:	képek a különbségkereső játékhöz
RÁHANGOLÓDÁS A TÉMÁRA	
	<ul style="list-style-type: none">– Válogatós játék (pl. fiúk–lányok; óvodások, iskolások, felnőttek; akik szeretik a fagyit – akik nem; szeretnek énekelni – akik nem; akik szeretnek Bibliát olvasni – akik nem; akik szeretnek imádkozni – akik nem) a könnyebbtől a nehezebbig– ppt – különbségkereső játék (összehasonlít)
BIBLIAI TÖRTÉNET	
	Olvassuk vagy olvastassuk fel a történetet!
GONDOLATOK AZ IGEHIRDETÉSHEZ	
	<ul style="list-style-type: none">– A búza és a konkoly között nagyon nehéz különbséget tenni, mert nagyon hasonlítanak egymásra, de míg a búza nem, addig a konkoly nagyon mérgező (fogyasztásra nem alkalmas). – Későn lehet felismerni a vetésben a különbséget, akkor már nem lehet szétválasztani, majd csak az aratáskor (régii aratás).– Isten országában együtt élnek az igaz és a hamis tanítványok, a hívők és a nem hívők. Lehet, hogy látszatra nem is különböznek, de szívük egészen másval van tele. Mi nem tudjuk megítélni a szíveket, de Isten majd szétválogatja népét az ítélet napján. Nem a mi feladatunk, hogy eldöntsük, ki méltó arra, hogy részese legyen az Isten országának. Nem a mi feladatunk különbséget tenni „jó” és „rosszak” között. A mi feladatunk hirdetni Isten országát.– Az ítélet napján válik világossá, kik bizonyulnak alkalmasnak Isten országára.– Fontos aspektusa ennek a példázatnak az is, hogy nem csak jók és rosszak, igazak és hamisak vannak, hanem bennünk, a mi életünkben is megjelenik a búza és a konkoly. Bűneink felismerése és letétele a bűnvallásban, az igehirdetés, a szentségekkel való élés mind lehetőséget adnak ennek felismerésére.– A gyülekezetekben az ige hirdetése mellett mindig jelen van a Sátán, a Kísértő magvetése is (a gonosz nagyon jól tudja, hogy az egyik legtámadhatóbb terület a gyülekezet közössége).
SZIMBÓLUM:	búza
KÖZPONTI IGE:	Mt 13,30
AJÁNLOTT ÉNEKEK:	ZÉ 113, 148; Kicsiny kis fény: 54, 89, 121; EÉ 382
AMIT HAZAVIHETNEK:	búza alakon az aranymondás (a központi ige)

10. A GONOSZ SZOLGA (Mt 18,21-35)

▶ Április 24.

KULCSSZÓ:	MEGBOCSÁTÁS – ELENGEDÉS
KELLÉK, ESZKÖZÖK:	tepsi, homok
RÁHANGOLÓDÁS A TÉMÁRA:	
	<ul style="list-style-type: none">– Licitálás – mekkora lehetett az adósság?– Homokasztal: tepsibe homokot tenni, amibe szavakat írunk (adósság, fájdalom, düh, bánat, bosszú) – hajszárítóval (szelet utánozva) – öntözőkan-na (illusztrálva, hogy Jézus azt kéri, hogy úgy bocsássunk meg, hogy felejtjük is el – ahogy a hajszárítóval elfújjuk a homokból a szavakat)– Zárásnak, az igehirdetés utánra: adósságlevél (írja fel, hogy ki mivel bántotta) tépje szét, vagy dobja kosárba, vagy égessük el (adósságlevél a keresztfára)!
BIBLIAI TÖRTÉNET	
	Olvassuk vagy olvastassuk fel a történetet!
GONDOLATOK AZ IGEHIRDETÉSHEZ	
	<ul style="list-style-type: none">– Hatalmas tartozás a király felé – elengedte az adósságát.– Ismerjük fel megajándékozott voltunkat!– A megbocsátás, az elengedés alapja egyedül az, hogy mi is irgalomból és kegyelemből élünk.– Azért bocsáthatunk meg, mert nekünk már megbocsátott Isten. (Bocsássunk meg úgy, ahogy nekünk is megbocsátott az Isten!) A Miatyánk ötödik kérése.– Isten országán úgy munkálkodhatunk, hogy elfogadjuk megajándékozott voltunkat és a felebarátunkkal is aszerint bánunk.– Istennel szembeni adósságunk felfoghatatlan, Krisztusért kegyelemből azonban bocsánatot nyerhetünk (Kol 2,14).
SZIMBÓLUM:	kereszt
KÖZPONTI IGE:	Mt 18,21-22
AJÁNLOTT ÉNEKEK:	ZÉ 149, 88; Kicsiny kis fény: 129; ÚÉ 43; EÉ 327
AMIT HAZAVIHETNEK:	kereszt alakon az aranymondás (a központi ige)

11. A GONOSZ SZŐLŐMUNKÁSOK (Mt 21,33-44; Mk 12,1-12; Lk 20,9-19)

► Május 8.

KULCSSZÓ:	FELELŐSSÉG
KELLÉK, ESZKÖZÖK	
cipős dobozok csomagolópapírral bevonva (családonként egy db)	
RÁHANGOLÓDÁS A TÉMÁRA:	
<ul style="list-style-type: none">– Bábjelenet: A nagy fal – A buyufa alatt– Milyen bűnök vannak? – Falépítés cipős dobozokból: minden oldalára a családok felírhatják a leggyakoribb bűnöket, amikkel találkoznak (veszedés, önzés, csúfolódás stb.), majd ezekből felépítjük a jelképes falat, ami azt szimbolizálja, hogy mennyi minden választ el minket Istentől.	
BIBLIAI TÖRTÉNET	
Olvassuk vagy olvastassuk fel a történetet!	
GONDOLATOK AZ IGEHIRDETÉSHEZ	
<ul style="list-style-type: none">– Az emberiség hibái és bűnei – keresztyének üldözése – egymás megvetése– Bűneink terhe elválaszt Istentől – falat építünk Isten és közöttünk – mindannyian– Jézus példázata – sokan megvetik Istent, az ő szavát, Jézus Krisztust, nem foglalkoznak vele, sőt üldözik, megvetik az őt követőket őket (pl. keresztyénüldözések is) – megvetik, így el is vesztik a megígért örökséget– Mennyien fordulnak Isten és az ő ígéje ellen– Feladatunk a helytállás és a bátor hitvallás – Ne vesd meg Krisztust!	
SZIMBÓLUM:	szőlő
KÖZPONTI IGE:	Mt 21,42
AJÁNLOTT ÉNEKEK:	ZÉ 30, 31, 146, 148; Kicsiny kis fény: 6, 16, 68; EÉ 268
AMIT HAZAVIHETNEK:	szőlő alakon az aranymondás (a központi ige)

III. Isten országának terjedése

Jézus Krisztus feltámadása után ezt mondta tanítványainak: „*Menjete el, tegyetek tanítvánnyá minden népet...!*” Elküldte őket, hogy terjesszék Isten országának örömhírét. Aztán pünkösd ünnepén a Szentlélek megerősítő ajándékával felvértezve indultak útjukra. Ebben a fejezetben olyan történetek kerülnek eléink, amelyben emberek életén keresztül látjuk meg, mit jelent Isten országának terjedésén munkálkodni.

12. PÜNKÖSD – ISTEN ORSZÁGÁNAK TERJEDÉSE – PÉTER PÜNKÖSDI BESZÉDE (ApCsel 2,1-41)

► Május 15.

242

KULCSSZÓ:	a Szentlélek ereje, munkája
KELLÉK, ESZKÖZÖK:	projektor, nagy papír lángnyelvek
RÁHANGOLÓDÁS A TÉMÁRA:	<p>– ApCsel 2,17: „Az utolsó napokban, így szól az Isten, kitöltők Lelkemből minden halandóra” – ezt az igeverset projektoron kivetíteni, de nem magyar nyelven, hanem egymás után a legkülönbözőbb nyelveken (görög, héber, szlovák, francia, spanyol, olasz stb.). Reménység szerint a gyerekek jelezni fogják, hogy nem értik az igeverset. Ezután megkérjük őket, hogy csukják be a szemüket és utánozzák a szél zúgásának a hangját, először csendesen, mint a szellő, majd egyre erősödve igazi szélviharrá fokozzuk, mozgással kísérve. Ezalatt segítő papír lángnyelveket helyeznek el a teremben viszonylag látható helyre, amelyeken a bibliai igevers magyar változata szerepel. Egy-egy szó egy-egy lángnyelven. A gyerekek kinyitják a szemüket a szélvihar után, mikor is a feladatuk az lesz, hogy megkeressék a lángnyelveket. Aki talált egyet, kiáll az oltár elé és magasra emeli, hogy mindenki jól lássa az adott szót. Ha mindet megtalálták, akkor az, aki nem talált lángnyelvet, segíthet a szavak sorba rendezésénél. Ez lesz az aranymondás, amit rögtön meg is tanulhatnak a jelenlevők. Először az összes szót láthatjuk a gyerekek kezében, majd egyenként a helyükre küldjük a lángnyelveket tartó gyerekeket, mindig újra elismételve az aranymondást, míg már nem marad lángnyelv, és fejből mondjuk az igeverset.</p> <p>– A templomban lévőket csoportokba rendezzük. Egy-egy csoport egy-egy idegen nyelvet képvisel. Ugyanazt a kifejezést, mondatot (pl.: Isten szeret téged! Jövel, Szentlélek!) kell néhány percnyi felkészülési idő után az adott nyelven minden csoportnak egyszerre mondania. Ezzel kicsit beleképzeltethetjük magunkat abba a helyzetbe, amikor Jeruzsálemben mindenki a saját nyelvén hallotta beszélni a tanítványokat. A keletkezett hangzavar természetes velejárója a játéknak J</p>
BIBLIAI TÖRTÉNET	Flanel segítségével kirakhatjuk a jelenetet, és utalva a játékra, elmondhatjuk a történetet – mivel elég hosszú a szakasz, össze is lehet foglalni és csak egy kiragadott részt felolvasni a Szentírásból.
GONDOLATOK AZ IGEHIRDETÉSHEZ:	– Püünkösd ünnepe – az egyház születésnapja – a Szentlélek, a Pártfogó eljövetele

<ul style="list-style-type: none"> - A tanítványok Jeruzsálemben vannak, és várják a megígért erőt. Még mindig bizonytalanok, de hittel várnak. Várakozásuk beteljesedett, és erővel, hittel, bátorsággal léptek az emberek elé, hogy bizonyosságot tegyenek Jézus Krisztusról. - Péter bizonyoságtétele - Isten országának terjedése – a Szentlélek ereje, aki hitet teremt a szívünkben, megerősít és képessé tesz hitvalló életre - Ezért kérjük nemcsak pünkösd ünnepén, hanem életünk minden napján: Jövel, Szentlélek Úristen! – hogy megerősítsen, bátorságot adjon. 	
SZIMBÓLUM:	lángnyelvek
KÖZPONTI IGE:	ApCsel 2,17b
AJÁNLOTT ÉNEKEK:	
Szentlélek, jöjj, lobogó láng; Találkozni jöttem Veled, Istenem; ZÉ 70, 74, 78, 79; ÚÉ 96	
AMIT HAZAVIHETNEK: lángnyelv alakon az aranymondás	

13. A HÉT DIAKÓNUS ÉS ISTVÁN VÉRTANÚ (ApCsel 6-7)

▶ Május 22.

KULCSSZÓ:	KÖVETÉS / TANÚ
KELLÉK, ESZKÖZÖK:	projektor
RÁHANGOLÓDÁS A TÉMÁRA:	
<ul style="list-style-type: none"> - ppt – vetítés különböző szolgálati területekről (idősothonban végzett szolgálat, fiatalok között végzett munka, önkéntesség betegek között stb.) - a diakóniai szolgálat sokszínűsége – a hét diakónus segítő szolgálata - Játékos beszélgetés a példaképekről: sportolók, énekesek, szépségkirálynők <ul style="list-style-type: none"> Úgy szeretnék úszni, mint... Úgy szeretnék vívni, mint... Úgy szeretnék énekelni, mint... Olyan okos szeretnék lenni, mint... Úgy szeretnék táncolni, mint... Olyan erős szeretnék lenni, mint... - Bibliai példaképek – átvezetés az igehirdetésre 	
BIBLIAI TÖRTÉNET	
Mivel nagyon hosszú a történet, ezért saját szavainkkal mondjuk el vagy rövidítve olvassuk fel a szakaszt, vagy csak az aranymondás szövegét emeljük ki.	

GONDOLATOK AZ IGEHIRDETÉSHEZ	
<ul style="list-style-type: none"> – Missziói parancs komolyan vétele. – Kiállni az igével akár alkalmas, akár alkalmatlan az idő. – Hitelesen tanúskodni arról, hogy Krisztushoz tartozunk, hiszen így tudunk megszólítani másokat, nem is mi, hanem a Szentlélek Isten, aki rajtunk keresztül munkálkodik. – Kövessük Krisztust, és váljunk tanúivá, Krisztus követői, tanúi. A mártírok – István is – kiálltak hitükért, megharcolták a hit nemes harcát, megvédték a tanítás tisztaságát és helyességét, bizonyosak voltak afelől, hogy amit várnak, az valósággá válik. A hit példái ők, akik olykor bátorsággal, olykor vakmerőségükkel kiálltak azért, amit és akiben hittek. Kiálltak Jézus Krisztus evangéliuma mellett. 	
SZIMBÓLUM:	lábnyom
KÖZPONTI IGE:	ApCsel 7,56
AJÁNLOTT ÉNEKEK	
ZÉ 12, 13, 115, 132; Kicsiny kis fény: 16, 49, 68, 114; ÚÉ 7, 8; EÉ 269	
AMIT HAZAVIHETNEK: lábnyom alakon az aranymondás (a központi ige)	

14. A FILIPPI BÖRTÖNŐR (ApCsel 16,11-15.20-40)

► Május 29.

KULCSSZÓ:	SZABADULÁS – ÖRÖM A NEHÉZSÉGBEN
KELLÉK, ESZKÖZÖK	
két csomagolópapír, vagy két flipchart tábla, szókérték, fekete cipős doboz „BÖRTÖN” felirattal és egy tál, amelynek aljára egy mosolyjelet rajzolunk	
RÁHANGOLÓDÁS A TÉMÁRA:	
Választható rávezető játékok:	
<ul style="list-style-type: none"> – Asszociációs játék: 2 csoportra osztani a jelenlevő családokat. Egyik: mi jut eszükbe a börtön szóról? Másik csoport: mi jut eszükbe az örömszóról? Erre pár perc, majd összeszedni, a csomagolópapírokra felírni. – A rendelkezésünkre álló helyen elrejteni szókértéket, majd a börtön szóhoz kapcsolódókat a fekete cipős dobozba, az öröm szóhoz kapcsolódókat a tálba tenni (szókérték a mellékletben). 	
BIBLIAI TÖRTÉNET	
Olvassuk vagy olvassassuk fel a történetet!	

GONDOLATOK AZ IGEHIRDETÉSHEZ	
<ul style="list-style-type: none"> - Pál apostol missziós munkája – Filippi városa – Kikkel találkozhatott Pál, kik éltek a városban? - Pál és Szilász – munkatársak (Isten országának építésében vannak társaink). - Bátor kiállás és hitvallás – börtön - A kilátástalan helyzetben is Isten dicsérete – a hívó embernek mindig van öröme az Úrban (még a legnehezebb időkben is tud kire támaszkodni. és tud kitől segítséget kérni). Pál és Szilász ezt éli meg a börtönben, szörnyű körülmények között – ezt fejezi ki énekük is. - Mindent legyőz az öröm: Krisztusban lenni, Krisztusé lenni – általa van szabadulásunk. - Örökélet vasárnapjának üzenete 	
SZIMBÓLUM:	nyitott ajtó
KÖZPONTI IGE:	ApCsel 16,31
AJÁNLOTT ÉNEKEK	
ZÉ 7, 135, 144; Kicsiny kis fény: 91, 114, 130; Filippiben egy börtönben; ÚÉ 7, 8; EÉ 364, 493	
AMIT HAZAVIHETNEK: nyitott ajtó alakon az aranymondás (a központi ige)	

IV. Isten országa megjelenik a világban

15. TANÉVZÁRÓ CSALÁDI ISTENTISZTELET – TE DEUM – (Lk 17,20-22)

▶ Június 12.

KULCSSZÓ:	hálaadás
KELLÉK, ESZKÖZÖK	
színes papír, bluetack ragasztó, az activityhez szókártyák, a rajzoláshoz flip-chart tábla	
RÁHANGOLÓDÁS A TÉMÁRA:	
<ul style="list-style-type: none"> - Activity alapján 3 csoportba rendezzük az önként jelentkező gyerekeket: 1. csoport: akik szeretnek rajzolni; 2. csoport: akik szeretnek beszélni; 3. csoport: akik szeretnek pantomimezni, mutogatni. Egy-egy segítőt, ifist kijelölünk a csoportok mellé, akik az irányításban segítenek. Minden csoport kap 3 db szókártyát, és annak megfelelően, hogy melyik csoportba tartoznak rajzzal, mutogatással, beszéddel kell a gyülekezet számára bemutatniuk az adott szót. Felkészülési időnek 5-6 percet adhatunk, addig 	

a gyülekezet hálaadással kapcsolatos énekeket énekelhet. A szókárt्यान olyan szavak szerepeljenek, amelyekért hálások lehetnek a gyerekek az elmúlt évhez kapcsolódóan, családi, gyülekezeti programokra is utalhatnak (pl.: kirándulás, adventi vásár, iskola, templom, barátság, egészség, család, étel, zene, természet).

- *Fülposta* játék alapján a templomban különböző sorokban, különböző szavakat sűgunk a sor szélén űlő gyerek fűlebe, neki a mellette űlőnek kell a fűlebe sűgnia a szót és így tovább, míg a sorban űlő utolsó ember a gyűlekezet számára is jól hallhatóan mondhatja ki hangosan az adott szót. A szavak a hálaadáshoz kapcsolódjanak! Ezzel a játékkal összegűjthetűnk néhány dolgot, amiért hálások vagyunk Istennek, ez lehet gondolatindító is, utána a gyerekek bátran kiegészíthetik a kimaradt ötletekkel.
- *Hálás vagyok*: A bejáratnál színes papírokat adunk érkezéskor mindenkinek. A papír formája virágszirom vagy vízcsepp legyen, annak megfelelően, hogy a végén egy virágot vagy egy szívárványt szeretnénk megjeleníteni. Az istentisztelet során egy hálaadó ének alatt megkérűjk, hogy írják le a papírokra, hogy űk személy szerint miért hálások Istennek az elműlt évvel kapcsolatosan. Ceruzát, tollat osszunk a feladathoz! Ha elkészűltek, akkor a templomban egy jól látható helyen csomagolópapírra bluetack ragasztóval rögzíthetűjk a szirmokat/vízcseppeket, amelyek egyűttesen egy virágot vagy egy szívárványt fognak kirajzolni.

BIBLIAI TÖRTÉNET: Felolvassuk az igeverseket.

GONDOLATOK AZ IGEHIRDETÉSHEZ

- Egész félévés témánk: Isten országa közöttetek van. Hogyan élhetűjk át, hogy Isten országának tagjai vagyunk? Mit jelent ez? Milyen történetekkel ismerkedhetűnk meg az félév folyamán? Mit adott ez nekűnk?
- Megtapasztalhattuk, hogy Isten csodálatosan jelen van az életűnkben.
- Isten országának tagjai lehetűnk már itt a földön.
- Te Deum istentisztelet – tanévzáró – hálaadás. A játékokra vissza tudunk utalni, miért lehetűnk hálások.
- űtra indító gondolatok, áldáskívánások a nyári szűnetre.

SZIMBÓLUM: virágszirom vagy vízcsepp

KÖZPONTI IGE: Lk 17,22b

AJÁNLOTT ÉNEKEK

ZÉ 130, 131, 132, 142, 144; űÉ 177, 184; Rejts most el a szárnyad alá

AMIT HAZAVIHETNEK: virágszirom vagy vízcsepp alakon az aranymondás

A mindent látó szemüveg

Indító kép: 2-3 gyerek játszik a focipályán, közben aláfestő zenének dúdolhatják Halász Judit *Vannak még rossz gyerekek* című dalát.

GYEREKEK: *(fociznak és kiabálják Pistinek)* Szia Pisti! Halihó!!! Jó, hogy látunk. Gyere, állj be közénk!

PISTI: Á, most nem lehet, tudjátok, sietek haza segíteni anyukámnak.

GYEREKEK: De a focilabdát elhoztad?

PISTI: Milyen labdát?

GYEREKEK: Tudod, amit tegnap ígértél, hogy neked van a világon a legeslegjobb focilabdád, meg még a Ronaldo is aláírta! Te mondtad, hogy elhozod, és akkor tudnánk focizni.

PISTI: Hú, ne is mondjátok! Úgy kiment a fejemből! Annyi minden történt velem! Majd holnapra elhozom. Oké? De azért egy pár percem van, akkor mégiscsak beállnék játszani veletek. Fogócskáztok?

GYEREKEK: *(szomorúan)* Tudod, Pisti, majd inkább holnap. Most inkább mi is hazamegyünk segíteni.

PISTI: Hát jó, ti tudjátok. *(Észre sem veszi, hogy csalódást okozott a gyerekeknek.)*

Pisti ballag tovább a focipálya mellett, míg meglátja Piroskát, akit nagyon szeret. Piroska éppen babázik.

PISTI: Szia, Piroska! Hát te egyedül babázol?

PIROSKA: Szia, Pisti! Persze! Éppen várom a húgodat, tegnap mondtad, hogy szólsz neki, és akkor elmegyünk horgászni a tóhoz. Nézd, hoztam is finom süteményeket, amiket anyu sütött erre az alkalomra! Szinte egész éjjel nem bírtam aludni, annyira izgultam, mert annyira szeretem a húgidat, és elterveztem, hogy játszunk a kedvenc babáinkkal, amíg te fogsz nekünk halat, és akkor majd megsütjük és megesszük, és nagyon jó napunk lesz. No de hol van már Hugi?

PISTI: Ja, hát a Hugi éppen... aaaaaaaaaaaaaa... hát, ő éppen azt mondta, hogy nem akar veled játszani ma, mert hát... na! Szóval ma nagyon nem alkalmas neki. Tudod, milyen.

PIROSKA: Én meg azt hittem, hogy én vagyok a legjobb barátnője és... *(sírva hazafut).*

PISTI: Hú szegény Piri! Te, Piri! Azért adhatnál egy kis sütit! Viszek a Huginak is. – *(magában:)* Most ezen mit kell annyira hisztizni?! Hát én nem akartam annyira horgászni menni velük, így nem mondtam meg a Huginak. Legalább nem kell a babáik nyafogását hallgatnom! Majd legközelebb elmegyünk. Ezek a lányok! Mit kell úgy felfűjni ezt a dolgot!?

Tovább megy Pisti, míg találkozik Tamáskával, aki egy vak kisfiú, és a parkban csücsül, kicsit távol az anyukájától.

PISTI: Szia, Tamáska! Hát te meg mit csinálsz itt a parkban?

TAMÁSKA: Szia! Te vagy az, Pisti? De jó, hogy van valaki ismerős is, már úgy unatkoztam! Játszunk valamit?

PISTI: Persze! Mi lenne, ha, mondjuk, szembekötős fogócskázánk! *(nevet)* Na jó, csak vicceltem! Barkochbázzunk!

TAMÁSKA: Jaj, Pisti, te nagyon vicces vagy! Tudod, elég rossz nekem, hogy semmilyen normális játékot nem tudok játszani a gyerekekkel, mert nem látok semmit sem! De tudod, Pisti, nekem olyan nagy álmom, hogy egyszer valaha az életben lássak! Akkor majd te leszel az első, akit megfogok a fogócskában! No, akkor én gondolok valamire!

PISTI: Tudod mit, Tamáska? Én majd hozok neked egy olyan szemüveget, ami majd megoldja a te problémádat. Az egy olyan szemüveg, ami... ami... ami... mindent lát! Ha majd felteszed, akkor tudunk fogócskázni, és akkor majd fára is mászhatsz, meg mindent megtehetsz, amit csak szeretnél!

TAMÁSKA: *(elcsodálkozik és felfogja, hogy Pisti lesz az ő megmentője)* Pisti, ez tényleg igaz? Jaj, annyira örülök, annyira jó lesz nekem! Mikor hozod a szemüveget? Most?

PISTI: Tudod mit? Hazafutok, és mindjárt jövök is!

Pisti elfut, Tamáska pedig a parkban várja a mindent látó szemüveget.

Tamá anyukája odamegy a kisfiához.

ANYUKA: Gyere, Tamáska! Hazasétálunk, mert nemsokára megérkezik a nagy.

TAMÁSKA: Anyu, most nem lehet! Várjunk még, mert mindjárt jön Pisti!

ANYUKA: De ő az előbb ment el. Gyere, a nagyit már hetek óta nem láttad, a Pisti meg tényleg az előbb ment el.

TAMÁSKA: De anyu! Nekem maradnom kell, mert az életem függ ettől!

ANYUKA: Mitől?

TAMÁSKA: Hát tudod, a szemüvegtől!

ANYUKA: Miféle szemüvegtől?

TAMÁSKA: A mindent látó szemüvegtől!

ANYUKA: Kincsem! Mit mondott neked ez a Pisti?! Drága Egyetlenem! Tudod, hogy rajtad nem segíthet egy szemüveg. Mindent látó szemüveg pedig nem létezik. Gyere, menjünk haza, majd otthon játszunk egyet a nagyival, és ha szeretnéd, akkor sütök neked valami finomat.

TAMÁSKA: *(elkezd sírni és hüppögve mondja)* De a Pisti megígérte, hogy azzal látni fogok! Neki biztosan van mindent látó szemüvege! *(elballagnak)*

Pár nap eltelik, Pistike nyugodtan játszik a számítógépen, egyszer csak anyukája szól neki, hogy keresik.

Tamáska anyukája látogatta meg Pistikét.

TAMÁSKA ANYUKÁJA: Szia, Pisti!Beszelnünk kell egy nagyon fontos dologról!

PISTIKE: Miért, mit csináltam?

Tamáska anyukája Pistike mellé ül.

TAMÁSKA ANYUKÁJA: Tudod, Pisti, én tudom, hogy te mennyire szereted Tamáskát, és nagyon becsülöm benned, de mondtál neki valamit meggondolatlanul, amitől ő már három napja ki sem mozdul a szobájából, és csak sír! Te tudod, hogy mindent látó szemüveg nem létezik, és azt is tudod, hogy Tamáska szeme sohasem fog meggyógyulni. Kérlek, beszélj vele, mert egész nap téged vár és a szemüveget szeretné kipróbálni! Jobb lenne, ha elmondanád neki az igazat.

Pistike elgondolkodik, és nagyon szomorú lesz. Belátta, hogy az ígéreteivel másoknak csak szomorúságot okozott.

Pistike fog egy focilabdát, a hugicáját, és elindul.

Találkozik a gyerekekkel a focipályán.

PISTIKE: Sziasztok! Be kell vallanom nektek valamit! Elhoztam a focilabdámat, ami igaz szakadt, meg nem is olyan jó, amit ígértem, de nekem nincsen csodálatos focilabdám, pláne nem olyan, amit a Ronaldo írt alá. Ne haragudjatok! Nem akartam csalódást okozni nektek.

GYEREKEK: Semmi baj, Pisti! Hagyjuk a focilabdát! Gyere inkább, játszsz velünk!

PISTIKE: Majd kicsit később, még sok dolgot el kell rendeznem.

Pirihez megy Pisti a hugicájával.

PISTIKE: Szia, Piri! Nézd, kit hoztam neked! Játszatok egy jót! És bocsí, hogy csalódást okoztam neked és hogy hitegettelek!

Pisti meglátja Tamáskát a játszótéri homokozóban, odamegy hozzá.

PISTIKE: Szia, Tamáska! Én vagyok az, Pistike. Ne haragudj, hogy csak most jövök hozzád! Tudod, sokat kellett tanulnom. Valójában egy dolgot kellett megtanulnom. Tudod, nagyon sajnálom, de nem létezik a mindent látó szemüveg. Nem akartam neked szomorúságot okozni. Ne haragudj, kérlek, nagyon nagy ostobaságot követtem el, mert olyat ígértem, amit tudok teljesíteni! Viszont arra gondoltam, hogy ha te is szeretnéd, ha meg tudsz nekem bocsátani, akkor én... izé..., szóval lehetnék a te mindent látó szemüveged. Majd én fogom a kezéd, és játszunk együtt. Ha kell, akkor bújócskázhatunk is a többiekkel. Én majd mindig fogom a kezéd.

TAMÁSKA: Pistike! Semmi baj, tudod, nem baj, ha nincs mindent látó szemüvegem, viszont jó, hogy van egy ilyen kedves barátom!

Felállnak, Pistike megfogja Tamáska kezét és együtt fociznak a gyerekekkel.

Isten mesés gyerekei

Gyermektábor

250

BEDECS RÉKA

Evangelikus gyülekezeteink életének fontos állomásait képezik az évről évre megrendezésre kerülő gyermektáborok. Ezek azok az alkalmak, ahol a közösséghez tartozó gyermekekkel talán a legintenzívebben tudunk időt tölteni. Kiszakadunk a hétköznapi időhiányából, az ezernyi különféle program és elfoglaltság mókuskerekéből. Ilyenkor csak mi (szervezők) és a gyerekek vannak. Minden figyelem a gyülekezet legfiatalabb tagjaira irányul. Az ő kedvüket, igényeiket keressük, igyekszünk táplálni lelküket. Tovább adni a ránk bízott kincset, az evangéliumot, hogy hosszú évek múltán is dinamikus, élő közösségekben tapasztalhassuk meg Isten valóságát és szeretetét.

A következőkben (a Budapest-Kelenföldi Evangelikus Egyházközség gyermektáboroztatási gyakorlatából kiindulva) igyekszem felvázolni egy ilyen (napközis tábori) együttlét struktúráját és tartalmi elemeit, aminek figyelembevételével könnyebbé válhat az alkalom megszervezése, illetve új lendületet kaphat a gyermekekkel való foglalkozás eme részterülete.

Kicsoda dr. Seuss, és mit keres a táborban?

Theodor Seuss Giesel (1904. március 2. – 1991. szeptember 24.) amerikai író a világ legsikeresebb gyerekkönyv szerzőjeként tartják számon. Élete során több mint hatvan verses gyerekkönyvet írt – sokat ezek közül a Dr. Seuss írói álnévvel fémjelezve –, és ezekhez számtalan, illusztrációt készített.¹ Seuss alkotásaiból több rajzfilm, illetve

¹ Forrás: <http://www.seussville.com/#/author>.

sorozat is készült, és neki köszönhetjük a *Hogyan lopta el Grincs a karácsonyt* című klasszikust is. Könyveinek érdekessége, hogy rendkívül kis szókinccsel rendelkeznek, így olvasni tanuló gyerekek számára is könnyen érthetőek. Egyszerűségük ellenére mégis nagyszerűek ezek a mesék, hiszen toleranciára, egymáshoz való odafordulásra nevelnek az emberi élet társas kapcsolataiban és társadalmi dimenziójában is. Ez az a fajta jézusi elfogadás, melyre napjainkban is nagy szükségünk van.² Seuss művei kiváló személtető eszközök, melyek interakciót váltanak ki a gyerekekből. Tartalmi és formai sajátosságai miatt az Amerikai Egyesült Államokban a gyerekek intézményes oktatása és felzárkóztatása során is alkalmazzák őket.

Meséi számtalan olyan témát vetnek fel, amelyekkel a Szentírás is foglalkozik, s amik keresztény értékrendünk alapjaihoz szorosan kapcsolódnak. Eb-

ből adódóan történetei remekül alkalmazhatók gyülekezeti gyerektáborok kereteként és illusztrációs anyagaként egyaránt. A gyerekek érdeklődését felkeltő, figyelmüket fenntartó írások segítségünkre lehetnek abban, hogy a tábor során előkerülő bibliai üzeneteket elmélyítsük a táborozókban.

Az alábbi táborötlet keretét Seuss négy meséje (A sznicsek, Yertle a teknős, Horton hall valakit, Horton kikölti a tojást)³ és a hozzájuk kapcsolódó bibliai szakaszok adják. A közös igei alkalmak, éneklések,

² Az író magánéletében is fontos szerepet játszott ez a jézusi lelkület, ugyanis evangélikus gyülekezeti tag volt.

³ Dr. Seuss meséit magyar nyelvre átültette: Dr. Bacsa Andrea. A fordítás során a verses forma, a szójátékok és egyéb nyelvi akadályok miatt a történet magyarra való átültet-hetősége volt az elsődleges szempont.

kreatív foglalkozások mellett a táborterv különlegessége, hogy Dr. Seuss egy jelmezbe öltöztetett táborvezető alakjában is végigkíséri a hét alakulását. Napról napra megjelenik a gyerekek között. Kérdései során elmélyülhetnek egy adott nap eseményei. Biztatása bátoríthatja a gyerekeket, hogy magukénak érezzék azt a bibliai szemlélethez igazodó gondolatvilágot, melyeket az író meséiben is megfogalmaz. A tábornak az író álnevéből kiindulva a „Dr. Seuss rendel” címet adhatjuk. Ez szimbolizálhatja számunkra a mesék gyógyító, éltető, fejlesztő erejét, és a gyerekek előtt is így jelenik majd meg Seuss alakja. Így a tábor kabalafigurájává válva akár több évvel később is emlékezetes marad ez a gyülekezetben együtt töltött hét, és a mesék világához kapcsolódva a biblikus történetek is könnyen felidézhetőek maradnak.⁴

Tematika

ÁHÍTAT

A közös programot Isten igéjének hirdetésével kezdjük, melyet örömmel előzhet meg. Az áhítat alapjául választhatjuk a javasolt igét, vagy az Útmutató által kijelölt napi igét, esetleg más olyan igeszakaszt, amely szorosan kapcsolódik a tábor témáihoz.

MESE ÉS BIBLIA

A délelőtti program gerincét adja a tanításnak is nevezhető rész. Ennek keretében egy Theodor Seuss Geisel gyerekmese és egy hozzá kapcsolódó bibliai szakasz segítségével világíthatunk rá alapvető emberi értékekre és problémákra, azok társadalmi vonatkozására, valamint nem utolsósorban személyes istenkapcsolatunkra. A mese és a történet ismertetése után lehetőségünk van kisebb csoportokban tovább beszélgetni az adott témáról.

KREATÍV FOGLALKOZÁS

A délelőtti ismeretek elmélyítése szempontjából hasznos lehet, ha a gyerekek különféle formákban megjelenítik az elhangzott története-

⁴ Természetesen ügyelnünk kell arra, hogy mese és valóság, vagyis Seuss történetei és a bibliai igék külön-külön is megtalálják a maguk helyét a gyerekek lelkében és tudatában. Ebben segítségünkre lehet a tábor elején a koncepció ismertetése, tisztázása.

ket vagy azok egyes motívumait. Ilyenkor célszerű korosztályonkénti csoportokra bontani a táborozókat. Jelen írás tartalmaz egy korcsoportos bontást, de ez természetesen az adott táborban résztvevők létszáma és kora szerint szabadon alakítható. A kreatív foglalkozás utolsó harmadában összehívhatjuk a csoportokat, hogy bemutathassák egymásnak közösen vagy egyénileg elkészített alkotásaikat.

DÉLUTÁNI MATINÉ

A napok eme részében szervezhetünk fizikai aktivitást igénylő akadályversenyt, sportprogramot (pl. focimeccs, csocsóverseny) a gyerekeknek, vagy egyszerűen hagyhatjuk őket szabadon játszani a rendelkezésre álló külső tereken. Kevésbé ideális időjárás körülmények esetén akár egy filmet (pl. Dr. Seuss valamely meséjéből készült alkotást) is nézhetünk közösen. Ilyenkor van lehetőség arra is, hogy ha az infrastruktúra engedi, biztosítsunk egy termet a délutáni csendes pihenéshez. Ez főként akkor lehet fontos, ha esetleg óvodáskorúak is vannak a táborozók között. A délutáni matinéra akár vendéglőadót is hívhatunk (pl. mesemondót, bűvészt, zsonglőrt, óriás buborékfúvót, zenészeket, tánc oktatót).

MESETÁRSAS

Készítsünk egy egyszerű társasjátéktáblát, melyen végighaladva a hét során a csapatok eljuthatnak Dr. Seuss ajándékához. A mesetársasban naponként kapnak egy feladatot a gyerekek, amelyet pontokban értékelhetünk. Ahány pontot szereztek az adott napon, annyi mezővel kerülnek közelebb az ajándékhoz. A csapatok összeállhatnak 3 korcsoport szerint is (hasonlóan a kreatív foglalkozáshoz), de a létszám függvényében tovább is oszthatjuk őket.

NAPZÁRTA

Dr. Seuss (vagyis az ő karakterének beöltöztetett vezető) ekkor jelenik meg rendszeresen a táborozók között. Kérdezi őket a hallott meséről, a bibliai történetről, napi élményeikről, és biztatja őket a mesetársasban való aktivitásra. Ezt a részt közös énekléssel zárhatjuk.

Dr. Seuss rendel

1. NAP

MESE

A sznicsek⁵ története az egyenlőség-egyenlőtlenség témakörét tárja elénk. A mese felolvasásához/elmondásához rövid magyarázattal kapcsoljuk Gal 3,28-at.

Kreatív foglalkozás

A napi mesében szereplő sznicseket könnyen elkészíthetjük a gyerekekkel.

6-8 évesek csoportja: Adjunk a gyerekek kezébe előre megrajzolt és kivágott szincseket, hogy kiszínezhessék őket, majd ragasszuk fel az elkészült figurát egy hurkapálcára.

8-10 évesek csoportja: Adjunk a gyerekeknek egy A5-ös kartonlapot. Rajzolják meg és vágják ki színes papírból az általuk megálmodott sznicsek testrészeit, és ragasszák fel a kartonlapra.

10-12 évesek csoportja: Vágjanak ki, és ragasszanak össze filc anyagból egy képzeletbeli sznics figurát.

Mesetársas

Adjunk minden csapatnak két hasonló képet, amelyen fel kell fedezniük különbségeket. Ahányat megtaláltak, annyi pontot kapnak az adott napra a Mesetársasban.

2. NAP

Mese

Yertle⁶, a teknőc alakja a kivagyiság példája. Olyan negatív hőst testesít meg, aki instabil alapokra építkezik, a környezetében élők kihasználásával. A történethez pozitív példaként kapcsolhatjuk a kősziklára épített ház jézusi modelljét.

⁵ Dr. Seuss: *The Sneetches and Other Stories*. Random House, 1961.

⁶ Dr. Seuss: *Yertle the Turtle and Other Stories*. Random House, 1958.

Kreatív foglalkozás

Yertle teknőc alakja, valamint a homokra és kősziklára épült ház bibliai példája könnyen megjeleníthető jelenség.

6-8 évesek csoportja: Adjunk a gyerekeknek egy közepén elválasztott A4-es lapot. Egyik felére rajzoljanak homokvárat, másokra kőből épült házat.

8-10 évesek csoportja: Tanítsuk meg a gyerekeknek a „Homokra házadat ne helyezd” kezdetű ifjúsági dalt, melyet a kreatív foglalkozás végén előadhatnak társaiknak. Lehetőségünk van arra is, hogy a dalt beillesztjük a záró istentisztelet liturgikus elemei közé.

10-12 évesek csoportja: Írjunk fel néhány kulcsszót a mesével kapcsolatban – pl. teknőc, torony, biztos, szenved, tó stb. Ezek segítségével írjanak rövid versikét a gyerekek.

Mesetársas

Tegyünk a csapatok elé különböző formájú és méretű köveket. Építsenek ezekből tornyokat. Amelyik csapaté a legmagasabb, legstabilabb, az kapja a legtöbb pontot az adott napi Mesetársasban. A többiek arányosan kevesebb ponttal gazdagodnak.

3. NAP

Kirándulás

A közös élményszerzést elősegítve kiránduljunk el a gyerekekkel a természetbe (itt akár lehetőségünk van számháborúzni, esetleg más közösségi játékot játszani, bográcsozni) vagy egy közeli városba.

Mesetársas

Fogalmazzunk meg előre bizonyos, a gyerekek által már jól ismert tábori szabályokat negatív formában (pl.: Nem szabad kimenni az utcára). Adjuk át a szabályzatot a csapatoknak. A gyerekek feladata, hogy az áhitat alapigéjéhez kapcsolódva, az aranyabárához hasonlóan, pozitív formába öntsék az egyes kijelentéseket. A Mesetársasához kapcsolódó pontszámok kiosztásánál az átírt szabályok mennyisége és minősége egyaránt szempont lehet.

4. NAP

Mese

Horton⁷ meséje a kicsinyek, elesettek felé való odafordulás példája. Szervesen kapcsolódik hozzá a 24. zsoltár első két verse, melynek segítségével megerősíthetjük a gyerekeket abban, hogy az egész föld és annak minden lakója az Úr, kicsik és nagyok, erősek és erőtlenek egyaránt.

Kreatív foglalkozás

„Valaki város” és lakóinak elkészítése.

6-8 évesek csoportja: Adjunk kellő mennyiségű legót a csoportnak, amiből tetszésük szerint elkészíthetik „valaki város” makettjét.

8-10 évesek csoportja: Gyűjtsük össze a gyerekekkel, mi mindent alkotott Isten, amihez jó élményük kapcsolódik, vagy fontos szerepet tölt be az életükben. Ha van rá lehetőség, mindenki meséljen is el egy élményt.

10-12 évesek csoportja: Beszélgessünk a gyerekekkel a kirekesztésről, és készítsünk egy plakátot a gyerekekkel arról, kik azok az emberek, embercsoportok, akiket a hétköznapiakban sokszor elhanyagolunk, figyelmen kívül hagyunk.

Mesetársas

Állítsuk egymás mellé az adott csapat tagjait, és sűgjunk egy, az adott naphoz kapcsolódó kifejezést a sor szélén álló gyerek fülébe. A gyerekek feladata, hogy szomszédjaikon keresztül sűgás segítségével változatlanul eljuttassák a szót az utolsó emberig. Így járjunk el minden csapat esetében. Ha egyenlő létszámúak a csapatok, pontszámokra akár aszerint is oszthatunk, hogy hány emberen át jutott el sikeresen az adott szó.

5. NAP

Mesetársas eredményhirdetés

A fali társasjáték táblát a középpontba helyezve sor kerül a Mesetársas eredményének kihirdetésére. Külön öröm a gyerekeknek, ha valamely tárgyi jutalmat vagy élményajándékot kapnak (pl. szombat

⁷ Dr. Seuss: *Horton Hears a Who*. Random House, 1954.

délutáni mozizás a gyülekezeti teremben étellel-itallal). Célszerű, ha az eredményt maga a táborbéli Dr. Seuss hirdeti ki, s búcsút vesz a gyerekektől.

ZÁRÓ ISTENTISZTELET MESÉS JUTALOMMAL

A tábor záró istentiszteletének alapja 1Jn1,3–7, mely az Istennel való közösségünket és annak nyílt felvállalását hangsúlyozza. Párhuzamként beépíthetjük az alkalomba a *Horton kikölti a tojást* című mesét, vagy elmesélhetjük a gyerekeknek jutalomként az istentisztelet előtt, és az ige hirdetésben utalhatunk rá.

KIEGÉSZÍTŐ ÖTLETEK

- ▶ Dr. Seuss jelmeze: Seusst ábrázolhatjuk macskaként, fekete-fehér ruhában, piros-fehér cilinderrel és piros csokornyakkendővel, ahogy önmagát *The cat in the Hat* című könyvében megformálta és a későbbiekben is fémjelezte. Vagy kissé valóság híven, szakállas, szemüveges idősebb férfiként.
- ▶ Kreatív játékok, videók: www.seussville.com
- ▶ Pénteki záró alkalom: A pénteki záró istentiszteletre és közös ebédre bátran hívhatjuk a táborozók családját, szülőket, kis- és nagy testvéreket egyaránt.

DR. SEUSS RENDEL					
	HÉTFŐ	KEDD	SZERDA	CSÜTÖRTÖK	PÉNTEK
08:00-09:00	Érkezés, regisztráció	Gyülekező / sport, játék			
09:00-10:00	Csoportbeosztás, Áhítat Jak 2,1-4	Örömszene Áhítat Mt 7,24-27	Örömszene Áhítat Mt 7,12	Örömszene Áhítat Róm 8,18-25	Örömszene Mesetársas eredményhirdetés
10:00-10:30	Tízórai	Tízórai	Kirándulás	Tízórai	Tízórai
10:30-12:00	Mese 1. A sznicsek Gal 3,28	Mese 2. Yertle a teknős Mt 5,1-12	Kirándulás	Mese 3. Horton hall egy hangot Zsolt 24,1-2	Mese 4. Horton kikölti a tojást Záró Istentisztelet 1Jn 1,3-7
12:00-13:00	ebéd	ebéd	Kirándulás	ebéd	ebéd
13:00-14:30	Kreatív foglalkozás	Kreatív foglalkozás	Kirándulás	Kreatív foglalkozás	Fakultatív sport
14:30-15:30	Délutáni matiné	Délutáni matiné	Kirándulás	Délutáni matiné	
15:30-16:00	Uzsonna	Uzsonna	Kirándulás	Uzsonna	
16:00-16:30	Mesetársas				
16:30-17:00	Napzártá				

FELHASZNÁLT FORRÁS

Dr. Seuss: *Yertle the Turtle and Other Stories*. Random House, 1958.

Dr. Seuss: *The Sneetches, and Other Stories*. Random House, 1961.

Dr. Seuss: *Horton Hears a Who*. Random House, 1954.

Dr. Seuss: *Horton Hatches the Egg*. Random House, 1940.

<http://www.seussville.com/#/author>

Dr. Seuss meséit magyar nyelvre fordította: Dr. Bacsza Andrea

A sznicsek

A csillagos sznicseknek egy csillag volt a hasukon. A sima sznicseknek nem volt semmi a hasukon. A csillagok egyáltalán nem voltak nagyok. Sőt, kifejezetten kicsik voltak. Azt gondolnád, hogy egyáltalán nem is számítottak.

De amiért a csillagos sznicseknek volt csillagjuk, ők ezzel kérkedtek: „Mi vagyunk a földön a legjobb sznicsek! Semmi közünk a sima hasú sznicsekhez!” Amikor találkoztak egy sima hasúval, például amikor sétáltak, elmentek mellette anélkül, hogy köszöntek volna. Amikor a csillagos sznicsek gyerekek játszottak, szerinted bezállhatott egy sima sznicsek gyerek a játékba? Nem. Csak akkor játszhattak volna, ha lett volna csillag a hasukon és a sima sznicseknek nem volt. Amikor a csillagos sznicsek ettek, piknikeztek vagy buliztak, soha nem hívták meg a sima sznicseket, a közelbe sem engedték őket és ez így ment évről évre.

Aztán egy napon, amikor a sima hasú sznicsek magukban arról ábrándoztak, hogy milyen lenne, ha nekik is lenne a hasukon csillag, egy idegen jelent meg egy nagyon furcsa kocsiiban.

– Barátaim – mondta ünnepélyesen. A nevem Sylvester McMonkey McBean. Úgy hallottam, vannak bizonyos problémáitok. Hogy boldogtalanok vagytok. De én meg tudom oldani ezt. Én vagyok ugyanis A Problémamegoldó. Azért jöttem, hogy segítsek nektek. Nekem mindennemű megvan, amire nektek szükségetek van. Olcsó árakkal, gyorsan és 100 százalékos garanciával dolgozom!

Ezután Sylvester McMonkey McBean összeszerelt egy nagyon különleges masinát és azt kérdezte:

– Szeretnétek olyan csillagot, mint amilyen a csillagos hasú sznicseknek van? Barátaim, három dollárért nektek is lehet! Kifizetitek az árát és máris nekikezdünk.

Felkapaszkodtak a Csillagfelrakó Gép belsejébe. Aztán a nagy gép zörögni, dübörögni, rángatózni kezdett és végül kiköpte őket. És a dolog működött! Amikor a simahasú sznicsek kirepültek a gépből, már csillag volt a hasukon!

Aztán elkezdtek kiabálni azokkal a sznicsekkel, akiknek korábban is csillag volt a hasukon. „Mi vagyunk a legjobb sznicsek, ti pedig a legrosszabbak!” Aztán mindenki megmerevedett: „Honnan fogjuk tudni, hogy ki milyen sznicsek?”

Ekkor McBeannek ravasz ötlete támadt. „A dolgok nem annyira rosszszak, mint ahogy gondoljátok. Szóval nem tudjátok megállapítani, hogy ki kicsoda. Teljesen igazatok is van. Tudjátok mit, barátaim? Gyertek velem és én újra a világ legjobb sznicseivé változtatlak titeket. És csak 10 dollárt kell fizetnetek érte fejenként! A hasatokon lévő csillag már

nem divatos. Amire szükségetek van, az az én Csillaglevevő Gépem. Ez a csodálatos szerkezet megszabadít titeket a csillagjaitoktól. A csodamasina pontosan dolgozott és leszedte a csillagokat a sznicsek hasáról.

Ezután büszkén sétálgattak fel-alá az utcán, magasan hordva orrukat és ezt mondták: „Tudjuk, hogy ki kicsoda! Nincs kétség, hogy a legjobb sznicsek azok, akiknek nincs csillagjuk!” Ezután a csillagos sznicsek természetesen borzasztóan mérgesek lettek, mivel csillagot hordani ilyen körülmények között nagyon rossz volt. A jó öreg Sylvester McMonkey McBean felajánlotta nekik a Csillaglevevő Gépét. Ezután – ahogy előre sejthettétek –, hirtelen minden káoszba fordult. A nap hátralévő részében a Csillaglevevő és Csillagfelrakó Gép vadul dolgozott. Csillagot le! Csillagot fel! Csillagot fel! Csillagot le! A sznicsek perceként tetették fel és szedették le a csillagjaikat egészen addig, amíg sem a simahasú, sem a csillagos hasú sznicsek nem tudták, hogy melyik volt az egyik és melyik a másik. Végül, amikor már az utolsó fillérjüket is elköltötték, Sylvester McMonkey McBean összepakolta a gépeit és elment. Ahogy vezetett hazafelé, nevetett és ezt gondolta: Soha nem fogják megtanulni. Egy sznics ezt soha nem fogja megérteni!

De McBeannek nem volt igaza. Boldogan állítom, hogy a sznicsek nagyon sok mindent tanultak aznap. Azon a napon eldöntötték, hogy a sznicsek sznicsek és egyikük sem jobb a másiknál. Azon a napon minden sznics elfelejtkezett a csillagokról, akár volt neki, akár nem.

Yertle, a teknőc

Sala-Ma-Sond távoli szigetén a tavacska királya Yertle, a teknős volt. A tavacska tiszta és rendes volt, a vize meleg és tele ennivalóval. A teknősöknek mindenük megvolt, amire egy teknősnek szüksége lehetett. Mindannyian boldogok voltak. Egészen boldogok. Voltak, amíg Yertle, a teknősök királya úgy nem gondolta, hogy a királysága túl kicsi.

– Én vagyok az ura mindannak, amit látok magam körül. De nem látok eleget. Ez baj. Erről a kőről, mint trónról lenézek a tavacskámbra, de nem látom a többi dolgot mögöttem. Ez a trón, amin ülök, túl alacsony. Magasabbnak kellene lennie! – mondta rosszállóan. Ha magasabban ülhetnék, mennyivel nagyszerűbb lehetnék! Micsoda király lennék! Én lehetnék mindennek a királya, amit látnék!

Így Yertle, a teknős felemelte a kezét és parancsot adott kilenc tek-

nősnek, hogy ússzanak oda a kövéhez és építsenek egy új trónt. A teknősök egymás hátára álltak, mind a kilencen. Yertle felmászott a kilenc teknősön a kupac tetejére és ráült a 9. hátára. Micsoda gyönyörű kilátás! Majdnem egy mérföldnyire ellátott! Ez mind az enyém! Ezek a dolgok, amelyek felett én uralkodom! Én vagyok annak a tehénnek a királya! Én vagyok annak az öszvérnek a királya! Én vagyok annak a háznak a királya! Sőt mi több, emellett még én vagyok annak az áfonyabokornak és a macskának is a királya! Én vagyok Yertle, a teknős! Milyen csodálatos vagyok! Én vagyok mindannak az ura, amit látok!

És egész reggel ott ült és ezt újra és újra elmondta: „Micsoda nagyszerű király vagyok én!” Ezt csinálta egészen délig, amikor egy elhaló sóhajtást hallott.

– Mi az? – kérdezte Yertle ingerülten és lenézett a teknőskupac aljára. És látta, hogy a legalul lévő teknős volt az, akit Macknek hívtak és a trónjának egy része volt. Ez az egyszerű kis teknős felnézett és ezt mondta „Elnézését kérem, Yertle király. Fáj a hátam, a vállam és a térdem. Megmondaná Őfelsége, hogy meddig kell még itt állnunk?”

– Csendet! – csattant fel a teknősök királya. Én vagyok a király, te meg csak egy teknős vagy. Ott maradsz a helyeden, amíg én itt ülök és uralkodom. Én vagyok annak a tehénnek a királya! Én vagyok annak az öszvérnek a királya! Én vagyok annak a háznak a királya! És a bokoré! Meg a macskáé! És ez még nem minden! Ennél még több is lesz! A trónom még magasabb lesz! – szólt királyi hangja. Még több teknőst ide! Még vagy kétszázat! Teknősöket! Még több teknőst! – ordított.

A teknősök a tavacskában reszkettek a félelemtől. Tucattjával, családotul jöttek a teknősök mindenhonnan a tavacskából. Mindegyikük szegény Mack fejére lépett, ahogy mászott fel a kupac tetejére, egyik a másik után. Ezután Yertle olyan magasan ült a trónján, hogy onnan 40 mérföldnyire ellátott az ég felé.

– Hurrá! – kiabálta. Én vagyok a fák királya! Én vagyok a madarak királya! Én vagyok a méhek királya! Én vagyok a pillangók királya! Én vagyok a levegő királya! Micsoda csodálatos trónszék! Én vagyok a fenséges Yertle, a teknős. Én vagyok mindannak a királya, meddig szem ellát! Aztán az egyszerű Mack nevű teknős sóhajtott egyet a kupac alján.

– Őfelsége, nem akarok panaszkodni, de nekünk, az alullévőknek nagyon fáj mindenünk. Tudom, hogy ott fent nagyszerű a kilátás, de

nekünk, akik itt lenn vagyunk, nekünk is vannak jogaink. Ez nem lehet így tovább! Össze fog törni a páncélunk. Éhesek is vagyunk, enni- valóra van szükségünk. Éhen fogunk halni! – mondta Mack.

– Fogd be a szádat! Üvöltötte Ófelsége Yertle. Nincs jogod, hogy így beszélj a világ legmagasabb teknőséhez! Én uralom a felhőket! A vizeket és a földet! Nincs semmi, de semmi, ami magasabb lenne nálam.

Amíg kiabált, meglepve látta, hogy a hold elkezdett emelkedni a feje felett a sötét égen.

– Mi ez? – kérdezte bosszúsán Yertle. Mi az a dolog, ami magasabban mer lenni mint Yertle, a király? Nem engedem meg neki! Én leszek a magasabb! Magasabbra fogom építeni a trónomat! Meg tudom csinálni és meg is fogom! Még több teknőst fogok idehívni és a trónom az égi fog érni! 5607 teknősre van szükségem! És ekkor Yertle, a király felemelte a kezét, hogy parancsot adjon. Ebben a pillanatban a torony legalján az egyszerű kis teknősnek, akinek Mack volt a neve, elege lett. Mérges lett. Böfögött egyet. Böfögése megrázta a király trónját. És Yertle, a fák, a levegő, a madarak, méhek, a ház, a tehén, az öszvérkirálya. Nos, ez volt a vége Yertle, a király uralkodásának! Yertle, Sala-ma-Sond királya leesett a trónjáról és beleesett a tavacskába! Ma a nagyszerű Yertle az iszap királya. És a többi teknős, ők természetesen szabadok. Ahogy a teknősöknek és az összes teremtettnélénynek kellene lennie.

Horton hall valakit

Horton, az elefánt egy forró napon, május 15-én a dzsungel mélyén egy kis tóban fürdött. Fröcskölt, élvezte a dzsungel apró örömeit, amikor egy apró zajt hallott. Abbahagyta a fürdést és a hang irányába nézett.

– Ez vicces! – gondolta Horton. Senki sincs itt. Aztán újra hallotta a hangot. Egy nagyon halk kiáltást. Mintha egy nagyon kicsi élőlény segítségért kiáltott volna.

– Segíteni fogok neked! – mondta Horton. De ki vagy? És hol vagy?

Csak nézte és nézte, de nem látott semmit, csak egy porszemet a levegőben.

– Értem már! – mormolta Horton. Soha nem hallottam még arról, hogy egy porszem kiabált volna. Tudod, mit gondolok? Azt, hogy valakinek lennie kell a porszem tetején! Egy nagyon kicsi teremtmény-

nek. Egy annyira kicsinek, amekkora egy elefánt szemeinek láthatatlan. Egy szegény kis élőlény, aki remeg a félelemtől, hogy bele fog fulladni a tóba, mert nem tud kormányozni. Meg fogom őt menteni! Mert egy élőlény élőlény, mindegy, hogy mekkora!

Óvatosan, nagyon odafigyelve az elefánt kinyújtotta az ormányát, felemelte a porszemet és biztonságba helyezte egy lóherén. Ekkor megjelent a mogorva kenguru, az erszényében egy kis kenguruval.

– Ez a porszem olyan kicsi, mint egy tűnek a hegye! Egy élőlény azon? Soha! – mondta a kenguru.

– Higgy nekem! – mondta Horton. A füleim elég élesek és majdnem tisztán hallottam őt. Tudom, hogy az ott egy élőlény. Eléggé valószínű, hogy ketten vannak. Vagy hárman. Vagy négyen. Talán egy család gyerekekkel. Kérlek, tegyél meg nekem egy szívességet és próbáld meg nem zavarni őket. Csak engedd, hogy éljenek.

– Bolond vagy! – mondta a mogorva kenguru.

– Szerintem is! Te vagy a legnagyobb bolond a dzsungelben! – mondta az erszényében a kis kenguru.

A nagy kenguru beleugrott a tóba.

– Micsoda szörnyű fröcskölés! Nem hagyhatom, hogy a kis élőlényeim megfulladjanak! Meg kell védenem őket. Én nagyobb vagyok, mint ők! – mondta Horton. Letépte a lóherét és elvágatott.

A dzsungel fáinak tetején a hír gyorsan terjedt. „Egy porszemhez beszél! Megőrült! Csak nézz rá, ahogy sétál azzal a lóherével és a porszemmel!” Horton csak sétált, aggódva, majdnem egy órán keresztül. „Le kellene tennem ezt a porszemet.” De Horton aggódott. „Ha leteszem, ezek a kis élőlények megsérülhetnek. Nem tehetem le. És nem is fogom! Mert egy élőlény élőlény, mindegy, hogy mekkora.”

Aztán Horton megállt. Egy hang a porszembről beszélt hozzá! Annyira halk volt, hogy alig hallotta.

– Mondd! – mondta Horton. A füléhez emelte a lóherét, rajta a porszemmel.

– Barátom! – mondta a hang. Barátom, te egy nagyon jó barát vagy. Megmentettél mindannyiunkat ezen a porszemen. A házainkat, templomainkat, boltjainkat.

– Azt mondod, vannak ott épületeitek is?

– Ó, igen, vannak. Tudom, túl kicsik vagyunk ahhoz, hogy láss minket. Én vagyok ennek a barátságos és tiszta kis városnak a polgármes-

tere. Az épületeink számodra szörnyen kicsinek tűnhetnek. De nekünk, akik nem vagyunk olyan nagyok, nekünk csodálatosan magasak. A városomat „valaki város”-nak hívják, mivel mindannyian vagyunk valakik. És mi mindannyian nagyon hálásak vagyunk neked.

– Most már biztonságban vagytok. Ne aggódjatok! Nem hagylak el titeket!

Ahogy Horton befejezte a beszélgetést a polgármesterrel, három nagy majom mászott fel Horton nyakán. A majmok ezt ordibálták:

– Micsoda marhaság! Ez az elefánt olyanokhoz beszél, akik nem is léteznek! És akiknek nincs is polgármesterük! Ennek az ostobaságnak véget vetünk!

Felkapták Horton lóheréjét a porszemmel és elvitték a hatalmas, erős és gyors fekete sashoz és ezt kérdezték tőle:

– Nem szabadítanál meg minket ettől a lóherétől?

Még mielőtt a szegény elefánt kinyithatta volna a száját, a sas a lóherével a csőrében elrepült.

A sas egész délután és egész éjjel repült. Horton nagy sóhajtások közepette árkon-bokron át követte. Talpát felsértették a kövek és már mindene fájt. Így könyörgött a sasnak:

– Kérlek, ne bántsd ezeket a kis embereket! Ugyanannyi joguk van élni, mint nekünk, nagyobbaknak!

De a sas messze előtte csak repült tovább és hátrafordulva csupán ennyit mondott:

– Hagyd már ezt abba! Egész éjjel repülni fogok. Elvégre madár vagyok. Nem érdekelsz. És a lóherét holnap elrejttem egy olyan helyre, ahol soha nem fogod megtalálni!

És ezt meg is tette a következő reggel 6 óra 56 perckor. Tényleg nehéz helyre rejtette. Egy száz mérföld széles lóheremező kellős közepére!

– Most találj meg! – kacagta gúnyosan a madár. Azt gondolom, nem fog menni. Ezzel a sas továbbrepült.

– Meg fogom találni! Meg kell találnom a barátaimat a porszemen! És lóheréről lóherére, egyesével átkutatta az egész mezőt. Mindegyik lóheréhez odahajolt és hívta a barátait: „Ott vagytok?” Hiába fésülte át az egész mezőt, azt az egy lóherét, amit keresett, nem találta. Estére Horton inkább volt halott, mint élő: addigra összesen 9004 lóherét vizsgált át. De végül, sokkal később, a hárommilliomodik lóherén, megtalálta a porszemet!

– Barátaim! – sírt az elefánt. Mondjátok meg! Hogy vagytok? Jól vagytok? Egészen vagytok?

A porszemről a polgármester ezt mondta:

– Igazán nagy bajban voltunk! Amikor a fekete sas ledobott minket, olyan keményen becsapódtunk, hogy az összes óránk megállt, a teáskannáink és hintaszékeink eltörték, a biciklijeink kerekei leeresztettek. Horton, kitartasz mellettünk és megvédesz minket, amíg megjavítjuk ezeket?

– Természetesen! – válaszolta Horton. Kitartok mellettetek jóban és rosszban. Veletek maradok.

Ekkor megjelent a mogorva kenguru.

– Horton! Két napja rohansz és még mindig olyanokkal beszélsz, akik nem is léteznek! Elegünk van ebből a buta játékból! A majmok velem jöttek és meg fognak kötözni. Ami pedig a porszemedet illeti, egy üst forró olajban fogjuk felforralni.

– Felforralni? Azt nem tehetitek! Tele van élőlényekkel! Be fogják nektek bizonyítani! Polgármester úr! Polgármester úr! Be kell bizonyítanotok, hogy tényleg ott vagytok! Hívj össze egy nagygyűlést! Mindenki legyen ott és kiabáljatok, ordítsatok! Ha nem teszitek, az üstben fogjátok végezni mind egy szálíg!

És lent a porszemen, az ijedt pici polgármester gyorsan összehívott mindenkit a főtéren. Az emberek hangosan sírtak és kiabáltak félelmükben: „Itt vagyunk! Itt vagyunk! Itt vagyunk! Itt vagyunk!”

Az elefánt elmosolyodott.

– Ezt már biztosan ti is jól hallottátok! – mondta a kengurunak.

– Én csak a szellő suhanását hallottam – mondta a kenguru. Nem hallottam senkinek a hangját. És te sem. Fogjátok meg és zárjátok be a ketrecbe! Aztán dobjátok a lóherét porszemestül az üstbe!

Horton nem hagyta magát. De a majmok erősebbek voltak nála. Megütötték, rángatták. Elkezdték beráncigálni a ketrecbe. De Horton még a polgármesternek ezt kiabálta:

– Ne adjátok föl! Én hiszek bennetek! Egy élőlény élőlény, mindegy, hogy mekkora! És nektek, kicsiknek, nem kell meghalnotok, ha hallattok magatokról! Rajta, gyerünk, most!

A polgármester elkezdett ütni egy tam-tam dobot. Mindenki más kurjongatott, rázták a konzerves üvegeket, ütötték a réz edényeket,

megfújták a harsonákat és a kürtöket. A hangjuk rakétaként száguldott a levegőben. A polgármester megkérdezte Hortont:

– Horton! Ez így jó? Halljátok a hangunk?

Horton így válaszolt.

– Én jól hallak titeket. De a kenguruk füle nem olyan erős, mint az enyém. Ők semmit sem hallanak! Biztosak vagytok benne, hogy ez a legtöbb? Mindenki zajt csap? Gyorsan nézzétek át a várost, hátha valaki kibújt a munka alól!

A polgármester átfésülte az egész várost. De mindenki dolgozott. Valakit találnia kellett, aki még zajt csaphat! Minden épületbe bement és végig rohant a folyosókon. És a végén, amikor már-már feladta a reményt, talált valakit. Egy kisfiút, aki egy jojóval játszott. Hang nélkül! A polgármester megragadta és felmászott vele a város legmagasabb tornyának a tetejére.

– Ez a városkánk legsötétebb órája. Ebben a pillanatban mindenkinek segítenie kell! Akkora zajt kell csapnunk, amekkorát csak tudunk! Nyisd ki a szádat! Kiabálj! Minden hang számít! – mondta a polgármester a kisfiúnak, ahogy másztak fel a torony tetejére. A kisfiú megköszörülte a torkát és elkezdett kiabálni: juhéééé!

És ezzel az egy juhéééé-val sikerült! Végre! A lóhere tetejéről, a porszemről, hallották a hangjukat! Az elefánt elmosolyodott!

– Látjátok? Bebizonyították, hogy élnek, hogy élőlények, mindegy, hogy mekkorák. És az egész világukat a legkisebb mentette meg!

– Milyen igaz! – mondta a kenguru. Tudod mit fogok csinálni? Mostantól veled együtt fogom őket védeni. Nyáron a naptól, ősszel az esőtől. Mindegy, hogy milyen kicsik!

Horton kikölti a toját

Mézi, a lusta madár költés közben, a tojásán ülve egyszer csak így sóhajtott fel:

– Fáradt vagyok, unatkozom, görcs állt a lábamba! Csak itt ülök és ülök, nap nap után. Ez kemény munka! Hogy én hogy utálok! Inkább játszanék vagy nyaralnék, ha találnék valakit, aki vigyázna a fészkenre!

Nemsokára Horton, az elefánt haladt el a fája előtt.

– Szia! – köszönt rá a madár, legszebb mosolyát előlőve. Neked nin-

csen semmi dolgod, nekem pedig szükségem van egy kis pihenésre. Költened egy kicsit a tojásomat itt a fészkekben?

Az elefánt nevetett.

– Micsoda badarság! Nincsenek tollaim és szárnyam sincs. Én, a te tojásaidon? Ennek nincs semmi értelme. A tojásaid nagyon kicsik, én pedig hatalmas vagyok.

– Tudom, hogy nem vagy kicsi. De biztos vagyok benne, hogy meg tudod csinálni. Nem lesz itt semmi probléma. Csak ülj rájuk óvatosan. Gyere, legyél jó barát. Tudom, hogy megteszed.

– Nem tudom. – mondta az elefánt.

– K-é-r-l-e-k!! – könyörgött a madár. Nem leszek sokáig távol! A szavamot adom. Nagyon sietek vissza. Nem is fogok hiányozni...

– Nos, mivel ennyire ragaszkodsz hozzá és ha ennyire akarsz azt a nyaralást... Menj, repülj! Majd én ráülök a tojásodra és nem fogom összetörni. Itt maradok és hűséges leszek. Megtartom, amit ígértem.

– Hip-hip-hurrá! – mondta Mézi és elrepült.

– Hmm... Az első dolog, amit tennem kell... nézzük csak... fel kell másznom a fára. És ki kell támasztanom előtte. Legalább egy tonna a súlyom.

Aztán óvatosan felmászott egészen a kis tojásig. Horton elmosolyodott: Ez az! Aztán csak ült. És ült. És ült. És ült. És ült. Egész nap ott ült és melegen tartotta a tojást. Egész éjszaka ott ült a hatalmas viharban, amikor dörgött és villámlott.

– Ez már nem annyira vicces... – morgolódott az elefánt. Bárcsak visszajönne! Teljesen átáztam és fázom is. Remélem, Mézi nem felejt el.

De ekkor Mézi már árkon-bokron túl járt, és éppen élvezte a nap-sütést Floridában. Nagyon jól szórakozott, emiatt úgy döntött, hogy soha nem megy vissza a fészkéhez.

Horton csak ült a fa tetején. Teltek-múltak a napok. Hamar ősz lett. A falevelek lehullottak. Aztán jött a tél, a hideg és az ónos eső! Jégcsapok lógtak Horton ormányáról, farkáról és lábáról. De Horton továbbra is a tojáson ült és ezt sóhajtotta:

– Itt maradok a tojás mellett és nem hagyom megfagyni. Megtartom, amit ígértem. Egy elefánt 100%-ig hűséges!

Szegény Horton egész télen a fa tetején ült. Aztán jött a tavasz, és vele együtt megérkeztek a bajok is. Horton barátai a fa köré gyűltek, és vígan kiabáltak

– Nézzétek! Horton, az elefánt a fa tetején! – ugratták és kötekedtek vele.

– Mennyire abszurd! Az öreg Horton madárnak képzele magát!

Aztán csak nevettek és nevettek, végül mind elfutottak. Horton egyedül maradt. Játszani szeretett volna, de csak ezt ismételte:

– Megtartom, amit ígértem. Egy elefánt 100%-ig hűséges! Nem számít, mi történik, gondoskodom a tojáról!

De Horton bajainak még korántsem volt vége. Amíg Horton hűségesen ült a fa tetején, három vadász lopakodott a fáig. Horton hallotta a lépteiket. Egyszer csak három pisztoly szegeződött a szívére.

Mit gondoltok, elfutott? Nem! Ott maradt a fa tetején. Magasra emelte a fejét, kihúzta magát, lenézett a vadászokra, és ezt mondta:

– Lőjete, ha lőnötök kell! De én nem fogok elmenekülni. Megtartom, amit ígértem. Egy elefánt 100%-ig hűséges!

Horton nagy meglepetésére a vadászok nem lőttek. Leejtették a puskáikat, és tágra nyílt szemekkel bámultak rá.

– Nézzétek! – kiabálták. Ilyen létezik? Egy elefánt ül a fa tetején. Milyen érdekes! Ez lenyűgöző! Fantasztikus! Nehogy lőjete! Elfogjuk! Ez az, amit tenni fogunk! Élve elejtjük. Miért ne, hiszen annyira vicces. El fogjuk adni jó sok pénzért egy cirkusznak!

Építettek egy nagy kocsit, kötelekkel az elején. Kiásták a fát, és beletették a kocsiba Hortonnal együtt, aki gyakorlatilag sírt.

– Kész vagyunk! – kiabálták és elindultak a 100%-ig boldogtalan Hortonnal, a tojással és a fészekkel. Egyszer csak áttették a kocsiból egy hajóra, és átszelték az óceánt. Micsoda kirándulás! Horton minden nap ezt ismételte:

– Megtartom, amit ígértem. De tengeribeteg vagyok! 100%-ig!

Két hétig hánykolódott az óceánon, amíg végül megérkeztek New Yorkba.

– Mindenki a partra! – ordította egy férfi.

Horton partot ért! Nagyon hamar eladták őt. Ezután hétről hétre embereknek mutogatták. Elvitték Bostonba, Chicagóba és Washingtonba is. Mindenütt özönlöttek az emberek a cirkuszba és nevettek a fa tetején ülő elefánton. De szegény Horton, ahogy egyre távolabb került, úgy lett egyre szomorúbb. Egyre csak ezt hajtogatta, ahogy ült a zajos és forró cirkuszi sátorban:

– Megtartom, amit ígértem. Egy elefánt 100%-ig hűséges!

Aztán egy napon az utazó cirkusz egy floridai városba érkezett. Hát ki vetődött éppen arra? A semmire sem jó, megfutamodó madár, Mézi! Még mindig nyaralt, és mindig lusta volt. Nézte a zászlókat és a cirkuszi sátrat, közben pedig ezt dalolta:

– Micsoda móka! Én is megnézem a cirkuszi előadást! – mondta és berepült a cirkuszi sátor nyitott ajtaján.

– Jóságos ég! – sóhajtott Mézi, amikor meglátta Hortont. Én már láttalak téged!

Szegény Horton krétafehér arccal nézett fel. Mondani akart valamit, de mielőtt belekezdett volna, hangokat hallott a tojás felől. Dörömbölést. Kaparászást.

– A tojásom! – kiabálta Horton. Mindjárt kikel!

– De az az enyém! – sikoltotta a madár, amikor hallotta, hogy a tojás héja töredezni kezd. A munkát elvégezték helyette. Most már kérte vissza a tojást.

– Ez az én tojásom! Elloptad tőlem! Tűnj el a fészkekből és a fámról!

Szegény Horton szomorú szívvel meghátrált. De ebben a pillanatban a tojás megrepedt! És a tojáshéj darabjai közül, amelyen annyira hosszú ideig ült és úgy vigyázott rá, valami nagyon furcsa lény került elő. A lénynek, ami kikelt a tojásból, pontosan olyan fülei, farka és ormánya volt, mint neki!

Az emberek kiabálni kezdtek:

– Mi történt itt?

És csak néztek. Majd kiesett a szemük. Elkezdtek tapsolni. És csak tapsoltak és tapsoltak, egyre jobban. Nem láttak azelőtt semmi ehhez foghatót!

– Ez valami teljesen új! Ez egy elefánt madár!

És ennek egyszerűen így kellett történnie. Mert Horton hűséges volt, és csak ült és ült a tojáson. Megtartotta, amit ígért. Végül szabadon engedték, 100 százalékgig boldogan!

Filmklub: Egy alternatív valóság fogságában

NOVOTNY DÁNIEL

Továbbra is könyvrajongó vagyok. A kreatív fantázia megmozgatása tekintetében a filmek sosem kelhetnek versenyre a könyvekkel. A filmek esetében sokkal passzívabb az alkotásban való részvételünk. Nyilván pont ezért közkedveltebb. A film is műalkotás, ami kívánja a néző saját interpretációját, csak ez a komplexitása miatt (kép és hang együtt) könnyen előre gyártott módon érkezik, már maga az interpretáció is tálalva van. Ilyen értelemben a film képez a műalkotások közt a legerősebben alternatív valóságot, hiszen tulajdonképpen az alkotók meginvitálnak minket a saját kis univerzumukba, ahol mi ezt a körülbelül két órás kirándulást a lehető legkisebb erőfeszítéssel és a legnagyobb önátadással tudjuk megtenni.

Az utóbbi húsz évben szinte minden magára valamit adó filmben felvetődik az alternatív valóságok problémája. Nyilván egészen ősi a kérdés (Ízisz és Ozirisz története, népmesékben – például Az égigérő paszuly – vagy Calderon *La vida es sueno*-ja), mégis ebben az utolsó bő másfél évtizedben ugrásszerűen megnőtt az érdeklődés a téma iránt. A posztmodern ember valóságvesztése áll ennek a háttérben, ami hatalmas és sokrétű témakör, itt most külön nem mennék bele, de ennek a filmklubnak pont ez a témája, szépen lépésről lépésre szembe-sülhetünk néhány releváns szemponttal. Kívánom, hogy így legyen mind intellektuálisan, mind lelkileg építő a résztvevők számára és természetesen szórakoztató is.

Az alternatív valóságok témáján belül is szűkítettem. A kiválogatott filmeket egy adott pszichológiai helyzet köti össze, ami egy alternatív valóságban való bennragadás szituációja. Korunk tapasztalata,

hogy könnyen válunk egy virtuális valóság foglyává. Persze ennek is számtalan formája lehet.

Kilenc filmet válogattam össze, ami egy munkaévben havonta egy alkalommal megtartott filmklub estéit kitöltik. Miután egy ilyen estére legalább négy órát illik rászánni, szerintem egy havonkénti sorozatnál gyakoribb filmklub csak igazi fanatikusoknak való. A kilenc filmet tudatosan rendeztem sorba, de természetesen lehetnek másfajta megfontolások, amik alapján átrendezhető. A filmklub alkotásai közé igyekeztem olyan filmeket válogatni, amik talán kevésbé ismeretek, vagy legalábbis ritkán szólalnak meg egyházi, gyülekezeti környezetben. A tervezet végén felsorolok még jó pár filmet, amit ugyan ebben a témában be lehetett volna válogatni a sorozatba, ezekből esetleg cserére is van mód.

Ennek a filmklubnak a célközönségét 18-40 éves korosztályban határozom meg. A filmek nagy része populáris, kommersz alkotás, amikben én mégis komoly témákat vélek felfedezni. Pont a popularitásuk miatt jól érthetők és szórakoztatók, mégis úgy érzem, hogy csak egy kis gondolkodásra való nyitottság kell, hogy komoly és tartalmas beszélgetéshez, újragondolásokhoz vezessen minket. Egy gyülekezeti filmklub esetében még mindig sokkal jobbnak tartom, ha ilyen könnyedebb filmek vannak terítéken, mintha letaglózó, felkavaró, kiborítóan kemény művészfilmeket néznénk, amik (engem legalábbis) napokra ki tudnak készíteni. (A jelenlegi tizenkettedikes hittankönyv minden fejezetéhez van filmajánló, a nagy részük ilyen brutális film – Trainspotting, Parfüm, Táncos a sötétben stb. –, én ezt nagyon veszélyesnek tartom, szerintem egyáltalán nem egészséges széplelkűnek szánt embereket ilyen mértékű durvaságokkal szembesíteni, pláne ezt a korosztályt.) Szívem szerint hozzávinném az érettségi előtt álló gimnazista korosztályt is, de mivel van 18 éven felülieknek kategorizált film is a listán, ezt nem tehetem...

Egy gyülekezeti filmklub egy-egy alkalmán a következő menetrendet javaslom:

- Rövid (max. 10 perc) felvezetéssel kezdünk, amiben lehetőség szerint elhangzik a film címe, a bemutatás éve, a rendező és az író neve, filmreferenciákkal, esetleg néhány a film készítésével kapcsolatos információ, történet, de nagyon kell figyelni arra, hogy semmi

- se befolyásolja előre a film élvezetét. (Semmiképpen se spoilerezünk!) Én rendszeresen szoktam 2-3 megfigyelni való feladatot adni az elején, de ezt is ilyen értelemben kell ügyesen megfogalmazni.
- A film megtekintése legyen zavartalan, minél jobb minőségű kép és hang, és főleg kényelmes ülőhelyek. Érdemes előre tisztázni, hogy a nézők többsége mit részesít előnyben, a szinkronizált vagy a feliratos változatot. (Alaphelyzetben a nagyon látványközpontú, részletgazdag filmeknél a szinkronizált, az inkább drámai helyzetekre, emberi viszonyokra épülő alkotásoknál a feliratos változat javasolt.) Magam részéről filmnézés közben a rágcsákat nem javaslom, viszont utána a beszélgetéshez nagyon jó.
 - A filmet követően érdemes a beszélgetéshez lehetőleg körberakni a székeket. A legjobb lehetőség, ha sikerül hívni egy kívülről vendéget, aki érintett az adott filmmel kapcsolatban. Az alkotással kapcsolatos gondolatoknak szabad utat kell biztosítani. Ezért amennyiben a filmet egy maximum 15 perces előadás követi, az csak és kizárólag az érintett filozófiai, teológiai probléma tárgyalását jelentse, szigorúan elvonatkoztatva a filmtől. A beszélgetéseket kérdésekkel vezessük, ha van is véleményünk, hagyjuk, hogy a résztvevők mondják el először a sajátjukat. Ne felejtjük el, hogy egy műalkotásról van szó, nincs abszolút, objektív igazság, az interpretáció mindig szubjektív és így kell elfogadni. Ha élő beszélgetés indul meg, annak jó legalább egy órát biztosítani. Lezárásként a filmklub felelőse foglalja össze az elhangzott fontosabb gondolatokat, majd egy szabad imádsággal és Miatyánkkal zárjuk az estét.

A filmeket három részben dolgozom fel. A bevezető mondataim után először az adatok, a készítők keresztreferenciáival (forrás leginkább: www.imdb.com). Utána kiemelem az érintett teológiai témákat, ezeket itt az én saját látásmódom alapján elemzem, nyilván nem kell egyetérteni, a filmklub vezetője ezt írja át a saját módján. A témákhoz kérdéseket is társítok. Ezeket ügyesen fel lehet tenni a film megnézése előtt is, vagy segítségül szolgálhatnak a filmet követő beszélgetésben. A harmadik részben néhány, a filmmel kapcsolatos érdekességet gyűjtöttem össze, ezek is elhangozhatnak akár a film előtt (no spoiler!) vagy után. Én magam minden filmklubra csinállok egy kis A5-ös kiosztható lapot, amin mindhárom blokk szerepel és hazavihető.

Egyetlen utolsó bevezető megjegyzés: Igyekszem az egyszerűség kedvéért mindenütt a magyar címetek használni, pedig az esetek zömében katasztrofális a magyarítás, és ezekért semmilyen felelősséget nem vállalok.

Eredet [Inception] (2010) – 148 perc

Az Inception remek filmklub nyitófilm, mert tiszta és világos, a maga relatív komplex története mellett is jól érthető. Könnyed és igényes szórakozás, és persze beszélgetni való is marad utána.

Írta és rendezte: Christopher Nolan (The Dark Knight filmek, Interstellar)
Zene: Hans Zimmer (Eszőember, Gladiátor, Oroszlánkirály, Karib tenger kalózái, The Dark Knight filmek)

Operatőr: Wally Pfister (The Dark Knight filmek)

Színészek: Leonardo DiCaprio, Joseph Gordon-Levitt, Ellen Page, Tom Hardy

Párhuzamos valóságok fogalmának alapja, hogy különbséget kell tenni objektív és szubjektív valóságok közt. Objektív valóság, ami mindenki számára egyformán igaz. Ez bizonyos természeti törvények vagy széleskörű társadalmi konszenzusok szintjén bizonyos fokig elfogadott, de észre kell venni, hogy önmagában mégsem létezik. Csak a szubjektív valóság igazán valóságos, az, amit az egyén maga érzékel, és amiből összeáll a saját önálló világképe (Gestalt).

- ▶ Létezik objektív valóság? Isten objektív igazság? Isten „gondolkodásmódja” objektív vagy szubjektív? Lehet kapcsolat az emberek szubjektív valóságai közt? Ha igen, hogyan?

Másik, a filmhez kapcsolódó filozófiai téma az idő rugalmasságának kérdése. Az időt egyrészt kényszerítőnek tapasztaljuk, ami kegyetlenül telik, nem irgalmaz. Ugyanakkor sokszor rugalmasnak tűnik, mint ha néha lassan, néha gyorsan telne. Murakami Haruki szerint egyenesen kedvünk szerint alakíthatjuk az időt. Speciális keresztény fogalmunk a *kairosz*, ami alkalmas időt jelent. Röviden úgy szoktuk megfogalmazni, hogy van olyan kegyelmi pillanat, amiben az egész örökkévalóság tárulhat ki a számunkra. A mulandóba zárt végtelen.

- ▶ Vajon maga az idő objektív dolog? Hogyan tapasztaljuk az időt? Vajon az állatok számára is ugyanolyan az idő tapasztalata, mint az emberek számára? Végtelen vagy véges dolog az idő? Birtokoljuk az időt, vagy az birtokol minket?

ÉRDEKESÉGEK

- A film különlegessége és értéke, hogy Nolan igyekezett minél kevesebb számítógépes grafikát alkalmazni, amit lehetett, ténylegesen megépített (pl. forgó szoba).
- Nolan visszautasította a lehetőséget, hogy a film 3D-s legyen azzal, hogy az megzavarná a történetmesélés élményét.
- Nem volt második (vagy még több) team: a film összes jelenetét maga Nolan készítette és Pfister forgatta.
- Japánban úgy ment a tévében, hogy a bal felső sarokban feltüntették, hogy az adott jelenet az álomnak melyik szintjén játszódik, így majd kevésbé zavarodik össze a néző.
- Ha összeadjuk a főszereplők nevének kezdőbetűit (Dom, Robert, Eames, Arthur, Mal és Saito), akkor a „Dreams” szót kapjuk. Ha ehhez hozzáadjuk Peter, Ariadne és Yusuf kezdőbetűit, akkor az „Dreams Pay” (az álmok fizetnek), és hát ez a munkájuk.
- Édith Piaf *Non, je ne regrette rien* című számának lassításai jelzik az álomszinteket (a mély, lassú tuba hang valójában gyors, magas trombita, belassítva.) Az álomban elmosódó időt jelzi. A vége főcímében eredetiben is elhangzik a dal, jelezve a nézőknek, hogy visszatértünk a valóságba.
- Dom Cobb célja a hazajutás. A „dom” szó a szláv nyelvekben otthont jelent, latinul „domus”. Tagként használjuk (pl. domesztikálni).

Az öldöklő angyal [El angel exterminador] (1962) – 95 perc

Bunuel eme korai filmje szerintem nagyon bájos, élvezhető. Szürrealizmusa ebben a filmben csak nagyon finoman jelenik meg, persze maga az alaphelyzet szürrealista a javából. Egy kicsit azért érdemes felkészíteni a nézőket erre a vérbeli spanyol művészfilmre, ne legyen nagy felháborodás.

Írta és rendezte: Luis Bunuel (Andalúziai kutya [S. Dali], Tejút, Egy szobalány naplója, A vágy titokzatos tárgya)

Zene: Raul Lavista (Oszlopos Simeon, Macario)

Operatőr: Gabriel Figueroa (Kelly hősei, Elhagyottak, Két öszvér Sara nővérnek)

Színészek: Silvia Pinal, Enrique Rambal, Claudio Brook, José Baviera

A szokásos kérdés: Mi ez a hülyeség? De nem kell sokat gondolkodni, hamar rájöhethetünk, hogy milyen könnyen kerülünk olyan helyzetekbe, ahonnan tulajdonképpen egyszerűen kijuthatnánk, de valamiért mégis képtelenek vagyunk. Kínkeserves a reggeli felkelés, vagy reménytelenül ott ragadunk a tévé vagy a számítógép előtt, az idő csak kifolyik a kezünk közül. Pedig csak egy kicsit össze kéne szedni magunkat. Néha bagatellek ezek a helyzetek, néha viszont tragikusan komolyak: egy rossz munkahely, megromlott házasság, folyton ugyanoda viszszatérő veszekedések.

Mitől alternatív valóság az ilyen tehetetlen bezáródás? A *bent* azon egyszerű okból válik el a *kint*től, hogy ez itt van, ismerjük, ha rossz is, de kézzelfogható, és pont azért nem akarunk kilépni belőle, mert nem tudjuk, mi vár odakint, ami mind bizonytalan és ismeretlen.

- ▶ Kerültünk már ilyen hurokba? Tudunk példát mondani mindennapi tehetetlenségre és komoly helyzetre az életünkben? Mi tart vissza a kilépéstől? Szabadultunk már ki ilyen értelmetlen és önmagunkra rótt fogságból? Ez hogyan volt lehetséges?

ÉRDEKESSÉGEK

- Bunuel a film címét egy barátja félbehagyott színdarabjának címéből vette, és bár szigorú jezsuita iskolában nevelkedett, nem tudta, hogy az „öldöklő angyal” a Jelenések könyvéből van.
- Figueroa, az operatőr dührohamot kapott, amikor meglátta a végleges változatot, amiben összesen 27 ismétlődés szerepel. Bunuel elmagyarázta, hogy ezek nem vágási hibák, hanem ezzel szándékosan a történetbeli helyzetet akarta érzékeltetni. Figueroat nem sikerült meggyőznie.
- A jelenetek egy jó részét improvizálták, például, hogy bekötik a birka szemét a levágás előtt.
- A filmet betiltották Oroszországban, mert az elv, hogy senki sem

hagyhatja el a partit (party = párt) ellenségesnek és államellenesnek számított.

- Woody Allen szívesen és gyakran utal a filmjeiben erre a filmre.
- A magától mozgó levágott kéz Bunuel egyik rendezői védjegye.

Mentőakció [The Martian] (2015) – 144 perc

Bunuel klasszikusa után üdítő ugrani 53 évet, és egy hasonló helyzetnek megnézni a mai variációját. Persze egyáltalán nem biztos, hogy ez a friss alkotás a posztmodernebb...

Rendezte: Ridley Scott (Szárnyas fejvadász, Nyolcadik utas: a Halál, 1492 – a Paradicsom meghódítása, Gladiátor, Prometheus)

Írta: Andy Weir [regény], Drew Goddard [forgatókönyv] (Cloverfield, Z világháború, Daredevil [2015])

Zene: Harry Gregson-Williams (Shrek filmek, Narnia filmek, Perzsia hercege, Az emlékmás)

Operatőr: Dariusz Wolski (Dark City, Karib tenger kalózái filmek, Prometheus)

Színészek: Matt Damon, Jeff Daniels, Chiwetel Ejiofor, Sean Bean, (Oroszlán Szonja)

A minket körülvevő idegen világ az ember egzisztenciális alapkérdése. Hankiss az emberi kalandot arra vezeti vissza, hogy az egész civilizációnk és kultúránk alapja, hogy egy idegen és ellenséges világminőségbe vagyunk vetve, ahol naponként az életben maradás a tét. A civilizáció persze már azt jelenti, hogy sikeresen formáltuk a környezetünket a saját kedvünkre. Ezt a biztonságérzetet nevezzük emberi világnak, ebben tudunk tájékozódni, ennek nem csak ismerjük, hanem akár irányítani is tudjuk a törvényszerűségeit. Ehhez képest drasztikusan idegen világ a Mars tökéletesen kietlen felszíne. A teljesen steril üresség igazi alternatív valóság, ahol az a tét, hogy életben maradhatunk-e addig, amíg eljön a szabadulás. A *Mentőakció* azért is remek film, mert teljesen világossá teszi, hogy ez elsősorban mégsem technikai, hanem lelki kihívás.

- ▶ Kerültünk már a számunkra teljesen idegen környezetbe? Hogyan reagáltunk? Sikerült megbarátkozni ezzel az idegen világgal? Ha igen, mi

segített? Önmagadban volt a megoldás, vagy külső segítség jött? Milyen volt visszatérni a saját ismerős világodba?

ÉRDEKESSÉGEK

- Andy Weir először tök ingyen publikálta a film alapját képező regényét a saját blogján. Később sokan kérték, hogy legyen elérhető letölthető formában, így felrakta az Amazon for Kindle oldalra a minimális 99 centes árért.
- A NASA rendkívül kényes arra, hogy hitelesen mutassák be a filmekben. A forgatókönyvből ötven oldal tisztán a NASA saját anyaga. Az úrutazás, a Mars-szondák és egyéb űrhajózási dolgok terén komoly szakmai konzultáció folyt a NASA-val. A NASA nem kért pénzt ezekért a konzultációkért, és ingyenes hozzáférést biztosított az archívumaihoz.
- A filmhez mindössze 20 díszletet építettek, bár ezek zöme technikailag rendkívül bonyolult volt. (A 20 kevésnek számít, Scott 70 díszletet használt az Exodusban és több mint százat az Amerikai gengszterben.)
- Arész (Mars expedíció neve) a görög mitológia háború istene, latin megfelelője: Mars. Hermész (az űrhajó) szintén görög isten, az istenek hírvivője, az utazók védelmezője.
- A mentőakció fedőneve *Elrond tanácsa*, ami utalás a *Gyűrűk urára*. A filmváltozatban Sean Bean játszotta Boromirt, így ott is részt vett ezen a tanácskozáson.
- 2015. szeptember 28-án, négy nappal az USA-beli premier előtt a NASA bejelentette, hogy bizonyíték van rá, hogy van cseppfolyós sós víz a Mars felszínén.

Truman Show [The Truman Show] (1998) – 103 perc

A Truman Show az alternatív valóság fogságának kihagyhatatlan filmje. Míg az Öldöklő angyalhoz képest a Mentőexpedícióban már közeledik a szabadulás, ameddig csak életben kell maradni, addig a Truman Showban elemi erővel jelenik meg a szabadulni vágyás. A humor és a tragikum itt is kéz a kézben jár. És végre megjelenik a szerelem is. (A hátralevő filmekben egyre fontosabb szempont.)

Feltétlenül ajánlom a 139. zsolttár felolvasását a film előtt és után is!

Rendezte: Peter Weir (Kis szemtanú, Holt költők társasága, Félelem nélkül, Kapitány és katona)

Írta: Andrew Niccol (Gattaca, Terminál, Fegyvernepper, A burok)

Zene: Burkhard von Dallwitz (A szabadság útjai, A penge éle, Ponyvár-mánc)

Operatőr: Peter Biziou (Brian élete, Lángoló Mississippi, Rosencrantz és Guildenstern halott, Apám nevében)

Színészek: Jim Carrey, Ed Harris, Laura Linney

A '90-es évek nagy kultusza a valóságshow, millió féle változata alakult ki. Egy házba bezárni idegeneket, tengerparti párcserélős, bulimániás egyetemistás, rózsaosztó párválasztós, tragikus sorsú családnak ház-építő, dzsungelbeli pókevős stb. Az elv egyszerű: hozzunk különleges helyzetbe hozzánk hasonló, egyszerű embereket, és szórakozzunk azon, ahogy szerencsétlenkednek. Manapság a direkt valóságshowk megritkultak, viszont minden show műsor erősen valóságshowvá vált. (Tehetségkutató műsorokban nem szakmai szempontok döntenek, hanem hogy a közönség mennyire tudja megszeretni a versenyzőt.)

- ▶ Tényleg ez a valóság? Ilyenek az emberek? Vajon a ránk kényszerített helyzet (az alternatív valóság) nem hoz-e ki belőlünk valami olyat, ami nem is mi vagyunk? Vajon a kamerák figyelő szeme nem bújtat-e azonban jelmezekbe? Mennyi köze van az ilyen laboratóriumszerű, mesterséges valóságnak a világhoz?

Az alternatív valóságok nagy csapdája, hogy teljesen valóságosnak tűnnek. Csak a fejünkben dől el, hogy mi válik a számunkra igazán valóságossá. Ha nagyon akarunk hinni valamiben, akkor mindig tudjuk úgy összerakni a tapasztalatainkat, hogy minden igazolja az adott világvéleményünket. Csak kreativitás és fantázia kérdése. Vannak remek gondolati játékok, amiket sorra lehet venni. (Agyak vagyunk egy tárgyban [Mátrix], és a világ csak idegpályáinkra vetített kép.) (Isten az előző másodpercben teremtette a világot így, ahogy van, mindenes-tül, emlékeinkkel együtt.) (A Föld az ufók kísérleti játszótere.)

- ▶ Vajon Truman élete a kupola alatt ugyanolyan teljes élet, mint a kint élőké? Vagy mégsem? Vajon a teljes külső kontroll az emberből is tud gépet csinálni? Pont a külső világ szűrkeségében válunk könnyebben embertelen gépekké?

ÉRDEKESSÉGEK

- A 139-es szám látható Truman hajójának vitorláján. Az egész film gondolati háttere a 139. zsoltárhoz illeszkedik, amelyben a zsoltárrost Truman, Istent pedig Christof jeleníti meg. A film során sok idézet hangzik el a 139. zsoltárból. (Lehet vadászni!)
- A valóságshow szellemi atyja Christof. A Christofer név jelentése „Krisztust hordozó”, valaki, aki Krisztust „viseli”, Krisztust tartja maga elé, a takarásában áll stb.
- Seahaven városában többször feltűnik egy boltív, aminek a felirata: „UNUS PRO OMNIBUS, OMNES PRO UNO” (Egy mindenkiért, mindenki egyért). Az egész tévéműsorra igaz a mondás, amennyiben az egy szem Truman áll a központban. Ha továbbvisszük a négy muskétás gondolatot, akkor Truman mellé három ember van rendelve: anyja, felesége és barátja, senki több.
- Truman vitorlásának a neve Santa Maria, ami Kolumbusz vezérhajója volt. Truman is az új világot keresi, valami ismeretlent fedez fel.
- Christof cége az Omnicom. Az omnipotent latin teológiai kifejezés mindenhatót jelent. Isten tulajdonságai (Aquinói Tamás) mind az omni- előtaggal kezdődnek.
- A Truman Show az Egyesült Államokban minden iskolában az etika tananyag része.
- Carrey ezt a filmjét különösen komolyan akarta venni, ezért az egész forgatás alatt mindenkinek meg volt tiltva, hogy Jim Carrey korábbi filmjeiből idézzon, ilyen vicceket elsüssön.
- Carrey szokásához híven szívesen improvizált a forgatás közben, ezekből jó pár bennmaradt a filmben, például a szappannal tükörrre rajzolt jelenet.
- A Truman Showt egy létező óceánparti városkában forgatták. Egy pár másodpercre látható egy idősödő pár egy kávézó asztalnál, ők a városka, Seaside alapítói.

Az óceánjáró zongorista legendája [La leggenda del pianista sull'oceano] [The Legend of 1900] (1998) – 120 (165) perc

Ez a szárnyalóan szép film itt a filmklub-sorozat közepén a meghát-rálás mementója. Ha nagyon megviselő már a sokadik közel három órás film, akkor a kétórás is ugyanúgy megfelel (lásd: érdekességek).

Írta és rendezte: Giuseppe Tornatore (Cinema Paradiso, Malena, Senki többet)

Zene: Ennio Morricone (Őrült nők ketrece, Cinema Paradiso, Becstelen brigatik, Django, összesen 527 film!)

Operatőr: Koltai Lajos (Malena, A napfény íze, Szembesítés, Sorstalanság)

Színészek: Tim Roth, Pruitt Taylor Vince, Bill Nunn

1900 története nyomán elbizonytalanodunk, hogy mi számít alternatív valóságnak, mi az a valóság, amihez képest a másik alternatív. Ha az egész ismert világunk csak egy hajótestnyi, akkor ez maga a valóság. Ami kívül van, az mese, mitológia, vallás. Vajon nem csak abban lehetünk biztosak, amit ténylegesen érzékelünk magunk körül? Az, hogy az ajtó túloldalán ott egy folyosó, a sarkon túl is utca van és a kocsink ott parkol, ebben a pillanatban, itt ülve csak és kizárólag feltételezés. Logikus következtetés, de bizonyíték nincs. Az aktuális, pillanatnyi valóságunk, amiben biztosak lehetünk.

- ▶ Milyen folytatást tudunk elképzelni, amennyiben 1900 kilép a „világba”? Happyend vagy tragédia?

1900 körül jönnek és mennek az emberek. Ismerkednek, barátkoznak, aztán az emberek eltűnnek. Vannak páran, akik visszatérnek. Minden kikötéssel lezárul egy utazás, egy közös kaland. A következőben már főleg mások vesznek részt, kevesen vannak, akik kitartanak mellettünk több utazáson keresztül. Hát nem pont ilyen a mi életünk is?

- ▶ Milyen régi a legrégebbi barátságunk? Milyen régi a legjobb barátunk? Vannak emberek, akik a mi életkorszakainkat (pl. óvoda, iskola, gimnázium, egyetem, különböző munkahelyek) összekötik? Volt olyan barátságunk, amiről nem hittük volna, hogy valaha is vége szakad? Ugye, hogy néha úgy tűnik, hogy az életünk az emberi kapcsolataink követhetetlen átjáró háza?

ÉRDEKESSÉGEK

- Tim Roth igazából nem tud zongorázni. A film kedvéért hat hónapig tanulta, hogyan imitálja hitelesen a zongorajátékot.
- A hajó külső felvételei az SS Lusitania és annak nővérhajója, az SS Mauritania tervei alapján készültek. A bálterem, ahol 1900 játszik és annak berendezése nagyon hasonlít az SS Mauritania bálterméhez, még amikor átszelte az Atlanti-óceánt.
- Ténylegesen létezett egy SS Virginia nevű hajó, 1904-ben engedték vízre, és 1954-ben bontották szét. Egykéményes hajó volt az Allen Line színeiben. Szerepet játszott a Titanic katasztrófájában, miután a közelben tartózkodott és rádió távolságban volt.
- Magyarországon csak a 120 perces változatot mutatták és csak ez került forgalomba. De létezik egy eredeti, 165 perces változat is, angol nyelven, amihez felirat beszerezhető...

Chihiro szellemországban [Sen to Chihiro no Kamikakushi] [Spirited Away] (2001) – 125 perc

Bár a Truman Show teológiai vonulatai is markánsak, de a Chihiro lesz az igazi vallási alternatív valóság filmje. Ebbe a sorozatba ez az egy anime került be, pedig csak ebből a felnőtt rajzfilm kategóriából összejöhethetne egy teljes sorozat. De Miyazakinak legalább egyik csodája kötelező.

Írta és rendezte: Miyazaki Hayao (A vadon hercegnője, Laputa, Totoro, A vándorló palota, Szél támad)

Zene: Joe Hisaishi (összes Miyazaki film, Tűzvirágok, Bábok, Akunin)

Operatőr: Atsushi Okui (A vadon hercegnője, A vándorló palota, Ponyo a tengerparti sziklán)

Színészek: Rumi Hiiragi, Miyu Irino, Mari Natsuki, Takashi Naito (hangok)

Az alternatív valóságok közti utazások egyik legfontosabb kulcsa a szeretetből, szerelemből fakadó bátorság. Nem magam miatt tudom átlépni a határt, hanem ebből a szerelemből kapok erőt (Truman, Kontroll). A hozzám tartozó másikért ismeretlen régiókba szállnék alá, a világ végére is elmennék. Ezt jelenti Isten szeretete is, amikor csakis ettől a szerelemtől hajtva vállalja az alászállást a Földre.

- ▶ Meddig mehet el az ember a szeretettől/szerelemtől hajtva? Milyen határokat léphetünk át? Maga a szeretet nem jelenti azt is, hogy egy másik ember valóságának vendége leszek?

Chihiro azzal szembesül, hogy egy alapvetően vallási világ szabályrendszere gyökeresen más, mint a profán világé. Ez lehet nagyon csábító is. Egy mai modern világban, amikor a kaotikus környezet olyan idegen a számunkra, könnyen elcsábíthat egy olyan alternatív valóság, ami ugyan teljesen szürreális, de önmagában mégis szigorúan konzekvens.

- ▶ Miben áll a szekták, fundamentalista vallások varázsa? Csökken vagy nő az utóbbi években ez a varázs? Kik a célpontjai az ilyen szektás mozgalmaknak? Hogyan lehet védekezni? Milyen esélye van az evangélikus egyháznak a közeljövőben? Kell-e a vallás korunkban, és ha igen, milyen vallásra van szüksége ennek a korszaknak?

ÉRDEKESSÉGEK

- A Chihiro az első anime film, amit Oscarra (Academy Award) jelöltek – és amit meg is nyert. Mindaddig a leghosszabb film ebben az Oscar-kategóriában.
- Miyazaki a nyugdíjba menetelét tervezte *A vadon hercegnője* után, de egy jó barátjának a rendkívül morcos, tíz éves kislányát megismerve belevágott a Chihiróba.
- A Chi és a Sen szótagokat ugyanazzal a kanji írásjeggyel írják, ami eredetileg 1000-et jelent, de máshogy kell olvasni.
- Miyazaki mélységesen környezetvédő, és ennek a filmjeiben mindig hangot is ad. A folyószellem megtisztításának zseniális jelene- te saját élményéből táplálkozik, mert résztvevője volt egy folyószakasz kikutatásának, amikor a legkülönbözőbb hulladékok kerültek elő, többek közt egy bicikli is.
- Ez volt Miyazaki első olyan filmje, ahol a gyermek főszereplőnek tényleg gyermek kölcsönözte a hangját.
- Amikor Sen anyukája teli szájjal beszél, mind a japán, mind az angol színésznő ténylegesen evett beszéd közben, az előző fűszeres Kentucky csirkecomb, az utóbbi almát.
- Amikor Zeniba házába ér Sen, egy ugráló, nyökögő lámpával találkozik. Ez Miyazaki tiszteletadása a Pixar iránt.

- Mind a mai napig a legmagasabban értékelt animációs (hagyományos vagy computer grafika) film az IMDb 250-es listáján.
- A repülés kétség kívül Miyazaki védjegye, egyetlen filmjéből sem hiányozhat. A kormocsák is feltűnnek több filmben (pl. Totoro).

Krisztus utolsó megkísértése [The Last Temptation of Christ]

(1988) – 164 perc

Egy hagyományosan gyülekezeti filmklubos alkotás is szépen beleillik az alternatív valóság fogságának tematikájába. A régi botrány is, amit Scorsese zseniális filmje okozott, pont erről szolt: egy ilyen alternatív történettel még az elgondolkodás szintjén sem vagyunk hajlandóak szembesülni, annyira bezárult körülöttünk a saját alternatív valóságunk. Remélem, már senkit nem botránkoztat meg a film, mert meg tudjuk érteni az egészen evangéliumi befejezést is.

Rendezte: Martin Scorsese (Taxisofőr, Nagymenők, Az ártatlanság kora, Kundun, Viharsziget, A Wall Street farkasa)

Írta: Nikos Kazantzakis [regény] (Zorba, a görög, Akinek meg kell halnia), Paul Schrader [forgatókönyv] (Taxisofőr, Dühöngő bika, Amerikai dzsigoló, A holtak útja)

Zene: Peter Gabriel (Szörnyecskek, Philadelphia, New York bandái, WALL-E)

Operatőr: Michael Ballhaus (Drakula, Nagymenők, A téglá)

Színészek: Willem Dafoe, Harvey Keitel, Barbara Hersley, Victor Argo

Jézus feltétlen nagypénteki engedelmissége (Bonhoeffer) vitathatatlan evangéliumi üzenet. De Jézus nemcsak teljesen Isten, hanem teljesen ember is volt (Athanáziusz). És az evangéliumokból is tudjuk, hogy igenis voltak emberi érzései és gondolatai. Jézus is tudott szeretni, örülni és haragudni, sirni és nevetni. Scorsese, Kazantzakis regényének segítségével egy alternatív valóságot teremt, ami mindössze arra jó (de arra nagyon), hogy megmutassa, hogy ez az engedelmisség mennyire hatalmas, emberfeletti cselekedet volt.

- ▶ Mi a helyzet a különböző evangéliumok különböző alternatív történeteivel? Mítől lenne igazabb az egyik a másiknál? Mi van Jézus életének azon eseményeivel, ami kimaradt az evangéliumokból? Ezekről gondolkodni blaszfémia? Mi maradhatott szándékosan ki az evangéliu-

mokból? Vagy Jézus élete egy zárt evangéliumi valóság? Vajon a hitünk nem ad hozzá azonnal önmagunkból is valamit a Jézus-történethez? Mindannyian pontosan ugyanazt a Jézust ismerjük?

ÉRDEKESÉGEK

- Scorsese gyermekkorra óta szeretett volna filmet készíteni Jézus életéről.
- A forgatókönyv öt évig pihent Scorsese ügyvédjének a fiókjában, mert ugyan zseniálisnak gondolták, de mindketten féltek, hogy milyen hatást váltana ki a világból...
- A filmet számos országban betiltották, mint például Argentína, Chile, Mexikó és Törökország. Szingapúrban és a Fülöp-szigeteken ma is betiltott film.
- Francia katolikus fundamentalisták a heves tiltakozásuk részeként mozikat is felgyújtottak, aminek a nézők közül végül egy halálos és számos súlyosan sebesült áldozata lett.
- Amerikai gyülekezetek 10 millió dollárt fizettek volna az összes másolatért (hogy megsemmisíthessék). A Campus Crusade for Christ vezetője a negatívot vette volna meg ugyanennyiért, ugyanezen okból.
- A filmben a zsidóknak amerikai, a rómaiaknak brit akcentusuk van.
- Defoe három napig nem látott a szemcseppek miatt, ami a ragyogó napfényben is kitágította a pupilláját, hogy emberfeletti tekintetet kölcsönözzön neki. Defoe-nak máskor magas láza, súlyos meghűlése volt, de így is forgatott. (Pl. amikor kobraék másznak Jézus kunyhójába.)
- Scorsese a teljes forgatás alatt betiltotta a dohányzást, egyrészt a saját asztmája miatt, de még inkább, hogy ne hogy fotók készüljenek bibliai szereplőkről úgy, hogy lóg a cigi a szájukban.
- A film hihetetlenül kis pénzből készült, rendkívül takarékosan. Pl. amikor a római katonák öt irányból bevonulnak, akkor ugyanazt a három katonát filmezték öt szemszögből...
- Az Universal Pictures csak úgy volt hajlandó anyagilag finanszírozni a filmet, ha ezután Scorsese csinál egy eladhatót is, ez lett a *Cape Fear – A rettegés foka*.
- Ez Scorsese egyetlen olyan 16+ filmje, amiben nincs durva káromkodás.

Kontroll (2003) – 105 perc

Tudom, hogy sok kritika éri Antal Nimród első nagyjátékfilmjét – én zseniálisnak tartom. Humor és tragédia, tomboló gonoszság és bűbájos szerelem. Az önként vállalt alternatív valóság fogságából szabadulás legendája. És valami hihetetlenül finom happyend.

Külön javaslom, hogy a film nézésekor az elején, a metróigazgató felolvasott szövegét ugorjuk át. (Lásd még: érdekességek)

Írta és rendezte: Antal Nimród (Elhagyott szoba, A szállítmány, Ragadozók, Metallica: Through the Never)

Zene: Neo (-)

Operatőr: Pados Gyula (A hercegnő, Ragadozók, Az útvesztő: Tűzpróba)

Színészek: Csányi Sándor, Balla Eszter, Mucsi Zoltán, Pindroch Csaba, Bádár Sándor

Antal szerint a jó és a gonosz harcáról akart filmet készíteni. Ebből szerintem sokkal több lett, de a harc áthatja a filmet. Az élet törekény-sége, az erőszak tombolása, ami minket is maga alá gyűr, ahogyan egy erőszakos világ állattá, sőt inkább szörnyeteggé teszi az embert, mind-eközben mégis embernek maradni, a nagypénteki Emberfia értelmében, ez a tét. Árnyék és Bulcsú öltözéke egyforma. A gonosz bennünk lakik, egy részünk (simul iustus et peccator). Bennünk kell győznie a jónak.

- ▶ Bulcsú menekülése a teljesítménykényszer elől megkísért minket is néha? Van csábítása a legaljának, aminél már nem lehet rosszabb? Szoktuk önmagunkat büntetni? Tudunk megszabadulni önmagunktól? Van segítség ebben főntről? Léteznek az angyalok?

ÉRDEKESSÉGEK

- Antal Nimródnak kilenc hónapjába került, hogy meggyőzze a BKV-t a forgatásról. Ez azzal a feltétellel történt végül meg, hogy a metró igazgatója egy szöveget olvas fel az elején, melyben közli, hogy ez nem dokumentumfilm, hanem fikció és a metró dolgozói mennyire jó fej emberek...
- 40 éjszakán keresztül forgatták a filmet, minden este a metró zárása után még öt órát.

- A sínfutas végén, amikor a metró majdnem elüti Gonzót, semmilyen speciális effekt nincs.
- Árnyék személye szándékosan nem derül ki.
- Húsz év után az első magyar film volt a Cannes-i Filmfesztiválon.
- Nagy Zsolt véletlenül szalad fejfel az oszlopnak, de bent hagyták a filmben. (Jó is. ☺)

Zsinóron [Strings] (2004) – 88 perc

A Zsinóron száz százalékban bábfilm, zsinórral mozgatott marionett bábukkal. Jó erre felkészíteni a nézőket. Hivatalosan 16 éven felülieknek való, mert a képek, a jelenetek a szívünkig hatnak. Egy mélysége-sen komoly mese ez, ami döbbenetes teológiai magasságokba ér a mennyből eredő zsinórjaival.

Írta és rendezte: Anders Rønnow Klarlund (A megszállott, Utópikus Tai-getosz)

Írta: Naja Marie Aidt (-)

Zene: Jørgen Lauritsen (Vikaren, A pap – Háború a vámpírok ellen, A vadász)

Operatőr: Kim Hattesen (Antikrisztus), Jan Weincke (Szembenézni az igazsággal, Bánat és öröm)

Színészek: James McAvoy, Catherine McCormack, Julian Glover, Ian Hart

Hogyan van jelen Isten a világban? A deizmus szerint sehogy, „a gép forog, az alkotó pihen”. A hagyományos teizmus szerint Isten mindent a kezében tart, mint valami mennyei sakkjátékos, aki mint figurákat mozgat minket egy komplex stratégiai játékban (Pratchett: Mágia szí-ne). Barth szerint az egész földi élet színdarabja meg van előre írva, nekünk csak el kell játszanunk. Isten szó szerint zsinóron rángat minket. Vagy nem. Isten önkorlátozza magában a mindenhatóságot, hogy a nekünk adott szabad akarat ajándékától lehessünk emberek (Kush-ner) és nem bábok, robotok, programozott automaták. Talán a zsinór valójában köldökzsinór, ami éltet, de nem kényszerít. Sőt (a film leg-szebb jelenete) a szeretetben egymással köt össze. Mert ott fent Isten maga a szeretet, hogy összekössön minket.

- ▶ Bábok vagyunk vagy szabadok? (Ez a kérdés, válaszlatok! :-)

ÉRDEKESSÉGEK

- A világ első teljesen integrált egészestés bábfilmje.
- A készítők igyekeztek, hogy a világ mindenféle kultúrája megjelenjen a nevekben és a díszletekben.
- A legkisebb miniatűr díszlet alapterülete 100 négyzetméter volt.
- A jelenet, amikor Hal Tara fejével lefelé lóg egy barlang mennyezetéről, nyilvánvaló utalás Luke Skywalkerre a Birodalom visszavágából. Julian Glover (A nagy Kahro) Veers ezredest játszotta a Birodalom visszavágban.
- Ghrak darabokból való újraépítése referencia Frankensteinhez.
- A bábokat élő színészek alapján formázták meg: Nezo – Patrick Stewart; Zita – Helen Mirren; Hal Tara – James McAvoy; Kahro – Ben Cross; Erito – Laurence Olivier, Eike – Samantha Bond; Ghinna – Brigitte Bardot; Ghrak – Gary Oldman.
- Bern Ogodnik bábművész azt nyilatkozta, hogy egy marionett bábu tökéletes kézmozdulatát tíz évig kell tanulni, ahhoz pedig hogy a teljes test mozgását elsajátítsa valaki, huszonöt év kell.
- Klarlund egy filmet készült készíteni a terrorizmusról és arról, ahogy az USA reagált szeptember 11-re. Úgy döntött, hogy mesében mondja ezt el, így született a *Zsinóron*.
- A film 7 millió dán koronával haladta túl az eredeti költségvetést (280 millió forint).

Doctor Parnassus és a képzelet birodalma [The Imaginarium of Doctor Parnassus] (2009) – 123 perc

Számomra a létező legvarázslatosabb film az alternatív valóságok témájában, igazi teológiai tobzódás. Remek színészi játék (Heath Ledger tragikus halála ellenére), csodálatos képi világ, magával ragadó mese. Engedjük lezárásként, hogy gyermeki énünk elmerüljön ebben a szép történetben.

Írta és rendezte: Terry Gilliam (Gyalog galopp, Brazil, A halászkirály legendája, 12 majom, Grimm)

Írta: Charles McKeown (Brazil, Münchhausen báró kalandjai)

Zene: Jeff Danna (Testvérbosszú, Kaptár filmek, Silent Hill), Michael Danna (Pi élete, Transzcendens)

Operatőr: Nicola Pecorini (Félelem és reszketés Las Vegasban, A felejtés virágai, Tideland)

Színészek: Christopher Plummer, Lily Cole, Heath Ledger, Johnny Depp, Jude Law, Colin Farrell

Kárhozat és üdvösség, a két nagy alternatíva. A Gonosz trükkjei sosem fogynak el. Egyesek szerint rajtunk múlik, hogy melyik lesz az osztályrészünk (ókori egyházatyák, fundamentalizmus). Mások szerint egyedül Isten kegyelmi ajándéka az üdvösség, ehhez sem hozzátenni, sem ebből elvenni nem tudunk. Tillich szerint három félelem uralja az embert: a haláltól, a kárhozattól és az élet értelmetlenségétől való félelmünk. Ebben a filmben ez a három szépen összekavarodik, de attól még meghatároz minket. Mégis hitvallásunk, hogy van szabadulás. Áldozat árán.

- ▶ Mindig van remény a szabadulásra? Van hitünk a jó utat választani? Van szeretetünkől fakadó bátorságunk végigmenni ezen az úton, keresztelve akárhány alternatív valóság határait?
- ▶ Neked jó volt ez a filmklub? Szerinted volt értelme?

ÉRDEKESSÉGEK

- Heath Ledger utolsó filmje. Halála után két hónapig szünetelt a forgatás, de amikor Johnny Depp, Colin Farrell és Jude Law elvállalták, hogy eljátsszák Ledger szerepét, újra forgatni kezdtek. Néhány ügyes átírással és a képzeletbeli sikok kombinálásával be tudták fejezni a filmet.
- Johnny Depp, Colin Farrell és Jude Law a filmért kapott gázsijukat Heath Ledger lányának, Matildának adták, hogy anyagilag biztonságosabb lehessen a jövője.
- A parnassus szó egy olyan magasztos helyet jelöl, ahol a költészet, irodalom és a tanulás honol. A görög mitológiában kisebb események színtere.
- Az első imagináriumi jelenetben a részegnek választania kell egy kocsmát és egy tizenkét lépcsős mászás közt. A tizenkét lépcső egy létező, az alkoholizmustól való szabadulást segítő program.
- Az imagináriumbeli részek híres festményeket jelenítenek meg: Maxfield Parrish, Claude Monet, Grant Wood képeit.

- Az egyik zárójelenetben Mr. Nick (a Sátán megtestesítője) egy almát ajánl fel egy csoport apácának. Ez utalás a bűnbeesés történetére.
- Gilliam elmondta, hogy Tony azért visel fehér öltönyt, mert ő az Imagináriumot megmentő „fehér lovag”.
- A film több utalást is tartalmaz Samuel Beckett *Godot-ra várva* című darabjához. Tom Waits fekete öltönye és keménykalapja vagy Jude Law nyakában a kötél (mint Lucky) például ilyenek.
- Gilliam a 12 majom (1995) után ezzel a filmmel kap újra Oscar-jelölést (Academy Award), mindkét film két jelölést kapott és egyet sem nyert.

Zárszó és ajánló

Végezetül álljon még itt egy lista néhány további filmről, ami szerintem ennek a mostani egyetemista, fiatal felnőtt korosztálynak az alternatív valóságok fogsága témában érdekes és ugyanakkor tartalmas lehet.

- A búra alatt [Under the Dome] (sorozat) (2013–)
- A burok [the Host] (2013)
- A faun labirintusa [El laberinto del fauno] (2006)
- A mindenő [Bruce Almighty] (2003)
- A zöld urai [Epic] (2013)
- Álomháború [Sucker Punch] (2011)
- Amélie csodálatos élete [Le fabuleux destin d'Amélie Poulain] (2001)
- Avatar [Avatar] (2009)
- Az útvesztő [The Maze Runner] (2014)
- Bálnalovas [Whale Rider] (2002)
- Elveszett gyermekek városa [La cité des enfants perdus] (1995)
- Fel! [Up] (2009)
- Felhőatlasz [Cloud Atlas] (2012)
- Forráskód [Source Code] (2011)
- Hellboy 2. – Az Aranyhadserég [Hellboy II: The Golden Army] (2008)
- Kocka [Cube] (1997)
- Log Horizon (2013–) / Sword Art Online (2012–) (sorozat)
- Mátrix trilógia [The Matrix] (1999, 2003) + Animátrix [The Animatrix] (2003)
- Páncélba zárt szellem [Ghost in the Shell] (1995)
- The 100 (sorozat) (2014–)
- Totoro – A varázserdő titka [Tonari no Totoro] (1988)

Természetesen egy jó filmklub sikerének titka a jó beszélgetés. A fentiek is mind ezt tudják segíteni. De a rendes előkészület mellé nagyon fontos, hogy legyen egy jó vezető, aki ezt szívvel-lélekkel vinni tudja. És természetesen abban is hiszünk, hogy maga Jézus is megáldja jelenlétével ezeket az alkalmakat, hitünk által pedig besegít az interpretációba is. Gondolkodni az élet nagy kérdésein? Hát van ennél szebb emberi kaland? Pont teremtettségünkben rejlik az a kreatív erő, ami lángoló lelkesedéssel keresi az értelmet, magát Istent. Egy filmklub során vendégei lehetünk más alkotók szubjektív valóságainak, de a tét mégiscsak az, hogy bennünk mi születik meg.

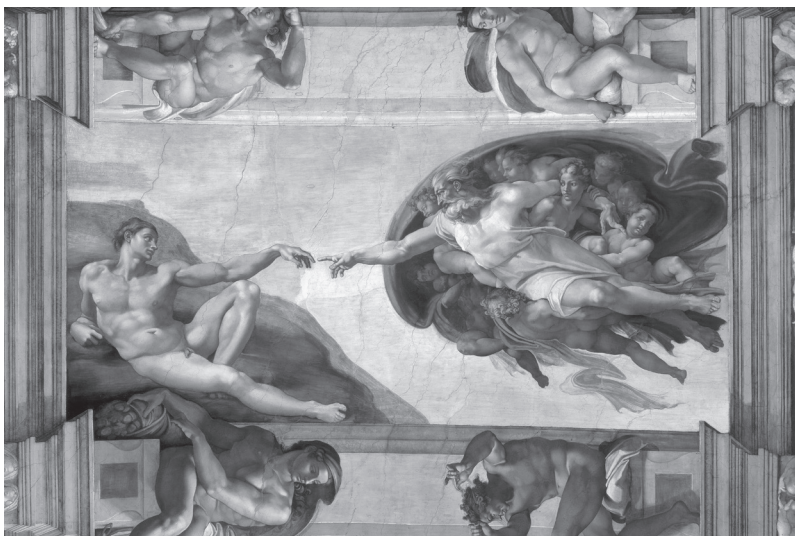
Elhívástörténetek a képzőművészetben

ZÁSZKALICZKY ZSUZSANNA

291

Elhívás – az életre

- ▶ Michelangelo (1475–1564): Ádám teremtése
- ▶ Igehely: 1Móz 2,5–7
- ▶ http://vilagbiztonsag.hu/keptar/albums/userpics/11551/orig_Michelangelo_-_Creation_of_Adam.jpg

Ha lehet ilyet állítani, a világ egyik legnagyobb művészeti alkotása Michelangelo freskóciklusa a Sixtus-kápolnában (Róma, Vatikán). A teremtés történetére és emblematikus alakok keretezte őszö-

vetségi jelenetekre az oltárfal utolsó ítélete teszi fel a koronát. Az életre hívó Teremtőtől az üdvösségre és kárhozatra küldő, ítélő Krisztusig tart az ív. A festőt nem köti le a természet szépségeinek aprólékos bemutatása. Egész munkásságának központi kérdése az emberi test mind tökéletesebb ábrázolása volt. A pápai kápolna freskóin több száz, tökéletesen felépített, többnyire ruhátlan test látható kavardásban, tömegjelenetekben, erős – jól kiszámított – rövidülésben. A mennyezet egyik mezőjében a talán legismertebb jelenet: Ádám teremtése. A szentírási szövegelméletéből – és a korábbi ábrázolásokból – jól tudjuk, a hatodik napra már benépesült a föld: az égitestek ragyognak, és mindenütt madarak, csúszómászók és földi állatok mozognak. Ádám teremtése pillanatában azonban ez mind nem érdekes, inkább hangsúlyos az utalt szakasz: nem volt még ember, aki megművelje a földet. Az Atyaisten öt jelenetéből ez az aranymetszésben elhelyezkedő negyedik: szélvészként viharzik végig a kozmoszon, hogy szétválasszon, megalkosson, megteremtse mindent, amiről látja, hogy jó. Mintha ennek a viharzásnak, ennek az angyali tökéletességgel megalkotott figurának csak egyetlen célja lenne, mintha mindent annak vetne alá, hogy az embert megteremtse. A halványkék atmoszférában most válik egyértelműen ketté Isten és a természet világa. Míg a Teremtő bíbor köpenye (ismerős lesz ez a köpeny majd a nagypénteki eseményekben) angyalokkal és késő reneszánsz puttókkal – és egyesek szerint Éva előkép-alakjával – tömve az Atya otthonát, a mennyei szférát van hivatva jelezni, addig a szinte kopár hegyoldal a földi világ színtere. Az átlósan elhelyezkedő két szoborszerű alak izmos végtagjai – mint egy balettben – vezetik a szemünket. Párhuzamosan elhelyezkedő lábuk harmóniát, ugyanakkor a történet elementáris mozgalmasságát sugallja, ahogy a drapériák hullámzása és az Atya szakállának, hajának lobogása is. Nincs még egy Teremtő a festészetben, akinek alakja ennyire dinamikus, erőteljes és tehetségtől duzzadó. (Figurájában a festő biztosan utal az ember talentumként kapott teremtő erejére is.) Az Atya jobbjára előre lendül, Ádám balja még térdére támasztva, kicsit erőtlennül várja, hogy az élet beléhatoljon. Az antik szobrokat idéző férfiarca, a tökéletes férfiszépség az istenképűség lenyomata. A balettből itt születik meg a dráma. Az Atya felé vágyódó tekintetben a misztérium, Isten megismerése iránti sóvárgást látjuk: nem Ádámét, hiszen ő – a bűneset előtt – ismerte az Atyát, de Michel-angélot, a megrendelő II. Gyula pápáét és a magunkét is.

Elhívás – a követésre

- ▶ M. L. L. Willmann (1630–1706): Jákob álma
- ▶ Igehely: 1Móz 28,10–22
- ▶ https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/4a/Michael_Lukas_Leopold_Willmann_001.jpg

A történet talán az egyik legismertebb az Ószövetségben. Jákob, miután csalással szerezte meg az atyai áldást, távozni kényszerül, nyughatatlanul bolyong. Az éjszaka az ég alatt éri. A sziléziai Rembrandt néven is elhíresült barokk festő képén mintha Jákob nem is a jelenet főszereplője lenne. A képtérhez képest kicsiny, elveszettnek látszó alakja egy hatalmas lapos kőre támasztva fejét, vörös köpenyével takarózva mélyen alszik. A festő észak-európai, lombos erdőbe helyezi a jelenetet – ez egyáltalán nem meglepő, hiszen a festészetben sok száz éven át nem a bibliai kornak pontos bemutatása, hanem a szentírási

igazságok és tanítások minél érthetőbb megfogalmazása volt a cél. Így hát apró, első látásra fel sem tűnő utalásokkal értelmezi Jákob történetét. Teljesen természetes, hogy a vándor víz mellett út táborát, ám a víznek rendkívül gazdag jelentése is van: mint ósanyag, az élet nélkülözhetetlen kelléke, Isten hatalmát (Zsolt 77,17) és szerető gondoskodását (Zsolt 23,2) hirdeti. Megtisztító ereje a zsidó rituálékban is jelen van már. Vándorunk mellett alszik a mindenkori vándorok attribútuma, egy kutya. Jákob esetében nem pusztán az emberi hűségnek mint erénynek, hanem az Isten iránti hűségnek is megtestesítője. A kép bal középterében egy eltört oszlopot látunk. Az oszlop kozmikus jelkép, Isten hatalmát és ítéletét fejezi ki az Ószövetségben. Az eltört oszlop – ebben az esetben – a mindenkori ledöntött bálványokra utal, arra, amit Isten – később Mózesnek, de itt – Jákobnak éppen ebben a történetben is mond: „Én vagyok az ÚR, atyádnak, Ábrahámnak Istene, és Izsáknak Istene!” Az erdő zöldje keretezi és kiemeli „a menny kapuját”. A függőlegesek és a vízszintesek nyugodt kompozícióját erőteljes átló bolygatja fel: a ragyogó kék ég megnyílik, és fénycsóvából ácsolt létra ereszkedik alá. A létrán angyalok járnak-kelnek, részben felfelé, részben Jákobra tekintve közlekednek ég és föld között, mintha közvetítenének Isten és a földi halandó között. Mintha az álom valamiféle mezgye lenne a transzcendens és az evilági között – ezt az angyalok anyagtalannal áttetsző volta is sugallja. Isten ígérete olyan hihetetlen Jákob történetében, hogy csak álmában volt közölhető. Miért áll melléje, ha Jákob csalt? Mert legbensőbb indítékai szerint ítélt, és nem a cselekedet szerint. Jelleme még nem volt méltó az áldásra, a büntetést, a száműzetést vállalnia kellett, de segítséget adott Jákob jellemének fejlődéséhez, igazzá válásához: a létra megmászásához, a felfelé vezető út megtételéhez.

Elhívás – az igazságra

- ▶ John Singleton Copley (1738–1815): Sámuel és Éli
- ▶ Igehely: 1Sám 3, 1–1
- ▶ <https://joniewp.files.wordpress.com/2012/12/copley-john-singleton-samuel-reading-to-eli-the-judgments-of-god-upon-elis-house.jpg>

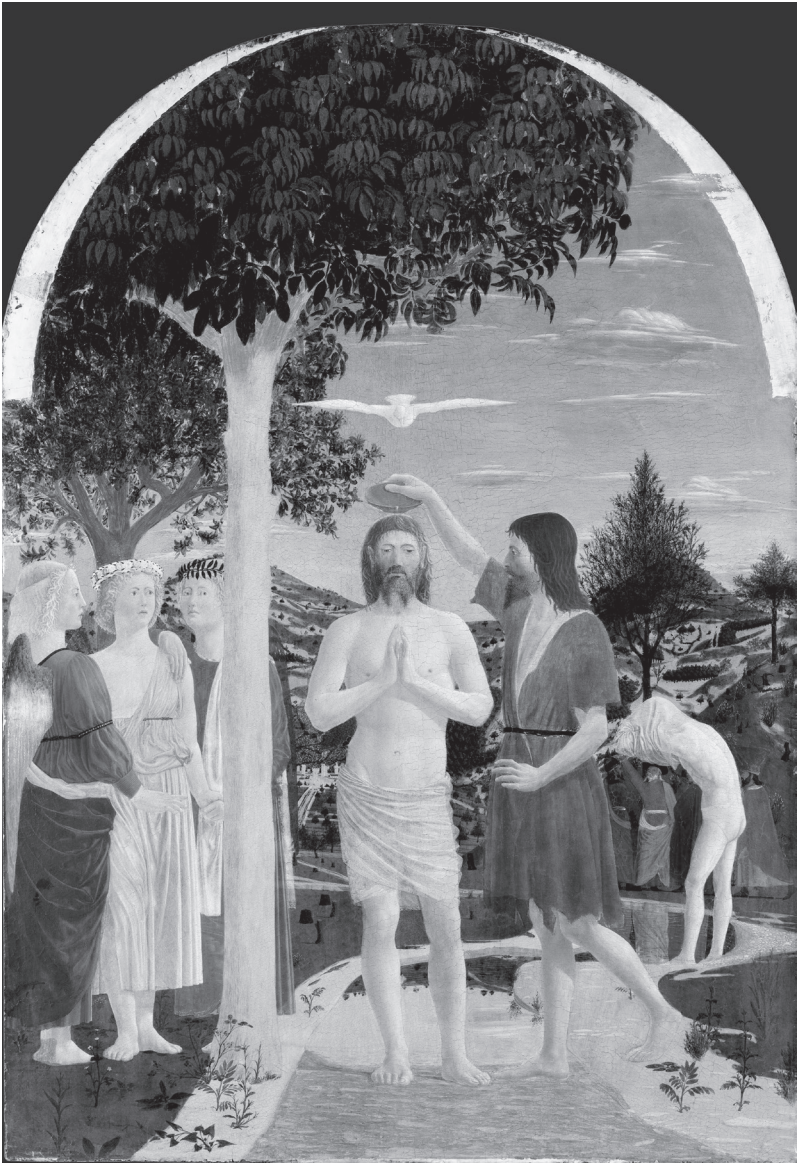
A két szereplő majd az egész képteret elfoglalja. Ha szó szerint tekintünk a történetre, hamar rájövünk: a festő minden bizonnyal nem az éjszakai jelenetet rendezte meg, hanem annak üzenetét sűriti össze. Az oszloplábazat (Isten hatalma és ereje), az arany tárgyak pompája és a füstlőből felszálló, misztikus aranyban csillogó füst gazdag, templomi környezetre utal. Tudjuk, a kis Sámuel az „Isten ládájának”

közeliében aludt. A festő az öreg és a fiatal, a gazdag és az egyszerű, az előírásos és a tiszta ellentétére épít. Az idős Éli kohanita öltözete a zsidó hagyományok ismeretére enged következtetni. Pontosan azokat a ruhadarabokat viseli, amelyeket a szentélybeli szolgálatkor kellett felölteni. Minden darabnak megvan a maga funkciója, színesek, feltűnőek és értékesek. Az aranyból készült melldísz épp a szív fölött foglal helyet: 12 – előírás szerint különböző – ékköve a 12 törzset jelenti. Törvénytevő melldísznek is nevezik, hiszen ebben helyezték el az Urimot és Tummimot, amelynek segítségével a főpap Istenhez fordult bölcs döntésért, ha a közösség sorsáról volt szó. (És itt most az forog kockán!) Szintén előírás szerint a szentély függönyének anyagából készült az éfód (köpenyféle), aranyszálakkal, amelyek a királyi hatalomra utalnak, kékbíorból, karmazsinból és piros bíorból – azaz nagyon előkelő anyagokból. A kékbíbor köpeny szegélyét 72 kicsi alma és csengő díszítette, melyek minden lépésnél megcsendültek, hogy megszűröl hallani lehessen a pap érkezését. Éli pompás ruházata tehát sokkal több anyagi gazdagságnál, ez az Istennel kötött szövetség egyik látható jele. Vele szemben azonban a kis Sámuel csupán hófehér alsóinget visel. Mindössze hosszúra nőtt haja árulkodik arról, hogy Istennek szánta őt anyja. Amikor a kis Sámuel végre meghallja Isten üzenetét, nyilván fájdalommal tölti el, hogy Éli családja ellen kell szólnia. Ám Éli hite és Istenbe vetett bizalma erősebbnek bizonyul. Kezeit nyugtatólag emeli, biztatva Sámuelst Isten szavának tolmácsolására. A kisfiú lelkesülten magyaráz, jobbával az égre mutatva. Bal kezét Éli térdén nyugtatja – ami nem meglepő közeli viszonyukat ismerve: öreg mester és tanítványa. Viszont, ha tudjuk, hogy emberi kéz nem érintheti a pap öltözetét, amint felvette, mert tisztátalanná lesz, hát meglepő Éli nyugalma. Ő már tudja, hogy aki előtte áll, nagyobb lesz nála: nemcsak papként, hanem prófétaként és bíraként fogja Istent szolgálni, élete híd a bírák kora és Dávid felkent királysága között.

Elhívás – az áldozatra

- ▶ Piero della Francesca (1420–1492): Jézus megkelesztelése
- ▶ Igehely: Mt 3,13–17
- ▶ https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/1c/Piero,_battesimo_di_cristo_04.jpg

A kompozíciót minden hittanos felismeri: Jézus megkeresztelése áll előttünk. Békés, kiegyensúlyozott kompozíció, otthonos, derűs toszkáni tájba helyezve. A kép első jelentős megbízása volt a fiatal festőnek: a San Sepolcro-i kamalduliak Szent János-oltárára kellett oltárképet készítenie. A félköríves záródású képtér két határozott részre bontható: a felső (kör) az égi szféra, az alsó (négyzet) pedig a földi. A kör és a négyzet metszésében lebeg a Szentlélek galambja, akit alig lehet a kék égen úszó karcsú felhőktől megkülönböztetni. A reneszánsz lélek nem enged meg semmiféle eksztatikus túlzást, semmi zavarba ejtő illúziót. A kép szimmetriatengelyében a főszereplő, küldetésére induló Jézus áll: egyszerű ábrázata az emberi vonásait, bőrének fehérsége, antik istenszobrokat idéző kontraposztja isteni vonásait hangsúlyozza, imádkozó gesztusa az Isten akaratának elfogadását emeli ki. Szoborszerű szépsége mellett a keresztelő figurája már-már piszkosnak hat. Megismerjük – Pierohoz képest – torzonborz szakálláról és teveszőr köntöséről. Jobbjában széles tengeri kagylóból önti a vizet Jézus fejére. Hogy hogyan keresztelt János – alámerítéssel, kezéből vagy edényből vizet öntve –, nem tudhatjuk, az azonban biztos, hogy a kagyló a Hispániáig térítő idősebb Jakab apostol (és így a Szent Jakab zarándoklat) attribútuma – a hagyomány szerint ő keresztelt kagylót használva edényül. A kagyló a keresztény művészetben Mária-szimbólum is: zárt héjában terem nagy szenvedések árán az igazgyöngy, ahogy Mária méhében testesült meg az Úr. A szent jelenet fölé kupolaként borul egy fa lombja, míg a háttérben levágott tönkök látszanak, keresztelő János prédikációjára utalva. A Jordán partján zsidó férfiak várnak sorukra – vagy gyanakodva figyelik a jelenetet, és készülnek a próféta elfogatására? Egy alak épp a keresztségre készül, levéve ruháját? Vagy épp utána van, s felveszi a tisztaság hófehér öltözetét? A kép bal oldalán három angyal tanúja a szent eseménynek: ők sem szerepelnek az evangélium lapjain, kellőképpen titokzatosak. Különböző ruhájuk, fejdíszük biztosan jelent valamit. Szorosan egymás mellett állva, az egyetértés gesztusaival valamiféle hármasságot sugallnak: a színes ruhás a nyugati, a fehér ruhás a görög, a harmadik pedig a latin egyház géniusza lenne? Vagy a hit, a szeretet és a remény angyalai – szívárványszínű szárnyal, rózsas- és babérkoszorúval? A minimális mozgás nem töri meg a kép csendjét. Az időből kiemelt jelenetben csak fény van, tükröződés, víztisztaság és hűvösen reszkető

atmoszféra. A szent jelenet emelkedettségé – amit a mennyei szózat erősít meg – árnyék nélküli, földöntúli aurájával szenteli meg a helyet, és megkockáztathatjuk: fogja egybe a kompozíciót. Ami az utolsó érintetlen pillanat Jézus életében.

Felhasznált irodalom és a képek forrása

BORCHGRAVE, Helen de: *Kalandozás a keresztény művészet világában*. Athenaeum, Budapest, 2000.

DÁVID Katalin: *A teremtett világ misztériuma*. Szent István Társulat, Budapest, 2002.

KARÁTSON Gábor: *Szent Lukács írása szerint való evangélium*. Q.E.D. – Klaris, Budapest, 2004.

LÓRINCZ Zoltán: *Biblia a magyar festészetben*. Kálvin Kiadó, Budapest, 2002.

RÉNYI ANDRÁS: Befogadás testközelben... In: *Conversio*. ELTE BTK, Budapest, 2013.

muvtort.btk.ppke.hu
wikimedia

Korálok akkordokkal

HAJDUCH-SZMOLA PATRIK

300

JÖJJ, NÉPEK MEGVÁLTÓJA - EÉ 131

Jöjj, népek Megváltója!

Így kér a föld lakója, Jöjj, lelkünk drága fénye, Szívünk édes reménye!

Capo1 em G | D em | C am | D G | G em | am C | C G | D em ||

2. Te érkezel Atyádtól Mennybéli palotádból, Hogy itt megvívj miértünk, És légy mi pajzsunk, vértünk.
3. Ím, készen vár a jászol, A szív többé nem gyászol, Az éjszaka világos, Az ösvény barátságos.
4. Ó, szállj közénk, Királyunk! Íme, eléd kiállunk: A sötétség elmúljon, A hit fénye ragyogjon!

Szöveg: Ambrosius 334–397 himnusza (*Veni redemptor gentium*); Luther Márton 1483–1546. Dallam: Gregorián himnuszából Luther Márton 1483–1546.

Ó, JÖJJ, Ó, JÖJJ, IMMÁNUEL- EÉ 133

Ó, jöjj, ó, jöjj, Im - má - nu - el,* Hadd
 szá-ba-dul-jon Iz - ra - el! Ím, fog-ság-ból kél
 só - ha - ja, Mert tá-vol Is-ten szent Fi -
 a. Meg - lásd, meg - lásd, ó, Iz - - ra -
 el, Meg - sü - le - tik Im - má - nu - el!

♯ | em | am | em | G⁶ | D | C | am | C | D | em | D^{fis} | G |
 Refr: hm | em | D | G | em | am⁺⁶ | em ||

2. Ó, jöjj el, Jessze* vesszeje, Ne ártson sátán ereje! Mentsd meg pokoltól népedet, Hogy dicsérhessen tégedet! Meglásd, meglásd, ó, Izrael, Megszületik Immánuel!

3. Ó, jöjj, ó, jöjj, Naptámadat*, És hozd vigasztalásodat, Űzd el a sötét éj ködét, És vedd el minden félelmét! Meglásd, meglásd, ó, Izrael, Megszületik Immánuel!

4. Ó, jöjj, Kulcs Dávid törzséből*, A mennynek kapuját nyisd föl! Az üdvösségre tárj utat, Ne legyen részünk kárhozat! Meglásd, meglásd, ó, Izrael, Megszületik Immánuel!

Szöveg: XII. századi latin ének (Veni, veni Emmanuel). Dallam: XVII. századi francia misekönyvből.

JER, TÁRJUNK AJTÓT MÉG MA MIND! - EÉ 137

302

Jer, tár - junk aj - tót még ma mind! A
 leg - nagyobb ki - rály van itt, Kit Úr - nak vall a
 föld s az ég, De mint Meg - vál - tó jó közénk,
 Hogy hoz - zon bé - két, é - le - tet. Jer, mond - junk
 né - ki é - ne - ket: Ó, áld - lak bol - do -
 gan, Én al - ko - tó U - ram!

Capo3 † | C em | F G | dm em | G C | G $\frac{7}{b}$ am | D⁴³- G | em am | D⁴³- G |
 C^{6-5b-5} | C⁶⁻⁵ | am⁷ | am⁷ | F dm | G | dm G | C ||

2. Hű támasz és hű gyámol ő, Az égi jóság benne jó, És nála vár az ol-
 talom, Mert kormánybotja irgalom. A bűnak, gyásznak vége lesz, Az
 ég s föld hálát zengedez: Légy áldva szüntelen, Megváltó Istenem!
3. Ott boldogság van, boldog nép, E nagy Király hol trónra lép, És bol-
 dog hajlék, boldog szív, Mely őelőtte már kinyílt! Az éjből hajnal támad
 ott, S az élet fénye úgy ragyog! És száll az énekszó Feléd, Vigasztaló.
4. Jer, tárjunk ajtót lelkesen! A szívünk templommá legyen, És hintsük
 benne szét a hit Szép, élő palmaágait! És Jézus hozzánk is belép, Megoszt-
 ja velünk életét. Légy áldva szüntelen, Kegyelmes Istenem!

5. Ó, jöjj, megváltó Jézusom, A szívem néked megnyitom. Tevéled tér be gazdagon Az élet és az irgalom. Szentleked által járj velünk, Míg hozzád mennybe érkezünk, S ott mondunk majd neked Dicsérő éneket!

Szöveg: Georg Weissel 1590–1635 (német). Dallam: Halle 1704.

JERTEK, HÍVEK, JÉZUS ELÉ - EÉ 138

Jer - tek, hí - vek, Jé - zus e - lé,
Bet - le - hem kis jász - la fe - lé, Jer - tek, Jé - zus
drá - ga ne - vét Áld - ja ví - gan szí - vünk, szánk.

Capo1 E | A H | cism | gism | | A | E | A cism | H E ||

2. Szégyent vall a bűn mérge már, Bárhogy támad sátán, halál, Szívünk benne békét talál. Ó, mi gondunk volna még!

3. Isten nekünk adta Fiát, Hálás, hívő szívvel imádd! Ő a szolgaságból kivált, És a mennybe fölemel.

4. Szánó szíve vonta felénk. Láta lelkünk égő sebet, És elhagyta értünk eget: Testet öltött, földre szállt.

5. Jákób fénylő csillaga* ő. Sátánt, átkot, bünt leverő. Gyászos éjből tűnik elő. Győz a poklok erején.

Szöveg: Paul Gerhardt 1607–1676 (német). Dallam: XIV. századi kétnyelvű latin-német ének (Quem pastores laudavere), EÉ 152.

VÁRJ, EMBER SZÍVE, KÉSZEN - EÉ 140

Várj, em-ber szí-ve, ké- szen, Várd Is-ten Harco- sát,
Ki üd-vös-sé-ged lé- szen, És bé-kes-sé-get ad.

Fényt, él-tet hoz-va jó, Meg-tört az ő- si á - tok, Kit

vá-gya-koz-va vár - tok, Be - tér hoz-zá-tok ő.

Capo3 ||: 7 | em | D | C | H :||

CD | G | em | AD | C | Fis/ais hm | G⁶ H⁷ | em ||

2. Jól készítsétek útját, A Vendég már közel! Mi néki gyűlölt, utált, Azt mind vessétek el! A völgyből domb legyen, Hegycsúcs a mélybe szálljon, Hogy útja készen álljon, Ha Krisztus megjelen.

3. Az Úr elé ha tárod A szív alázatát, őt nem hiába várod, Betér hozzád, megáld. A testi góg: halál! De bűnödét ha bánod, Szentleke bőven árad, S a szív üdvöt talál.

4. Ó, Jézusom, szegényed Kér, vár, epedve hív. Te készítsd el, tenéked Lesz otthonod e szív. Jer hű szívembe hát, Habár szegény e szállás, De mindörökre hálás, Úgy áldja Krisztusát.

Szöveg: Ézs 40,3-4. Valentin Thilo 1607-1662; 4. vsz.: Hannoveri énekeskönyv 1657 (német). Dallam: Erfurt 1563, EÉ 337.

FEL ÚTRA, TI HÍVEK - EÉ 163

Fel út - ra, ti hí - vek, Uj - jong - va, vi -
 dá - man, Ó, jer - tek, ó, jer - tek, vár Bet - le -
 hem! Ott szü - le - tett meg an - gya - lok Ki -
 rá - nya: Ó, jöj - je - tek, i - mád - juk! Ó, jöj - je - tek, i -
 mád - juk! Ó, jöj - je - tek, i - mád - juk az U - rat!

♯ | G | D | G | D | em | hm | D/ _A A | D | G | CG | Dem | AD |
 Refr: G | CG | G | A⁹D | C | DC | GD | G ||

2. A nyájat elhagyva Alacsony jászolhoz Sietnek, sietnek a pásztorok. Gyorsan siessünk mi is örvendezve: Ó, jöjjetek, imádjuk! Ó, jöjjetek, imádjuk! Ó, jöjjetek, imádjuk az Urat!
3. Ott látjuk majd testben Az örök Atyának Örökkön tündöklő szép csillagát: A gyermek Jézust, rongyba bepólyálva: Ó, jöjjetek, imádjuk! Ó, jöjjetek, imádjuk! Ó, jöjjetek, imádjuk az Urat!
4. Ki értünk szegény lett, Széna között nyugszik – Öleljük, öleljük át melegen! Mi is szeressük, ha ő így szeretett: Ó, jöjjetek, imádjuk! Ó, jöjjetek, imádjuk! Ó, jöjjetek, imádjuk az Urat!

Szöveg: XVII. századi latin ének (Adeste fideles). Dallam: Johann Wade gyűjteménye 1751.

ISTEN NÉKEM ERŐM, BIZODALMAM - EÉ 338

306

Isten nékem erőm, bi- zo - dalmam, Nyu-go - dalmam,
 Sújt-son bár sok fáj - dal-mam. Én ha-tal - má - ban
 Bí-zom s ol-tal - má - ban Él - tem foly - tá - ban.

Capo2 am | am | am | F | C | e | D | am { am }
 F | C | G | A° | D° | F || { G | am }

2. Benne élek, haláltól se félek, Jót remélek, Tőle csak el ne térjek. El nem enyészem A sírban végképpen: Mennyben lesz részem.
3. Semmi engem tőle el nem választ, Látom már azt, Hogy rám jót csak ő áraszt. Támogat engem Erőtlenségemben És ínségemben.
4. Mindenkoron azért csak őt áldom, Őt imádom, Míg élek e világon. Szívemet intem: Erős vár az Isten, Más üdvöd nincsen!
5. Te légy, Uram, őrzője a nyájnak, Egyházadnak, Mely Krisztust vall-ja Úrnak. Mert bűneinkért Ontott megváltó vért Mindannyiunkért.
6. Itt e földön magasztaljon téged, Míg csak élhet, Nagy buzgón a te néped. Míg szemtől szemben Éneklünk a mennyben Mind nagy öröm-ben.

Szöveg és dallam: Prágai graduál 1567 (cseh).

LELKEM, VIGYÁZZ, KÉSZÜLJ FEL - EÉ 441

Lel - kem, vi - gyázz, ké - szülj fel, Is - tent buz - gón
 Vá - rat - lan ne ér - jen el A kí - sér - tés
 kér - ve; Ki nem kész, hogy ne - héz
 é - je.
 Pró - bá - ját meg - áll - ja, Bűn - nek lesz szol - gá - ja.

307

||: D | hm | G hm | AG :||
 AD | HE | AD | EA | G hm | AD ||

2. Míg örködünk éberem, Kérjük Istenünket, Oldozzon fel, és tegyen Szabaddá bennünket. Megterhelt lélekkel Nem lehet őrt állni, Éberem szolgálni.

3. Kérni, buzgón kérni kell, Mert az élő Isten Imádságra vár, figyel, Kész, hogy megsegítsen. Mellénk áll, úgy kínál, Úgy ad erős lelket, Új meg új győzelmet.

4. Ha Jézus szent nevében Kérjük Istent bátran, Áldást áraszt ránk bőven Örök jóvoltában. Erejét, kegyelmét Bizony nekünk adja. Népét meghallgatja.

Szöveg: Johann Burchard Freystein 1671-1718 (német). Dallam: EÉ 426; Német dal - lam XVII. sz.

KIRÁLYI ZÁSZLÓ JÁR ELŐL - EÉ 181

308

d
 Ki - rá - lyi zász - ló jár e - löl,
 Ke-reszt-fa tit - ka tün - dö-köl, Melyen az é - let
 hal - ni szállt, S megtör-te hol - ta a ha-lált.

Capo3 D G | em A | em D | A D |
 hm A | em⁹ A | em hm | A D ||

2. Kegyetlen lándzsa verte át Gonosz vasával oldalát, S mely szennyet, vétket eltörölt: Belőle víz és vér ömölt.
3. Az ősi jóslat, ím, betelt, Mit a hű Dávid énekelt: „Az Úr, halljátok, nemzetek, Kereszten trónol köztetek.”
4. Rajtad tündöklük, drága fa, Királyi vérnek bíbora. Ó, választott jeles faág, Ki szent testét karoltad át!
5. Világ bűnének zálogát Te hordoztad, te boldog ág. Az ellenség gonosz fejét Megváltónk rajtad zúzta szét.
6. Szentháromság, dicsérjenek, Üdvösség kútja, mindenek! Legyen győzelmünk, add meg ezt, A diadalmas szent kereszt!

Szöveg: Venantius Fortunatus 530-609 (*Vexilla regis prodeunt*). Dallam: Nagyszombat 1651.

PARADICSOMNAK TE SZÉP ÉLŐ FÁJA - EÉ 365

Pa - ra - di - csom - nak te szép é - lő fá - ja,
Ó, drá - ga Jé - zus, Is - ten - nek Bá - rá - nya, Te vagy lel -
künk - nek i - gaz Meg - vál - tó - ja, Sza - ba - dí - tó - ja.

em | D | C | am | D | C | G | D em |
C | G | am | DG | C^{maj} | D em ||

2. Értünk egyedül szörnyű kint szenvedtél, Megfeszítettén töviset viseltél, Mi bűneinkért véreddel fizettél, Megölettetted!
3. Jézusunk, kérünk, szenteld meg lelkünket, Hogy megbocsássuk mi is a bűnöket Mindeneknek, kik ellenünk vétettek, És elesenek!
4. Adjad, hogy mi is értük könyörögjünk, Téged követvén szívből esedezünk, Hogy sok szentekkel tehozzád mehessünk, Üdvözlhessünk!
5. Hála legyen a mennybéli Istennek, Ki megváltója a bűnös embernek, És megszerzője szent békességünknek, Üdvösségünknek!

Szöveg: Pécsi Király Imre 1590?-1641? Dallam: Kolozsvár 1744.

DICSŐÍTÜNK, KRISZTUS, AKI SZENVEDTÉL - EÉ 199

r

Di-cső - í - tünk, Krisz - tus, a - ki szenved - tél,
És megváltást bűn-ből így szerzet- tél! Király vagy és
Úr vagy ö - rök - re. Tekints szánva min - den
bű - nös - re! U - runk, ir - gal - mazz ne - künk!

D | G D | em A | D | D | G | em C | D |
D | D⁷ | em D/_{fis} | G | D | fis m | GA | hm | G | CG | D ||

2. Szűz Mária drága, tiszta Virága, Kegyelemnek áldott, nagy Királya Vétkeinkért halt a kereszten, Hogy örök Megváltónk ő legyen. Urunk, irgalmazz nekünk!
3. Nézd, mint térdel, lásd meg nagy gyötrődését, Homlokáról mint hull vérverejték! Isten küldi hozzá angyalát, S ő vállal keresztet, kínhalált. Urunk, irgalmazz nekünk!
4. Mikor keresztfáján értünk vérezett, S váltságunkra mindent elvégezett, Eltakarta arcát fenn a nap, Föld rengett, kőszikla meghasadt. Urunk, irgalmazz nekünk!
5. Megváltónk kiomlott, drága szent vére Mossa bűnös szívünk hófehérre! Keresztfádra nézünk most hittel: Országodba, kérünk, segíts el! Urunk, irgalmazz nekünk!

Szöveg: Tranoscius énekeskönyv 1636 (szlovák). Dallam: Lucas Lossius 1561.

ÉN LELKEM, ÚTRA KÉSZÜLJ - EÉ 209

Én lel - kem, út - ra ké - szülj, Kí -
A szent vá - ros fe - lé tart, Kö -
sérd el U - ra - dat!
vesd és el ne hagyj! Szent á - hí - tat - tal
kí - sérd, Úgy nézd nagy kín - ja - it! Hor -
doz - ni a ke - resz - tet Té - ged is meg - ta - nít.

311

Capo3 ||: ♯ | G C | em C | G D | G :||
♯ | G | D | em A | D | G C | hm em | C D | G ||

2. Az Istennek Báránya, Lelkünknek jegyese, Ím, elmegy, mintha várna Menyegző öröme. Ó, jertek és nézzétek, Sion leányai,* Mint kell tövisből néki Koszorút hordani!

3. Most mint király vonulsz be, Ujjong a népsereg, De kész, Uram, a tör is, Hogy foglyul ejtsenek. Gúnyt és szidalmat hallasz A tisztelet helyett, Míg véres keresztfádon Lehunyod majd szemed.

4. Te a halált, ó, Jézus, Csak azért szenveded, Hogy megszerezd minékünk Az örök életet; De távolból felénk már Szent koronád ragyog, Mint borús éjszakában A fénylő csillagok.

5. A győzelem tiéd lesz, Veled van szent Atyád, ő hozza fel sírodra Húsvétnek hajnalát. Ám menj a véres útra, Már a pálmalevél, Melyet elődbe hintnek, Győzelmedről beszél.

6. Nagy kínjaidra, Jézus, Könnyezve gondolok. E szent napokban ébressz Bennem bűnbánatot! Öt sebed vigasztaljon, Ha én is szenvedek; S te boldogíts, ha majdan Nyugodni térhetek!

Szöveg: Abraham Klesel 1636–1702 (német). Dallam: Melchior Teschner 1584–1635.

Ó, DRÁGA JÉZUS, VAJON MIT VÉTETTÉL?- EÉ 198

312

Ó, drá-ga Jé - zus, va-jon mit vé-tet - tél,
I - lye-n ke-mé - nyen ho-gy meg-í - tél-tet - tél?
Mi bűnt talál-tak benned és mi vét-ke-t, Kik el-í-tél-tek?

Capo1 em D | C hm | em C | am - D G |
em hm | C am⁹ | C^{maj} - D em ||

2. Megostoroznak, szent arcodba vágnak, Szűrő tövissel gúnyból koronáznak. S te keresztfádon tűrsz, míg őket áldod, Kínt, szomjúságot.
3. Én, én okoztam minden szenvedésed. Bűneim vittek keresztfára téged. Mindazt, mit, Jézus, eltűrtél helyettem, Én érdemeltem.
4. Ily büntetésre álmétkodva nézünk: Pásztorunk szenved juhaiért, értünk, És mert szolgálai adósságba estek, Az Úr fizet meg.
5. Ó, mérhetetlen szeretet csodája! Az vitt a kínok, fájdalmak útjára! Én múltó földi örömeimben éltem, S véred hullt értem.
6. Ég, föld Királya, kit Úrnak vall minden, Mint adjon hálát irgalmadért szívem? Nincs elég drága, mit neked adhatnék, Kincs és ajándék!
7. Céломhoz érve, trónod elé lépek, Rám ragyog égi, örök békességed. Ott is irgalmad, szereteted áldom, Édes Megváltóm!

Szöveg: Johann Heermann 1585–1647 (német). Dallam: Johann Crüger 1598–1662.

Ó, KRISZTUSFŐ, SOK SEBBEL - EÉ 200

m

Ó, Krisztus-fő, sok seb - bel Meggyötrött, vé - re - ző,
 Te szű-ró tö - vi - sek - kel Meg - ko - ro - ná-zott Fő,
 Fény, di - cső - ség volt ré - szed, Most
 gúnyt űz - nek ve - led. Meg - csú - folt és le -
 né - zett Szent Fő, kö - szön - te - lek.

313

||: ♪ | am F | GC | am em | F :||
 ♪ | G | C | Fdm | E | GC | DG | FG | C || { E }

2. E gyöttelelem, gyalázat Mind énmiattam ért, Hogy tartozásom vállalad, Megfizess vétkemért. Ki haragot érdelek, Itt állok, én szegény. Megváltóm, add kegyelmed, Hogy el ne vesszek én!
3. Nagy irgalmadat áldom, Te legdrágább barát, Hogy értem keresztfádon Te haltál kínhalált. Adj erőt érted élnem Itt hálás hűséggel, S ha elérkezik végem, Tebenned érjen el!
4. Ha jó a harc, a végső, Az legyen vigaszom, Hogy tövisektől vérsző Szent arcod láthatom. Rád, egyedül rád nézek, Ki értem szenvedtél. Hitem átölel téged. Ki így hal, él az, él!

Szöveg: Arnulf von Löwen 1200?-1250 (Salve, caput cruentium); Paul Gerhardt 1607-1676 (német). Dallam: Hans Leo Hassler 1564-1612.

DICSŐSÉG NÉKED, ISTENÜNK - EÉ 216

314

Di-cső-ség né - ked, Is - te-nünk! Fi-ad-dal e - gyütt
di-csé - rünk. E - le-get ő tett mi - ér - tünk.
Hal-le-lu - ja, hal-le-lu - ja, hal-le-lu - ja!

C | G C | am em | D G | C F | G C |

Refr: am | em | dm/_f - G C - - ||

2. Harmadnap, húsvét hajnalán A kő még sírján sötétlett, De ő mint élő kilépett. Halleluja, halleluja, halleluja!
3. Az angyal szólt: Ne féljete! Szívetek Jézushoz vágyik. Üres a sírja, nincs már itt! Halleluja, halleluja, halleluja!
4. Bízatok! Él! Feltámadott! Leküzdött minden ínséget. Halálon győzött az élet. Halleluja, halleluja, halleluja!
5. Mi téged kérünk, Krisztusunk, Élő és győztes Vezérünk: Add meg, mi üdvös minékünk. Halleluja, halleluja, halleluja!
6. Hogy bünt levette áldhassunk, S örökké zengjen az ének: Dicsőség Jézus nevének! Halleluja, halleluja, halleluja!

Szöveg: Michael Weiße 1488?-1534 (német). Dallam: Melchior Vulpius 1560-1615.

KRISZTUS FELTÁMADT - EÉ 213

m

Krisz - tus fel - tá - madt, El-múlt kín, gya-lá - zat.
Ha föl nem tá - mad, Nincsen bűn-bo - csá - nat.

Ör-ven-dezzünk, vi-gadjunk, Krisztus lett a vi - gaszunk!
Ám-de ő fel - tá - ma-dott, Áld - ja Krisztust aj - ka - tok,

Hal - le - lu - ja!
Hal - le - lu - ja! Hal - le - lu - ja, Hal - le - lu - ja,

Hal - le - lu - ja! Ör-ven-dezzünk, vi - gadjunk,

Krisztus lett a vi - ga - szunk, Hal - le - lu - ja!

315

Gitárkísérettel a dallam nagy szekunddallal magasabban éneklendő, e' záróhanggal.

||: em - - - | C^{maj} - C - | D - G - | C^{maj} G D C | ♯ D em :||
em - - - | C^{maj} - C - | D - em - | am⁷ - G - | C G D C | ♯ D em - ||

2. Vége a gyásznak És a könnyhullásnak! Örvendezzünk, vigadjunk, Krisztus lett a vigaszunk, Halleluja! Krisztusra nézünk, S békesség a részünk. Nyomdokába léphetünk. Utunk ő és életünk. Halleluja! Halleluja, Halleluja, Halleluja! Örvendezzünk, vigadjunk, Krisztus lett a vigaszunk, Halleluja!
3. Győzelem, élet Krisztusban miénk lett. Örvendezzünk, vigadjunk, Krisztus lett a vigaszunk, Halleluja! Óvele járunk. Erőt ad szolgáljunk. Diadalmas, szent erőt! Énekünk dicsérje őt! Halleluja! Halleluja, Halleluja, Halleluja! Örvendezzünk, vigadjunk, Krisztus lett a vigaszunk, Halleluja!

Szöveg: 1. vsz.: XII. századi német ének; 2-3. vsz.: Túrmezei Erzsébet 1912-2000. Dallam: Gregorián dallamból, Wittenberg 1533.

KRISZTUS, VIRÁGUNK - EÉ 222

316

Krisz-tus, vi - rá - gunk, Szép ter - mő á - gunk.
 Fel - tá - madt Krisz - tus, vi - gad - junk!
 Bűn - ből, ha - lál - ból tá - mad - junk!

Capo1 D | D | **fism** | **fism** |

Refr: hm | hm | G | G | em⁷ | **fism**⁷ | G | G || { D }

2. Felragyog fényünk, Krisztus reményünk. Feltámadt Krisztus, vigadjunk! Bűnből, halálból támadjunk!
3. Jézusnak éljünk, Semmit ne féljünk! Feltámadt Krisztus, vigadjunk! Bűnből, halálból támadjunk!
4. Boldogság véled Földön az élet. Feltámadt Krisztus, vigadjunk! Bűnből, halálból támadjunk!
5. Ha véled járunk, Jó halált várunk. Feltámadt Krisztus, vigadjunk! Bűnből, halálból támadjunk!
6. Dicsőség legyen Istennek égben! Feltámadt Krisztus, vigadjunk! Bűnből, halálból támadjunk!

Szöveg és dallam: Cantus Catholici 1674 (magyar).

KRISZTUS JÉZUS, ÍM, FELTÁMADT - EÉ 224

Krisztus Jézus, ím, feltámadt. Hal - le - lu - ja!

Nagy öröm-hír szerte-á-rad. Hal - le - lu - ja!

Vígan szóljon é-ne-künk! Hal - le - lu - ja!

Há-la néked, Is-te-nünk! Hal - le - lu - ja!

Capo3 G | CD | em C | DG | C | G⁴³ D | em C | DG |
D | G | DG | AD | DG | CD | em C | D⁴³ G ||

2. Válságműve immár teljes. Halleluja! Ó lett mégis győzedelmes. Halleluja! Éj sötétje eltűnt már. Halleluja! Ragyog ránk a napsugár. Halleluja!

3. Kő és őrség mind hiába. Halleluja! Széttörött a sírnak zára. Halleluja! A halál veszett csatát. Halleluja! Krisztus ad örök hazát. Halleluja!

4. Él az Úr, és itt van velünk. Halleluja! A haláltól nincs mit félnünk. Halleluja! Jézus biztos vigaszunk. Halleluja! Néki élünk és halunk. Halleluja!

Szöveg: Charles Wesley 1707–1788 (angol). Dallam: Lyra Davidica 1708.

GYŐZELMET VETTÉL, Ó, FELTÁMADOTT - EÉ 388

318

Győ - zel - met vet - tél, ó, Fel - tá - ma - dott!

Di - cső - ség - gel fé - nyes a di - a - da - lod!

Ma - gas ég - ből szállt le an - gya - li kö - vet,

Hogy el - hen - ge - rít - se a ne - héz kö - vet.

Refrén: Győ - zel - met vet - tél, ó, Fel - tá - ma - dott!

Di - cső - ség - gel fé - nyes a di - a - da - lod!

D | D/fis | em | A | D | D/fis | GA | D | D | A hm | em | Fis | hm⁷ |
 E | AE | A⁻⁷ | Refr: D | hm⁷ | em | A | D | G D/fis | em A | D ||

2. Lásd, ott az Jézus, az Üdvözítő! Ne kételkedj többé: ő jelent meg, ő! Ujjongj, Isten népe, Hirdesd szüntelen, Jézusé a végső, döntő győzelem! Refr.

3. Mért félne szívem? Él az én Uram, Békesség Királya, Benne nyugta van, Ő a diadalmam, pajzsom, életem, Szívemben már nincsen semmi félelem. Refr.

Szöveg: Edmond Louis Budry 1854-1932 (francia). Dallam: Georg Friedrich Händel 1685-1759.

ÖRÖM VAN NÁLAD - EÉ 364

s

Ö - röm van ná - lad, még ha bú - bá - nat
Ben - ned és vé - led mi - enk az é - let,
Ér is min - ket, Jé - zu - sunk.
Nagy Meg - vál - tónk, hú U - runk.
Te széj - jel - té - ped a kö - te - lé - ket.
Ke - gyel - met lel - tünk, át - ö - lel lel - künk,
Ki be - ned bí - zik, szik - lá - ra é - pít,
Át - fo - gunk hit - tel, és nem sza - kít el
Ö - rök - ké él - het, hal - le - lu - ja!
Sem - mi te - tő - led, hal - le - lu - ja!

319

||: D | hm⁷ | em D/fis | A - G D - - :||

||: DG | C - DG - - | DD⁷ | C^{maj} G | em A | G - AD - - :||

2. Ha Lelked áthat, többé nem árthat Nékünk sátán, bűn, halál. Legyőzted régen, s te tartod kézben, Bár még támad, ellenáll. Dicséző ének zeng, Jézus, néked. Áldjuk mindnyájan neved vidáman, Hirdetjük fennen: halleluja! Ujjong a lelkünk: győzelmet nyertünk. Nevedben járunk, szeretünk, áldunk Itt és a mennyben. Halleluja!

Szöveg: Johann Lindemann (?) 1549–1631 (német). Dallam: Giovanni Giacomo Gastoldi 1556?–1622.

JER, ÖRVENDJÜNK, KERESZTYÉNEK – EÉ 318

d

Jer, ör - vend - jünk, ke - resz - tyé - nek, Jer,
Gyü - le - kez - zünk, if - jak, vé - nek, Az
é - ne - kel - jünk ví - gan!
Úr szent haj - lé - ki - ban, Ki a - tyá - i sze -
re - tet - ből Meg - vál - tott ve - sze - del - münk - ből -
Di - csér - jük hál - a - dás - sal!

Capo3 ||: 7 | D hm⁶ | A G | em fism | G - :||
em fism | E/gis A | G D | A hm | em G | A D ||

2. Az ördögnek foglya voltam, Halálban elveszetten, Így kínozott minduntalan A bűn, melyben születtem; És mind mélyebbre süllyedtem, Jó nem volt az életemben, A bűn vont hatalmába.
3. A jó cselekedet, erény Nem segített énrajtam, Nem enyhített lelkem sebén, A jót bárhogy akartam. A kétségek terhe alatt Nékem csak a halál maradt És a pokol borzalma.
4. De végre nagy gyötrelmemet Az örök Úr megszánta, Irgalmára emlékezett: Szívét felém kitérta. Jó Atyaként fordult hozzám, Egyszülötét feláldozván, Ki néki legdrágább volt.
5. És ő engedelmeskedett: Eljött a földre értem, Szép, tiszta szűztől született – Ember lett és testvérem. Nagy hatalmát elrejtette, Én földi formám fölvette, Hogy a Gonoszt legyőzze.
6. Úgy tégy és csak úgy taníts hát, Mint Jézus, hozzá térve. Hirdesd az Isten országát Az ő dicsőségére, És jól vigyázz, hogy emberek Meg ne rontsák nagy kincsedet – Ezt bízva rád Megváltód.

Szöveg: Luther Márton 1483–1546. Dallam: Nürnberg 1523.

JER, KÉRJÜK ISTEN ÁLDOTT SZENTLELKÉT - EÉ 232

d

Jer, kér-jük Is - ten ál - dott Szent - lel - két
 Leg - fő - kép - pen az i - gaz hi - tért!
 Hogy - ha jön a vég - ó - ra, mel-lénk áll - jon,
 Ha - za - té - rés - re készen ta - lál - jon! Szánj meg, Is - ten!

321

Gitárkísérettel a dallam nagy szekunddal magasabban éneklendő, G' záróhanggal.

G - em - am - C⁹ - G - | G - C⁹ - em - C⁹ - G - |

G - em - D G C⁹ | D G - em D C⁹ - D - | C⁹ - - - || { G }

2. Jer, Világosság, ragyogj fel nekünk, Hogy csak Krisztus légyen Mes-
 terünk! El ne hagyjuk őt, mi hű Megváltónkat, Aki népének örökséget
 ad! Szánj meg, Isten!

3. Ó, Szeretet, áraszd ránk meleged, Hadd ízleljük édességedet, Tiszta
 szívből mindenkit hadd szeressünk, Egyességben és békében éljünk!
 Szánj meg, Isten!

4. Ínségeinkben légy vigasztalónk, Halál ellen megbátorítónk! Össze
 ne hagyj esnünk, ha ellenségünk Reánk jó, s romlást készít már né-
 künk! Szánj meg, Isten!

Szöveg: 1. vsz.: XII. századi német ének; 2-4. vsz.: Luther Márton 1483-1546.

Dallam: Wittenberg 1524.

JÖJJ, ÉGI SZENT LÁNG, SZENTLÉLEK ISTEN - EÉ 239

322

Jöjj, é - gi szent láng, Szent - lé - lek Is - ten,
 Hű tá - masz min - den ín - ség - ben, Kit tró - nu -
 sá - ról jó A - tyánk És Jé - zus Krisz - tus küld hoz -
 zánk, Jöjj, Vi - gasz - ta - ló, Szent - lé - lek Is - ten!

♩ G | DA | hm fsm | em D | GC | DG | C am | DG | C

Refr: hm | em - - am - D | G ||

2. Jöjj, égi szent láng, Szentlélek Isten, Igédet éltesd szívünkben! Hogy lelkünk teljék meg veled, Mert akkor lángol és szeret: Jöjj, Vigasztaló, Szentlélek Isten!
3. Jöjj, égi szent láng, Szentlélek Isten, Növelj a hitben szüntelen, Mert nálad nélkül nincsen itt A Krisztust Úrnak valló hit. Jöjj, Vigasztaló, Szentlélek Isten!
4. Jöjj, égi szent láng, Szentlélek Isten, Tarts mindhalálig hűségben, Hogy éltünk téged hirdessen, S megálljunk végig győztesen! Jöjj, Vigasztaló, Szentlélek Isten!
5. Jöjj, égi szent láng, Szentlélek Isten, Ne hagyj a végső órán sem! S mi áldva mondunk éneket Most és a mennyben is neked, Ó, Vigasztaló, Szentlélek Isten!

Szöveg: Altenburg 1651 (német). Dallam: Köln 1623.

ISTEN ÉLŐ LELKE, JÖJJ - EÉ 244

m

Is - ten é - lő Lel - ke, jöjj, áld - va szállj le rám,
 É - gi lán - god jár - ja át szí - vem és a szám!
 Oldj fel, küldj el, tölts el tűz - zel!
 Is - ten é - lő Lel - ke, jöjj, áld - va szállj le rám!

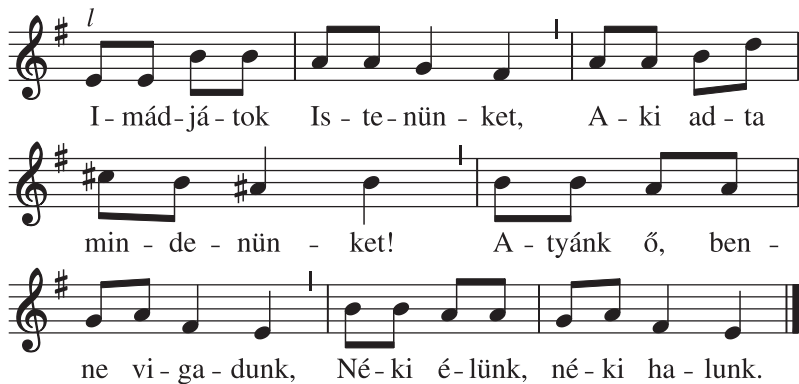
Capo3 D | em | G^{maj} | D | fsm | G | A | hm |
 G | hm | E | A | D | G | A⁴³ | D ||

2. Isten élő Lelke, jöjj, légy vezérem itt, Ó, segíts, hogy hagyjam el bűnök útjait! Oldj fel, küldj el, tölts el tűzzel! Isten élő Lelke, jöjj, légy vezérem itt!
3. Isten élő Lelke, jöjj, hadd lehessek szent, Jézussal légyek egy már e földön lent! Oldj fel, küldj el, tölts el tűzzel! Isten élő Lelke, jöjj, hadd lehessek szent!
4. Isten élő Lelke, jöjj, győzedelmet adj, S majd a végső harcon át mennybe fölragadj! Oldj fel, küldj el, tölts el tűzzel! Isten élő Lelke, jöjj, győzedelmet adj!

Szöveg: 1. vsz.: Daniel Iverson 1890–1977 (angol), 2–4. vsz.: R. Váró Margit 1891–1972.
 Dallam: Daniel Iverson 1890–1977.

IMÁDJÁTOK ISTENÜNKET - EÉ 65

324

I - mád - já - tok Is - te - nün - ket, A - ki ad - ta
min - de - nün - ket! A - tyánk ó, ben -
ne vi - ga - dunk, Né - ki é - lünk, né - ki ha - lunk.

em - | am CD {-} | am G | em⁺⁴ Fis H {-} |
em D/fis | G D C {-} | am - | C D em {-} ||

2. A Krisztust magasztaljátok, Akit küldött jó Atyátok! Ő az, kit fejünknek vallunk. Néki élünk, néki halunk.
3. Szentléleknek áldást zengjünk, Aki nekünk bölcs vezérünk! Az Úr Lelke hű támaszunk. Néki élünk, néki halunk.
4. Örvendj, lelkem, harsogjatok, Vigadozó szent szózatok! Szent, szent, szent a mi Istenünk, Tőle van éltünk s mindenünk.

Szöveg: Friedrich Gottlieb Klopstock 1724–1803 (német); Kis János 1770–1846. Dallam: EÉ 465; cseh testvérek 1566.

JÖJJETEK, ISTEN FIA HÍV - EÉ 435

Jöj - je - tek, Is - ten Fi - a hív: „Térj én - hoz - zám, meg -
ter - helt szív! Jöjj, hív - lak, fá - radt lé - lek! Te,
if - jú s ö - reg, jöj - je - tek! Hadd ad - jak ö - rök
kin - cse - ket És nyu - gal - mat ti - nék - tek!”

325

7 | em | GD | G | CD | em am | CD |
G em | am D | G em | CD | G am | D em ||

2. „Ígám jó, terhem nem nehéz, És aki azt vállalni kész, Énvelem célhoz érhet. Ha roskad, én fölemelem. Új erőt ad új kegyelem. Várja az örök élet.”

3. Halljuk meg Urunk hívását! A rögös út ne legyen gát Követni Jézust hitben! Az ige erőnk, támaszunk. Szent világánál járhatunk. Így áld, vezérel Isten.

4. Mind, amit örök Istenünk Szent szavában ígért nekünk, Sziklasziárdan áll fenn. Beteljesül az ígéret, Elnyerjük az üdvösséget Jézusunk által. Ámen.

Szöveg: Georg Grünwald †1530 (német). Dallam: Nürnberg 1534.

ÚGY FOGADD BE A TESTVÉRT - EÉ 474

326

d

Úgy fo-gadd be a test-vért, Mint
 Más min-den em-ber-tár-sad, Ám
 Krisz-tus té-ge-det! egy-test-vér ve-led. Te is gyar-ló vagy,
 még-is Sze-mé-lyed vál-la-lod; Gőg-gel má-sok szí-vé-be Ne olts hát bá-na-tot!

Capo3 ||: ♯ | G C | em C | G D | G :||
 ♯ | G | D | em A | D | G C | hm em | C D | G ||

2. Ne tépd el azt a láncot, Mely sokkal egybefűz, Ki önmagában kíván Meglenni – álmodt. Nézd, Krisztus úgy, amint vagy, Megszán és átölel. Ne irtózz emberektől, Hozzájuk lépj közel!
3. Légy tűrő, megbocsátó, Ha ér, ha szúr tövis! Az Úr szájából hallod: „Még hetvenhét-szer is!” Tedd, szöld az igazságot, De mindig szelíden, Hangozzék szeretetből A nem és az igen!
4. Nincs, ami megújíthat Se mást, se tégedet, Csak a Krisztusból tűző, Forró, hű szeretet. Mindennap erre vágyik, Ki épp utadba jött. Testvér, mint Krisztus téged, Te úgy fogadd be őt!

Szöveg: Scholz László 1911–2005. Dallam: EÉ 505; Melchior Teschner 1584–1635.

ÁLDUNK TÉGED, ISTENÜNK - EÉ 42

d

Ál - dunk té - ged, Is - te - nünk, És cso -
 Ég, föld ró - lad szól ne - künk. Térd - re
 dál - juk é - gi e - rőd. Mert te min - dig
 hul - lunk szí - ned e - lőtt. szent és nagy, Vál - to - zat - lan egy Úr vagy.

327

||: F | F | C | F | dm | dm | B | C :||
 gm | gm^e | am | am⁷ | B | dm | C | F ||

2. Minden élő téged áld. Angyalének szárnyal feléd. Minden kérés és szeráf* Néked mondja dicséretét. Néked hódol, rád tekint. „Szent, szent, szent!” – azt zengi mind.

3. Téged áldunk, Istenünk. Téged dicsér szolgálatunk. Életünk tiéd legyen! Hálát mondjon minden napunk! Büntől, bajtól védj te meg! Áldd meg, óvd meg népedet!

4. Irgalommal nézz le ránk! Mint ígérted, légy mivelünk! Benned bízunk, jó Atyánk. Szent nevedről énekelünk. S mert reményünk csak te vagy, Veszni minket, ó, ne hagyj!

Szöveg: IV. századi himnusz (Te Deum laudamus) nyomán Ignatius Frantz 1719–1790 (osztrák). Dallam: Bécs 1774.

* Az angyalok megjelölése az Ószövetségben.

Tartalom

- Elő-szavak a mennyek országáról ▶ 3
- Isten országa – Jézus hét szava a kereszten ▶ 5
- Otthon – haza – élettér ▶ 28
- Az Újszövetség mennyországképe ▶ 56
- Teológiai gondolkodás régen és ma üdvösségről és túlvilágról ▶ 72
- Gyermekbibliakör ▶ 125
- Ifjúsági óra ▶ 136
- Fiatalfelnőttek ▶ 177
- Középnemzedék bibliaórája ▶ 188
- Baba-mama kör ▶ 198
- Családi istentiszteletek ▶ 226
- Isten mesés gyerekei ▶ 250
- Filmklub: Egy alternatív valóság fogságában ▶ 270
- Elhívástörténetek a képzőművészetben ▶ 291
- Korálok akkordokkal ▶ 300